

Vooruit met ... **TAAAL B**

7

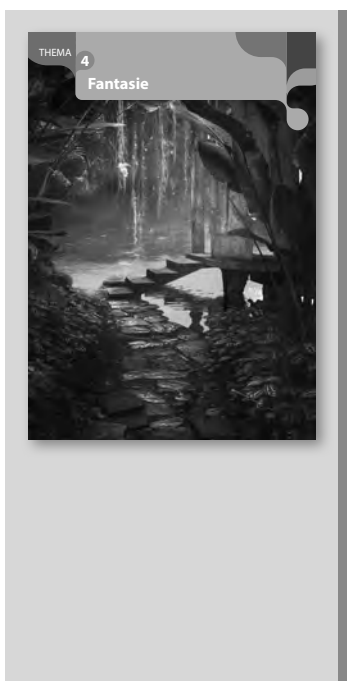
Deze uitgave kwam tot stand door samenwerking tussen de afdeling Curriculumontwikkeling van MinOWC en een lokaal en internationaal team, bestaande uit vakexperts, onderwijskundigen, educatieve auteurs, (eind) redacteurs, fotografen en illustratoren en grafisch ontwerper, onder leiding van de Vrije Universiteit Brussel.

© 2022, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Paramaribo, Suriname

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks vele inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

	Inhoudsopgave	3
	1 Inleiding	5
	2 Werkwijze lesmateriaal	6
	2.1 Hoe is het lesmateriaal georganiseerd?	6
	2.2 Materiaal	9
	2.3 Didactisch model	9
	2.4 Differentiatiemogelijkheden	10
	2.5 Evaluatie en beoordeling	11
	2.6 21 ^e -eeuwse vaardigheden	12
	3 Structuur leerkrachtenboek	13
	4 Leerdoelen	14
	Thema 3: Technologie	15
	Les 1 Een nieuw thema	16
	Les 2 Themawoorden	18
	Les 3 Inleiding, kern en slot	22
	Les 4 Het lijdend voorwerp	25
	Les 5 Als-vergelijkingen	27
	Les 6 Gebruiksvoorwerpen in verschillende talen	29
	Les 7 Een alarmnummer bellen	32
	Les 8 Een betoog schrijven	34
	Les 9 Leestekens	36
	Les 10 Themawoorden	39
	Les 11 Intensief lezen	43
	Les 12 Telwoorden	46
	Les 13 Benaming van inwoners en talen	48
	Les 14 Leenwoorden	51
	Les 15 Telefonisch verzoek aan een onbekende (1)	53
	Les 16 Een verhaal over stroomuitval	56
	Les 17 Bijvoeglijke naamwoorden	58
	Les 18 Themawoorden	61
	Les 19 Globaal lezen	65
	Les 20 Herhaling van les 4 en 12	69
	Les 21 Herhaling van les 5 en 13	71
	Les 22 Een gesprek in een andere taal	73
	Les 23 Telefonisch verzoek aan een onbekende (2)	75
	Les 24 Een brief aan een vriend(in)	77
	Les 25 Werkwoorden in de v.t.t.	80
	Les 26 Verbanden: oorzaak en gevolg	83
	Les 27 Leenwoorden en nieuwe woorden	86
	Les 28 Herhaling van les 9, 17 en 25	90
	Les 29 Herhaling themawoorden	92
	Les 30 Interviewen	94
	Thema 4: Fantasie	101
	Les 1 Een nieuw thema	102
	Les 2 Themawoorden	104
	Les 3 Alinea's verdelen	107
	Les 4 Meewerkend voorwerp	110
	Les 5 Letterlijk en figuurlijk	113
	Les 6 Afro-Surinaamse verteltraditie	115
	Les 7 Een dialoog voeren	119
	Les 8 Een dialoog schrijven	122
	Les 9 Leestekens en hoofdletters	125
	Les 10 Themawoorden	127

Les 11	Alinea's ordenen	130
Les 12	Persoonlijk voornaamwoorden	134
Les 13	De trappen van vergelijking	137
Les 14	Odo, spreekwoorden uit het Sranan	141
Les 15	Interviewen	144
Les 16	Een fantasieverhaal schrijven	146
Les 17	Werkwoorden in de voltooide tijd	148
Les 18	Themawoorden	151
Les 19	Hoofdzaken en bijzaken	154
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	157
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	159
Les 22	Codewisseling	161
Les 23	Een reclamebericht presenteren	165
Les 24	Een flyer schrijven	167
Les 25	Engelse leenwerkwoorden	169
Les 26	Een script lezen	172
Les 27	Fantasietaal	175
Les 28	Herhaling van les 9, 17 en 25	178
Les 29	Herhaling themawoorden	180
Les 30	Spelregels uitleggen	182

Thema 5: Samenwerking	191	
Les 1	Een nieuw thema	192
Les 2	Themawoorden	194
Les 3	Verbanden: voorbeeld	198
Les 4	Lijdend en meewerkend voorwerp	201
Les 5	Stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden	204
Les 6	Lied over saamhorigheid	206
Les 7	Open en gesloten vragen stellen	209
Les 8	Een oproep schrijven	211
Les 9	Leestekens en hoofdletters	213
Les 10	Themawoorden	215
Les 11	Verbanden: doel - middel	218
Les 12	Bezittelijke voornaamwoorden	221
Les 13	Bijvoeglijke naamwoorden benoemen	223
Les 14	Geven en bedanken	226
Les 15	Een discussie voorbereiden	228
Les 16	Regels schrijven	230
Les 17	Samenstellingen	232
Les 18	Themawoorden	234
Les 19	Verbanden: tegenstelling	237
Les 20	Herhaling van les 4 en 12	240
Les 21	Herhaling van les 5 en 13	242
Les 22	Spreekwoorden over samenwerken	244
Les 23	Een discussie voeren	246
Les 24	Een vrij vers schrijven	249
Les 25	Werkwoorden met voorzetsels	252
Les 26	Informatie uit een amuserende tekst	254
Les 27	Javaanse klanken	257
Les 28	Herhaling van les 9, 17 en 25	260
Les 29	Herhaling themawoorden	262
Les 30	Telefoneren met een onbekende	264

Bijlage 1	Overzicht lesdoelen leerjaar 7 kwartaal 2	272
Bijlage 2	Leerstofoverzicht leerjaar 7 kwartaal 2	278
Bijlage 3	Woordenlijst leerjaar 7 kwartaal 2	281
Bijlage 4	Werkbladen kwartaal 2	287

Dit boek omvat de vervolg lesinhouden van leerjaar 7. U vindt hierin de lessen van de thema's 3 – 5.

Het totale lesmateriaal voor leerjaar 7 bestaat uit 8 thema's onderverdeeld in 3 leerlingenboeken met bijbehorende leerkrachtenboeken.

Het leerkrachtenboek biedt u voorstellen en aanwijzingen om de leerling zo goed mogelijk te begeleiden in het leerproces. Het lesmateriaal biedt een evenwichtige opbouw van kennis, vaardigheden en attitudes die leerlingen voorbereiden op hun latere functioneren in een dynamische, multiculturele maatschappij.

2 WERKWIJZE LESMATERIAAL

2.1 Hoe is het lesmateriaal georganiseerd?

Elke afzonderlijke les heeft een vaste opbouw gebaseerd op het curriculummodel van Introductie-Kern-Afsluiting (IKA) waarin telkens vooraf de lesdoelen duidelijk zijn geformuleerd. Deze lesdoelen zijn zowel gekoppeld aan de taxonomie van Bloom als aan de 21e-eeuwse vaardigheden.

In het leerlingenboek zijn deze lesdoelen voor de leerlingen op vereenvoudigde wijze geformuleerd.

Doorgaande leerlijn in acht thema's per jaar

Vanuit de leerlijnen die voor het basisonderwijs voorhanden zijn, worden ook voor het leergebied Taal leerdoelen per domein en per leerjaar gespecificeerd. De logische opbouw in het leergebied Taal begint vanaf leerjaar 1 en vormt een doorgaande leerlijn tot en met leerjaar 8. Tezamen dragen de doelen bij tot het bereiken van de einddoelen basisonderwijs aan het einde van leerjaar 8.

Het lesmateriaal voor leerjaar 7 heeft een heldere en herkenbare structuur vanwege de thematische opbouw van het leerjaar. Verder is het lesmateriaal over het jaar per kwartaal verdeeld in acht thema's (tabel 1).

Tabel 1: Schematische weergave van de thema's per kwartaal per schooljaar

Kwartaal	Lesweken	Thema's (8)
Kwartaal 1	Week 1-5	1. Milieu
	Week 1-5	2. Recreatie
	Kerstvakantie	
Kwartaal 2	Week 1-5	3. Technologie
	Week 1-5	4. Fantasie
	Week 1-5	5. Samenwerking
	Paasvakantie	
Kwartaal 3	Week 1-5	6. Helden
	Week 1-5	7. Media
	Week 1-5	8. Sport
	Grote vakantie	

Dit boek is het vervolg op boek A. In dit boek vindt u de lessen en opdrachten van de volgende drie thema's van leerjaar 7 terug, thema's 3 tot en met 5. Deze thema's zijn: Helden, Media en Sport. De thema's sluiten zoveel als mogelijk aan bij de dagelijkse realiteit van de leerlingen en/of omvatten relevante sociaal-maatschappelijke concepten.

Het leergebied Taal is opgesplitst in acht taaldomeinen die in elk thema telkens volgens hetzelfde stramien aan bod komen. Deze structuur zorgt ervoor dat u weet wat er gaat komen en wat er van u verwacht wordt. De acht taaldomeinen zijn:

1. Taal verkennen - Woordenschat
2. Begrijpend lezen
3. Taal verkennen - Grammatica
4. Taal verkennen - Taalgebruik
5. Meertaligheid
6. Spreken en luisteren
7. Schrijven
8. Spellen

Elk thema start met een **introductieles** waarbij de leerlingen op een speelse manier kennis maken met de centrale onderwerpen. Daarna volgt een reeks van drie lesweken volgens een vast stramien van de verschillende domeinen:

1. De les **Woordenschat** wordt altijd aangeboden vóór Begrijpend lezen, zodat de leerlingen de tekst beter begrijpen. Er zijn vier lessen over woordenschat, waarbij de eerste drie lessen nieuwe lesstof bevatten in de vorm van themawoorden en de vierde les een herhaling is van het voorgaande. Er wordt naast het aanbieden en oefenen van alle themawoorden ook geoefend met woordleerstrategieën. Er worden steeds 15 themawoorden aangeleerd, welke terug te vinden zijn in de tekst van de les Begrijpend lezen (BL). De woorden hebben een zekere moeilijkheidsgraad relevant voor zowel het leerjaar als het thema;
2. Na de les Woordenschat volgt de les **Begrijpend lezen**. In de tekst(en) van de lessen BL komen alle themawoorden terug die reeds zijn aangeboden bij de les Woordenschat. Tevens zijn er uit de tekst 15 woorden geselecteerd waarvan wordt ingeschat dat een groot deel van de leerlingen deze als moeilijk kan ervaren. Verdeeld over vier BL-lessen komen er in elk thema in totaal 5 uitdrukkingen en/ of spreekwoorden voor, die niet worden aangeboden bij de lessen Taal verkennen - Taalgebruik. Het gaat om additionele uitdrukkingen en/of spreekwoorden die relevant zijn voor de gegeven tekst(en) en context;
3. Bij de lessen **Grammatica** zijn telkens de eerste twee lessen van een thema gevuld met nieuwe lesstof. De derde les bevat herhalingen van deze lesstof.
4. Bij de lessen **Taalgebruik** zijn telkens de eerste twee lessen van een thema gevuld met nieuwe lesstof. De derde les is een herhaling van deze lesstof. Tijdens deze lessen leren de leerlingen verschillende functies van taal ontdekken in allerlei situaties.
5. Per thema zijn er steeds 4 lessen gewijd aan **Meertaligheid**. In de eerste les Meertaligheid wordt er een taalprofiel gemaakt. Het taalprofiel is een differentiatie-instrument, waarmee ingespeeld kan worden op de specifieke taalsituatie van een klas. De overige drie lessen spelen in op het verschijnsel meertaligheid en de taaldiversiteit in Suriname. De lessen zijn bedoeld om het gevoel van veiligheid in de klas te waarborgen en de taalidentiteit van de individuele leerling en leerkracht te erkennen. De lessen Meertaligheid komen aan bod na de lessen Begrijpend lezen en Taal verkennen om de kennis van taal en cultuur te versterken;
6. De lessen **Spreeken en luisteren** worden aangeboden als voorbereiding op het schrijven. Het doel van dit domein is het oefenen van spreek- en luistervaardigheden, die vervolgens kunnen bijdragen tot betere schrijfproducten;
7. Bij het domein **Schrijven** is er aandacht voor het verbeteren van schrijfvaardigheden zoals schrijven om te informeren en tekstverzorging;
8. **Spellen** komt na Schrijven om het schrijven te stimuleren en daarna de spelling na te gaan. De omgekeerde volgorde zou de aanmoediging om te schrijven kunnen belemmeren. Er zijn vier lessen rondom spellen: de eerste drie lessen zijn ingevuld met nieuwe lesstof en de vierde les is een herhaling.

Elk thema vermeldt ook suggesties voor vrije lesruimte. Deze suggesties zijn verwerkt in werkbladen voor remediëring, herhaling of verrijking. Deze vrije lesruimte kan ook worden ingezet voor een eventuele eindopdracht (bijvoorbeeld een affiche, debat of discussie, een muurkrant, een demonstratie...) of uitstapje (bijvoorbeeld bezoeken van een werkplaats of bedrijf, een culturele activiteit...).

Tot slot biedt de vrije ruimte gelegenheid voor het houden van spreekbeurten. Idealiter houdt iedere leerling tweemaal per jaar een spreekbeurt van circa tien minuten. Hiervoor is er een stappenplan voor de leerlingen ter ondersteuning van de voorbereidingen. Dit stappenplan vindt u als bijlage achter in dit boek. U begeleidt de leerlingen, waar nodig, in dit proces.

Ter illustratie van het voorgaande, is in tabel 2 een voorbeeldoverzicht voor de eerste vijf schoolweken opgenomen:

Tabel 2: Schematisch overzicht van de opbouw van één thema

Week 1	Week 2	Week 3	Week 4	Week 5
1 Introductie				
2 Taal verkennen - Woordenschat	10 Taal verkennen - Woordenschat	18 Taal verkennen - Woordenschat	26 Begrijpend lezen	Vrije ruimte (bv. spreekbeurt voor Spreken en luisteren)
3 Begrijpend lezen	11 Begrijpend lezen	19 Begrijpend lezen	27 Meertaligheid	Vrije ruimte (bv. Portfolio voor Meertaligheid)
4 Taal verkennen - Grammatica	12 Taal verkennen - Grammatica	20 Taal verkennen - Grammatica (H)	28 Spelling (H)	Vrije ruimte (bv. eindopdracht/ uitstap)
5 Taal verkennen - Taalgebruik	13 Taal verkennen - Taalgebruik	21 Taal verkennen - Taalgebruik (H)	29 Taal verkennen - Woordenschat (H)	
6 Meertaligheid	14 Meertaligheid	22 Meertaligheid	30 Spreken en luisteren	
7 Spreken en luisteren	15 Spreken en luisteren	23 Spreken en luisteren	Vrije ruimte: remediëring/herhaling Begrijpend lezen	
8 Schrijven	16 Schrijven	24 Schrijven	Vrije ruimte: remediëring/herhaling Schrijven	
9 Spellén	17 Spellén	25 Spellén	Vrije ruimte: bv. verrijking	

* (H) = herhaling

Voor de meeste lessen wordt een tijdsduur uitgetrokken van gemiddeld een half uur, behalve voor de lessen Begrijpend lezen en enkele lessen Spreken en luisteren. Voor deze lessen wordt een klokuur gerekend. Er wordt voor elk thema dus 22,5 uur uitgetrokken (tabel 3).

Dat betekent dat elk thema 22,5 klokuren aan lessen bevat; na afloop van een schooljaar van 36 lesweken hebben de leerlingen zodoende 180 uur aan taal ontvangen

Tabel 3: Schematische weergave van de tijdsduur van het eerste thema

Week	Tijdsduur	
Week 1	5 uur	8 lessen van 0,5 uur + 1 les van 1 uur (Begrijpend lezen)
Week 2	4,5 uur	7 lessen van 0,5 uur + 1 les van 1 uur (Begrijpend lezen)
Week 3	5 uur	6 lessen van 0,5 uur + 2 lessen van 1 uur (Begrijpend lezen en Spreken en luisteren)
Week 4	3,5 uur 1 uur (R)/(H) of (V)	3 lessen van 0,5 uur + 2 lessen van 1 uur (Begrijpend lezen en Spreken en luisteren) 1 van de 3 lessen (R)/(H)/(V) = 1 uur
Week 5	3,5 uur vrije ruimte	Extra voor (R)/(H)/(V)
Totaal	22,5 uur	

* (H) = herhaling; (R) = remediëring; (V) = verrijking

2.2 Materiaal

Het totale pakket aan lesmateriaal voor leerjaar 7 bestaat uit de volgende onderdelen:

- Leerlingenboek bestaande uit drie boeken: deel A (thema's 1 en 2), deel B (thema's 3 - 5) en deel C (thema's 6 - 8)
- Leerkrachtenboek bestaande uit drie boeken: deel A (thema's 1 en 2), deel B (thema's 3 - 5) en deel C (thema's 6 - 8)
- Didactische hulpmiddelen (bronnenboek, woordenschatkaarten en infographics)

Didactische hulpmiddelen

- Ten behoeve van de leerlijn meertaligheid is er een *bronnenboek* dat woorden, zinnen en (teksten van) liedjes bevat in 10 Surinaamse thuishalen. Aanvullend is er audiomateriaal voorzien waarop deze informatie is ingesproken.
- Daarnaast zijn er *woordenschatkaarten* die op het vlak van meertaligheid ingezet kunnen worden om:
 - de woordenschat van de leerlingen in Surinaamse thuishalen te vergroten;
 - de betekenis duidelijk te maken, daar sommige woorden niet in alle thuishalen voorkomen.
- Ook zijn er *infographics* aan het lesmateriaal gekoppeld, die informatie bevatten die gedurende het hele schooljaar gebruikt en toegepast kan worden voor bijvoorbeeld instructies over het luisteren naar elkaar, het gebruik van interpunctie, lees- en woordleerstrategieën, en gespreksregels. Deze infographics kunnen in de klas opgehangen worden zodat u als leerkracht en de leerlingen deze kunnen raadplegen.

2.3 Didactisch model

Elke afzonderlijke les heeft een vaste opbouw gebaseerd op het curriculummodel van Introductie-Kern-Afsluiting (IKA) waarin telkens vooraf de lesdoelen duidelijk zijn geformuleerd. In het leerlingenboek zijn deze lesdoelen voor de leerlingen op vereenvoudigde wijze geformuleerd.

- Elke les start met een introductie waarbij de voorkennis van de leerlingen wordt opgehaald. Hierbij worden individuele leerlingen zoveel als mogelijk aan het woord gelaten.
- Vervolgens wordt in de kern van de les, door u door middel van het lesmateriaal, tijdens de *instructie* nieuwe lesstof geïntroduceerd. Na deze algemene instructie worden leerlingen aangezet tot *zelfstandig werken en leren*, maar er wordt telkens in een mogelijkheid voorzien om *verlengde instructie* aan te bieden aan de leerlingen die er behoefte aan hebben of van wie u vermoedt dat ze dit nodig hebben. Deze verlengde instructie kan al dan niet gecombineerd worden met herhalings- of verrijkingsopdrachten om optimale *differentiatie* tussen leerlingen te garanderen.
- Na het onderdeel met de opdrachten, die de leerlingen zelfstandig hebben uitgevoerd, wordt hier *feedback* op gegeven tijdens een klassikale bespreking of in kleine groepen.
- De afsluiting van de les omvat steeds een evaluatiemoment waarbij de leerling kan reflecteren op de les met een terugkijkopdracht.

Tabel 4: IKA didactisch model

Introductie (IKA)	Introductie voor alle leerlingen	
Kern (IKA)	Instructie voor alle leerlingen	
	Zelfstandig werken voor leerlingen die geen extra hulp nodig hebben	Verlengde instructie voor leerlingen die extra hulp nodig hebben
	Zelfstandig werken voor alle leerlingen	
	Herhalingsopdracht voor leerlingen die snel klaar zijn	Verrijkingsopdracht voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben
Afsluiting (IKA)	Afsluiting aan de hand van een terugkijkopdracht voor alle leerlingen	

2.4 Differentiatiemogelijkheden

Rekening houdend met mogelijke niveauverschillen tussen leerlingen, de bevordering van de zelfstandigheid en eigen regie door de leerling, worden er telkens drie vormen van differentiatie aangeboden:

- *differentiatie op instructie,*
- *differentiatie op tempo,*
- *differentiatie op lesstof.*

Differentiatie op instructie

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen leerlingen die na de algemene instructie voldoende houvast hebben om zelfstandig aan het werk te gaan en leerlingen die extra hulp nodig hebben.

Alle leerlingen gaan na de introductie en de algemene instructie zelfstandig aan het werk, behalve de leerlingen die extra hulp nodig hebben. Deze laatsten krijgen een verlengde instructie. Dit gebeurt bij voorkeur aan een aparte instructietafel, zodat een kleine groep leerlingen apart wordt begeleid zonder dat de overige leerlingen gestoord worden. In de verlengde instructie wordt dezelfde theorie op een eenvoudigere of andere manier uitgelegd. Waar nodig kunt u de opdracht opstarten of volledig samen met de leerling(en) uitvoeren.

Differentiatie op tempo

De leerlingen werken op eigen tempo (of in een groep) aan de opdracht(en). Leerlingen die nog niet klaar zijn kunnen meer tijd krijgen om het werk af te maken. Een mogelijkheid is ook dat zij het kunnen meenemen als huiswerk. Leerlingen die eerder klaar zijn, kunnen extra herhalingsoefeningen maken of zelfstandig verrijkingslesstof of -opdrachten krijgen. In dit leerkrachtenboek staan suggesties en tips voor deze herhalings- en verrijkingsoopdrachten die zonder extra lesmateriaal uitgevoerd kunnen worden (bijvoorbeeld, een gelijkaardige opdracht op basis van een andere tekst).

Differentiatie op lesstof

Indien een onderdeel van de lesstof voor een leerling moeilijk blijkt te zijn, wordt in de mogelijkheid voorzien om extra herhalingsopdrachten aan te bieden. Anderzijds, indien een leerling bepaalde lesstof te makkelijk vindt of deze snel inzichtelijk heeft verwerkt, zijn de verrijkingsopdrachten een geschikte vorm van lesstofdifferentiatie. Eventueel kan een opdracht uit de basisstof worden overgeslagen om onmiddellijk aan de verrijkingsopdracht te beginnen. Als verrijkingsopdracht kan gedacht worden aan een aanvullende opdracht bij een thema over een taalonderwerp dat niet in het lesmateriaal wordt aangeboden. Het is zaak om de leerlingen altijd uit te blijven dagen. Differentiatie mag niet worden aangeboden om de leerling zoet te houden.

2.5 Evaluatie en beoordeling

De inhoud van het leergebied Taal wordt zowel *formatief* (na elke les) als *summatief* (aan het eind van elk thema) geëvalueerd:

- De taalvaardigheden Begrijpend lezen, Spreken en luisteren en Schrijven worden *formatief* geëvalueerd (tijdens het leerproces) aan de hand van een evaluatiewijzer. Tegelijkertijd dienen de evaluatiewijzers om het niveau van de individuele leerling te bepalen, opgevolgd te worden en om waar nodig bij te sturen, waardoor remediëring op het juiste moment kan plaatsvinden.
- De ondersteunende vaardigheden, Spellen en Taal verkennen met de onderdelen Woordenschat, Taalgebruik en Grammatica, worden zowel op een *formatieve* als op een *summatieve* manier geëvalueerd. Door de leerlingen te observeren bij het zelfstandig uitvoeren van de opdrachten en ook door de antwoorden in de schriften na te kijken, krijgt u een indicatie van welke lesonderdelen de leerlingen nog moeilijk vinden. In een volgende les kunt u extra aandacht of ondersteuning bieden. Deze informatie geeft u voldoende houvast om de repetities op te stellen. Het moment en de wijze van summatieve evaluatie is sterk afhankelijk van de regels op uw school.
- Voor het domein Meertaligheid is er geen aparte evaluatiewijzer, wel kunt u afhankelijk van de les de participatie van de leerlingen bijhouden. Voor sommige lessen bestaat er voor de leerlingen de mogelijkheid om hun werkstukken te verzamelen in een portfolio. U kunt het portfolio evalueren door aan het eind van het leerjaar na te gaan of het portfolio in zijn totaliteit aan vastgestelde eisen voldoet. De eisen kunnen betrekking hebben op:
 - het aantal stukken dat in het portfolio moet voorkomen;
 - de verplichte werkstukken die in het portfolio moeten voorkomen;
 - inhoudelijke beoordelingseisen die gesteld worden aan de stukken.Om ook de affectieve doelen aan het eind van het schooljaar mee te nemen, kunt u de leerling vragen een inleiding op het portfolio te schrijven. De leerling geeft dan zijn mening over het onderdeel meertaligheid en een zelfreflectie van de groei van zijn attitude ten aanzien van meertaligheid.
- Aan het eind van ieder thema is er vrije ruimte beschikbaar voor onder andere een eindopdracht of schoolreisje. Deze tijd kunt u ook gebruiken om op basis van de resultaten van de leerlingen bij de domeinen Begrijpend lezen en Schrijven **werkbladen** aan te bieden. De werkbladen zijn er voor herhaling van Begrijpend lezen en Schrijven of voor verrijking. Binnen de vrije ruimte kunt u hiervoor twee lesmomenten van elk dertig minuten gebruiken. U deelt de leerlingen daarvoor in subgroepen in:

	Uw bevindingen	Activiteiten in de vrije ruimte	
Sub-groep	De leerling scoort:	les 1 (30 minuten)	les 2 (30 minuten)
A	• Begrijpend lezen: onvoldoende • Schrijven: onvoldoende	Herhaling Begrijpend lezen	Herhaling Schrijven
B	• Begrijpend lezen: onvoldoende • Schrijven: voldoende	Herhaling Begrijpend lezen	Verrijking
C	• Begrijpend lezen: voldoende • Schrijven: onvoldoende	Verrijking	Herhaling Schrijven
D	• Begrijpend lezen: voldoende • Schrijven: voldoende	Verrijking	Verrijking

Wanneer het noodzakelijk is voor het leerplezier of zelfvertrouwen van leerlingen, kunt u ervoor kiezen leerlingen die op basis van de evaluaties beter een werkblad herhaling zouden maken, toch een werkblad verrijking te geven. Belangrijk is dat u vooraf vaststelt of het werkblad verrijking geschikt is voor deze leerlingen. Eventueel maakt u een andere verrijkingsopdracht, op basis van de te herhalen lesstof.

Per thema vindt u een toelichting op de werkbladen en de daarbij benodigde materialen. De werkbladen vindt u als bijlage achter in het leerkrachtenboek. Er zijn drie varianten werkbladen:

- **Begrijpend lezen** biedt herhaling voor leerlingen uit subgroep A en B;
 - **Schrijven** biedt herhaling voor leerlingen uit subgroep A en C;
 - **Verrijking** is bedoeld voor leerlingen die een of meer lesstofonderdelen onder de knie hebben en extra uitdaging aankunnen. Na een korte toelichting maken de leerlingen uit subgroep B en C de opdrachten van één van de werkbladen I, II of III. De leerlingen uit subgroep D maken de opdrachten van (minimaal) twee van de werkbladen.
- Iedere leerling krijgt tweemaal per jaar gelegenheid tot het houden van bijvoorbeeld een spreekbeurt van circa 10 minuten. Voor hen is een kopieerblad beschikbaar met een stappenplan ter ondersteuning van de voorbereidingen. U begeleidt de leerlingen, waar nodig, in dit proces.

2.6 21^e-eeuwse vaardigheden

Wereldwijd evolueert de maatschappij naar een kennis- en netwerksamenleving. De digitalisering brengt veranderingen teweeg op het vlak van invulling van arbeid, vrije tijd en relaties. Dit vraagt om een aanpassing in het functioneren en dus ook naar andere vaardigheden. Deze vaardigheden, vormen een vakoverschrijdend kader van competenties, waarbij de nadruk wordt gelegd op sociale vaardigheden, digitale geletterdheid en leren leren.

De volgende vaardigheden kunt u tijdens de lessen Taal door de leerlingen laten oefenen.

21 ^e -eeuwse vaardigheid	Integratie binnen leergebied taal
Kritisch denken Bewust en kritisch omgaan met media.	Wanneer leerlingen verwijzen naar informatie met een oorsprong binnen of buiten de les, dan kunt u ze even laten stilstaan bij de bron ervan. Bijvoorbeeld met de vraag of deze bron betrouwbaar is.
Communiceren	Tijdens spreekoefeningen kunt u de belangrijke elementen van een goede boodschap benadrukken.
Leren leren	Wanneer de leerlingen een tekst lezen, kunt u hun vragen om deze eerst samen te vatten of met eigen woorden te zeggen. Hiermee leren ze hoofd- en bijzaken van elkaar te onderscheiden.

Zoals hierboven beschreven, zijn in dit leerkrachtenboek de lessen per thema ingedeeld, waarbij aan het eind van elk thema drie werk- en antwoordbladen zijn opgenomen (herhalingswerkbladen voor Begrijpend lezen en Schrijven, en een verrijkingswerkblad).

Voor elke les is de volgende standaardopbouw aangehouden:

Onderwerp

Het onderwerp van elke les wordt middels kernwoorden benoemd. Dit is tevens de lestitel. De naamgeving is identiek in zowel het leerlingen- als leerkrachtenboek.

Beginsituatie

Bij de beginsituatie staat geformuleerd welk minimaal kennisniveau de leerling moet hebben voordat met de les kan worden gestart.

Afsluiting

Bij dit onderdeel worden suggesties gedaan voor het afronden van de les. Een vast onderdeel daarvan is het klassikaal bespreken van de terugkijkopdracht, een afsluitende opdracht in het leerlingenboek waarmee de leerling reflecteert op de les en op wat hij heeft geleerd. Bij afsluiting wordt ook verwezen naar eventuele evaluatiewijzers, het portfolio voor meertaligheid of andere vormen van evaluatie.

Differentiatie

In de lessen worden suggesties gegeven voor differentiatie. Een uitzondering hierop zijn het domein Meertaligheid en enkele lessen Spreken en luisteren. Bij deze lessen is een van de lesdoelen dat de leerlingen leren zich vrij uit te drukken in gesproken taal. Vanwege de aard van de lessen wordt er al ingespeeld op de individualiteit van elke leerling. Bij de overige domeinen en lessen bepaalt u zelf welke leerlingen de differentiatieopdrachten maken en op welk niveau ze dat doen.

- *Herhaling*: biedt een variatie op een oefening die de leerlingen in de les hebben uitgevoerd.
- *Verrijking*: biedt een uitbreiding op de oefeningen die in de les zijn gedaan.

4 LEERDOELEN

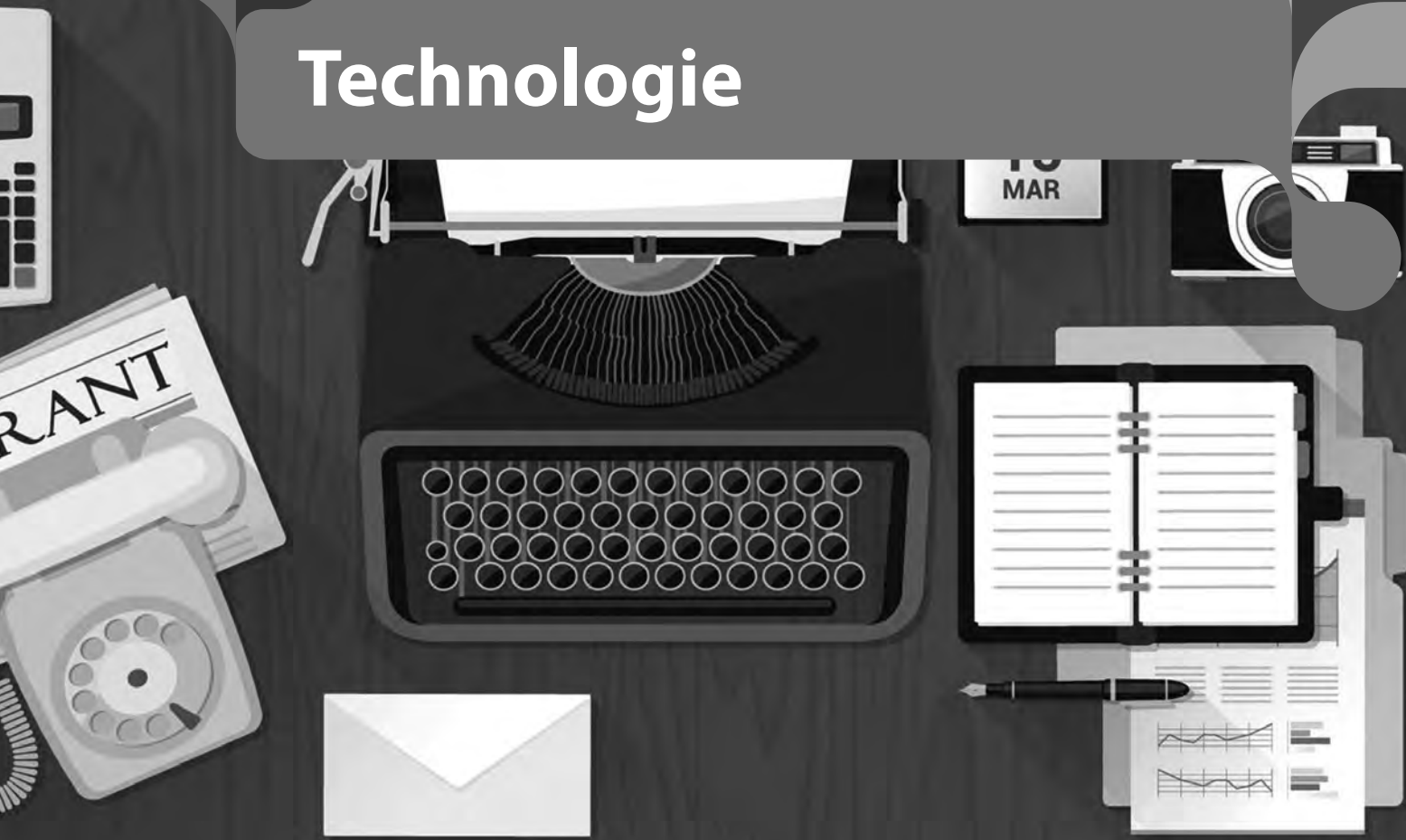
De volgende leerdoelen worden nagestreefd:

Domein	Doelen leerjaar 7	Leerdoelen
Taal verkennen	De leerling kan de woordenschat beheersen en kan beschikken over inzicht in de grammatica en functies van taal.	1a De leerling kan dagelijkse en schooltaalwoorden begrijpen en gebruiken. 1b De leerling kan zelfstandig de woordenschat doelgericht uitbreiden. 1c De leerling kan enkelvoudige zinnen redekundig en taalkundig ontleden. 1d De leerling kan reflecteren op de structuur en betekenis van taal.
Luisteren	De leerling kan luisterdoelen vaststellen, samenvatten en het luisteren structureren.	2 De leerling kan informatieve en/of persuasieve uiteenzettingen volgen, verbanden van samenhang herkennen en de bruikbare informatie destilleren uit de uiteenzetting.
Spreeken	De leerling heeft een goede mondelinge taalvaardigheid en kan reflecteren op communicatieprocessen.	3a De leerling kan technisch spreken zelfstandig inzetten in alle spreesituaties. 3b De leerling kan informatie inwinnen en verstrekken. 3c De leerling kan eigen gedachten, gevoelens en bedoelingen onder woorden brengen. 3d De leerling kan zelfstandig reflecteren op communicatieprocessen en de eigen bevinding(en)/ mening(en)/ argumenten verwoorden.
Schrijven	De leerling heeft inzicht in schrijfstrategieën en verschillende soorten teksten die hij/zij schriftelijk kan produceren.	4a De leerling kan met inachtneming van een goede schrijfhouding, in verstaanbaar handschrift een tekst produceren en het eigen handschrift kritisch beoordelen. 4b De leerling kan strategieën toepassen om zelfstandig verschillende soorten teksten te schrijven, en kan het schrijfproces volledig doorlopen.
Begrijpend lezen	De leerling heeft inzicht in verschillende tekstsoorten, kan leesstrategieën toepassen en leesdoelen bepalen.	5a De leerling kan verschillende tekstsoorten herkennen en analyseren. 5b De leerling kan in een tekst de verschillende leesdoelen bepalen.
Spellen	De leerling beheerst de spellingregels, heeft inzicht in werkwoordvervoeging en kan effectief gebruikmaken van Het Groene Boekje.	6a n.v.t. in leerjaar 7 6b De leerling kan interpunctie toepassen in teksten. 6c De leerling kan de spellingregels volgens Het Groene Boekje toepassen. 6d De leerling kan werkwoorden in acht tijden vervoegen.
Meertaligheid	De leerling heeft inzicht in verschillende Surinaamse culturen en talen, en maakt gebruik van deze talen.	7a De leerling kan een woordenschat opbouwen in voor de doelgroep relevante talen. 7b De leerling is trots op de eigen taal/talen, toont respect voor elkaars taal en beschouwt meertaligheid als een culturele rijkdom. 7c De leerling is zich bewust van de meertalige samenleving waarin men leeft en heeft hier kennis van.

THEMA

3

Technologie

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	De leerling is nog niet bekend met het nieuwe thema.
LESDOEL	De leerling krijgt inzicht in de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	– Kladblaadjes – Eventueel visueel materiaal over een uitvinding (klamboe, fornuis, korjaal)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier aan opdracht 1. Ze werken individueel aan opdracht 2.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door enthousiast te vertellen over een uitvinding die u zelf heel interessant of belangrijk vindt. U vertelt wanneer die is uitgevonden en door wie, welke invloed die uitvinding heeft gehad en hoe het zou zijn zonder deze uitvinding. Gebruik er visueel materiaal bij, als dat mogelijk is (afbeelding of filmpje).

Vervolgens schrijft u het woord technologie op het bord. U zegt dat technologie de wetenschap van de techniek is. Door de technologie worden veel dingen uitgevonden en verder ontwikkeld. U vraagt leerlingen nog meer uitvindingen te noemen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is Technologie. Technologie is de wetenschap van de techniek. Bij techniek hoort alles wat mensen maken, van T-shirt tot ruimteraket. In de technologie wordt veel onderzoek gedaan en worden innovatieve oplossingen bedacht voor dagelijkse dingen, maar ook voor de grote wereldproblemen als 'global warming', energievoorziening en epidemieën.

In dit thema ontdekken leerlingen hoeveel techniek in het dagelijks leven voorkomt en hoe belangrijk uitvindingen kunnen zijn. Het thema spoort de leerlingen aan om zelf na te denken over technologie en het belang ervan.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U houdt de instructie kort door de werkwijze in opdracht 1 toe te lichten en de groepen samen te stellen.

U kiest wie van de groep schrijft of u laat dit aan de groep zelf over.

Leg vervolgens de andere individuele opdracht kort uit.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, een start met opdracht 1a op het bord.

Lees vervolgens de vragen bij opdracht 2 voor en ga na of deze begrepen zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om te ondersteunen waar nodig. U bespreekt daarna opdracht 1 door individuele beurten te geven. Ieder noemt een apparaat of technisch ding. Eventueel gaat u net zo lang door tot niemand meer iets weet. U houdt samen met de leerlingen op het bord bij hoeveel uitvindingen er zijn genoemd. Besteed vooral aandacht aan opdracht 1c. Die opdracht laat zien wat de leerlingen over het thema denken en toont aan hoe vaak techniek voorkomt op veel heel verschillende terreinen.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Eigen antwoord, noem en beschrijf apparaten.
- b. Eigen antwoord, vertel over het gekozen apparaat.
- c. Eigen antwoord, leerlingen zeggen hoe en waarom ze een apparaat belangrijk vinden.

Opdracht 2

1. Les 18
2. Les 7
3. Les 24
4. Les 30
5. : en ; in les 9
6. Les 11 en 16
7. Les 3, 4 en 8
8. Les 6 en 22
9. Met een hoofdletter in les 13
10. Les 19

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. U vraagt aan de leerlingen of ze het eens zijn met hun klasgenoot. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Technologie.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Enkele apparaten, bijvoorbeeld een mobiele telefoon, tablet, laptop, ventilator, waterkoker.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U toont de apparaten en stelt vragen als:

- Hoe heet dit apparaat?
- Wat kun je ermee doen?
- Vind je het apparaat handig? Waarom wel of waarom niet?
- Wat hebben de apparaten gemeen? (Ze werken op stroom / op een batterij.)
- Hoe lang bestaat dit apparaat?
- Hoe deden de mensen het voor dit apparaat bestond?

U sluit af met te vertellen dat de leerlingen woorden gaan leren die te maken hebben met moderne technologische ontwikkelingen in ons leven.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
het apparaat	Een kleine machine die meestal op stroom of een batterij werkt. Je kunt er dingen sneller en meestal beter mee doen dan met de hand.	Oom Sapon scheert zijn baard met een scheerapparaat.
(iets) bedienen	Handelingen die ervoor zorgen dat bijvoorbeeld een apparaat werkt.	Dino bedient het toetsenbord van zijn nieuwe computerspel.
besturen	Een bewegend voorwerp (bijvoorbeeld een auto) in een bepaalde richting laten gaan.	Het besturen van een auto is moeilijker dan je denkt.
chemisch	Het proces van hoe stoffen zijn gemaakt en wat er gebeurt als je verschillende stoffen bij elkaar brengt of uit elkaar haalt, gaat scheiden. Ook wat er gebeurt als een stof gaat scheiden (opdelen). Bijvoorbeeld chloor met water of zout opdelen in de delen waaruit het bestaat.	Bij de goudwinning gebruikt men gevaarlijke chemische stoffen om het goud af te scheiden.
een analyse maken	Onderzoeken hoe iets in elkaar zit.	De analyse liet zien dat de melk bedorven was door het sap van een lemmetje.

elektronisch	Apparaten of technieken die werken met elektrische deeltjes (elektronen). Iets wat te maken heeft met stroom en apparaten, bijvoorbeeld computers, of bankzaken doen (e-banking) of e-mails verzenden.	Computers zijn elektronische apparaten.
de gedaante	Iets of iemand met een onduidelijke vorm.	In het donker zag ik een gedaante bewegen.
global warming	De langzame opwarming van onze aarde.	Door global warming smelt het ijs op de polen en stijgt het water in de oceanen.
de industrie	De activiteiten, de bedrijvigheid waarbij grondstoffen worden verwerkt en producten worden gemaakt, bijvoorbeeld de bauxietindustrie, de houtbewerkingindustrie en veel meer.	Rijst is een belangrijk product van de landbouwindustrie in Suriname.
de mensheid	Alle mensen op de wereld.	De opwarming van de aarde is een gevaar voor de mensheid.
de monteur	Iemand die apparaten, machines, auto's en veel meer kan repareren, of weer in elkaar kan zetten.	Er komt een monteur om de wasmachine te maken.
de productie	Het in (grote) hoeveelheden maken van iets.	De productie van kleding en speelgoed gebeurt vooral in China.
de technologie	De wetenschap van de techniek en de ontwikkeling van uitvindingen.	De mobiele telefoon is een voorbeeld van moderne technologie.
de uitvinding	Iets nieuws dat door iemand is bedacht.	De computer is een van de belangrijke uitvindingen van de vorige eeuw.
de vaklieden	De vakmensen. Mensen die hun vak goed kennen en deskundig uitoefenen.	Je kunt zien dat dat huis door vaklieden is gebouwd.

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord.

U vraagt de leerlingen te luisteren naar script 1 en vooral op deze woorden te letten.

U leest script 1 voor.

Script 1:

*Door de eeuwen heen hebben slimme uitvinders handige oplossingen bedacht om het de **mensheid** gemakkelijker te maken. Eén van die **uitvindingen** is de robot.*

*Een robot is een **apparaat** dat **elektronisch** wordt **bestuurd**. Met een computerprogramma kun je de robot vertellen wat hij moet doen. Soms hebben robots de **gedaante** van een mens en kunnen ze ook menselijke bewegingen maken. Een robot vervangt handenarbeid. Mensen hoeven alleen maar de robot te **bedienen** vanachter de computer.*

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit script 1, waarbij de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen plegen.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

*Als er iets stuk gaat aan een robot, bijvoorbeeld de motor, dan kun je met de computer snel een **analyse maken**. **Vaklieden**, die speciaal zijn opgeleid om de robots te onderhouden, weten zo precies welk onderdeel stuk is en moet vervangen worden. Nadat de **monteurs** de robots hebben gerepareerd, kan de **productie** verder gaan.*
*Het is aan de ene kant heel goed dat dankzij de technologie de mens veel meer kan doen in korte tijd, maar tegelijkertijd heeft **technologie** ook negatieve kanten. We moeten de gevaren voor het milieu in de gaten houden. De milieuvervuiling neemt toe door gassen en **chemische** afvalstoffen die in de **industrie** vrijkomen. Er is energie nodig om de robots en machines te kunnen laten werken. Hierdoor wordt het op aarde steeds warmer. Dit heet **global warming**.*

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, leest u samen nog eens de betekenissen. U herformuleert, geeft voorbeelden en vraagt de leerlingen in eigen woorden de betekenis te vertellen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

1. uitvinding
2. apparaat
3. bedient
4. technologie
5. de mensheid

Opdracht 2

1. chemisch
2. de monteur
3. global warming
4. de gedaante
5. de productie

Opdracht 3

1. industrie
2. besturen
3. elektronische
4. vaklieden

Opdracht 4

onderzoeken – oplossing – probleem – uitpluizen – opschrijven

Opdracht 5

De leerling vergelijkt de antwoorden met zijn duopartner.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf van drie themawoorden een woord op met bijna dezelfde betekenis.

Verrijking: Maak zinnen met de volgende woorden: de vaklieden, de industrie, de technologie.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen daarbij hun zin vertellen. U noteert wie nog moeite heeft met de betekenis van de woorden.

Inleiding, kern en slot

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan een korte tekst lezen en vragen beantwoorden over de inhoud; – kan een informatieve tekst herkennen; – weet wat inleiding, kern en slot zijn.
LESDOEL	De leerling kan de tekststructuur in een informatieve tekst herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3, 4 en 5.

INTRODUCTIE

U voert een kort klassengesprek over de afbeelding bij deze les. U vraagt de leerlingen wat ze op deze afbeelding zien. Wat doet deze machine/dit apparaat/deze robot? Waar is het apparaat handig voor? Hoe moet je het bedienen? Waar kun je deze machine/dit apparaat/deze robot in het echt zien? Verwerk woorden uit de eerdere woordenschatles in uw vragen. U vertelt aan de leerlingen dat ze vandaag een tekst zullen lezen over technologie.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een informatieve tekst:

- wil je iets meedelen;
- is bedoeld om informatie te geven;
- gaat over een echte gebeurtenis of situatie;
- geeft vooral feiten.

Voorbeelden: krantenartikel, folder, informatief boek.

Een informatieve tekst bestaat uit:

- een inleiding waarin duidelijk staat wat het onderwerp is;
- een kern, het middenstuk waarin het onderwerp in deelonderwerpen wordt uitgewerkt;
- een slot, waarin een samenvatting of conclusie staat.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt de leerlingen de tekst 'Knappe koppen en hun uitvinding' globaal te bekijken. U vraagt waar deze tekst over gaat. Hoe weet je dat? Wat voor tekst is het? (een informatieve tekst) Hoe weet je dat?

U herhaalt dat een informatieve tekst uit een inleiding, kern en slot bestaat. Dat noemt je de structuur van een tekst.

Vervolgens kunt u ervoor kiezen om de tekst voor te lezen, om de tekst in beurt te laten door de leerlingen te laten voorlezen of om de leerlingen stukjes uit de tekst individueel te laten lezen. Dit laatste heeft de voorkeur.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen ze begrepen heeft. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijsten uit les 2 mogen gebruiken.

Verlengde instructie

U leest de tekst gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben.

Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat.

Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden

de afvalstof	ontstaan	de Verenigde Naties
dankzij	opleiden	vervangen
filteren	de organisatie	vrijkomen
groen	repareren	de werkloosheid
de negatieve kant	tegelijkertijd	de werknemer

Uitdrukking/spreekwoord

iets in de gaten houden

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

1. De inleiding: 1
2. De kern: 2, 3, 4
3. Het slot: 5

Opdracht 2

- a. De robot, de computer, broodkneedmachine.
- b. B
- c. Er kan meer worden gemaakt in korte tijd; problemen met de machines kunnen heel makkelijk door de computer worden gevonden; er ontstaan nieuwe beroepen.
- d. Grotere werkloosheid; milieuvervuiling; viezere lucht door minder bomen; global warming.

Opdracht 3

De leerling vergelijkt het antwoord met zijn duopartner.

Opdracht 4

- a. Eigen antwoord, bijvoorbeeld: in de inleiding gaat het over uitvindingen zoals de robot. In de kern gaat het over de voor- en nadelen van techniek. In het slot gaat het over groene technologie.
- b. Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

Vroeger	Nu	Toekomst
Handenarbeid door de mens.	Robot en machines doen het werk.	Grotere werkloosheid.
Monteurs moeten zelf op zoek gaan naar machinefouten.	Computers kunnen machinefouten opsporen.	Groene technologie.
Veel mensen nodig.	Werk kan met minder mensen gedaan worden.	Door ontwikkeling ontstaan van nieuwe beroepen.

Opdracht 5

Eigen antwoord, bijvoorbeeld: organisaties als de Verenigde Naties maken zich zorgen over de gevolgen van technologie voor het milieu. Ze zorgen er daarom voor dat er groene oplossingen worden bedacht.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Blader terug naar tekst 4 in les 26 van thema 2. Schrijf op welke alineanummers horen bij de inleiding, welke bij de kern en welke bij het slot.

Verrijking: Bedenk een andere inleiding voor deze tekst.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U Laat de leerlingen ontdekken dat het antwoord daarop niet eenduidig is. Elk deel van de tekst heeft zijn eigen functie en is belangrijk.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1

Knappe koppen en hun uitvindingen

- 1 Door de eeuwen heen hebben slimme uitvinders handige voorwerpen bedacht om het de mensheid gemakkelijker te maken. Een van die uitvindingen is de robot.
- 2 Een robot is een apparaat dat elektronisch bestuurd wordt. Met een computerprogramma kun je de robot "vertellen" (programmeren) wat hij moet doen. Soms hebben robots de gedaante van een mens en kunnen ze ook menselijke bewegingen maken. Een robot vervangt vooral handenarbeid. **Werknemers** in een broodfabriek die vroeger urenlang deeg kneedden, zijn nu vervangen door machines. Deze machines kneden, het brood in de deegvorm gieten en het gebakken brood in sneetjes snijden. Mensen hoeven alleen maar de machines te bedienen, vanachter een computer.
- 3 Als er iets stukgaat aan een machine, bijvoorbeeld de motor, dan kun je met de computer snel een analyse maken. Vaklieden, die speciaal opgeleid zijn om de machines te onderhouden, weten zo precies welk onderdeel stuk is en vervangen moet worden. Nadat deze monteurs de machines gerepareerd hebben, kan de productie verdergaan.
- 4 Dankzij technologie kan de mens veel meer in kortere tijd. Door ontwikkeling ontstaan er ook nieuwe beroepen. Tegelijkertijd hebben technische uitvindingen ook negatieve kanten. Als machines in enorme fabrieken het meeste werk voor ons doen, kan er meer werkloosheid ontstaan. Daarnaast neemt de milieuvervuiling toe door gassen en chemische afvalstoffen die in de industrie vrijkomen. Vervuild water moet bijvoorbeeld gefilterd worden om het weer schoon te maken. Bomen die de vieze stoffen uit de lucht kunnen halen, worden omgehakt om ruimte te maken voor nieuwe industrie. Hierdoor wordt het op aarde steeds warmer. Dit heet global warming.
- 5 Organisaties als de Verenigde Naties houden daarom al jaren de gevaren voor het milieu in de gaten. Zij proberen met Groene Technologie milieuvriendelijke oplossingen te vinden voor de opwarming van de aarde.

Het lijdend voorwerp

BEGINSITUATIE	De leerling kan de persoonsvorm, het onderwerp en het werkwoordelijk gezegde in een zin benoemen.
LESDOEL	De leerling kan het lijdend voorwerp in enkelvoudige zinnen benoemen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 en 2.

INTRODUCTIE

U herhaalt de regels voor het benoemen van de zinsdelen persoonsvorm, onderwerp en werkwoordelijk gezegde. *Hoe vind je de persoonsvorm in een zin? Hoe vind je het onderwerp in een zin? Hoe herken je het werkwoordelijk gezegde in een zin?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Zo vind je het lijdend voorwerp (lijd vw) in een zin:

Vraag: wie of wat + werkwoordelijk gezegde + onderwerp?

Het antwoord op die vraag is het lijdend voorwerp.

Bijvoorbeeld:

De monteur repareert de machine.

Wat repareert de monteur? = de machine

Wat + wg + ond = lijd vw

Antwoord = het lijdend voorwerp = de machine

Let op: een lijdend voorwerp begint nooit met een voorzetsel (bijvoorbeeld: in, op, achter, voor). Niet elke zin heeft een lijdend voorwerp.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U bespreekt samen met de leerlingen de zin uit het informatieblokje. Schrijf de volgende zin op het bord: De monteur repareert de machine.

U ontleedt de zin samen met de leerlingen.

De monteur repareerde de machine.

pv = repareert

wg = repareert

Wie repareert de machine?

ow = de monteur

U vraagt welke woorden (welk zinsdeel) over zijn gebleven. (de machine) U vraagt de leerlingen welke wie/wat-vraag je kunt stellen om 'de machine' als antwoord te krijgen. (Wat repareert de monteur?) U schrijft deze zin op het bord en u vertelt de regel voor het benoemen van het lijdend voorwerp. Om het lijdend voorwerp in een zin te zoeken, bepaal je eerst de persoonsvorm, het onderwerp en het werkwoordelijk gezegde in een zin. Daar maak je een vraag van door er 'wie' of 'wat' voor te zetten. Dus: wie of wat + werkwoordelijk gezegde + onderwerp? Het antwoord op die vraag is het lijdend voorwerp.

U wijst de leerlingen er tot slot op dat een lijdend voorwerp nooit met een voorzetsel begint (bijvoorbeeld: in, op, achter, voor) en dat het ook kan dat een zin géén lijdend voorwerp heeft. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U ontleedt met leerlingen die dat nodig hebben samen nog een zin: De fabrieksmedewerker belt de monteur.

Herhaal de werkwijze zoals bij de Instructie. Zien de leerlingen dat ze nu een wie-vraag moeten stellen?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Wat koopt mijn vader? – elektronische apparaten.
2. Wat maakt de robot? – menselijke bewegingen.
3. Wat moet de mensheid bedenken? – oplossingen voor de global warming.
4. Wat zoekt de eigenaar van de fabriek? – echte vaklieden.

Opdracht 2

1. pv = vervangt
ow = de monteur
wg = vervangt
lijd vw = een onderdeel
2. pv = kan
ow = niemand
wg = kan voorspellen
lijd vw = de toekomst van de aarde
3. pv = laat
ow = de schoorsteen van de fabriek
wg = laat ontsnappen
lijd vw = de gassen
4. pv = zag
ow = hij
wg = zag
lijd vw = een gedaante

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Benoem de persoonsvorm, het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en het lijdend voorwerp in de volgende twee zinnen:

- De industrie kan minder afvalstoffen produceren.
- De werkgever laat zijn werknemers opleiden tot echte vaklieden.

Verrijking: Bedenk twee zinnen. Wissel de zinnen uit met een klasgenoot. Ontleed elkaars zinnen. Zoek het lijdend voorwerp in de zin.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen moeite hebben met het benoemen van het lijdend voorwerp en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Als-vergelijkingen

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een als-vergelijking is. – kent al enkele eenvoudige als-vergelijkingen.
LESDOEL	De leerling kent nieuwe als-vergelijkingen en hun betekenissen.
MATERIALEN	– Afbeelding van groen gras in een tijdschrift of boek – Muntstuk van 10 cent – Woordenboeken (liefst voor elke leerling)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie aan de opdrachten.

INTRODUCTIE

U schrijft op het bord: Zo... als U toont de leerlingen de afbeelding van groen gras. U vraagt aan de leerlingen wat ze zien op het plaatje. Wat kan je op de plaats van de puntjes invullen? (Zo groen als gras.) U vraagt de leerlingen wat dit betekent. (Jong en onervaren zijn/nog niet alles weten.) U vraagt wie er een voorbeeldsituatie bij kan bedenken. U herhaalt dit, maar u laat nu een munt van 10 cent zien. (Zo plat als een dubbeltje.) Laat de leerlingen ook hier uitleggen wat de vergelijking betekent (heel erg plat) en er een voorbeeldsituatie bij bedenken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een als-vergelijking is een vorm van beeldspraak.

Je vergelijkt een onderwerp met iets anders. Je roept daarmee een bepaald beeld op.

Bijvoorbeeld: zo plat als een dubbeltje = heel erg plat.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt dat als iemand zegt dat iets zo plat is als een dubbeltje, daarmee niet bedoeld wordt dat iets écht net zo plat is als een dubbeltje. Iemand zegt er alleen mee dat iets heel erg plat is. Dit is een letterlijke vergelijking. Let op: er bestaan ook figuurlijke vergelijkingen, bijvoorbeeld zo groen als gras. Iemand over wie je dit zegt, heeft geen groene huidskleur. Figuurlijke vergelijkingen vallen buiten de lesstof.

U vertelt de leerlingen dat ze vandaag in groepjes nog meer als-vergelijkingen en hun betekenissen gaan leren.

U demonstreert hoe u de vergelijking opzoekt in een woordenboek terwijl u luidop beschrijft wat u doet. "Als ik in het woordenboek de betekenis van 'zo groen als gras' zoek, welk zelfstandig of bijvoeglijk naamwoord zoek ik dan op?" Er zullen leerlingen zijn die 'groen' als antwoord geven en leerlingen die 'gras' zeggen. Beide ingangen zijn in dit geval correct. Maak duidelijk dat de als-vergelijking in het woordenboek extra te herkennen is aan de afkorting 'uitdr.' (uitdrukking) erna. Vertel de leerlingen dat je de meeste kans hebt om de betekenis te vinden in het woordenboek als je zoekt op het zelfstandig naamwoord (het woord waar je 'de' of 'het' voor kan zetten) uit de zin. Hierna stelt u de groepjes samen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, herhaalt u nog meer bekende als-vergelijkingen met hun betekenissen. U laat telkens het zelfstandig naamwoord uit de vergelijking benoemen. Die vaardigheid is handig bij opdracht 1 waar de leerling afbeeldingen moet bekijken en moet bedenken om welke als-vergelijking het gaat, maar ook bij het opzoeken in het woordenboek.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de opdrachten klassikaal. U geeft bij elke afbeelding een groepje de beurt om hun als-vergelijking en betekenis te noemen. Laat een ander groepje de vergelijking en betekenis opzoeken in het woordenboek en bespreek deze klassikaal. Laat bij enkele vergelijkingen een voorbeeldsituatie bedenken.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. Zo licht als een veertje = heel erg licht, niets wegen.
- b. Zo mak als een lammetje = heel erg rustig zijn.
- c. Zo arm als de mieren = erg arm zijn.
- d. Zo traag als een slak = heel erg langzaam.
- e. Zo gezond als een vis = heel gezond.
- f. Zo dood als een pier = morsdood.
- g. Zo blij als een kind = heel erg blij.
- h. Zo dom als een ezel = heel erg dom.
- i. Zo lek als een zeef = heel erg lek.
- j. Zo zwart als de nacht = heel erg donker.
Of: Zo lelijk als de nacht = heel erg lelijk.
- k. Zo sterk als een leeuw = heel erg sterk.
- l. Zo trots als een pauw = heel erg trots.

Opdracht 2

- a. De leerlingen bespreken de betekenis van de als-vergelijking.
- b. De leerlingen bedenken een bijpassende situatie.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening van een situatie die past bij een als-vergelijking uit je boek.

Verrijking: Bedenk zelf een als-vergelijking. Bedenk er ook een situatie bij.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun favoriete vergelijking te laten noemen en uitleggen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met eenvoudige als-vergelijkingen en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Gebruiksvoorwerpen in verschillende talen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het uitspreken van woorden in verschillende Surinaamse thuishalen.
LESDOEL	De leerling kan in drie verschillende thuishalen de woorden blender, (gloeilamp, (hand)zaag, kettingzaag, olielamp, rasp, wasmachine en wasplank uitspreken.
MATERIALEN	– Taalkettingen – Afbeeldingen van de voorwerpen of apparaten op A4-kaarten – Bronnenboek
ORGANISATIE	De leerlingen hebben hun taalkettingen om.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal voor deze les bestudeerd en beluisterd. De leerlingen maken opdracht 1 en 2 individueel. Daarna voert u de woordenwedstrijd klassikaal uit.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan de eerdere lessen binnen het thema Technologie. U geeft aan dat techniek het leven van de mens op veel manieren heeft vergemakkelijkt. Een belangrijke uitvinding is elektriciteit.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Er zijn een paar voorwerpen en apparaten die wij dagelijks gebruiken. Deze hebben een eigen naam in de verschillende Surinaamse thuishalen.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U laat de leerlingen opdracht 1 maken en bespreekt deze. Dan kiest u een leerling die naast het Nederlands een andere Surinaamse thuistaal spreekt en vraagt of de leerling de naam kent van het voorwerp in die taal. Hierbij laat u steeds een van de woordkaarten zien met de afbeelding van het desbetreffende voorwerp. Als de leerling de naam niet kent, mag die worden geholpen door andere leerlingen die deze taal kennen. U mag (als u deze taal ook kent) alleen aanvullen als de leerlingen het niet weten. De klas zegt het woord na.

Daarna maken de leerlingen opdracht 2 in het leerlingenboek. Ze proberen de namen van de voorwerpen in de drie Surinaamse thuishalen te onthouden. U vertelt dat het onthouden belangrijk is. Na opdracht 2 wordt er een woordenwedstrijd gespeeld: weet je hoe het voorwerp heet in een bepaalde Surinaamse thuistaal.

De leerlingen voeren opdracht 1 en 2 individueel uit. U sluit af met een klassikale woordenwedstrijd. Van elke taalgroep wordt een leerling gekozen om voor de klas te staan. Deze leerlingen houden één taalketting om. De rest van klas doet hun taalketting(en) af en wordt in twee groepen verdeeld. Zij staan in twee rijen aan weerszijden in het lokaal. U bent vrij om te bepalen op welke manier u de groepen samenstelt.

Het spel begint als één van de leerlingen voor de klas een kopieerblad met een voorwerp laat zien. De voorste leerling van groep 1 mag dan zeggen hoe je het voorwerp noemt in de taal van de leerling met de taalketting. Als de leerling het niet weet of fout zegt, gaat deze leerling achterin de rij en mag de eerste leerling van groep 2 het proberen. Zo gaat het door totdat een leerling het goed heeft. Voor elk goed antwoord krijgt de desbetreffende groep een punt. Als het punt is toegekend, wordt de volgende afbeelding getoond door de volgende leerling met de taalketting. De eerstvolgende leerling van groep 2 krijgt als eerste de kans om te zeggen wat het woord is in de taal van de leerling met de ketting.

De procedure herhaalt zich tot alle leerlingen met een ketting een beurt hebben gehad. U houdt de punten bij en zegt op het einde van het spel welke groep de winnaar is.

	Nederlands	Arowaks	Karîna auran	Mandarijn	Okanisi	Saamaka
a	rasp	samarhi	semari	cācài bǎn	simali	lalu
b	(gloeï)lamp	farhetho ime	peer/lampu	diàn dēngpào	peer / peeli / lampu / faya	peeli
c	wasmachine	soko sa kona bokorhoho	wasmachine	xǐyī jī	wasimasini	wasi masini
d	(hand)zaag	seki	sasa	jù zi	sa	san
e	blender	blender	blender	jiǎo bàn jī	blender	blender
f	olielamp	kokolampu	lampu	yóudēng	abeni / kokolampu	tamundu
g	kettingzaag	shiparhar-hitho seki da kona	stihl (van de merknaam stihl) / kettingzaag	diàn jù	pepeka	pepeka
h	wasplank	sabadakona	kamisa sàwotopo	cuōyī bǎn	wasipaanga / guluma / wasi-uma	guluma

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U schakelt indien nodig ook de hulp in van leerlingen die een andere thuistaal hebben dan de schooltaal, bijvoorbeeld als er twijfels zijn over de benaming van een woord of de correcte uitspraak. U observeert of de leerlingen een positieve houding hebben ten opzichte van de eigen taal en de talen van anderen. U motiveert leerlingen om mee te doen.

Antwoorden

Opdracht 1

a-b: gloeilamp
c-d: wasmachine
e-f: blender
g-h: kettingzaag

Opdracht 2

- De leerlingen bekijken de afbeeldingen.
- De leerlingen proberen de voorwerpen in drie thuishalen te onthouden. Ze mogen elkaar hulp vragen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen te laten vertellen.

U houdt bij welke talen aan de beurt zijn geweest en zorgt ervoor dat in de loop van de lessen alle talen aan de orde komen.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Een alarmnummer bellen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – zelfstandig een telefoonnummer bellen; – een gesprek voeren met een onbekende.
LESDOEL	De leerling kan: – een alarmnummer bellen en de informatie doorgeven die nodig is; – naar de noodzakelijke informatie in de situatie vragen; – met behulp van een observatieschema beoordelen of de beller op de juiste manier het gesprek heeft gevoerd.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1. Ze werken in groepen van drie aan opdracht 2 en 3.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen om te vertellen over noodgevallen die ze hebben meegemaakt waarbij het alarmnummer moest worden gebeld. U laat enkele leerlingen vertellen en focust op het bellen naar het alarmnummer. Hoe ging dat? Wie belde? Was de persoon in paniek of juist rustig? Wat werd er gevraagd? Hoe snel was er hulp? Tot slot vertelt u dat in deze les geoefend zal worden met bellen naar een alarmnummer.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het belangrijkste alarmnummer in Suriname is 115. Dit is het alarmnummer van het Command Centre van de politie en geldt voor heel Suriname. Vanuit het commandocentrum kunnen andere alarmdiensten worden ingeschakeld, zoals de brandweer en de ambulancedienst.

1. De beller moet kort en duidelijk informatie geven, zodat de hulpdienst snel hulp kan bieden.
2. De beller vertelt:
 - wat het probleem is;
 - waar het probleem is;
 - de naam van de beller.

(Het telefoonnummer hoeft niet te worden doorgegeven, want dat wordt automatisch opgeslagen als iemand belt.)

4. Het is belangrijk dat de beller zo duidelijk mogelijk antwoord geeft op de vragen die de hulpdienst stelt.
5. De beller moet proberen zo weinig mogelijk in paniek te raken tijdens het praten.

Voorbeeld

Hulpdienst "U spreekt met het Command Center."

Beller *(beetje paniekerig)* "Er is, mijn hemel, er is, verschrikkelijk, oh wat erg, er is een felle brand, schuin aan de overkant, mijn gunst, mensen rennen..."

Hulpdienst "Rustig, mevrouw. Waar bevindt u zich?"

Beller *(wat rustiger)* "Hier thuis bij mij, het is bij dat restaurant aan de overkant."

Hulpdienst "Mevrouw, wacht even, wat is uw adres?"

Beller *(rustig)* "Malangistraat 35, achter Charlesburg."

Hulpdienst "Goed zo, mevrouw. En wat is uw naam?"
 Beller "Ik heet Tekisha Gordon. Komt u snel, want het vuur komt al uit het dak."
 Hulpdienst "Wij schakelen de brandweer nu in."

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Vervolgens leest u samen met een leerling het voorbeeld voor. Praat er met de leerlingen over of de beller op een goede manier informatie geeft en of de telefonist van de hulpdienst aan het eind van het gesprek voldoende informatie heeft ontvangen.

U stelt de groepen van drie samen. Bedenk samen met de leerlingen drie noodgevallen en schrijf ze op het bord, (bijvoorbeeld: verkeersongeval, vechtpartij, inbraak). Vertel de leerlingen dat ze de informatie erbij mogen bedenken, bijvoorbeeld: waar het noodgeval zich afspeelt.

U laat een groep de werkwijze voordoen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Doe dit aan de hand van de observatiepunten bij de opdrachten.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen nemen het observatieschema over in hun schrift.

Opdracht 2

- De leerlingen verdelen de rollen.
- De leerlingen kiezen een noodgeval van het bord.
- Het gesprek wordt gevoerd. De observator luistert.
- De leerlingen bespreken hoe het ging. De observator begint.

Opdracht 3

- De leerlingen voeren twee gesprekken; ze wisselen steeds van rol.
- De gesprekken worden besproken.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Voer een telefoongesprek over een zelfgekozen noodgeval.

Verrijking: Voer een telefoongesprek waarbij de beller heel paniekerig is.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun tips te laten vertellen. Geef zelf ook enkele tips aan de hand van uw observaties. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een betoog schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een stelling is; – kan argumenten vóór en tegen formuleren; – heeft al geoefend met het indelen van een tekst in: inleiding, kern en slot.
LESDOEL	De leerling kan een kort betoog schrijven.
MATERIALEN	Kladblaadje (per leerling)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1, 2, 3 en 5. Ze werken individueel aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan de tekst uit les 3: 'Knappe koppen en hun uitvindingen'. Daarin ging het onder andere over robots. U vraagt wat een robot is. *Wat kan een robot? Wie heeft er een film gezien of een boek gelezen waarin een robot een rol speelt? Robots hebben soms de gedaante van een mens, maar wat zijn de verschillen met een mens?*

U schrijft de volgende stelling op het bord: Een leerkracht kan vervangen worden door een robot. Maak daaronder twee kolommen. Boven de eerste kolom noteert u: voor en boven de andere kolom: tegen.

Laat de leerlingen reageren op de stelling: *Wie is het eens? Wie is het oneens? Waarom?* U noteert de argumenten voor en de argumenten tegen in kernwoorden in de juiste kolom op het bord. Help de leerlingen hun mening en hun argumenten te formuleren. Doe dit door hen te laten nadenken over de voordelen en nadelen van een robot/echte leerkracht voor de klas. Rond de discussie af. Trek een conclusie over de heersende mening.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een betoog:

- probeer je de lezer te overtuigen van jouw gelijk;
- schrijf je vooral je mening;
- verdeel je de tekst in een inleiding, een kern en een slot:
 - In de inleiding schrijf je een stelling.
Bijvoorbeeld: 'Een leerkracht kan vervangen worden door een robot.'
 - In de kern geef je aan of je voor of tegen de stelling bent en leg je uit waarom.
 - In het slot geef je een conclusie of samenvatting.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U leest samen de tekst 'Robot voor de klas' van het leerlingenboek. Na afloop vraagt u of de schrijver van deze tekst het eens of oneens is met de stelling: 'Een leerkracht kan vervangen worden door een robot'. (oneens) Welke argumenten geeft hij bij zijn standpunt? (robot kan niet enthousiast vertellen, robot zorgt niet voor sfeer, robot kan niet inschatten hoe de leerling zich voelt, met een robot kun je geen band opbouwen)

U vertelt dat deze tekst een betoog is: Een betoog is een tekst waarin je lezer overtuigt van jouw gelijk. U legt uit dat een betoog een vaste indeling heeft. U gaat deze vaste indeling na aan de hand van het tekstje 'Robot voor de klas'. *Waar zie je de stelling?* (in de inleiding) *Waar zie je de mening/het standpunt van de schrijver?* (in de eerste alinea van de kern) *Waar zie je waarom hij of zij het oneens is* (in de kern) *Waar zie je de conclusie?* (in het slot) *Wat is die conclusie?*

U besteedt kort aandacht aan het uitleggen waarom je iets vindt (argumenten geven). Geef aan dat de antwoorden 'Daarom' en 'Omdat ik dat vind' geen goede argumenten zijn. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Benadruk dat de leerlingen het bij opdracht 2 met elkaar oneens mogen zijn.

Verlengde instructie

U neemt met de leerlingen die dat nodig hebben, opdracht 1 door.

U licht de stellingen uit opdracht 1 kort toe. U vraagt de leerlingen hardop te denken: Waar gaat de stelling over? Wat denken ze erbij? Wat vinden ze ervan? Wat zou een voordeel kunnen zijn? Wat een nadeel?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Let er vooral op dat de duo's elkaar opbouwende kritiek geven en dat beiden een gelijkwaardige taak uitvoeren. Laat enkele duo's de ruimte hun betoog voor te lezen. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen lezen de stellingen en de uitleg eronder.
- De leerlingen kiezen een stelling.

Opdracht 2

- De leerlingen tekenen een verticale lijn met linksboven 'voor' en rechtsboven 'tegen'.
- De leerlingen praten over de stellingen aan de hand van een aantal vragen.

Opdracht 3

De leerlingen schrijven samen een betoog bij de gekozen stelling. Schrijver 1 schrijft de inleiding en de eerste alinea (mening); schrijver 2 schrijft de rest van de kern (uitleg) en het slot.

Opdracht 4

De leerlingen controleren het betoog aan de hand van de vragenlijst.

Opdracht 5

De leerlingen bespreken elkaars betoog. Ze geven elkaar een top en een tip. Daarna maken zij van de twee stukjes één geheel.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees je betoog voor aan een ander duo. Bespreek wat jullie goed vinden aan het betoog. Wissel daarna van rol.

Verrijking: Breid de kern uit met nog een argument.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Leestekens

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met de leestekens punt, komma, apostrof, vraagteken, uitroepetekens en aanhalingstekens.
LESDOEL	De leerling kan de dubbele punt en puntkomma op de juiste manier gebruiken.
MATERIALEN	– Infographic Leestekens – Klادblaadjes
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in groepen van vier aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U leest de volgende tekst in één ruk voor, alsof er geen leestekens zijn gebruikt: Computerfabrikanten zouden leerlingen in dienst moeten nemen, want kinderen kunnen namelijk heel goed technologische ontwikkelingen voorspellen. Leerlingen voelen aan wat de toekomst brengt op het gebied van technologie. Onderzoekers vroegen leerlingen wereldwijd om voorspellingen te doen over de mogelijkheden die computers in de toekomst zouden bieden. De ondervraagde leerlingen bleken niet alleen goed te voorspellen in welke richting de ontwikkelingen gaan; ze kwamen zelfs met ideeën voor nieuwe technologie. Leerlingen verwachten bijvoorbeeld dat computerspellen in de toekomst reageren op je karakter en je manier van spelen. Dat is een idee waarover de ontwerpers van games al enige tijd nadenken.

Hierna leest u hetzelfde verhaaltje voor waarbij het gebruik van leestekens duidelijk hoorbaar is. U vraagt aan de leerlingen wat hen opviel nadat u het verhaaltje de eerste keer had gelezen en wat hen opviel toen u het de tweede keer had gelezen. U geeft enkele leerlingen de gelegenheid de regels die horen bij het gebruik van de bekende leestekens voor te lezen van de Infographic Leestekens.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **dubbele punt (:)** wordt gebruikt om te laten zien dat er een opsomming, een uitleg of een citaat volgt.

Voorbeelden:

De robothond kan: kwispelen, blaffen en omrollen.

De monteur zei: "Ik heb die machine al gerepareerd."

Technologie: wetenschap van de techniek en de ontwikkeling van uitvindingen.

Ik dacht altijd: robots zijn eng.

Let op: na een dubbele punt volgt geen hoofdletter, behalve:

- als het een hoofdletterwoord is, zoals bij een naam;
- als er een hele zin wordt geciteerd;
- als er een opsomming komt van meerdere zinnen of vragen.

Een **puntkomma (;)** zit tussen een punt en een komma in.

Meestal kun je in plaats van een puntkomma ook kiezen voor een punt of een komma.

Bijvoorbeeld:

De monteur heeft maar één machine gerepareerd; de andere machine repareert hij morgen.

Net als de punt sluit de puntkomma een mededeling af, maar tegelijkertijd maakt hij duidelijk dat er een directe band is met de volgende mededeling.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Daarbij bespreekt u de voorbeelden. Welk voorbeeld is een opsomming, welk een uitleg en welk een citaat?

Wijs de leerlingen erop dat er na een dubbele punt altijd een spatie volgt en geen hoofdletter, behalve bij een citaat. Dan gebruik je ook aanhalingstekens.

U schrijft vervolgens de zin op het bord: De monteur heeft maar één machine gerepareerd; de andere machine repareert hij morgen.

U legt uit dat een puntkomma tussen een punt en een komma in zit. Meestal kun je in plaats van een puntkomma ook kiezen voor een punt of een komma. De puntkomma is bedoeld om een mededeling af te sluiten. Tegelijkertijd maakt dit leesteken duidelijk dat er een directe band is met de volgende mededeling.

Lees de zin luidop voor. Veeg dan de puntkomma uit en plaats er een komma. Laat een leerling de zin voorlezen. Veeg dan de komma uit en plaats een punt en een hoofdletter D. Laat de zin nog een keer voorlezen. Ervaren de leerlingen het verschil in pauze tussen de twee zinnen? Bij de punt zal het langer zijn, bij de komma korter. Laat wel uitkomen dat een puntkomma en een komma niet naar keuze of willekeur gebruikt mogen worden. Benadruk nogmaals dat er bij een puntkomma sprake is van de verandering van mededeling. Eventueel bespreekt u ook volgende zin: Maken jullie alvast opdracht 1; opdracht 2 leg ik daarna wel uit.

Tot slot licht u kort de opdrachten toe en u gaat na of iedereen ze heeft begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, doet u opdracht 1 samen. Waar komt een dubbele punt. Waar komt een puntkomma? Waarom?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de antwoorden van opdracht 1 en 2 klassikaal. Vervolgens laat u enkele duo's hun verhaal uit opdracht 3 voorlezen. Wijs de leerlingen erop dat ze met duidelijk hoorbare leestekens voorlezen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. = : 2. = ; 3. = ; 4. = :

Opdracht 2

1. Als de computer niet werkt, controleer dan het volgende: Staat hij aan? Zit de stekker erin? Is er stroom?
2. Mijn moeder ging laatst achter de computer zitten; ze moest nog iets afmaken voor haar werk.
3. Vanachter de computer riep ze bezorgd: "Wie heeft er aan de computer gezeten?"
4. Ik zag haar denken: de kinderen hebben de computer stuk gemaakt.
5. Ik controleerde de computer en zag meteen: de stekker was eruit.

Opdracht 3

- a. De leerlingen schrijven samen een kort verhaal (50-60 woorden).
- b. De leerlingen bedenken een zin met een dubbel punt en puntkomma.

Opdracht 4

De duo's wisselen hun verhaal uit met een ander duo en geven elkaar een tip en een top.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek in je boek naar een voorbeeld van een zin met een puntkomma. Zoek ook een zin met een dubbele punt.

Verrijking: Schrijf een zin met een puntkomma en een zin met een dubbele punt op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen de regel voor de puntkomma en de dubbele punt in hun eigen woorden te laten vertellen. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

10 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele themawoorden rond het thema Technologie.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Enkele apparaten, bijvoorbeeld een mobiele telefoon, tablet, laptop, ventilator, waterkoker, inclusief snoer en stekker.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1. Ze werken in duo's aan opdracht 2 en 3.

INTRODUCTIE

U laat een apparaat zien en vraagt waardoor dit apparaat werkt. *Wat heeft dit apparaat nodig om te werken?* (elektrische stroom) *Hoe krijgt het apparaat elektrische stroom?* (Je steekt de stekker in het stopcontact./Je laadt de batterij op.) *Hoe komt stroom onze huizen en gebouwen binnen?* (via elektriciteitskabels boven en onder de grond) *Waar komen al die elektriciteitskabels vandaan, waar komen ze uiteindelijk uit?* (bij een energiecentrale.) U sluit af door te vertellen dat de leerlingen woorden gaan leren die te maken hebben met hoe apparaten werden uitgevonden en wat ervoor nodig is om ze te laten werken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de boiler	Tank waarin water opgewarmd en warm gehouden wordt, zodat er warm water uit de kraan komt.	Eddy moest met koud water baden, omdat we vergeten waren om de boiler aan te zetten.
de communicatie	Het uitwisselen of overbrengen van informatie, nieuws, kennis, enzovoort.	Door de komst van internet is communicatie met de familie in het buitenland veel makkelijker geworden.
de elektriciens	Iemand die voor zijn beroep elektrische apparaten en elektrische leidingen aanlegt en repareert.	De elektriciens legt de elektriciteitsleidingen aan in het nieuwe huis van tante Prya.
het elektriciteitsnetwerk	Het geheel van elektrische leidingen waarmee de elektrische stroom naar de gebruikers wordt getransporteerd.	De rukwinden hebben de draden van het elektriciteitsnetwerk beschadigd.
de energiecentrale	Gebouw waarin energie wordt opgewekt.	De grootste energiecentrale van de N.V. Energie Bedrijven Suriname (EBS) staat in de Saramaccastraat.
de generator	Apparaat waarmee elektrische stroom wordt opgewekt.	Veel dorpen in het binnenland hebben een generator om stroom op te wekken.

de industriële revolutie	Tijd waarin de manier waarop mensen spullen maakten veranderde: van 'met de hand' naar 'met machines'.	Tijdens de industriële revolutie zijn veel machines uitgevonden die de handarbeid van mensen vervingen.
de medici enkelvoud: de medicus	Deftig woord voor dokters, artsen, specialisten.	In dat ziekenhuis hebben ze de beste medici.
het noodgeval	Bijzondere situatie waarin meteen hulp nodig is.	Dat telefoonnummer moet je alleen bellen als er sprake is van een noodgeval.
het onderhoud	Zorgen dat iets in een goede staat blijft.	Het onderhoud van een houten huis is duurder dan van een stenen huis.
de prehistorie	Oertijd. Tijd waarvan geen teksten bewaard zijn gebleven.	In de prehistorie gebruikten de mensen stenen als gereedschap.
de stroomuitval	Storing in de levering van elektriciteit.	Als de stroomuitval lang duurt, kan de melk in de koelkast bederven.
het transport	Het vervoeren van mensen of goederen van de ene plek naar de andere.	Het transport van Paramaribo naar Kwamelasemutu gebeurt per vliegtuig.
het werktuig	Groot stuk gereedschap dat gebruikt wordt bij het werken.	Een spitvork is een werktuig waarmee de bovenste laag van een stuk grond wordt omgekeerd.
de zekeringskast	Kast waarin de zekeringen zich bevinden. Zekeringen zorgen dat de stroom stopt, als de elektriciteitsleidingen overbelast worden of als er een kortsluiting optreedt.	Als er geen stroom meer is in huis, moet je altijd eerst even de zekeringen in de zekeringskast controleren.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Schrijf de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar script 1 en vooral op deze woorden te letten. U leest script 1 voor.

Script 1:

*Bij **stroomuitval** thuis moet je eerst kijken in de **zekeringkast**. Als alle zekeringen in orde zijn, is er waarschijnlijk een probleem in het **elektriciteitsnetwerk** van de hele buurt of zelfs een groter gebied. Je hoeft dan geen **elektricien** te bellen. Je moet wachten tot de **energiecentrale** weer stroom kan leveren. Ziekenhuizen hebben een **generator** voor zulke **noodgevallen**. Het **onderhoud** van de generator is belangrijk, want het moet kunnen werken, zodra het nodig is. Tijdens een operatie bijvoorbeeld, moeten de **medici** kunnen doorwerken. Ook als de stroom uitvalt.*

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit script 1, waarbij de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen plegen.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

In de **prehistorie** hadden de mensen wel **werktuigen**, maar geen machines. Pas in de achttiende eeuw, tijdens de **industriële revolutie**, werden machines uitgevonden. Nu zijn machines heel gewoon. De meeste korjalen, die gebruikt worden voor **transport** over de rivieren, hebben een buitenboordmotor. Door de uitvinding van elektriciteit is het leven ook een stuk prettiger en gemakkelijker geworden. Sommige mensen hebben zelfs een elektrische **boiler** in huis, waardoor ze met warm water kunnen baden. Een andere belangrijke uitvinding van de vorige eeuw is het internet. Door het internet is **communicatie** tussen mensen zoveel eenvoudiger en sneller. Je kunt nu berichten versturen en videogesprekken voeren, zelfs met mensen aan de andere kant van de wereld. Met internet kun je ook heel gemakkelijk informatie opzoeken, die je voorheen in een bibliotheek moest opzoeken of aan een deskundige moest vragen. Je kan bijvoorbeeld uitleglesjes op YouTube bekijken als je breuken uit de rekenles niet goed begrijpt.

U licht tot slot kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, leest u samen nog eens de betekenissen. U herformuleert, geeft voorbeelden, beeldt uit om de betekenis extra te verhelderen en vraagt de leerlingen in eigen woorden de betekenis weer te geven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

a. = 5; b. = 1; c. = 4; d. = 7; e. = 3; f. = 8; g. = 6; h. = 2

Opdracht 2

1. stroom/uitval; stroom = elektriciteit, uitval = niet meer functioneren.
2. pre/historie; pre = voor, historie = geschiedenis.
3. energie/centrale; energie = kracht om iets te laten werken, centrale = plaats waar verbindingen in een telefoonnet of elektriciteitsnet bij elkaar komen.
4. elektriciteit/netwerk; elektriciteit = stroom, netwerk = geheel waar mensen of dingen met elkaar verbonden zijn.

Opdracht 3

- a. polikliniek – gezondheid – medicijn – ambulance
- b. Eigen antwoord, bijvoorbeeld: medicijn, pil, injectie, genezen, gezondheid, operatie, ambulance

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Welke twee beroepen vind je terug in de themawoorden?

Verrijking: Welke beroepen kan je bedenken bij het woord transport?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door leerlingen hun zin voor te laten lezen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Intensief lezen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een informatieve en een amuserende tekst herkennen; – een tekststructuur herkennen; – vragen beantwoorden over een tekst.
LESDOEL	De leerling: – kan een tekst intensief lezen; – weet in welke situaties hij een tekst intensief leest.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 4.

INTRODUCTIE

U vraagt aan de leerlingen wie heeft meegemaakt dat de stroom is uitgevallen bij hem/haar thuis. U stelt verder vragen zoals: *wat deed je toen? Hoe lang duurde het voordat er weer stroom was? Hoe voelde je je? Wat deden je ouders?*

U zegt dat ze in deze les een verhaal gaan lezen dat over stroomuitval gaat.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Intensief lezen

Er zijn informatieve en amuserende teksten. Elke tekst heeft een eigen structuur. Een informatieve tekst lees je intensief, zodat je er vragen over kunt beantwoorden.

Intensief lezen

Een tekst intensief lezen betekent dat je:

- de tekst helemaal en aandachtig leest;
- moeilijke woorden opzoekt;
- signaalwoorden en verbanden opzoekt;
- het onderwerp van de tekst bepaalt;
- de hoofdgedachte formuleert.

Je leest een tekst intensief:

- als je informatie nodig hebt om iets te kunnen doen. Bijvoorbeeld bij het beantwoorden van vragen over een tekst, bij een handleiding of bij een studieboek;
- als je een verhaal leest.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U maakt duidelijk dat de leerlingen al heel vaak als vanzelf een tekst intensief hebben gelezen. Dat deden ze bij vorige lessen, als ze informatie uit een tekst moesten halen, als ze thuis lekker een leesboek lezen of als ze de spelregels bij een spelletje goed doorlezen.

Laat de leerlingen meer voorbeelden bedenken waarbij het belangrijk is om intensief te lezen. Vervolgens kunt u ervoor kiezen om de tekst voor te lezen, om de tekst in beurten door de leerlingen te laten voorlezen of om de leerlingen individueel te laten lezen. Dit laatste heeft de voorkeur.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijsten uit les 10 mogen gebruiken.

Verlengde instructie

U doet met de leerlingen die dat nodig hebben, gezamenlijk opdracht 1, waarin tekst 2 wordt gelezen. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen?

U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden

aandrijven	het gehoorapparaat	het Stenen Tijdperk
bovendien	op leeftijd	de techniek
met blote handen	opladen	tegenwoordig
de buitenboordmotor	opschrikken	de ventilator
de herrie	romantisch	het werelddeel

Uitdrukking/spreekwoord

gemak dient de mens

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

- Over een huishouden waar de stroom is uitgevallen.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: hoe het verhaal verder gaat, wat deze familie gaat doen of welke problemen deze familie krijgt door de stroomuitval.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: nee, want het gaat verder met een tekst over de industriële revolutie en technologie.

Opdracht 2

Keuze: C

Opdracht 3

Keuze A en B

Opdracht 4

- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: robots, computers, snelle communicatie, buitenboordmotoren.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: opa maakt zich niet zo druk.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: ja, want de hoofdpersoon kan nu gezellig bij haar tante op bezoek.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Vertel hoe de eerste machines werkten.

Verrijking: Bedenk een vraag bij de tekst die je alleen kunt beantwoorden als je de tekst intensief leest.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Zien de leerlingen dat je bij een verhaal meestal niet weet wat er komt? Anders is de spanning eruit. Het moet een verrassing blijven. Daarom moet je alles aandachtig lezen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Weer geen stroom

- 1 “Is er wéér stroomuitval of is er iets met de zekeringskast?” roept mijn moeder. Opa zit in de woonkamer voor de televisie en staart naar een zwart scherm. Hij lacht. “Dit is niks,” zegt hij. “Jullie zijn tegenwoordig zo verwend met technologie. Vroeger zaten we wel vaker in het donker, zo slecht werkte het elektriciteitsnetwerk.” En met lachende ogen voegt hij toe: “We aten heel vaak romantisch bij kaarslicht.”
- 2 “Pa, jij bent al op leeftijd! Alles is veranderd,” zegt mijn moeder streng. “Wij leven nu in een andere tijd, hoor. We kunnen niet meer zonder techniek. Ik ben blij dat we een elektricien kunnen bellen. Bovendien kunnen we altijd nog de generator aanzetten in noodgevallen. Jij hebt toch geen last van de herrie van die generator, want je vergeet zo vaak je gehoorapparaat op te laden!” “Wat zeg je?” roept opa. Mijn moeder weet dat hij haar plaagt.
- 3 Ik denk na over wat opa zegt. In zijn jongere jaren was er al elektriciteit, ook al werkte het niet altijd even goed. Maar ook vóór de uitvinding van elektriciteit probeerden mensen het zich makkelijker te maken. Gemak dient de mens. Het begon in de prehistorie met het uitvinden van stenen werktuigen. Daarmee konden mensen hakken en snijden, wat met de blote handen niet ging. Na het Stenen Tijdperk vonden mensen het wiel uit, waardoor het transport van mensen en spullen van de ene naar de andere plek veel makkelijker ging.
- 4 Ik schrik op uit mijn gedachten als opa ineens luidop zegt: “De energiecentrale EBS is vast weer bezig met onderhoud.” Hij zit nog steeds in het donker voor de televisie. Pfff, wat is het warm, de ventilator werkt natuurlijk ook niet meer. Mama belt met tante Rieke, die zegt dat we bij haar kunnen douchen, als het nog langer duurt. Ze woont in Paramaribo-Noord en daar is nog wel stroom. Zij heeft een boiler, waardoor er warm water uit de douche komt. Yes! Ik ga snel mijn tas inpakken.

BEGINSITUATIE	De leerling kan al veel woordsoorten benoemen en gebruikt telwoorden zonder de naam te kennen.
LESDOEL	De leerling kan: – telwoorden herkennen; – hoofdtelwoorden en rangtelwoorden gebruiken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U vertelt dat het deze les gaat over telwoorden. Hebben de leerlingen al een idee om wat voor woorden het gaat? U laat enkele voorwerpen klassikaal tellen, bijvoorbeeld het aantal boeken of de potloden op de tafeltjes.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Er zijn twee soorten telwoorden:

- **Hoofdtelwoorden** geven een aantal aan: een, twee, drie vier.
- **Rangtelwoorden** geven een volgorde aan: eerste, tweede, derde, vierde.

Bijvoorbeeld:

In een nietmachine zitten wel **honderd** nietjes.

Dit is al mijn **tweede** nietmachine die het niet goed doet.

Instructie

U vraagt hoeveel leerlingen er in de klas zitten. U geeft een beurt voor het antwoord.

U schrijft op het bord: In onze klas zitten xxx (bijvoorbeeld dertig) leerlingen.

U onderstreept het telwoord (bijvoorbeeld dertig), vertelt hoe dit woord heet en schrijft het eronder: dertig = hoofdtelwoord.

Dan vraagt u de hoeveelste schooldag van deze week het is. U geeft een beurt voor het antwoord.

U schrijft op het bord: Vandaag is het de xxx (bijvoorbeeld derde) schooldag van de week.

U onderstreept het rangtelwoord (bijvoorbeeld derde), vertelt hoe dit heet en schrijft het eronder: derde = rangtelwoord.

U laat de leerlingen uitleggen wat het verschil is tussen de twee verschillende telwoorden.

U schrijft nog twee zinnen op het bord:

Er zijn deze week vijf noodgevallen gemeld.

Dit is al het vijfde noodgeval van deze week.

U vraagt de leerlingen voor zichzelf te bedenken wat de telwoorden in deze zinnen zijn en wat voor soort telwoorden het zijn. Daarna geeft u beurten voor de antwoorden.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U wijst erop dat rangtelwoorden vaak het hoofdtelwoord zijn + -de en schrijft voorbeelden op: twee-de; vier-de. U vertelt dat daar ook uitzonderingen op zijn. U laat de leerlingen nadenken over de uitzonderingen en inventariseert de uitkomsten. (eerste, derde, achtste)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben doet u de eerste twee zinnen van elke opdracht samen.

U benadrukt het verschil tussen de hoofdtelwoorden en rangtelwoorden. Zo nodig zegt u samen met de leerlingen alle rangtelwoorden van eerste tot tiende op.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1 en 2

1. vijf (hoofdtelwoord); 2. tien (hoofdtelwoord); 3. vierde (rangtelwoord); 4. drieduizend (hoofdtelwoord); 5. achttiende (rangtelwoord); 6. twintig (hoofdtelwoord)

Opdracht 3

1. hoofdtelwoord: tweehonderdvijftig; 2. rangtelwoord: eerste; 3. hoofdtelwoord: vijf; 4. rangtelwoord: zesde; 5. hoofdtelwoord: twee; 6. rangtelwoord: achtste

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken hun antwoorden. Ze helpen elkaar om de juiste antwoorden te vinden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de hoofdtelwoorden van 1 tot en met 10 onder elkaar op. Schrijf de rangtelwoorden ernaast.

Verrijking: Bedenk een spelletje, waarin de telwoorden worden geoefend.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zin opzeggen. De leerlingen die de verrijkingsopdracht hebben gemaakt, vraagt u welk spelletje ze hebben bedacht. Als er nog tijd is, laat u zo'n spelletje spelen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met het benoemen en gebruiken van telwoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Benaming van inwoners en talen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent de namen van landen (vanuit de lessen aardrijkskunde en geschiedenis). – weet hoe inwoners van Suriname worden genoemd – weet dat het Nederlands de officiële taal van Suriname is. – weet dat aardrijkskundige namen met een hoofdletter worden geschreven.
LESDOEL	De leerling: – weet hoe benamingen van inwoners worden gevormd; – kent de benaming van inwoners van de aangegeven landen; – kent de officiële taal van de aangegeven landen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1. Ze werken in duo's aan opdracht 2 en 3 en in viertallen aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U speelt een korte quiz met de leerlingen. *Hoe noem je een inwoner van Suriname?* (Surinamer) *Uit welk land komt een Guyanees?* (Guyana) *Hoe heet een inwoner van Brazilië?* (Braziliaan) *Welke taal spreken ze in Brazilië?* (Portugees) *In welke Zuid-Amerikaanse landen spreken ze Spaans?* (bijvoorbeeld Argentinië, Peru) U bespreekt of ze in die landen overwegend Spaans spreken (maar ook inheemse talen). U vertelt de leerlingen dat de les van vandaag gaat over hoe je de inwoners van landen noemt en welke taal ze spreken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De naam van een inwoner krijg je door een achtervoegsel achter het land te zetten. Er zijn niet echt regels voor welk achtervoegsel je moet gebruiken. Ook vallen er bij het plaatsen van het achtervoegsel vaak letters weg of veranderen er letters. Je kunt de benamingen daarom het beste uit je hoofd leren.

Achtervoegsel	Land	Inwoner	Officiële taal
-er	Suriname Nederland	Surinamer Nederlander	Nederlands Nederlands
-aan	Brazilië Venezuela Peru Paraguay	Braziliaan Venezolaan Peruaan Paraguayaan	Portugees Spaans Spaans Spaans en Guarani
-aard	Spanje	Spanjaard	Spaans
-ijn	Argentinië	Argentijns	Spaans
-een	Chili	Chileen	Spaans
-ees	Frans-Guyana	Frans-Guyanees	Frans

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Lees de tekst boven het schema voor. Laat de leerlingen ontdekken welke letters er verdwijnen of veranderen bij het toevoegen van het achtervoegsel.

U vraagt wat er met 'officiële taal' wordt bedoeld. (De taal die door de regering van dat land wordt gebruikt en waarin alle beslissingen en correspondentie van de overheid staat **geschreven**. Het is ook de taal waarin de grondwet en de wetten staan en de hoofdtal waarin onderwijs wordt gegeven.)

U vraagt de leerlingen enkele talen te noemen die in Suriname naast het Nederlands worden gesproken.

U wijst de leerlingen erop dat namen van landen, de inwoners van landen en de taal die ze er spreken met een hoofdletter worden geschreven.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, doet u opdracht 1 samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de opdrachten samen. Bij opdracht 1 kunt u ervoor kiezen om de antwoorden zelf op het bord te schrijven of dat door de leerlingen te laten doen. U geeft aan dat het niet erg is als leerlingen het niet goed schrijven of de benaming niet kennen. Het zijn immers wat moeilijk te schrijven benamingen. U vraagt bij opdracht 1d. wie het goed hadden en wie er op het verkeerde been was gezet.

Bij opdracht 2 maakt u een lijst van alle voorbeelden die de leerlingen hebben bedacht. U gaat samen met de leerlingen na of alle antwoorden goed zijn en correct zijn gespeld.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Chileen
2. El Salvadoraan
3. Paraguayaan en Uruguayaan
4. Amerikaan, Engels
5. Barbadiaan

Opdracht 2

De leerlingen vergelijken elkaars antwoord en helpen elkaar.

Opdracht 3

Eigen antwoord, bijvoorbeeld België - Belg

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken elkaars antwoorden en vullen dit aan.

U inventariseert welke voorbeelden de leerlingen hebben bedacht.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog twee voorbeelden bij opdracht 2.

Verrijking: Voeg bij opdracht 3 toe een kolom toe met de naam van vrouwelijke inwoners.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door de leerlingen hun antwoord te laten noemen. De verklaring voor de officiële taal van een land ligt vaak in de geschiedenis. Bijvoorbeeld: Nederlands in Suriname, omdat Suriname een kolonie was van Nederland. Portugees in Brazilië, omdat Brazilië een kolonie was van Portugal. Nederlands in het noordelijk deel van België (de Belgen noemen dat Vlaams), omdat dat deel van België en Nederland vroeger samen één land vormden. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de benaming van inwoners en de officiële talen van aangegeven landen en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Leenwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling kent leenwoorden, maar weet niet dat dit leenwoorden zijn. De leerling spreekt verschillende talen.
LESDOEL	De leerling: – weet wat leenwoorden zijn; – kan van enkele leenwoorden aangeven uit welke taal deze woorden geleend zijn.
MATERIALEN	Taalkettingen
ORGANISATIE	De leerlingen hebben hun taalkettingen om. Ze zitten in niet-taal homogene groepjes van vier (zie taalprofiel uit thema 1).

INTRODUCTIE

U begint met een gesprek over nasi goreng:

- *Wie houdt van nasi goreng? Wat is het?* (een gerecht van gebakken rijst)
- *Aan welke Surinaamse taal denk je als je de woorden 'nasi goreng' hoort?* (Surinaams-Javaans)
- *Hoe is het woord in Suriname terechtgekomen, denk je?* (Mensen uit Java, het hoofdeiland van Indonesië, die in Suriname kwamen wonen, namen het gerecht 'nasi goreng' mee uit hun vaderland. Andere inwoners van Suriname leerden via deze mensen het gerecht kennen en namen het woord over.)
- *Waarom hebben zij geen eigen naam gegeven aan het gerecht?* (De kern van het antwoord is dat ze dat gerecht eerder niet kenden en het makkelijk was de naam over te nemen uit het Surinaams-Javaans.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een **leenwoord** is een woord dat uit een andere taal is overgenomen.

Let op! Leenwoorden kunnen precies zo worden overgenomen door de lenende taal, maar er kunnen ook kleine wijzigingen zijn. Computer kan als 'computer' worden overgenomen, maar ook als 'compiutë' zoals in het Trio.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door.

U legt uit:

- Leenwoorden zijn woorden die uit een andere taal zijn overgenomen.
- Leenwoorden ontstaan als zich iets nieuws voordoet, waarvoor in de eigen taal nog geen woord bestaat. Als er in een andere taal wel een woord voor is, dan wordt het woord vaak overgenomen. De boiler bijvoorbeeld, werd in de jaren dertig van de vorige eeuw uitgevonden in de Verenigde Staten. Andere landen gingen de boiler ook gebruiken en namen het woord over. Zo kunnen er dus steeds meer leenwoorden in een taal bijkomen.
- Alle talen hebben leenwoorden. Als mensen met verschillende talen met elkaar in aanraking komen, nemen ze woorden van elkaar over. Doordat ze met elkaar samenleven, doordat ze naar andere landen reizen, doordat ze met elkaar handelen en doordat ze via boeken, televisie, radio, film, internet en sociale media elkaars taal leren kennen of met elkaar in contact komen. Ook Surinaamse thuishalen lenen woorden van elkaar.

U bespreekt enkele leenwoorden. Laat de leerlingen bedenken uit welke talen ze komen en eventueel hoe ze in Suriname zijn terecht gekomen: pizza (uitspraak: pitza; uit het Italiaans, het gerecht pizza kwam in Suriname), bureau (uit het Frans, via Frankrijk in Nederland en het Nederlands gekomen), website (uit het Engels). U vertelt tot slot dat er ook woorden uit Suriname in andere landen worden gebruikt, zoals in Nederland: 'doekoe', 'bakabana' en 'kousenband'. U laat de leerlingen bedenken hoe die woorden daar kwamen. (Surinamers die naar Nederland gingen, namen deze producten en/of woorden mee.)
U licht kort opdracht 1 toe en gaat na of deze door iedereen is begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Vervolgens maakt u van opdracht 1 een totaaloverzicht op het bord. Voor elke taal die wordt gesproken door de leerlingen komt er een kolom waarin wordt aangegeven of de woorden in de eerste kolom leenwoorden zijn in de desbetreffende talen.

U beantwoordt de volgende vragen samen met de leerlingen:

- Welke leenwoorden komen in alle talen in Suriname voor?
- Welke leenwoorden komen niet in alle talen in Suriname voor? Waarom komt het leenwoord niet voor in die taal? (Bijvoorbeeld: omdat het iets betreft dat niet door andere taalgebruikers wordt gebruikt, dan heb je er ook geen woord voor nodig.)

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen vullen de tabel in.

In het bronnenboek vindt u de verschillende vertalingen van de leenwoorden.

Leenwoord	Uit welke taal komt het woord?	Hoe heet het gerecht/de drank/het voorwerp in de taal die je thuis spreekt?	Is het woord ook een leenwoord in jouw eigen taal? ja/nee
roti	Sarnámi		
blender	Engels		
kokolampu	Sranan		
kasiri	Arowaks, Karina auran, Trio, Wayana		
spaghetti	Italiaans		
computer	Engels		

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen te laten vertellen.

U haalt de schriften op en houdt rekening met de feedback van de leerlingen in de volgende lessen. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Telefonisch verzoek aan een onbekende (1)

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geoefend in het spreken met een onbekende; – kent het verschil tussen beleefde en onbeleefde taal; – kent de beleefdheidsregels voor het voeren van een formeel gesprek.
LESDOEL	De leerling kan op een beleefde manier een telefonisch verzoek doen aan een onbekende.
MATERIALEN	Twee stoelen, met de rug naar elkaar toe.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 3.

INTRODUCTIE

U vraagt twee leerlingen voor de klas te komen. Laat ze plaatsnemen op de stoelen die met de rug naar elkaar toe staan, zodat ze elkaar niet zien. U vraagt ze een telefoongesprek te voeren, waarin het ene kind het andere kind belt om een afspraak te maken om samen te spelen. U bespreekt het gesprek. Hoe werd de telefoon opgenomen? Hoe werd er begroet? Hoe werd het gesprek afgesloten? Hoe spraken de leerlingen elkaar aan?

U laat vervolgens twee andere leerlingen op de stoelen zitten. U vraagt hen om een telefoongesprek te voeren, waarin de één de eigenaar is van een dierenwinkel en de ander een kind is dat belt om te vragen of de winkel goudvissen verkoopt. U bespreekt ook dit gesprek en benadrukt de verschillen met het andere gesprek. U concludeert samen met de leerlingen dat je in telefoongesprekken met onbekende volwassenen veel beleefder bent dan in gesprekken met vrienden of vriendinnen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Hoe doe je beleefd een telefonisch verzoek aan een onbekende?

1. Groet beleefd. Spreek de ander steeds met 'u' aan of met 'meneer' of 'mevrouw'.
2. Stel je netjes voor. Zeg je naam en de naam van je school.
3. Als de ander zijn naam niet heeft gezegd, vraag dan of je met (noem de naam) spreekt.
4. Zo niet, vraag dan of je met die persoon kan spreken in verband met (reden noemen).
5. Als het de persoon is die je moet hebben, of met wie je doorverbonden wordt, vraag dan of die enkele minuten tijd voor je heeft.
6. Als de ander geen tijd voor je heeft, vraag je wanneer het wel schikt en of je later terug mag bellen.
7. Heeft de ander wel even tijd voor je, leg dan kort uit waarom je belt en doe eventueel je verzoek.
- 7a. De ander wil liever niet op je verzoek ingaan. Bedank de ander vriendelijk voor het gesprek en sluit het gesprek af.
- 7b. De ander wil wel op je verzoek ingaan. Maak afspraken om het verzoek af te handelen.
8. Herhaal kort wat is afgesproken.
9. Bedank de ander voor het gesprek.
10. Sluit het gesprek af met een goede slotzin.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U bespreekt wat 'een verzoek doen' is (vragen of iemand iets voor je wil doen). U gaat in op het verschil tussen het bellen naar een alarmnummer en het bellen om een verzoek te doen:

- Bij het bellen naar het alarmnummer wordt er niet gelet op beleefdheidsregels, omdat het gaat om een noodgeval. Het is dan vooral belangrijk dat je duidelijke informatie doorgeeft.
- In andere telefoongesprekken met onbekenden is het wel belangrijk dat je let op de beleefdheidsregels. Zeker als je een verzoek wil doen. Wat zal er met je verzoek gebeuren als je onbeleefd bent? (De ander zal je eerder afwijzen.)

U vraagt wie nog weet welke beleefdheidsregels gelden als je een formeel gesprek voert. (Spreek je meerdere met u aan, laat je gesprekspartner uitpraten, behandel je gesprekspartner met respect, wees vriendelijk en probeer je gesprekspartner te begrijpen.)

Bij een telefoongesprek gelden deze regels ook en moet je er op letten dat je luid genoeg spreekt en woorden duidelijk uitspreekt.

Bovendien is het belangrijk dat je je goed hebt voorbereid: je kent de naam van de ander, je weet wat je wilt zeggen en je hebt je verzoek kort en duidelijk voor jezelf opgeschreven.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U bespreekt opdracht 2 door na te gaan of in het gesprek tussen Anand en meneer Jharap de beleefdheidsregels goed zijn gevolgd. U laat leerlingen hun antwoorden motiveren.

Tot slot laat u nadenken over de terugkijkvraag.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. De leerlingen lezen in duo's het telefoongesprek.
- b. De leerlingen wisselen van rol en lezen het nogmaals.

Opdracht 2

- a. De leerlingen bespreken of Anand de beleefdheidsregels heeft toegepast aan de hand van het observatieschema.
- b. De leerlingen bespreken of meneer Jharap beleefd was. Ze bespreken waarom wel of niet.

Opdracht 3

De leerlingen doen het verzoek op een andere manier en meneer Jharap zegt nee tegen het verzoek.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bel meneer Jharap op met het verzoek om de afspraak te veranderen.

Verrijking: Meneer Jharap belt jou terug met het verzoek of hij een vroegere collega mag meenemen bij zijn bezoek.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en vraagt de leerlingen naar hun argumenten. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het doen van een telefonisch verzoek aan een onbekende. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een verhaal over stroomuitval

BEGINSITUATIE	De leerling weet wat een inleiding, kern en slot is.
LESDOEL	De leerling kan een eenvoudig verhaal schrijven.
MATERIALEN	Kladblaadje (per leerling)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1, 2 en 4. Ze werken individueel aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U laat de leerlingen terugbladeren naar de tekst in les 11 'Weer geen stroom'.

U stelt de volgende vragen over de tekst. *Wat gebeurde er ook alweer? Vond opa het grappig dat de stroom uitviel?* Maak een woordspin op het bord met in het midden: geen stroom. U stelt nog enkele vragen. *Wat zou er allemaal mis kunnen gaan als de stroom uitvalt? Wat werkt er niet als er geen stroom is?* U noteert de antwoorden in de woordspin. (apparaten werken niet/kunnen niet worden opgeladen, geen warm water, koelkast werkt niet, geen licht, ventilator of airco werkt niet) Redeneer voort op één van de poten van de spin, bijvoorbeeld: koelkast werkt niet. Wat gebeurt er dan? Waarom is het een probleem? Wat kun je doen?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een verhaal:

- heeft een passende titel;
- bestaat uit een inleiding, kern en slot;
- in de inleiding schrijf je het begin van je verhaal;
- in de kern vertel je hoe het verhaal verder gaat;
- in het slot eindigt je verhaal.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt dat je bij het schrijven van een verhaal verwachtingsvragen kunt gebruiken. Ga na of de leerlingen de w/h-woorden nog kennen. Laat de leerlingen nog eens kijken naar het verhaal uit les 11 'Weer geen stroom' en vraag ze de inleiding, de kern en het slot in het verhaal aan te wijzen.

U bespreekt welke w- en h-vragen worden beantwoord in de inleiding (I), de kern (K) en het slot (S) van het verhaal. U laat de kinderen vragen noemen en noteert ze op het bord. Bijvoorbeeld: Wie is de hoofpersoon? (I) Wat is er gebeurd? (I) Waar is het gebeurd? (I) Wat gebeurt er verder? (K) Hoe gaat het verhaal verder? (K) Hoe loopt het verhaal af? (S) Hoe eindigt het verhaal? (S)

U licht de opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Wijs de leerlingen erop dat ze bij opdracht 1 kunnen putten uit de ideeën in de woordspin uit de instructie.

Verlengde instructie

U neemt samen met de leerlingen die dat nodig hebben, opdracht 1 nog eens door.

U helpt de leerlingen op gang met het maken van de woordspin bij opdracht 1.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Let er vooral op dat de duo's elkaar opbouwende feedback geven en dat beide leerlingen een gelijkwaardige taak uitvoeren. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Eventueel krijgen enkele duo's de ruimte hun verhaal voor te lezen.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen schrijven een verhaal over stroomuitval.

Opdracht 2

De leerlingen schrijven samen een verhaal en verdelen de taken.

Opdracht 3

De leerlingen controleren hun verhaal aan de hand van de vragenlijst.

Opdracht 4

De leerlingen wisselen van verhaal en beoordelen elkaars schrijfwerk. Vervolgens maken zij van de stukjes één geheel en schrijven ze de tekst over in hun schrift.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Lees om de beurt je verhaal voor aan een ander duo. Vertel elkaar wat je goed vindt aan het verhaal. Geef elkaar een top en een tip.

Verrijking: Schrijf een ander slot voor jouw verhaal.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele voor- en nadelen van samen schrijven te inventariseren. U haalt de schriften op en voorziet die van feedback. Focus daarbij op de indeling van de tekst, de titel en het onderwerp.

Leerlingen die de opdracht nog niet af hebben, werken bij de volgende les verder aan de opdracht of werken die thuis individueel af.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het schrijven van een eenvoudig verhaal. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

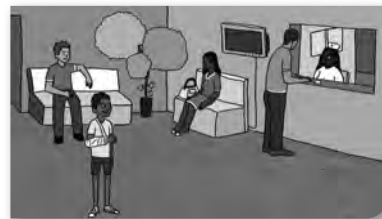
Bijvoeglijke naamwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan zelfstandige naamwoorden benoemen; – heeft al geoefend met het spellen van bijvoeglijke naamwoorden.
LESDOEL	De leerling kan bijvoeglijke naamwoorden correct spellen.
MATERIAAL	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze nog weten wat een bijvoeglijk naamwoord is. U herhaalt de regel: een bijvoeglijk naamwoord zegt iets over een zelfstandig naamwoord.

U laat de leerlingen de afbeelding in het leerlingenboek bekijken. Laat hen aan de hand daarvan bijvoeglijke naamwoorden vormen.

Eventueel kunt u een andere afbeelding gebruiken of de leerlingen door het klaslokaal laten rondkijken. Motiveer de leerlingen om de bijvoeglijke naamwoorden zoveel mogelijk in een zin te gebruiken. U kan dit in duo's laten doen, voordat u dit klassikaal bespreekt.

Bij de klassikale bespreking noteert u de verschillende antwoorden op het bord of u laat een leerling dit doen. U zorgt ervoor dat er bijvoeglijke naamwoorden met verschillende uitgangen op het bord verschijnen.

Bijvoorbeeld: de gewonde jongen, de korte broek, de volle wachtruimte, een aardige arts, de wachtende mensen, een **wit** verband, de **stenen** vloer.

U vraagt de leerlingen wat de regel is voor bijvoeglijke naamwoorden. (Als een bnw. vóór een zelfstandig naamwoord staat, eindigt het bnw. soms op -e.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een bijvoeglijk naamwoord:

- zegt iets over een zelfstandig naamwoord: krachtig, paars, leuk, braaf
- kan een materiaal zijn: goud, hout, katoen, steen
- kan een aardrijkskundige naam zijn: Surinaams, Japans, Chinees
- kan van een voltooid deelwoord komen: gevlucht, gemaaid, geleend

Als een bijvoeglijk naamwoord voor een zelfstandig naamwoord staat, komt er **-e** achter het bijvoeglijk naamwoord.

Uitzonderingen:

1. Als het bijvoeglijk naamwoord een materiaal is, eindigt het op **-en**.
2. Bij het-woorden is het: **het** Surinaamse kind, maar: **een** Surinaams kind.

	de / het	een	meervoud
gewone regel: + e	de krachtige motor	een enge spin	paarse telefoons
materialen: + en	de gouden ketting	een houten beeld	katoenen broeken
het-woorden	het Surinaamse kind het gevluchte dier	een Surinaams kind een gevlucht dier	Surinaamse kinderen gevluchte dieren

Bijvoeglijke naamwoorden van materialen noemen we stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden. Deze komen in thema 5 aan bod. Bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden van sterke werkwoorden komen voor in thema 7.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Waar mogelijk legt u een link naar de bijvoeglijke naamwoorden die de leerlingen zelf hebben bedacht en die op het bord zijn geschreven. Bespreek steeds waarom in dit geval juist deze spellingsvorm geldt. Leg nadruk op de twee uitzonderingen.

Let op: in het dagelijks taalgebruik wordt bij het-woorden de -e achter het bnw. vaak weggelaten, bijvoorbeeld: het middelbaar onderwijs, het overvullig vuil, het onafhankelijk land.

U licht kort de opdrachten toe. Daarbij wijst u de leerlingen erop het informatieblokje opnieuw te raadplegen bij twijfel. U wijst op de tip: hier gelden dezelfde spellingsregels als altijd, zoals bij: rood - rode, vol - volle en braaf - brave. U vertelt (1) dat lood een metaal is en (2) dat aluminium als bnw. niet vervoegd wordt, (3) dat kwik niet als bnw. gebruikt wordt. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Samen met de leerlingen die dat nodig hebben, doet u enkele zinnen van de opdrachten samen. In opdracht 1 laat u de leerlingen eerst de zelfstandige naamwoorden in de zinnen benoemen. Wijs erop dat bijvoeglijke naamwoorden vaak eindigen op een -e. Wijs ook steeds op de uitzonderingen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen. Besteed vooral aandacht aan de afwijkende vormen van het bijvoeglijke naamwoord, de vormen die niet eindigen op -e. Ga steeds met de leerlingen na waarom de spelling in dit geval anders is.

Antwoorden

Opdracht 1

1. vieze, schadelijke; 2. jong, grote; 3. prachtige, zilveren; 4. Chinese, gevaarlijke; 5. gerepareerde; oude

Opdracht 2

1. stralende, blij; 2. beroemde, werkzaam; 3. verlichte, gehaaste; 4. jaarlijkse, kostbare; 5. loden

Opdracht 3

De leerlingen vergelijken elkaars antwoorden en helpen elkaar waar nodig.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf vijf verschillende materialen op. Maak er een bijvoeglijk naamwoord van. Schrijf er een zelfstandig naamwoord achter. Bijvoorbeeld: rubber: de rubberen band.

Verrijking: Als je in plaats van 'een grote man' schrijft: 'een groot man', is dat dan fout? Wat is het verschil met een grote man? Kun je meer van zulke voorbeelden bedenken?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en besteedt aandacht aan de uitzonderingsgevallen: stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden en onzijdige woorden (het-woorden) die onbepaald gebruikt zijn: (het uitgestrekte bos, een uitgestrekt bos; het wetenschappelijke onderzoek, een wetenschappelijk onderzoek.)

U noteert welke leerlingen er nog moeite hebben met het juist spellen van bijvoeglijke naamwoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

18 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele themawoorden rond het thema Technologie.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken bij opdracht 1 in groepen van drie. Ze werken in duo's aan opdracht 2 en 3.

INTRODUCTIE

U haalt de woordspin rond 'medici' uit de vorige woordenschatles erbij. U laat de leerlingen woorden inbrengen. Als een leerling een woord inbrengt, vraagt u door naar de ervaringen van de leerling in verband met dit woord.

Bijvoorbeeld: ziek:

- Ben je wel eens ziek geweest?
- Wat was er toen met je?
- Ben je naar de dokter geweest?
- Wat deed de dokter?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de chikungunya	Een virusziekte die koorts en gewrichtspijnen veroorzaakt. Muskieten brengen deze ziekte over.	Toen mijn moeder chikungunya had, kon ze bijna niet lopen van de pijn.
de dengue	Een virusziekte die koorts, gewrichtspijnen en huiduitslag geeft. Muskieten brengen de ziekte over. Ook bekend als knokkelkoorts.	Om dengue te voorkomen, moet je nergens water in laten staan, zodat muskieten er minder eitjes in kunnen leggen.
de epidemie	Wanneer een ziekte veel vaker dan normaal in een bepaald gebied voorkomt.	Op school is er een griepedemie; de helft van de kinderen is ziek thuis.
de genezing	Het weer gezond maken of worden.	De genezing van de wond ging heel snel door het zalfje.
de infectieziekte	Ziekte die je krijgt door contact met ziekteverwekkers. Wanneer de ziekteverwekkers je lichaam binnendringen, ben je geïnfecteerd.	Ebola is een gevaarlijke infectieziekte die in korte tijd veel mensen kan besmetten.
Innovatief	Als iemand nieuwe ideeën of dingen ontwikkelt.	Door een innovatieve behandeling is zij genezen van haar ziekte.

het laboratorium	Een speciale ruimte, bijvoorbeeld in een ziekenhuis of universiteit, waar proeven worden gedaan voor medisch en wetenschappelijk onderzoek.	De arts heeft de resultaten uit mijn bloedonderzoek nog niet gehad van het laboratorium.
de medicatie	Geneesmiddelen.	De beste medicatie voor zijn ziekte is een combinatie van pillen en een drankje.
de pacemaker	Een klein apparaatje bij het hart dat ervoor zorgt dat het hart in het juiste ritme blijft kloppen.	Mijn opa's hart werkte zo slecht, dat hij een pacemaker moest laten plaatsen.
het röntgenapparaat	Een apparaat waarmee röntgenfoto's gemaakt kunnen worden. Een röntgenfoto is een foto waarop je bepaalde onderdelen van de binnenkant van je lichaam kunt zien, zoals je botten.	De dokter laat met het röntgenapparaat een foto maken om te zien waar het been gebroken is.
de scanner	Apparaat dat de binnenkant van je lichaam zichtbaar kan maken op een computer. Met behulp van die computer kan het beeld in plakjes weergegeven worden.	Met een scanner kun je goed de hersenen en organen zien.
de specialist	Iemand die veel kennis heeft op één bepaald gebied. Een longarts heeft bijvoorbeeld veel kennis van de longen.	Als je een longziekte hebt, moet je naar een longspecialist.
transplanteren	Een orgaan of weefsel van het ene lichaam naar een ander lichaam overbrengen. Of weefsel van je eigen lichaam overbrengen naar een andere plaats in je lichaam.	Het transplanteren van een nier gebeurde in Suriname voor het eerst in 2019.
het vaccin	Een vloeistof die met een prik in je lichaam wordt gespoten. Een vaccin zorgt ervoor dat je lichaam een weerstand opbouwt tegen een bepaalde ziekte en die ziekte niet meer kunt krijgen.	Er is nog geen vaccin tegen dengue, maar wel tegen mazelen, pokken en polio, oftewel kinderverlamming.
het virus	Een ziekteverwekker.	Bof is een kinderziekte die wordt veroorzaakt door een virus.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen te luisteren naar script 1 en vooral op deze woorden te letten. U leest script 1 voor.

Script 1:

Technologie wordt ook veel gebruikt bij ziektes. Heb jij weleens een foto laten maken met een **röntgenapparaat**? Zag je toen je botten op de foto? Of ken je iemand die in een **scanner** heeft gelegen? Een scanner kan net als een röntgenapparaat de binnenkant van je lichaam laten zien. Het is een duur apparaat. Alleen **specialisten**, bijvoorbeeld een dokter die gespecialiseerd is in de hersenen (een neuroloog) gebruiken de resultaten van een scanner bij het onderzoek van hun patiënten. Een andere specialist die veel weet over de werking van het hart, opereert patiënten met hartproblemen. De specialist plaatst dan soms een **pacemaker**. Dat is een apparaatje waarmee je hart weer in het juiste ritme gaat kloppen. Een röntgenapparaat, een scanner en een pacemaker zijn ooit uitgevonden. Die uitvinders waren heel **innovatief**. Ze bedachten echt iets nieuws.

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit script 1, waarbij de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen plegen.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

Als je ziek bent, kan dat veel oorzaken hebben. Je kunt bijvoorbeeld gestoken zijn door een muskiet die een **virus** bij zich droeg. De ziektes die je dan kan krijgen, heten bijvoorbeeld **chikungunya** en **dengue**. Chikungunya en dengue worden daarom virusziektes genoemd. Je kunt ook een **infectieziekte** oplopen. Je bent dan besmet, geïnfecteerd door schadelijke bacteriën in het voedsel of in de lucht. Deze ziektekiemen kunnen zijn uitgehooft door een besmet persoon. Als heel veel mensen tegelijk dezelfde ziekte hebben, noem je dat een **epidemie**. Voor sommige ziektes krijgen jonge kinderen een **vaccin** om te voorkomen dat ze de ziekte krijgen, bijvoorbeeld een vaccin tegen de bof, rode hond en mazelen (BMR). Door de juiste **medicatie**, dus de juiste medicijnen, gaan veel ziektes gelukkig weer over. Vaak gaat de **genezing** ook vanzelf als je het een tijdje wat rustiger aan doet.

Oefen met de hele klas de uitspraak van 'chikungunya' en 'dengue'. Bekijk de schrijfwijze. Na bespreking van opdracht 1 volgen de overige opdrachten. Bij deze opdrachten mogen de leerlingen in duo's met elkaar overleggen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, leest u samen nog eens de betekenissen. U herformuleert, geeft voorbeelden, beeldt uit om de betekenis extra te verhelderen en vraagt de leerlingen in eigen woorden de betekenis te vertellen. U licht ook de betekenis toe van de themawoorden die niet in de scripts zijn verwerkt: het laboratorium – transplanteren.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. Bij opdracht 2 kunt u bespreken dat veel specialisten een moeilijke naam hebben, waarin je niet meteen hun specialisme herkent. Leg uit dat veel medische benamingen uit het Latijn komen. En als je Latijn kent, is uit de namen juist wel meteen te halen om welke soort arts het gaat.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. De leerlingen kiezen en bespreken themawoorden en maken er een zin mee.
- b. De leerlingen herhalen dit tot iedereen een themawoord heeft gekozen en er een zin mee heeft gemaakt.

Opdracht 2

1. medicatie
2. ziekteverwekkers
3. transplanteren; de genezing
4. chikunguya, dengue

Opdracht 3

- a. Eigen antwoord, bijvoorbeeld tandarts, kinderarts, cardioloog, maag-lever-darm-arts (of een gastro-enteroloog), KNO-arts, internist, neuroloog, oncoloog, gynaecoloog.
- b. de pacemaker, het röntgenapparaat, de scanner.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf in je schrift op welke woorden helpen bij de genezing van mensen.

Verrijking: Maak een woordspin met woorden die je kan bedenken bij laboratorium.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U geeft beurten en laat leerlingen hun zin oplezen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Globaal lezen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan een informatieve tekst herkennen; – kan een tekststructuur herkennen; – kan vragen beantwoorden over een tekst. – weet wat intensief lezen is en wanneer dat toe te passen.
LESDOEL	De leerling: – kan een tekst globaal lezen; – weet in welke situaties hij een tekst globaal leest.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U zit aan tafel en zegt dat u vandaag een tv-presentator bent. U leest de volgende tekst voor:

Goedemorgen, hierbij het nieuws van de dag.
 Surinaamse leerlingen leren over het zika-virus.
 Deskundigen proberen een plan te bedenken om de verspreiding van het zika-virus te stoppen. Ze denken dat het virus gevaarlijk is voor ongeboren baby's. Daarom moet er snel iets tegen gedaan worden.
 Het virus wordt verspreid door een bepaalde muskietensoort die vooral in Zuid-Amerika voorkomt, ook in Suriname.
 Het zika-virus is niet gevaarlijk voor kinderen en volwassenen, maar wel voor ongeboren baby's. Als hun moeder het virus heeft, kunnen de baby's geboren worden met een te klein hoofd. Daardoor kunnen ze zich niet goed ontwikkelen.
 Het is daarom heel belangrijk dat alle broedplaatsen van muskieten, dat zijn plekken waar muggen hun eitjes in leggen, worden opgeruimd. Ook leerlingen kunnen hieraan meehelpen.

U vraagt aan de leerlingen waar het nieuwsbericht over gaat. *Waarom zijn deskundigen extra voorzichtig? Hoe verspreidt het zika-virus zich? Is het zika-virus gevaarlijk voor schoolkinderen?* U gaat in op de antwoorden van de leerlingen. U vertelt daarna aan de leerlingen dat ze vandaag een tekst zullen lezen over hoe belangrijk het is dat er techniek is in de gezondheidszorg.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Globaal lezen

Je hoeft een tekst niet altijd helemaal precies (intensief) te lezen.

Je kunt een tekst ook snel lezen. Dan zoek je alleen naar de hoofdzaken in een tekst.

Dat noem je globaal lezen.

Een tekst globaal lezen betekent dat je:

- alleen de titel, inleiding, het slot en de tussenkopjes leest;
- de kernzinnen leest; die vind je meestal in de eerste en de laatste zin van de alinea;
- naar de afbeeldingen kijkt;
- bedenkt wat je al weet over het onderwerp.

Je leest een tekst globaal:

- als je snel wilt weten waar een tekst over gaat.
- als je wilt weten of een tekst interessant voor je is.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U maakt de leerlingen duidelijk dat ze al heel vaak een tekst globaal hebben gelezen. Als er in de opdrachten stond 'Kijk naar de tekst', dan zijn ze eigenlijk globaal aan het lezen. Laat de leerlingen meer voorbeelden bedenken waarbij je globaal leest.

Benadruk dat globaal lezen meestal niet handig is bij amuserende teksten. Bij een verhaal of gedicht bijvoorbeeld kun je moeilijker voorspellen hoe het verder zal gaan. Dat vraagt om preciezer lezen. Bovendien ontbreken er vaak structuurelementen als tussenkopjes of titels die je helpen bij het globaal lezen.

Vervolgens kunt u ervoor kiezen om de tekst voor te lezen, om de tekst in beurten door de leerlingen te laten voorlezen of om de leerlingen individueel te laten lezen. Dit laatste heeft de voorkeur.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijsten uit les 18 mogen gebruiken.

Verlengde instructie

U doet met de leerlingen die dat nodig hebben gezamenlijk opdracht 1, waarin tekst 3 wordt gelezen. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden

afnemen (bloed/test)	medisch	de slechthorende
behandelen	nagaan	verstaan onder
behoren tot	onderdrukken	compleet
de hersenen	opsporen	de vloeistof
de ledemaat	het orgaan	het wezen

Uitdrukking/spreekwoord

iets onder de leden hebben
een ongeluk zit in een klein hoekje

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

a. ziekten voorkomen; b. eigen antwoord; c. apparaten; d. eigen antwoord

Opdracht 2

- a. A
- b. Met deze test kan een arts vaststellen of je een ziekte hebt en je de juiste medicatie geven voor je genezing.

Opdracht 3

A, B, D

Opdracht 4

- a. Om ziektes vast te stellen, zodat ze de juiste behandeling kunnen geven.
- b. Een prik met vloeistof die voorkomt dat je een bepaalde ziekte krijgt.
- c. Röntgenapparaat en scanner.
- d. Eigen antwoord, goede lezers kunnen bij dit soort korte teksten volstaan met globaal lezen, anderen moeten al sneller intensief lezen om het juiste antwoord te vinden in de tekst.

Opdracht 5

De leerlingen vergelijken elkaars antwoorden en helpen waar nodig.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Geef een voorbeeld van medische techniek die jij echt slim en innovatief vindt.

Verrijking: Bedenk nog een voorbeeld waaruit blijkt dat de mens slim en innovatief is in de medische techniek.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 3**Als er geen techniek was**

- 1 Is er bij jou wel eens bloed geprikt? Het voelt misschien eventjes naar, maar het is wel goed om te doen. Nadat je bloed is afgenomen, wordt het in een laboratorium onderzocht om na te gaan of je een ziekte onder de leden hebt. Aan de hand van de resultaten kan een arts vaststellen welke medicatie de juiste is voor je genezing.

Apparaten

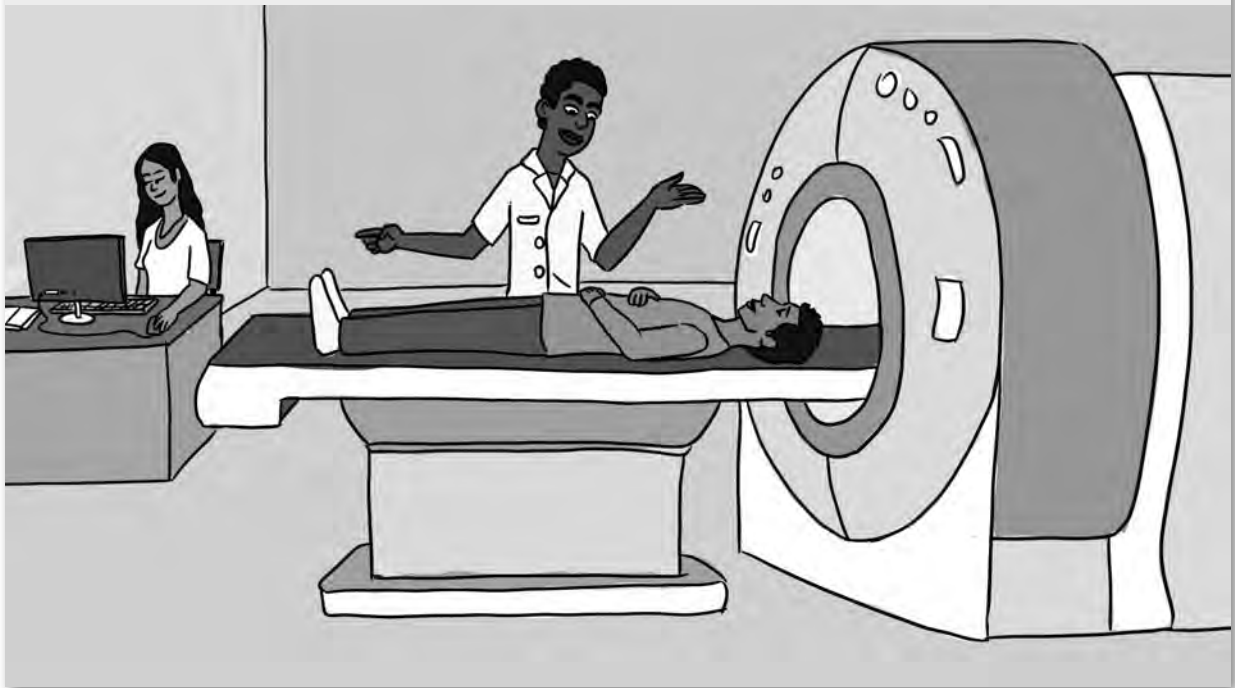
- 2 Je arts kan medische technologie gebruiken om een ziekte op te sporen en te behandelen. Onder medische technologie verstaan we allerlei apparaten, zoals een scanner waarmee je hersenen bekeken kunnen worden of een röntgenapparaat waarmee je botten kunt zien.

Ziekten voorkomen

- 3 Niet alle ziektes zijn met medicijnen te genezen. Sommige ziektes kunnen wel voorkomen worden door het geven van een vaccin. Door je een prik te geven met een vloeistof wordt voorkomen dat je een bepaalde infectieziekte krijgt. Als heel veel mensen deze prik hebben gekregen, wordt de snelle verspreiding van de ziekte onderdrukt. Zo wordt voorkomen dat er epidemieën ontstaan waarin veel mensen ziek worden en zelfs kunnen sterven. Voor infectieziekten als chikungunya en dengue bestaat helaas nog geen vaccin. Je krijgt de gemene virussen die deze ziekten veroorzaken, van muskietenbeten. Gelukkig gaan de meeste infectieziekten meestal na een tijdje van medicatie volgen en rust houden vanzelf over.

Nieuwe technieken

- 4 Medische specialisten bedenken steeds nieuwe technieken om mensen te helpen of te behandelen. Ze kunnen organen transplanteren of een pacemaker plaatsen om het hart kloppend te houden. Contactlenzen, gehoorapparaten voor slechthorenden, kunstledematen of een kunstgebit: alles behoort tot de medische techniek.
- 5 Een ongeluk zit in een klein hoekje. Het kan zomaar gebeuren dat door een val je voorste tanden in stukjes op de grond liggen. Dan kun je na een tijdje toch weer met een compleet gebit rondlopen, want gelukkig zijn mensen slimme en innovatieve wezens.

Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met het benoemen van het lijdend voorwerp in een zin; – geoefend met het benoemen en gebruiken van hoofd- en rangtelwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – het lijdend voorwerp in een zin benoemen; – telwoorden en rangtelwoorden herkennen en gebruiken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U herhaalt kort het benoemen van het lijdend voorwerp in een zin en het gebruik van hoofd- en rangtelwoorden.

U vraagt de leerlingen hoe ze het lijdend voorwerp in een zin kunnen vinden. U herhaalt kort de methode en schrijft de voorbeeldzin op het bord:

Specialisten transplanteren organen.

U schrijft de volgende voorbeeldzin op het bord en herhaalt de hoofd- en rangtelwoorden.

Voor drie patiënten was dit al hun tweede pacemaker.

U vraagt de leerlingen te vertellen wat het verschil is tussen de twee telwoorden.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Instructie

Geef de leerlingen wat tijd om terug te kijken naar les 4 en les 12 van dit thema. Vertel de leerlingen hoe ze de opdrachten in hun schrift moeten opschrijven. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste twee zinnen van iedere opdracht samen. Daarbij geeft u zo nodig de stappen aan die moeten worden gevolgd om het lijdend voorwerp te vinden. U herhaalt dit totdat de leerlingen de stappen onder de knie hebben.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Voor de leerlingen die extra oefening nodig hebben bij het vinden van het lijdend voorwerp, schrijft u nog een zin op het bord. Bijvoorbeeld: Baby's krijgen een vaccin toegediend.

U bespreekt de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

1. Wat levert de energiecentrale? lv = elektriciteit
2. Wat maakten mensen? lv = stenen werktuigen
3. Wat verwarmt de boiler? lv = het koude water
4. Wat belt Brian? lv = het Command Center

Opdracht 2

1. pv = onderzoekt; ow = De elektriciën; wg = onderzoekt; lv = de zekeringkast
2. pv = kan; ow = Niemand; wg = kan voorspellen; lv = de duur van de stroomuitval
3. pv = mogen; ow = Kinderen onder de zestien jaar; wg = mogen bedienen; lv = de generator
4. pv = bracht; ow = De industriële revolutie; wg = bracht; lv = grote veranderingen

Opdracht 3

1. twintig (hoofdtelwoord)
2. honderd (hoofdtelwoord)
3. vijfde (rangtelwoord)
4. eerste (rangtelwoord)
5. tweede (rangtelwoord)

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken hun antwoorden en helpen elkaar waar nodig.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een telwoord uit opdracht 1 en 2 in je schrift op. Schrijf het rangtelwoord ernaast.

Zoek het lijdend voorwerp in de extra zin op het bord. Schrijf het in je schrift op.

Verrijking: Bedenk twee zinnen. Laat een klasgenoot jouw zinnen ontleden. Staat er een lijdend voorwerp in de zinnen?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en herhaalt onderdelen die nog moeilijk worden gevonden. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het vinden van het lijdend voorwerp geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met als-vergelijkingen en hun betekenis; – geoefend met de benaming van inwoners en de officiële taal van aangegeven landen.
LESDOEL	De leerling: – kent als-vergelijkingen met hun betekenis. – weet hoe benamingen van inwoners gevormd worden. – kent de benaming van inwoners van aangegeven landen en kent de officiële taal van dat land.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan de opdracht 1 tot en met 5.

INTRODUCTIE

U herhaalt kort als-vergelijkingen en de benamingen van inwoners in een land.

U vraagt de leerlingen enkele voorbeelden van als-vergelijkingen en hun betekenis te noemen.

Vervolgens vraagt u hoe inwoners van een land aan hun naam komen.

U herhaalt kort het gebruik van achtervoegsels door een aantal voorbeelden op het bord te schrijven:

Argentinië - Argentijn

Brazilië - Braziliaan

U vraagt de leerlingen te vertellen welke talen respectievelijk in Argentinië en Brazilië gesproken worden. (Spaans en Portugees)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Instructie

Geef de leerlingen even tijd om terug te kijken naar les 5 en les 13 van dit thema.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Vertel de leerlingen hoe ze de opdrachten in hun schrift moeten opschrijven.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u het begin van iedere opdracht samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens neemt u de opdrachten gezamenlijk door.

Antwoorden

Opdracht 1

a. = 2; b. = 6; c. = 5; d. = 3; e. = 1; f. = 4

Opdracht 2

Zo blij als een kind.

Opdracht 3

- a. Zo licht als een veertje.
- b. Zo lek als een zeef.
- c. Zo arm als de mieren.
- d. Zo traag als een slak.

Opdracht 4

De leerlingen schrijven twee als-vergelijkingen op en bedenken er een situatie bij.

Opdracht 5

- a. Argentijn, Spaans
- b. Brazilianen, Portugees
- c. Venezolaan, Spaans
- d. Peruaan, Peruviaan
- e. Braziliaan, Colombiaan

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening die past bij: Zo koppig als een ezel.

Verrijking: Maak een paar vergelijkingen zonder als, zoals bijvoorbeeld: muisstil, goudeerlijk.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en herhaalt onderdelen die nog moeilijk worden gevonden. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Een gesprek in een andere taal

BEGINSITUATIE	De leerling kent de woorden voor zaag en kettingzaag in verschillende Surinaamse thuistalen.
LESDOEL	De leerling kan in een Surinaamse thuistaal een kort gesprek voeren.
MATERIALEN	– Bronnenmateriaal – Eventueel kopieën van de gesprekken in maximaal vier Surinaamse thuistalen
ORGANISATIE	U maakt niet-taalhomogene duo's (zie taalprofiel uit thema 1). Bij homogene taalklassen maakt u een Nederlandse taalgroep, en/of een taalgroep Sranan en/of een taalgroep waarvan u zelf spreker bent.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal voor deze les bestudeerd en beluisterd. Het gaat om de vier Surinaamse thuistalen die gesproken worden door één of meer leerlingen in de klas. U heeft de gesprekken in de talen die u wilt laten oefenen, gekopieerd uit het bronnenboek.

INTRODUCTIE

U herhaalt het begrip 'leenwoord' uit les 14. Haal samen met de leerlingen de leenwoorden uit die les terug. Bijvoorbeeld: nasi goreng, spaghetti, kokolampu, kasiri. U vraagt waarom er woorden worden geleend uit een andere taal. (Leenwoorden ontstaan als zich iets nieuws voordoet, waarvoor in de eigen taal nog geen woord bestaat.) U legt uit dat de leerlingen in deze les een gesprek voeren waarin ze een voorwerp, namelijk een zaag, gaan lenen in een andere Surinaamse thuistaal. Ze benoemen in dit gesprek niet alleen de zaag in een andere taal, maar voeren het hele gesprek in een andere taal.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Gesprek

- Spreker 1** "Goedemorgen buurman/buurvrouw."
Spreker 2 "Goedemorgen buurman/buurvrouw."
Spreker 1 "Mag ik je zaag lenen?"
Spreker 2 *(Geeft de handzaag).* "Alsjeblieft."
Spreker 1 *(Geeft de handzaag terug.)* "Niet deze. Ik ga een boom zagen."
Spreker 2 "O, je wil mijn kettingzaag lenen."
Spreker 1 "Ja, buurman/buurvrouw."
Spreker 2 *(Overhandigt de kettingzaag).* "Alsjeblieft."
Spreker 1 *(Neemt de kettingzaag aan.)* "Dankjewel."

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U deelt de leerlingen in duo's op en wijst elk duo een taal toe. Het hele gesprek wordt in elke taal een keer klassikaal voorgedaan door twee moedertaalsprekers. Als er maar één moedertaalspreker in een groep is, speelt u de rol van spreker 2. De leerlingen oefenen het gesprek in de toegewezen taal. De moedertaalspreker(s) helpen de andere leerlingen. Alle duo's moeten beide rollen spelen. Zijn ze snel klaar? Laat hen dan in een andere taal de conversatie voeren. Stel eventueel andere duo's samen. U licht kort opdracht 1 toe en gaat na of deze door iedereen is begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U roept de hulp in van moedertaalsprekers indien nodig.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. De leerlingen spelen het gesprek na in de taal van hun groep.
- b. De leerlingen wisselen van rol en spelen het nogmaals.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Twee leerlingen mogen het rollenspel voor de klas spelen, bij voorkeur leerlingen die de taal niet van huis uit spreken. U complimenteert de leerlingen voor hun inzet. Er wordt niet streng gelet op de uitspraak. De leerlingen mogen variaties in de tekst maken. Als de tekst fout is, verbetert u of de moedertaalspreker de tekst. U noteert welke talen aan de beurt zijn geweest. Zo kunt u bij een volgende les andere talen die door uw leerlingen worden gesproken aan bod laten komen.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Telefonisch verzoek aan een onbekende (2)

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent de beleefdheidsregels als je aan de telefoon aan een onbekende een verzoek doet; – heeft al eens geoefend met het doen van een telefonisch verzoek aan een onbekende.
LESDOEL	De leerling kan: – een onbekende telefonisch een verzoek doen; – met behulp van een observatieschema beoordelen of de beller op de juiste manier het gesprek heeft gevoerd.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie aan de opdrachten.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan les 15. Daarin hebben ze de regels geleerd voor het voeren van een telefoongesprek waarbij ze een verzoek doen aan een onbekende. U vraagt hen regels te noemen die ze hebben onthouden. Help de leerlingen op weg door te vragen hoe ze het gesprek beginnen. Hoe doe je het verzoek? Wat doe je als iemand het verzoek afwijst?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Instructie

U licht opdracht 1 toe en gaat na of deze door iedereen is begrepen. De leerlingen zullen drie telefoongesprekken voeren. Bij elk gesprek is er een beller, iemand die gebeld wordt en een observator. De rollen wisselen bij elk gesprek.

De observator werkt met het observatieschema. Hij noteert de observaties in het schrift van de beller.

Laat de leerlingen nog eens terugbladeren naar les 15 in het leerlingenboek en de beleefdheidsregels in het informatieblokje lezen. Benadruk dat ze bij elk gesprek de beleefdheidsregels in acht moeten nemen.

U vertelt tot slot dat de leerlingen zelf moeten bedenken wat ze in het gesprek zeggen, en dat de persoon die wordt gebeld zelf mag bepalen of hij op het verzoek ingaat of juist niet. De volgende drie gesprekken moeten worden gevoerd:

Gesprek 1: De beller is mevrouw Amoi, lid van de oudercommissie van kleuterschool Griet-jebie. Zij belt met meneer Kartokromo, de baas van Drukkerij Mooiprint om te vragen of ze restpapier van de drukkerij mag ophalen voor de kleuterschool.

Gesprek 2: De beller is meneer Havertong, beheerder van het buurttehuis Poelephantje. Het buurttehuis heeft pas vijftien nieuwe computers gehad voor hun computerruimte. De beller belt met meneer Veldema, directeur van het computerbedrijf Compuwijs. Dit bedrijf geeft computerlessen en de beller wil graag dat een computerleerkracht lessen komt geven in de computerruimte van het buurttehuis.

Gesprek 3: De beller is mevrouw Person, zij is de moeder van Ronnie, die op de Openbare School Garnizoenspad zit. Ze belt met juffrouw Arupa, de schoolleider, om te vragen of Ronnie een week voor de vakantie mag verzuimen, omdat hij mee moet doen met zwemwedstrijden in het buitenland.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U laat de leerlingen eerst op gang komen. Daarna gaat u langs de groepjes en verleent u hulp waar nodig. U observeert de gesprekken. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen verdelen de rollen en spelen het eerste gesprek. Ze wisselen steeds van rol.
- De leerlingen wisselen van rol en voeren gesprek 2 en 3.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Voer één van de gesprekken nog een keer, maar doe nu het tegenovergestelde van wat je de eerste keer deed. Wijs het verzoek af of stem juist toe.

Verrijking: Bel terug. Geef aan dat vanwege bijzondere omstandigheden (je bedenkt zelf welke) je bent genooddaakt het verzoek af te wijzen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vraagt hoe de gesprekken zijn verlopen en welke observaties zijn gedaan. Enkele groepen krijgen de gelegenheid hierop in te gaan. U noteert welke leerlingen nog problemen hebben met het telefonisch een verzoek doen aan een onbekende. Daarbij kunt u gebruik maken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een brief aan een vriend(in)

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder een tekst geschreven en houdt rekening met de opbouw van een tekst (inleiding, kern, slot).
LESDOEL	De leerling kan zelfstandig een brief aan een leeftijdsgenoot schrijven.
MATERIALEN	Kladblaadje (per leerling)
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U grijpt terug naar tekst 3 'Als er geen techniek was' in les 19, over de medische wetenschap. U stelt enkele vragen, zoals hoe de dokter kan nagaan wat er met je aan de hand is als je ziek bent. Wat is een laboratorium ook alweer? Hoe speelt technologie een rol in de gezondheid van mensen?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een brief schrijf je zo:

- bovenaan schrijf je de plaatsnaam en de datum;
- deel je brief in alinea's in, bijvoorbeeld per deelonderwerp een alinea, dan blijft je brief overzichtelijk;
- kies een taalgebruik dat past bij de persoon aan wie je de brief stuurt. Bij een brief aan een vriend of vriendin mag dat informeel zijn;
- begin de zinnen niet altijd met 'ik', dat is prettiger voor de lezer;
- je laatste zin is een mooie afsluiting (bijvoorbeeld: Hopelijk zien we elkaar snel weer; Fijn dat ik mijn verhaal kon vertellen);
- begin en eindigt je brief met een groet;
- vergeet niet op de envelop het adres te schrijven. Je eigen adres schrijf je op de klep van de envelop.

Paramaribo, 7 oktober 20..

Beste Carl,

Hoe gaat het? Met mij gaat het goed.

Of beter gezegd: het gaat weer goed met mij, want een paar weken geleden was het even flink mis.

Bij het fietsen raakte mijn voorwiel in een kuil en ben ik over de kop geslagen. Ik viel heel hard op mijn arm en hoorde 'knak'. Mensen in de straat zijn mijn vader gaan halen en hij heeft mij naar het ziekenhuis gebracht. Na een tijdje wachten, kwam er een dokter naar mijn arm kijken. Hij drukte erop en dat deed vreselijk pijn. Toen moest er een röntgenfoto gemaakt worden. Ik moest mijn onderarm op een speciale tafel leggen, onder een groot apparaat en toen moest iedereen de kamer uit.

Op de foto was heel duidelijk te zien dat mijn onderarm gebroken was. En nu heb ik dus gips eromheen. Schrijven kan wel, want het is gelukkig niet mijn schrijfarm. Ik verveel me kapot man, want fietsen en dyul spelen kan nu niet. Kom je eens gezellig langs? Dan kunnen we lekker tori praten of naar een film kijken. Van papa en mama mag je een weekend blijven slapen.

Ik hoop snel van je te horen!

*Groetjes,
Johannes*

Instructie

U voert een klassengesprek en stelt daarbij de volgende vragen: *Wie is er wel eens ziek geweest en moest daarvoor onderzocht worden door de dokter? Is er bloed geprikt voor verder onderzoek? Wie is wel eens in een ziekenhuis geweest? Wat zag je daar allemaal? Wat gebeurde er?* U kunt aan de hand van de antwoorden meer vragen stellen voor diepgang van het onderwerp waarbij de focus ligt op technologie en gezondheid.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door.

U leest de voorbeeldbrief voor of geeft voorleesbeurten. U bespreekt de brief kort na aan de hand van de volgende vragen: *Wat is er met Johannes gebeurd?* (Hij is over kop geslagen.) *Waardoor kreeg hij te maken met medische technologie?* (Hij brak zijn arm en moest een röntgenfoto laten maken.) *Hoe kun je zien dat de brief gericht is aan een leeftijdsgenoot?* (Door de toon en het taalgebruik, bijvoorbeeld in 'Ik verveel me kapot'.) *Hoe heeft Johannes de brief verdeeld?* (In drie stukken: inleidende alinea, kern, slot) *Hoe sluit Johannes de brief af?* (Met de zin: Ik hoop snel van je te horen!)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U geeft aan dat de brief ongeveer tien tot vijftien regels lang mag zijn.

Verlengde instructie

U neemt met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1 en 2 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft aansturing door te zeggen dat ze de w/h-woorden kunnen gebruiken in hun verhaaltje. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Tot slot laat u enkele leerlingen hun brief voorlezen. De anderen benoemen waarover de brief gaat en wat de rol van technologie is in de brief.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen schrijven in klad op aan wie en waarover ze de brief schrijven.

Opdracht 2

- De leerlingen schrijven vijf belangrijke woorden op.
- De leerlingen maken met de woorden een verhaaltje van tien-vijftien zinnen.
- De leerlingen schrijven de plaats en datum erboven en een groet aan het einde.

Opdracht 3

- De leerlingen controleren hun schrijfwerk aan de hand van de vragen.
- De leerlingen verbeteren zo nodig hun werk.

Opdracht 4

- De leerlingen wisselen van brief en geven een tip en een top.
- De leerlingen bespreken elkaars brieven en vertellen hoe ze het zouden vinden om deze brief te krijgen.
- De leerlingen ruilen opnieuw en verbeteren de brief. Ze schrijven deze over in hun schrift.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk een andere groet aan het begin en eind van je brief.

Verrijking: Bedenk nog een alinea waarin je iets meer vertelt over de medische technologie.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U vraagt aan de leerlingen wat zij ervan vonden om een brief te schrijven over dit onderwerp. U haalt de schriften op om de opbouw van en het taalgebruik in de brieven te bekijken. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Schrijven in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Schrijven binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Werkwoorden in de v.t.t.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met sterke werkwoorden in de verleden tijd (v.t.) – geoefend met het herkennen van de voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.) – geoefend met het vervoegen van zwakke werkwoorden in de v.t.t.
LESDOEL	De leerling kan onregelmatige werkwoorden vervoegen in de v.t.t.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4 en 5.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende zin op het bord:

Maya typt een e-mail voor Shanta.

U vraagt de leerlingen in welke tijd deze zin staat (de tegenwoordige tijd) en laat uitleggen hoe ze dat weten (de persoonsvorm 'typt' staat in de tegenwoordige tijd). U vraagt wie er de zin in de verleden tijd onder kan schrijven:

Maya typte een e-mail voor Shanta.

Herinneren de leerlingen zich nog die andere manier om te zeggen dat iets al is gebeurd?

Wie herinnert zich de voltooid tegenwoordige tijd nog? (voltooid = het is al gebeurd).

Laat de leerlingen antwoorden en schrijf dan:

Maya heeft een e-mail voor Shanta getypt.

Samen met de leerlingen benoemt u de persoonsvorm en het werkwoordelijke gezegde van de zin. Onder de zin schrijft u:

heeft = hulpwerkwoord; getypt = voltooid deelwoord.

U herhaalt: in de voltooid tijd is er altijd een hulpwerkwoord (zijn of hebben) en een voltooid deelwoord. Het voltooid deelwoord begint vaak met ge- en eindigt meestal op een -d of -t.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In de tegenwoordige tijd (t.t.) gebeurt het nu.

Bijvoorbeeld:

Het hout hangt aan de hijskraan.

In de voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.) is het al gebeurd.

In een voltooid zin staat altijd het werkwoord **hebben** of **zijn**.

Bijvoorbeeld:

De jongen **heeft** zijn been **gebroken**.

Het meisje **is** naar het ziekenhuis **gelopen**.

heeft/is = het hulpwerkwoord

gebroken/gelopen = het voltooid deelwoord

Bij sterke werkwoorden:

- verandert de klank in de verleden tijd.
- eindigt het voltooid deelwoord meestal op -en.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt de leerlingen om de volgende zin voor zichzelf zowel in de verleden tijd als in de voltooid tegenwoordige tijd te schrijven:

Maya schrijft een brief aan Shanta.

Laat één van de leerlingen de antwoorden eronder schrijven op het bord:

Maya schreef een brief aan Shanta.

Maya heeft een brief aan Shanta geschreven.

Benoem weer samen met de leerlingen het hulpwerkwoord en het voltooid deelwoord.

Schrijf onder de zin op het bord:

heeft = hulpwerkwoord

geschreven = voltooid deelwoord.

U bespreekt het verschil tussen het voltooid deelwoord van typen en van schrijven.

'Schrijven' verandert in de verleden tijd van klank. Het voltooid deelwoord eindigt niet op -d of -t, maar op -en: Het is een sterk werkwoord.

U schrijft op het bord:

ik schrijf, ik schreef, ik heb geschreven.

t.t v.t v.t.t

Laat de leerlingen nadenken over de v.t.t. van de volgende twee voorbeeldzinnen:

Hij loopt naar de werkplaats.

Ik kijk naar het apparaat.

Laat de antwoorden daarna op het bord schrijven:

Hij liep naar de werkplaats. Hij is naar de werkplaats gelopen.

Ik keek naar het apparaat. Ik heb naar het apparaat gekeken.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Wijs de leerlingen erop dat bij opdracht 3 de volgorde van de woorden in de zin kan veranderen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, doet u de eerste zinnen van iedere opdracht samen. U kijkt samen terug naar het informatieblokje en u benadrukt de vorm van voltooid deelwoorden (beginnen vaak met ge-, eindigen in deze oefeningen op -en). Bij de hulpwerkwoorden wijst u erop dat het een vorm is van zijn of hebben. Neem de vervoegingen van deze werkwoorden in de tegenwoordige tijd nog eens door met de leerlingen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de opdrachten samen en geeft enkele leerlingen de beurt om de juiste werkwoorden op het bord op te schrijven. U controleert of alles goed gespeld is. U vertelt dat als je de verleden tijd of de voltooid tijd van een werkwoord niet weet, je het ook kunt opzoeken in een woordenboek. U doet dat bij één van de woorden voor.

Antwoorden

Opdracht 1

1. gelezen; 2. geschreven; 3. gekeken; 4. gekropen; 5. gevallen

Opdracht 2

1. heb; 2. is; 3. heeft; 4. zijn; 5. zijn

Opdracht 3

1. Help, een muskiet heeft mij gestoken!
2. De tandarts heeft mijn rotte kies getrokken.
3. Door chemische stoffen in het water zijn vele vissen gestorven.
4. Heb jij je medicatie wel op tijd genomen?

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken hun antwoorden en helpen elkaar.

Opdracht 5

De leerlingen maken samen minstens vier zinnen in de voltooid tijd en schrijven dit in hun schrift.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf het voltooid deelwoord op van de werkwoorden: bijten; breken; trekken en springen.

Verrijking: Schrijf drie zinnen in de v.t.t. op. Omcirkel het hulpwerkwoord, onderstreep het voltooid deelwoord.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U geeft aan dat er geen regel is voor het gebruik van de hulpwerkwoorden 'hebben' en 'zijn'. U vraagt wat ze nu weten over de voltooid tegenwoordige tijd. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het vervoegen van sterke werkwoorden in de v.t.t. en geeft hen extra aandacht in de herhalingsles.

Verbanden: oorzaak en gevolg

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan een korte tekst lezen en vragen beantwoorden over de inhoud; – heeft al geoefend met het herkennen van het verband verklaring/reden.
LESDOEL	De leerling kan het verband oorzaak-gevolg in een tekst herkennen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U maakt een opmerking in de trant van: wat ruik ik toch? Waardoor stinkt het hier zo? U laat de leerlingen antwoorden en u schrijft een zin met oorzaak en gevolg op het bord. Bijvoorbeeld: Het stinkt hier, doordat het vuil nog niet is opgehaald. U vraagt wat de oorzaak is dat het stinkt. (Het vuil is niet opgehaald.) Wat heeft dat voor gevolg? (dat het hier stinkt). U vertelt de leerlingen dat ze in deze les leren over het verband 'oorzaak-gevolg'.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden. Eén ervan is oorzaak-gevolg.

Je kunt een oorzaak-gevolg op twee manieren in een tekst herkennen:

- Zoek naar de signaalwoorden doordat, dat komt door, daardoor, door, met als gevolg. De oorzaak staat achter het signaalwoord.
- Zoek het antwoord op de vraag waardoor. Dit antwoord is de oorzaak.

Bijvoorbeeld:

Doordat de stroom gisteren uitviel, moest ik bij kaarslicht mijn huiswerk maken.

Oorzaak: De stroom viel uit.

Gevolg: Ik moest bij kaarslicht mijn huiswerk maken.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt de leerlingen welke verbanden ze uit eerdere lessen leerden kennen. ('reden-verklaring' in thema 1 les 11 en 'tijd' in thema 2 les 19.) U laat de leerlingen herhalen hoe je deze verbanden herkent. Indien nodig bladert u samen terug naar de informatieblokjes van deze lessen.

U bespreekt kort het verschil tussen 'doordat' en 'omdat'. Beide signaalwoorden kunnen een oorzaak aanduiden. Alleen 'omdat' kan aangeven dat het om een reden gaat. Er zit dan een gedachte of overtuiging achter, iets wat iemand zelf heeft beslist of zelf in de hand had. Bij 'doordat' ligt de oorzaak meer buiten je zelf, je kunt er niet zoveel aan doen.

Vervolgens kunt u ervoor kiezen om de tekst voor te lezen, om de tekst in beurten door de leerlingen te laten voorlezen of om de leerlingen individueel te laten lezen. Dit laatste heeft de voorkeur.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of iedereen die heeft begrepen.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals samen met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen? U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
de app	de hand-out	de tablet
Bemoeizuchtig	Nationaal	Tweedehands
in contact zijn	Modern	Slagen
Digitaal	Onverwoestbaar	de wifi
de emergency	per se	Wreed
Uitdrukking/spreekwoord		
het geluk aan je zijde hebben		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

a. D; b. De leerlingen leggen hun keuze uit.

Opdracht 2

- a. Doordat
- b. Waardoor kun je alle apps goed gebruiken?
- c. Alle apps werken goed.
- d. Er is goede wifi.

Opdracht 3

- a. daardoor
- b. Waardoor kunnen haar ouders geen iPad kopen?
- c. Ze kunnen geen iPad kopen.
- d. Haar vader verdient niet zoveel geld.

Opdracht 4 (voorbeeldantwoorden)

- 1. Daardoor gaat het maar niet stuk
- 2. Daardoor hoefde ze niet per se achter haar moeders laptop.
- 3. doordat ze de een tablet won.

Opdracht 5

De leerlingen vergelijken hun antwoorden en helpen elkaar waar nodig.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek in de tekst naar een verband met verklaring-reden.

Verrijking: Bedenk een zin die past bij de tekst en waar een oorzaak en gevolg in staan.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Begrijpend lezen in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Begrijpend lezen binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Tekst 4

Over digitale dingen en meer

- 1 Saskia wilde graag een iPad, omdat ze was **geslaagd** voor het mulo. Ze had alleen negens en tienen gehaald. Haar ouders vonden haar echter nog te jong voor een tablet.
- 2 Op haar school hadden een paar leerlingen een **tweedehandse** iPad. Doordat er prima **wifi** op school was, kon je alle **apps** op de iPad goed gebruiken. Saskia vond het echt geweldig wat je allemaal met de iPad kon doen: optellen en aftrekken, e-mails versturen en vooral berichtjes sturen naar die éne leuke jongen.
- 3 Saskia had een mobiel, maar die was zo oud, dat niemand het merk nog kende. Dat mobieltje was zo vaak gevallen, maar het leek **onverwoestbaar**. Ze had het gekregen om te bellen en berichten te sturen, niks meer. Haar ouders wilden met haar **in contact zijn**, vooral wanneer de school vroeg uit was of als er een **emergency** was.
- 4 Saskia wilde niet achterblijven en **modern** zijn zoals de anderen. Haar moeder had gezegd dat ze misschien in de derde klas een iPad zou krijgen. "Derde klas, ma? Pas dan! Je bent **wreed!**" Saskia wist wel dat haar ouders streng waren. En haar ouders verdienden gewoon niet zoveel geld, daardoor konden ze niet zo'n dure iPad voor haar kopen.
- 5 Van haar vader mocht ze wel een goedkopere tablet. Dat vond Saskia eerst niet leuk, maar later dacht ze: liever iets dan niets. De juffrouw stuurde e-mails met **hand-outs** die ze **digitaal** kon lezen. Met een eigen tablet kon ze die tenminste in bed lezen en hoefde ze niet **per se** achter haar moeders laptop. Haar moeder was altijd zo **bemoeizuchtig**. Als ze op haar laptop werkte, kon ze precies zien wat ze deed. Maar dat 'bemoeizuchtige' is meer een bescherming voor kinderen. Er kan van alles misgaan als kinderen elektronica gebruiken. Het **geluk** had ze aan haar zijde, want toen ze meedeed aan de **nationale scholenquiz**, scoorde ze als de beste. Eén keer raden wat ze won!

Leenwoorden en nieuwe woorden

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft een kleine woordenschat in enkele andere Surinaamse talen die ze niet van huis uit spreken. – kent het begrip 'leenwoord' en kan enkele leenwoorden noemen.
LESDOEL	De leerling kan een nieuw woord maken door combinatie van een leenwoord met een woord in de lenende taal.
MATERIALEN	Bronnenmateriaal
ORGANISATIE	De leerlingen werken in niet-taalhomogene groepen van vier of vijf.

VOORBEREIDING

U bestudeert en beluistert de woorden van deze les in het bronnenmateriaal.

In het bronnenmateriaal vindt u bij deze les leenwoorden uit tien talen. Ook is aangegeven uit welke talen deze zijn geleend.

U heeft uit het bronnenmateriaal woorden uit talen geselecteerd die relevant zijn voor de klas.

INTRODUCTIE

U herhaalt het begrip 'leenwoord' uit les 14 en les 22. U vraagt wat een leenwoord is en vraagt de leerlingen enkele leenwoorden te noemen die in hun taal voorkomen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Bij leenwoorden heb je een lenende taal en een uitlenende taal.

Voorbeeld 1

Lenende taal	Leenwoord	Uitlenende taal	Vertaling
Sarnámi	skul	Nederlands of Engels	School
Sranan	doni	Sarnámi	Dubbeltje
Nederlands	kasiri	Inheemse taal	inheemse alcoholische drank

Het komt vaak voor dat leenwoorden niet meer herkend worden als leenwoord. Het leenwoord is dan onderdeel geworden van de lenende taal. De lenende taal is dus uitgebreid met een nieuw woord.

In meertalige gemeenschappen worden er vaak nieuwe woorden gemaakt door woorden uit verschillende talen te combineren.

Soms staat het leenwoord voorop, soms staat het woord uit de eigen taal voorop.

Voorbeeld 2

Taal	Woord uit andere taal	Eigen woord	Nieuw woord	Vertaling in het Nederlands
Nederlands	Bara	bakker	barabakker	Barabakker
Sranan	juffrouw	Skoro	skorojuffrouw	schooljuffrouw
Sarnámi	Kuku	Anda	andakuku	Eierkoek

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U bespreekt voorbeeld 1 uit het leerlingenboek. Daarna geeft u een korte toelichting van opdracht 1. De leerlingen kiezen uit het schema de taal die zij thuis spreken. Vervolgens geven ze bij de vijf woorden die bij die taal staan aan uit welke taal deze woorden zijn geleend.

U bespreekt de antwoorden, voordat u verder gaat.

Vervolgens bespreekt u voorbeeld 2 uit het leerlingenboek.

Wat betekent 'bara'? (Surinaams-Hindoestaanse snack van gekruide en gefrituurde deeg) *Wat is een barabakker?* (Iemand die bara's bakt.) U legt uit: door het uit het Sarnámi geleende woord 'bara', voor het Nederlandse woord 'bakker' te zetten, ontstaat er een nieuw woord. Herhaal deze vragen met de andere twee voorbeelden.

De leerlingen maken vervolgens opdracht 2. De leerlingen moeten met elkaar overleggen welk woord voorop moet komen te staan. Dit kan betekenisverschillen opleveren, bijvoorbeeld een schoolkoor of een koorschool.

Ze mogen zo veel samenstellingen bedenken als ze kunnen. Eventueel kunnen er ook samengestelde woorden worden bedacht met drie woorden, zoals barabakkerkuku (keuken van een barabakker), fisimansabe (kinderen van de visser).

In het bronnenboek kunt u voorbeelden vinden van oplossingen voor opdracht 2. Deze kunnen worden gebruikt om de leerlingen op weg te helpen bij het maken van combinatiewoorden. De woorden worden voorgelezen.

Als er leerlingen uit uw klas zijn met andere thuistalen, probeert u samen met hen leenwoorden en nieuwe woorden in hun taal te bedenken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Als de leerlingen klaar zijn met opdracht 2, vraagt u aan elke groep hoeveel woorden ze hebben. Daarna worden de woorden voorgelezen. Als het nodig is, geeft de groep uitleg over het gemaakte woord. Als er twijfel bestaat over de juistheid van een woord, wordt dit in de klas besproken. Als het gaat om woorden die reeds zijn behandeld, telt uw oordeel het zwaarst. Als het om woorden gaat die nog niet werden behandeld, is ook het oordeel van de moedertaalsprekers belangrijk.

De groep met de meeste woorden heeft gewonnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen kiezen uit het schema één taal die ze thuis spreken.
- De leerlingen schrijven deze vijf leenwoorden over in hun schrift.
- De leerlingen schrijven erachter uit welke taal dit woord is geleend.

Voorbeelden van leenwoorden				
Arowaks	Karîna auran	Mandarijn	Okanisi	Saamaka
odi → Sranan	sikoro → Sranan	kě̀n dé → Engels	show → Engels	avion → Frans
trapu → Sranan	lampu → Sranan	pī̀sà → Italiaans	chocolade → Nederlands	batilei → Nederlands
sinki → Sranan	sapato → Spaans	Sū̀línán → Nederlands	ID → Engels	wagi → Sranan
emre → Sranan	aradio → Nederlands	Parbo → Nederlands	tas → Nederlands	siköö → Sranan
blik → Nederlands	telefon → Nederlands	kā̀fēi → Engels	plak → Nederlands	foto → Sranan
Sarnámi	Sranan	Surinaams-Javaans	Trio	Wayana
yuru → Sranan	gebruik → Nederlands	botol → Engels	kama → Portugees	sukulu → Sranan
morsu → Sranan	brek → Engels	moro → Sranan	patu → Sranan	patēlei ulu → Nederlands
habrá → Sranan	bedoel → Nederlands	setur → Engels	perere → Sranan	sikolo → Sranan
wakti → Sranan	over → Nederlands	sepatu → Spaans	kino → Sranan	hautu → Sranan
teloh → Surinaams-Javaans	jam → Nederlands	lampu → Sranan	tuwaja → Portugees	pampila → Sranan

Opdracht 2

De leerlingen bedenken zoveel mogelijk nieuwe woorden door woorden uit verschillende thuistalen te combineren.

Lijst met oorspronkelijke woorden				
Arowaks	Karîna auran	Mandarijn	Okanisi	Saamaka
bokodarhin (bestuurder)	bo (oud)	jī (kip)	pangi (omslagdoek met speciaal patroon)	lai (bagage / vracht)
yokorarin (man)	‘membo (klein)	pán zǐ (bord)	kuku (koek)	döö (deur)
sabe (kinderen)	ran (gras)	rén (mens)	kayta (kaart)	gansë (pot)
dwada (pot)	ijèny (lijst)	pí jiǔ (bier)	sikoo (school)	duumi (slapen)
kakhotaro (bier)	undy (bestuurder)	sè (kleur)	koti (snijden)	sëmbë (mens)
Sarnámi	Sranan	Surinaams- Javaans	Trio	Wayana
kamrá (kamer)	tafra (tafel)	dalan (baan)	uru (batterij)	ahmit (kleed)
kare (doen, handeling uitvoeren)	bobi (borst van een vrouw)	gula (suiker)	epu (frame of ondersteuning)	eni (fles)
botal (fles)	watra (water)	wong (mens)	ikaritëto (oplader)	montolu (buitenboord)
ári (zaag)	guyaba (guave)	Jawa (Javaan)	eku (sap)	ëtutop (commu- niceren)
per (boom)	buku (boek)	méja (tafel)	entapuru (deur)	upotom (kleding)

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke talen aan de beurt zijn geweest, zodat bij een volgende les andere talen aan bod kunnen komen die door uw leerlingen worden gesproken.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – de dubbele punt en puntkomma in een zin; – bijvoeglijke naamwoorden in een zin; – onregelmatige werkwoorden in de voltooid verleden tijd.
LESDOEL	De leerling kan: – de leestekens dubbele punt en puntkomma gebruiken; – bijvoeglijke naamwoorden spellen; – sterke werkwoorden in de voltooid tegenwoordige tijd schrijven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken individueel aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U herhaalt kort de stof van voorgaande spellingslessen van dit thema en laat daarbij zoveel mogelijk de leerlingen zelf aan het woord. U vraagt de leerlingen wat het verschil is tussen een dubbele punt en een puntkomma en laat voorbeelden geven. U bespreekt het bijvoeglijke naamwoord, vraagt naar de uitgang (-e) en naar de uitzonderingen. U vraagt de leerlingen een zin te bedenken in de v.t.t. en benoemt het hulpwerkwoord en het voltooid deelwoord.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Geef de leerlingen even de tijd om terug te kijken naar de informatieblokjes van les 9, les 17 en les 25.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, doet u wat opdrachten samen. U onderzoekt waar het aan begrip schort en legt de betreffende theorie nog eens uit. U laat de leerlingen zoveel mogelijk hardop denken en stuurt bij waar nodig.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen. U besteedt extra aandacht aan de opdrachten die moeilijk werden gevonden.

Antwoorden**Opdracht 1**

a. = : b. = ; c. = : d. = : e. = ;

Opdracht 2

1. blauwe; 2. Europese; 3. ijzeren; 4. bittere; 5. grappige; 6. gemaaide; 7. leren; 8. gevluchte; 9. Chinees

Opdracht 3

1. Ik heb gezongen; 2. Jij hebt verzonnen; 3. Zij heeft geholpen; 4. Wij hebben verloren; 5. Jullie hebben geschreven; 6. Zij hebben gegeten; 7. Ik ben gevallen; 8. Hij heeft gekropen; 9. Jullie hebben gekeken.

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken hun antwoorden met elkaar en helpen waar nodig om de juiste antwoorden te vinden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de bijvoeglijke naamwoorden uit opdracht 1 in je schrift op.

Verrijking: Schrijf zinnen in de v.t.t. met de woorden: aanbieden en weglopen. Bedenk wat hier anders is dan met de werkwoorden waarmee in dit thema werd geoefend. Schrijf nog meer van die werkwoorden op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de vragen van leerlingen zoveel mogelijk beantwoorden door leerlingen die de leerstof kunnen uitleggen. noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met alle themawoorden rond het thema Technologie.
LESDOEL	De leerling herhaalt alle aangeboden themawoorden rond het thema Technologie.
MATERIALEN	Kladblaadjes
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie aan opdracht 1 en 2.

INTRODUCTIE

U vertelt dat de leerlingen in het thema Technologie wel 45 nieuwe woorden hebben geleerd. U vraagt de leerlingen enkele van deze woorden te noemen. U zegt dat deze les is bedoeld om de 45 woorden van het thema Technologie te herhalen, waardoor de leerlingen de woorden én hun betekenis beter kunnen onthouden.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Instructie

Geef de leerlingen even de tijd om de informatieblokken van les 2, 10 en 18 te bekijken. U verdeelt de leerlingen in groepen van drie. U geeft elke groep een stapeltje kladblaadjes. De leerlingen verdelen zelf de woordenschatlessen. De eerste leerling van elk groepje start met het tekenen van het themawoord. De andere leerlingen raden welk woord het is. Voor elk juist geraden woord wordt een punt gegeven. Een leerling houdt de score bij. Elke leerling tekent drie themawoorden. U kunt ervoor kiezen de leerlingen de keuze te laten tussen tekenen en uitbeelden. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, herhaalt u de regels. U helpt hen eventueel met het kiezen van woorden om te tekenen of geeft tips hoe ze het kunnen proberen te tekenen.

Zelfstandig werken

De leerling voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U enthousiasmeert de klas bij het tekenen en raden. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen kiezen een woord en tekenen dat. De andere leerlingen proberen het woord te raden. Ze herhalen dit drie keer en houden de score bij.

Opdracht 2

- De leerlingen kiezen een (ander) woord uit les 2, 10 of 18.
- Ze tekenen dit en andere leerlingen moeten het woord raden.
- De score wordt bijgehouden.
- De leerlingen wisselen van beurt na 3 themawoorden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met jouw themawoord.

Verrijking: Probeer een moeilijk te tekenen woord te tekenen of uit te beelden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zin opzeggen. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend in het voeren van formele gesprekken.
LESDOEL	De leerling kan: – interviewvragen bedenken; – een interview houden; – de interviewtechniek van anderen beoordelen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen bereiden de interviews voor in groepen van vier. De interviews worden zowel in groepen geoefend als klassikaal gepresenteerd.

INTRODUCTIE

U voert een klassengesprek over uitvinders. Geef beurten terwijl u vragen stelt. Wissel gesloten en open vragen af, bijvoorbeeld: *Vind jij uitvindingen belangrijk? Wat vind jij de belangrijkste uitvinding ooit? Ken je uitvinders? Welke uitvinders ken jij?*

U vertelt de leerlingen: stel je voor dat we een uitvinder uitnodigen in de klas om hem/haar vragen te stellen. U geeft aan dat de klas goed voorbereid moet zijn op de komst van zo'n persoon.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Tijdens een interview stel je zoveel mogelijk open vragen.

Open vragen beginnen met woorden als: wat, waarom, waardoor en hoe.

Is de vraag niet volledig of onduidelijk beantwoord:

- vraag dan om extra uitleg;
- vraag dan om een voorbeeld.

Bijvoorbeeld:

Vraag: 'Hoe kwam u op het idee om uitvinder te worden?'

Antwoord: 'Als kind vond ik al allerlei dingen uit.'

Doorvragen: 'Wat vond u daar zo leuk aan?'

Of: 'Kunt u daar een voorbeeld van geven?'

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U grijpt terug op het klassengesprek bij de introductie. Herhaal een aantal gesloten vragen. U vraagt waarom deze vragen weinig informatie opleveren. (Omdat je alleen met ja of nee kunt antwoorden.) U herhaalt een aantal van de open vragen.

U schrijft op het bord: open vragen.

Daaromheen schrijft u de woorden: wie, wat, waar, welke, waarom, waardoor en hoe.

U zegt dat open vragen met deze woorden beginnen en meer informatie opleveren. Bij een interview is het daarom handig om open vragen te stellen.

U legt uit dat een interviewer soms niet tevreden is met een antwoord. Het antwoord is te kort, of onduidelijk. U vertelt dat een interviewer in dat geval kan vragen om toelichting (een uitleg of verheldering), of om een voorbeeld. Dit noem je doorvragen.

U neemt de opdrachten met de leerlingen door en besteedt extra aandacht aan opdracht 2, het bedenken van vragen. Bespreek de onderwerpen. Geef af en toe een voorbeeld, of laat de leerlingen een vraag bedenken

Suggesties:

- De tijd waarin hij opgroeide. Hoe zag het leven er toen uit? Wat was anders dan nu?
- Hoe de uitvinder was als kind. Bedacht hij toen al dingen? Was hij goed op school?
- Over zijn schooltijd. Wat moet je geleerd hebben om zo'n uitvinding te bedenken?
- Over zijn uitvinding. Hoe kwam hij op het idee? Hoe heeft hij het apparaat gemaakt?
- Na de uitvinding. Hoe ging het verder? Hoe kwamen mensen het te weten?

U neemt het observatieschema klassikaal door. Daarna maakt u groepen van vier of u laat dit de leerlingen zelf doen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U maakt de leerlingen duidelijk dat de antwoorden die in het interview worden gegeven niet hoeven te kloppen. Het mag allemaal verzonnen zijn.

U vertelt dat de interviews aan het eind van de les zullen worden gepresenteerd voor de klas.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Tot slot krijgt ieder duo enkele minuten de tijd om het interview voor de klas te presenteren. Gebruik eventueel een timer. U laat de leerlingen kort reageren op de interviews. Verwijs telkens naar de aandachtspunten uit het observatieschema. Welk interview vonden de leerlingen het meest interessant? Hoe kwam dat? Welke vraag vonden ze de beste? Welke de leukste? Wat hadden ze zelf nog willen vragen?

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen lezen de informatie over uitvinders en kiezen uit het groepje een uitvinder uit.
- De leerlingen beantwoorden de vragen over de tekst.
- Eigen antwoord, ze vertellen wat anders zou zijn zonder deze uitvinding.

Opdracht 2

De leerlingen bedenken vragen die ze aan de uitvinder willen stellen en schrijven ze op.

Opdracht 3

- De leerlingen verdelen de rollen.
- De leerlingen schrijven het observatieformulier over in hun schrift.
- De leerlingen houden het interview.
- De leerlingen wisselen van rol.
- De leerlingen bespreken de observaties.
- De leerlingen bepalen welk duo het interview voor de klas mag doen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf extra interviewvragen in je schrift op.

Verrijking: Zijn er vragen die je niet mag stellen? Schrijf het antwoord in je schrift op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en vraagt wat ze het belangrijkste vonden dat ze hebben geleerd. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. Daarbij kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Presentatievaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit Thema 3 Technologie afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOELEN	– De leerling oefent extra aan in dit thema behandelde lesdoelen rond Begrijpend lezen en Schrijven. – De leerling doet verdiepende opdrachten bij in dit thema behandelde lesdoelen rond Begrijpend lezen en Schrijven.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.
MATERIALEN	– Kopieën van de werkbladen bij Thema 3 Technologie. – Bij de verrijking: - Kladpapier; - Schrift of schrijfpapier; - Tekenpapier; - Pen, kleurpotloden of stiften.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

HERHALING LES 1: BEGRIJPEND LEZEN

Introductie

U neemt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B door. U controleert of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen Begrijpend lezen 3, 11, 19 en 26.

Informatie

Voordat je een tekst gaat lezen, stel je eerst vragen over de tekst. **Verwachtingsvragen** helpen je een tekst beter te begrijpen. Ze beginnen met **w/h-woorden**: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe. Ook kijk je wat voor **soort tekst** het is: een informatieve, instruerende, overhalende, activerende of amuserende tekst. Je kunt dan bedenken wat het **tekst-doel** van de schrijver was.

Informatie

Een tekst bestaat uit drie delen:

- 1 een **inleiding**, waarin de schrijver de aandacht van de lezer trekt;
- 2 een **kern**, waarin de schrijver vertelt over het onderwerp;
- 3 een **slot**, waarin de schrijver de tekst afrondt.

Boven de tekst staat meestal een **titel**.

Er is samenhang (**verband**) tussen de verschillende tekstdelen, alinea's en zinnen. Het soort verband kun je vaak herkennen aan de **signaalwoorden** in de tekst.

Verband	Signaalwoorden	Voorbeeld
verklaring	omdat, want, daarom of immers	Hij komt niet op het feest, omdat hij ziek is.
doel - middel (probleem, oplossing)	waarmee, daarmee, met als doel, door middel van, om (te), met behulp van	Hij koopt ingrediënten om roti mee te maken.
oorzaak - gevolg	doordat, dat komt door, daar-door, door, want	Een gastank is ontploft, daar-door is het gebouw beschadigd.

Instructie

U staat even stil bij het begrip verwachtingsvragen. U vraagt de leerlingen enkele verwachtingsvragen te bedenken bij de leestekst. U belicht de verschillende manieren om een tekst te lezen: intensief lezen om informatie uit de tekst te halen, globaal lezen om de hoofdzaken uit een tekst te halen.

U herhaalt zo nodig de verschillende tekstsoorten. Kunnen de leerlingen het verschil tussen twee tekstsoorten uitleggen? U besteedt extra aandacht aan de informatieve tekst. De schrijver wil iets meedelen over een echte gebeurtenis of situatie en gebruikt vooral feiten. U licht de onderdelen van tekstindeling toe: inleiding, kern, slot. Weten de leerlingen nog wat ermee bedoeld wordt? Kunnen ze de onderdelen aanwijzen in een van de teksten in het leerlingenboek? Kunnen ze de onderdelen zelf benoemen als u ze aanwijst in een tekst? U herhaalt de signaalwoorden die een oorzaak-gevolg verband in een tekst aangeven, zoals: doordat, dat komt door, daardoor, door, met als gevolg.

U geeft de leerlingen de opdracht om de tekst globaal te lezen en opdracht 1 te maken. U bespreekt de opdracht zodra iedereen deze af heeft en vraagt de leerlingen wat voor tekstsoort het is. Laat de leerlingen hun antwoord uitleggen. U vraagt de leerlingen een signaalwoord te zoeken in de alinea 'De technische kant'. (daardoor) *Welk verband geeft dit signaalwoord aan?* (oorzaak-gevolg; De oorzaak: De energie die wordt opgewekt met zonnepanelen, wordt opgeslagen in batterijen. En het gevolg: De elektriciteit is dag en nacht beschikbaar.) U licht de overige opdrachten toe. U geeft de leerlingen de opdracht om de tekst intensief te lezen en de opdrachten op het werkblad verder zelfstandig te maken.

HERHALING LES 2: SCHRIJVEN

Introductie

U neemt het informatieblokje op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C door. U controleert of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u verwijzen naar de informatieblokjes uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Informatie

Een **betoog** is een overhalende tekst. De schrijver geeft zijn **mening** over een onderwerp. Hij probeert de lezer met **argumenten** te overtuigen en gebruikt **feiten** om zijn mening te onderbouwen.

Een betoog bestaat vaak uit drie delen:

1. een **inleiding** waarin je schrijft wat het **onderwerp** van je betoog is.
2. een **kern** waarin je schrijft welke **mening en argumenten** je over dat onderwerp hebt.
3. een **slot** waarin je jouw **conclusie** schrijft over het onderwerp.

Boven de tekst staat meestal een **titel**.

Instructie

U vraagt de leerlingen om in duo's voorbeelden te bedenken van feiten en meningen. U bespreekt enkele voorbeelden. Eén van deze voorbeelden gebruikt u om er een stelling van te maken. Bijvoorbeeld: Veel werk in fabrieken kan door robots worden gedaan. Of: De wereld moet zonder elektriciteit kunnen. Aan de hand van die stelling legt u uit hoe een betoog wordt opgebouwd. *Een betoog begint met een stelling. In de kern geef je je eigen mening, jouw standpunt. Daarna leg je uit waarom je dat vindt. In het slot schrijf je een samenvatting of een conclusie.*

U wijst de leerlingen op de opbouw van een verhaal (les 16) met een inleiding, kern en slot. U laat in enkele verhalen die de leerlingen in les 16 hebben geschreven aanwijzen wat de inleiding is, waar de kern staat en wat het slot is.

U leest opdracht 1a samen met de leerlingen. U vraagt de leerlingen een stelling te bedenken die bij deze tekst past. U voert samen met de leerlingen een gesprek over deze stelling. Elke leerling vertelt zijn mening en legt deze uit. Laat de leerlingen daarna de andere opdrachten op het werkblad maken.

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel opdrachten de leerlingen moeten maken. Vertel ook of ze opdracht I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Instructie

Opdracht I

U benadrukt dat de leerlingen alle opdrachten op dit werkblad goed moeten lezen voor ze aan de slag gaan, zodat ze weten waar ze naartoe moeten werken. U vertelt dat alle uitleg rondom de afbeelding moet komen. De leerlingen moeten dus voor ze gaan schrijven goed nadenken over de indeling. Wijs de leerlingen erop dat het er mooi en uitnodigend moet uitzien.

Opdracht II

U vertelt vooraf hoe lang het verhaal mag worden. Bijvoorbeeld tussen de 300 en 600 woorden voor wie hier één les aan werkt, tussen de 600 en 1200 woorden voor wie langer de tijd heeft. U kunt ervoor kiezen om het brainstormen bij opdracht 1 in duo's te laten doen.

Opdracht III

Dit is een korte opdracht. U kunt deze inzetten als extraatje voor de leerlingen die snel klaar zijn.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden en criteria

Begrijpend lezen (les 1)

Opdracht 1

- Informatieve tekst.
- Hoe wordt de elektriciteit opgewekt?
Wie krijgt 24 uur per dag elektriciteit?
Wat kost het?
Wanneer komt er 24 uur per dag elektriciteit?

Opdracht 2

- Met zonnepanelen.
- Ongeveer 500 huishoudens en bedrijven in het dorp Pokigron en omgeving.
- USD 2.5 miljoen.
- Binnen enkele maanden.

Opdracht 3

- Het bovenste gedeelte, meteen onder de titel.
- De inleiding.

Schrijven (les 2)

Het resultaat is een zelf geschreven betoog, dat voldoet aan de volgende eisen:

- de tekst probeert de lezer over te halen;
- er is een inleiding (onderwerp), kern (mening met bijpassende argumenten) en slot (conclusie);
- de argumenten bevatten feiten;
- er staat een titel boven de tekst;
- de zinnen zijn (grotendeels) correct;
- de spelling is (grotendeels) correct.

Verrijking (les 1 en 2)**Opdracht I De werking van de tijdmachine**

Het resultaat is een zelf gemaakte beschrijving van een tijdmachine, die voldoet aan de volgende eisen:

- er is een titel en er zijn tussenkopjes;
- er is een korte uitleg over wat je kunt doen met een tijdmachine;
- het bevat een voorbeeld van tijdreizen naar het verleden en de toekomst;
- het beschrijft de werking van de tijdmachine en geeft daarbij antwoord op de volgende vragen:
 - Wat kan de tijdmachine?
 - Wat betekenen de drie groene knoppen?
 - Wat gebeurt er als de gele lamp rechts gaat branden?
 - Wat doet elk onderdeel (links, midden en rechts)?
 - Wat is belangrijk bij het bedienen van de tijdmachine?

Opdracht II Een reis met de tijdmachine

Het resultaat is een zelf gemaakt fantasieverhaal, dat voldoet aan de volgende eisen:

- het gaat over een tijdmachine en er is een inleiding, kern en slot;
- in het verhaal wordt duidelijk:
 - wie de hoofdpersoon is of de hoofdpersonen zijn;
 - wat er gebeurt;
 - waar het gebeurt;
 - hoe het verder gaat;
 - hoe het afloopt.
- er staat een titel boven die past bij het verhaal;
- het ziet er verzorgd uit;
- de spelling is (grotendeels) correct.

Opdracht III Techniek-elfje

Het resultaat is drie elfjes (gedicht van elf woorden). Elk elfje:

- bestaat uit vijf regels van respectievelijk 1, 2, 3, 4 en 1 woord(en);
- gaat over een apparaat (bijvoorbeeld: eigenschappen, nut, geluid);
- hoeft niet te rijmen.

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met de opdrachten, kunt u de volgende opdracht geven:

Herhaling: Pak een verrijkingsblad en kies één of meer opdrachten om te doen.

Schrijven: Lees je betoog aan een klasgenoot voor. Heb je je klasgenoot kunnen overtuigen? Waarom wel of niet? Praat erover.

Verrijking:

Bij opdracht I

- Geef in duo's of viertallen feedback op elkaars beschrijving van de tijdmachine. Bedenk tips en tops voor de inhoud (Wat vind je leuk bedacht? Wat kan duidelijker worden uitgelegd?) en voor de uitvoering (Wat ziet er mooi uit? Is de tekst duidelijk ingedeeld? Waar kun je goed zien welke tekst bij welk onderdeel hoort?). Pas daarna de beschrijving aan.
- Bedenk welk onderdeel er ontbreekt op je tijdmachine. Teken daarvoor een extra wiel, knopje, hendel of ander onderdeel op de tijdmachine. Schrijf de uitleg erbij.
- Schrijf de regels voor het gebruik van de tijdmachine op. Wie mag deze machine gebruiken? Wat zijn de voorwaarden?

Bij opdracht II

- Lees in duo's of viertallen je verhaal zachtjes aan elkaar voor. Geef elkaar feedback op het voorlezen. Wie kan goed voorlezen? Hoe doet hij/zij dat? Wat heb je opgemerkt? Wat kan je een volgende keer zelf gebruiken?
- Lees in duo's of viertallen elkaars verhalen. Geef elkaar feedback. Welk verhaal vinden jullie het leukst? Waarom?
- Kies in een viertal één verhaal om als groep voor te lezen (forumlezen). Verdeel het verhaal in stukken. Spreek af wie welk gedeelte voorleest. Bedenk samen vragen bij het verhaal. Schrijf de vragen op. Schrijf ook de antwoorden op. De groep leest het verhaal voor als luisteroefening op een moment naar keuze. Na afloop stellen de groepsleden vragen aan de klas over het verhaal.

Bij opdracht III

- Lees je elfjes in viertallen zachtjes aan elkaar voor. Geef elkaar feedback op het voorlezen. Wie kan goed voorlezen? Hoe doet hij/zij dat? Wat heb je gezien dat je een volgende keer zelf ook kan gebruiken?
- Lees in viertallen elkaars elfjes. Geef elkaar feedback. Welke vinden jullie het leukst? Waarom?
- Maak van je leukste elfje een poster om op te hangen in de klas. Zorg dat je poster er mooi uitziet. Let op de indeling en de versiering.

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna de blaadjes op voor uw registratie.

THEMA

4

Fantasie

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	De leerling is nog niet bekend met het nieuwe thema.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie aan opdracht 1. Ze werken individueel aan opdracht 2.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door een beetje te gaan zitten dagdromen. U doet uw ogen dicht en begint te vertellen waar u over dagdroomt. Laat uw dagdromen een illustratie zijn van fantaseren. Vertel vooral over zaken die helemaal niet kunnen, maar die u erg leuk of juist eng lijken. Na een tijdje schrikt u wakker uit uw dagdromen en kijkt verbaasd de klas in. U vraagt wat u allemaal heeft verteld. Vraag enkele leerlingen kort waarover zij wel eens fantaseren. De eerste opdracht biedt uitgebreid gelegenheid om er in groep over te praten. Vervolgens schrijft u het woord fantasie op het bord. U vertelt dat het nieuwe thema over fantasie gaat.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is Fantasie. Fantasie heeft iedereen. We kunnen allemaal fantaseren. Fantaseren doe je als je in je gedachten zaken bedenkt die er in het echt niet zijn. Meestal zie je afbeeldingen of filmpjes voor je, als je je fantasie gebruikt. Sommige mensen hebben er hun beroep van gemaakt, om fantasieën uit te beelden, zoals schilders, schrijvers, dichters en acteurs.

In dit thema krijg je informatie en voorbeelden over fantasie en ga je ook zelf je fantasie gebruiken.

In dit thema krijgen de leerlingen informatie over en voorbeelden van fantasie. Ook gaan ze er zelf mee aan de slag, bijvoorbeeld bij het schrijven van dialogen, het analyseren van een fantasietaal en het presenteren van een reclame.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Voor opdracht 1 verdeelt u de klas in groepen. De leerlingen hoeven niet te schrijven. Belangrijker is dat iedereen in de groep aan bod komt en dat de leerlingen elkaar vragen kunnen stellen zonder hun eigen mening voorop te stellen.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben een begin aan opdracht 1. Demonstreer de werkwijze met enkele leerlingen. Lees vervolgens de vragen bij opdracht 2 voor. Ga na of de leerlingen de vragen begrijpen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt de antwoorden. Laat de leerlingen in opdracht 1 op elkaar reageren met een vraag ter verduidelijking of meer toelichting, net zoals ze in de groep hebben gedaan.

Antwoorden**Opdracht 1**

De leerlingen praten over de vragen.

Opdracht 2

- a. Les 22
- b. Les 7 en 8 (en 16)
- c. Les 19
- d. Les 11 en 16
- e. Les 18
- f. Kind dat verschrikt rechtop zit in bed
- g. Les 25 en 28
- h. Het meewerkend voorwerp
- i. Les 5 en 21
- j. Eigen antwoord

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen met argumenten over hun keuze te laten vertellen. Op deze manier krijgt u al een goed beeld van de houding van de leerlingen rond het thema.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Fantasia.
LESDOEL	De leerling: – kent de betekenis van de aangeboden themawoorden; – heeft meer inzicht in het vinden van tegenstellingen en synoniemen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4 en 5.

INTRODUCTIE

U stelt de leerlingen de volgende vraag: *Aan welke woorden denk je als je het woord fantaseren hoort?* U maakt een woordspin op het bord met woorden die de leerlingen roepen. Alle woorden zijn in principe goed. De woorden die veel met fantasie te maken hebben, plaatst u in het midden. De woorden die minder met fantasie te maken hebben, plaatst u aan de buitenkant. Laat de woordspin op het bord staan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de associatie	Het onbewust verbinden van de ene gedachte met de andere.	Mijn eerste associatie bij Aruba is een paradijselijk duikeiland met parelwitte stranden.
het avontuur	Een onverwachte gebeurtenis die spannend, leuk en soms een beetje gevaarlijk is.	Ga mee op avontuur in het natuurpark en kom oog in oog te staan met een brulaap.
het beeld	Een voorstelling van iets.	Kun jij je een beeld vormen van het verhaal uit je nieuwe boek?
dagdromen	Het afdwalen van je gedachten terwijl je wakker bent.	Tijdens de les begon ik te dagdromen over de vakantie.
denkbeeldig	Iets wat je in gedachten hebt bedacht.	De kinderen speelden met een denkbeeldig paard en deden alsof ze erop reden.
eentonig	Steeds hetzelfde, saai.	De meeste mensen vinden eentonig werk heel erg saai om te doen.
fantaseren	Iets bedenken dat niet echt hoeft te zijn.	Ik fantaseerde dat ik rijk was, en alles kon kopen wat ik wilde.
de fantasie	Iets wat je verzint.	In mijn fantasie is mijn feestjurk de mooiste die ik ooit heb gezien.
in ontvangst nemen	Aanpakken, aannemen, krijgen.	Mijn jarige tante Mildred nam het cadeau van haar familie in ontvangst.
onbereikbaar	Niet te bereiken. Je kunt er niet komen.	Een groot deel van Suriname is onbereikbaar met de auto.
onbewoond	Waar niemand woont.	Hoe zou het zijn als je op een onbewoond eiland moet overleven?

onwerkelijk	Alsof het niet echt is.	Ik vond het heel onwerkelijk om de zeeschildpadden van zo dichtbij te zien.
populair	Bij veel mensen geliefd.	Ryan Babel is een populaire voetballer.
verschijnen	Tevoorschijn komen. Je laten zien.	Ik schrok, want ineens verscheen er een onbekende man op ons erf.
zich voorstellen	Bedenken, inbeelden.	Ik kan me niet voorstellen hoe het is om een broer te hebben.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen goed te luisteren naar de scripts en vooral op deze woorden te letten om achter hun betekenis te komen. U leest vervolgens script 1 voor. Aan de themawoorden die al bekend zijn, besteedt u minder aandacht.

Script 1:

Wanneer je **fantaseert**, ben je bezig iets te verzinnen. In **gedachten**, dus in je hoofd, bedenken je zaken die niet bestaan. De zaken die je bedenkt, fantaseert of verzint zijn **onwerkelijk**. Wanneer je in plaats van te werken zit te fantaseren, ben je aan het **dagdromen**.

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit script 1, zodat de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. Hoe zijn ze achter de betekenis gekomen? De betekenis werd soms ervoor en soms erna uitgelegd in andere woorden.

U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen geven.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

Bij het dagdromen ontstaan er in je hoofd **beelden** en gedachten. Omdat iets je doet denken aan iets anders, ga je van de ene gedachte naar de andere gedachte. Of van het ene beeld naar het andere beeld. Dat noem je ook wel van **associatie** naar associatie gaan. Omdat jij die associaties zelf maakt, is dat niet **eentonig** of saai. Het is juist heel leuk om je gedachten alle kanten op te laten springen. Als je heel creatief bent, maak je steeds de mooiste, nieuwe associaties of verbindingen. Je kan zo oneindig fantaseren. Er hoeft geen einde te komen aan het verzinnen van nieuwe zaken.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht de betekenis toe van de themawoorden die niet in de scripts zijn verwerkt:

het avontuur - denkbeeldig - de fantasie - in ontvangst nemen - onbereikbaar - onbewoond - populair - verschijnen - zich voorstellen.

Nadat u de betekenis van de themawoorden uit script 2 hebt besproken, geeft u een voorbeeld van een associatie. U kijkt weer terug naar de woordspin over fantaseren. U kiest een van de woorden rond fantaseren om daar een nieuwe woordspin mee te maken. Woorden rondom fantaseren zijn bijvoorbeeld: gedachte, sprookje, idee en hoofd.

U kiest bijvoorbeeld het woord hoofd om daar een nieuwe woordspin mee te maken.

Bijvoorbeeld: met pet, oog en kapsel

U laat zien dat u associeert:

fantaseren - hoofd - kapsel - knippen - winkel - geld verdienen - ...

Kunnen de leerlingen nog nieuwe associaties bedenken?

U benadrukt dat de mooiste ideeën kunnen ontstaan door associëren.

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u samen de betekenissen van de themawoorden. U vraagt hun om enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt de antwoorden. Herinner de leerlingen bij het bespreken van opdracht 2 aan les 13 van thema 1 over tegenstellingen. Ook daar kwamen veel woorden aan bod met het voorvoegsel on-. U kunt nogmaals uitleggen dat dat 'niet' betekent.

U laat enkele verhalen van opdracht 5 voorlezen. Ga samen met de leerlingen na of de woorden in de juiste context zijn gebruikt.

Antwoorden

Opdracht 1

Woorden in een woordspin over dagdromen:

de associatie – het beeld – denkbeeldig – fantaseren – de fantasie – onbewoond

Opdracht 2

1. bereikbaar; 2. bewoond; 3. werkelijk; 4. echt; 5. verdwijnen

Opdracht 3

1. eentonig; 2. fantaseren; 3. in ontvangst nemen

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden.

Opdracht 5

De leerlingen schrijven een kort verhaal van ongeveer zes zinnen met vier themawoorden. De betekenis van de woorden moet duidelijk zijn. Ook moet de volgorde van het verhaal logisch zijn.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kijk naar de woorden van opdracht 2. Weet je nog wat het voorvoegsel on- betekent?

Verrijking: Bij het werkwoord 'fantaseren' hoort het zelfstandig naamwoord 'de fantasie'. Ken je meer werkwoorden waar een zelfstandig naamwoord bij hoort? Schrijf ze in je schrift op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Alinea's verdelen

BEGINSITUATIE	De leerling kent het begrip alinea's.
LESDOEL	De leerling kan een tekst verdelen in alinea's.
MATERIALEN	Enkele leesboeken of informatieve boeken waarbij aan de alineaverdeling de moeilijkheidsgraad te zien is. Denk aan: boeken voor heel jonge kinderen, romans voor volwassenen, leesboeken.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1. Ze werken in duo's aan opdracht 2 tot en met 4.

VOORBEREIDING

Voor aanvang van de les schrijft u op het bord de volgende tekst:

Verhalen zijn van alle tijden dat wil zeggen dat er verhalen zijn verteld vanaf het begin van de mensheid honderdduizenden jaren al en al die jaren erna ook nu nog vertelt men graag verhalen.

U schrijft op de achterzijde van het bord of op een groot vel de oplossing:

Verhalen zijn van alle tijden: Dat wil zeggen dat er verhalen zijn verteld vanaf het begin van de mensheid. Honderdduizenden jaren al en al die jaren erna. Ook nu nog vertelt men graag verhalen.

INTRODUCTIE

U wijst de leerlingen op de tekst op het bord en vraagt of ze makkelijk kunnen lezen wat er staat. *Waarom niet?* (De woorden en zinnen zijn aan elkaar geplakt. Daardoor is het lastig om te zien waar een nieuw woord of een nieuwe zin begint; je hebt geen overzicht.) U laat vervolgens de oplossing zien waarin de woorden en zinnen wel los zijn geschreven, zodat de leerlingen het verschil kunnen ervaren. U vertelt dat in een langere tekst daarom niet alleen woorden en zinnen, maar ook delen van de tekst 'losgeknipt' worden, namelijk in alinea's. De alinea's zorgen ervoor dat een tekst makkelijker te lezen is en dat je sneller een overzicht hebt.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een alinea:

- is het kleinste gedeelte van een tekst, groter dan één zin, maar kleiner dan een paragraaf of een hoofdstuk.
- kun je herkennen aan de tekst die op een nieuwe regel begint. Soms staat er een witregel voor en na de alinea.
- gaat over één onderwerp; de inhoud van de zinnen hoort bij elkaar.
- heeft belangrijke en minder belangrijke zinnen. De belangrijkste zin, de kernzin, is meestal de eerste, tweede of de laatste zin van een alinea.

De inleiding en het slot van een tekst bestaan meestal elk uit één alinea. De kern bestaat vaak uit meerdere alinea's.

Zo bepaal je of er een nieuwe alinea komt:

- Er begint een nieuw (deel)onderwerp (bijvoorbeeld: een nieuw argument, een nieuw voorbeeld, een nieuwe (deel)vraag).
- Een alinea moet niet te lang zijn, maar ook niet te kort: ongeveer tien regels. De lengte van een alinea hangt ook af van de lengte van de tekst.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U laat de leerlingen terugbladeren naar tekst 1 in het leerlingenboek (les 3 van thema 3). Laat ze bekijken hoe de alinea's daar zijn aangegeven. (met nummers, alinea's beginnen op een nieuwe regel)

U laat vervolgens de boeken rondgaan die u heeft meegenomen. U stelt vragen: *Hoe zijn de alinea's daarin aangegeven? Welk boek lijkt je het moeilijkst? Waarom?* Laat de leerlingen ontdekken dat je aan de alineaverdeling en de witruimte op een pagina vaak al kan zien hoe moeilijk een boek is.

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijsten uit les 2 mogen gebruiken.

Verlengde instructie

U leest tekst 1 nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe (let op: 'fantasieloos' staat niet in de tekst). U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden

bewonderen	fantastisch	verbeelden
boeken (ww)	gedachten lezen	verlaten
het diploma	interessant	verwijten
de fan	de schatkist	verzinnen
fantasieloos	het uiteinde	waarschijnlijk

Uitdrukking/spreekwoord

geen grenzen kennen
in staat zijn

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. U geeft enkele duo's de beurt en laat hen vertellen hoe ze tot een alineaverdeling kwamen. U stelt vragen: *Welk nieuw onderwerp/voorbeeld begint er in deze alinea? Wat is de kernzin?* Ga bij elke alinea in op de kernzin en de minder belangrijke zinnen. Laat inzien dat als je de minder belangrijke zinnen weghaalt, je nog steeds een idee hebt waar de tekst over gaat.

Antwoorden

Opdracht 1

Enkele leerlingen benoemen kort wat hun ervaring was.

Opdracht 2

- De leerlingen lezen de tekst.
- 'fantaseert'; de inleiding eindigt daar omdat deze over één onderwerp gaat: een uitleg over het begrip fantaseren.
- 'Onze'; in het slot staat een samenvatting.

Opdracht 3

alinea 2: Als – vinden; hier begint een nieuwe alinea omdat deze over één onderwerp gaat: fantaseren over onbereikbare zaken.

alinea 3: Fantaseren – zijn; hier begint een nieuwe alinea omdat deze over één onderwerp gaat: fantaseren kent geen grenzen.

Opdracht 4

De leerlingen zoeken de kernzin in elke alinea. Ze vergelijken de antwoorden met hun indeling.

Hierna staat de tekst met de juiste alineaverdeling. De kernzinnen zijn onderstreept.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Leg uit waarom het niet nodig is om een kortere tekst in alinea's te verdelen.

Verrijking: Bedenk een alinea die tussen alinea 2 en 3 past.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 1**Fantastisch, wat fantasie kan**

- 1 Het bestaat niet, het is onwerkelijk, het is creatief, het is oneindig. Fantaseren betekent iets verzinnen. We doen het allemaal. Kinderen misschien iets meer dan volwassenen. Het gebeurt niet echt, het bestaat niet echt: het gebeurt in je hoofd, denkbeeldig. Je ziet het als een film voor je wanneer je fantaseert.
- 2 Als je fantaseert denk je na over leuke, grote, onbereikbare zaken. Je fantaseert bijvoorbeeld hoe jij er over dertig jaar uit zal zien. Of je verbeeldt je dat je al voor je schoolexamen geslaagd bent en je diploma in ontvangst neemt. Iedereen bewondert je, want je bent de best geslaagde van alle scholen in Suriname. Je verschijnt in de krant en op tv, je bent populair. Jonge kinderen willen een handtekening van je, omdat ze fan van je zijn en je geweldig vinden.
- 3 Fantaseren kent geen grenzen. Volwassenen zeggen waarschijnlijk dat je aan het dagdromen bent. In ons hoofd gebeurt het: onze hersenen krijgen beelden en associaties.
- 4 Onze gedachten nemen ons mee op avontuur zonder de plek waar je bent te verlaten. Dat is toch fantastisch? Dat je, wanneer je je ogen dicht doet, plotseling op een onbewoond eiland bent. Met een flesje cola en wat cassavechips. Geen meneer of juffrouw die op het bord tikt met het krijt, geen bijlessen, geen muskieten, alleen maar de zee, de zon en lekker eten.

Meewerkend voorwerp

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het benoemen van de persoonsvorm, het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en het lijdend voorwerp in enkelvoudige zinnen.
LESDOEL	De leerling kan het meewerkend voorwerp benoemen in enkelvoudige zinnen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U herhaalt de regels voor het benoemen van de zinsdelen persoonsvorm, onderwerp, werkwoordelijk gezegde en lijdend voorwerp. U schrijft daarvoor de volgende voorbeeldzin op het bord: Rachel heeft een sprookje verteld.

Samen met de leerlingen ontleeft u de zin. U laat de regels zoveel mogelijk door de leerlingen zelf uitleggen. U corrigeert, vult aan en herhaalt de regel tot slot. U schrijft de ontlede zinsdelen onder de voorbeeldzin op het bord.

pv = heeft (op 3 manieren zoeken)

ow = Rachel (wie of wat + pv?)

wg = heeft verteld (pv + andere ww)

lv = een sprookje (wie/wat + wg + ow)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In sommige zinnen staat een meewerkend voorwerp (mv).

Voor het meewerkend voorwerp staat vaak het woord **aan** of **voor**.

Soms kan je die 'aan' of 'voor' weglaten, dan moet je die er zelf bij denken.

Zo vind je het meewerkend voorwerp in een zin:

Vraag: aan/voor wie + pv/wg + ow (+ lv)?

Bijvoorbeeld:

1. We organiseren een verkleedfeest voor Randy.

Voor wie organiseren we een verkleedfeest? -> voor Randy

mv = voor Randy

2. Janice had haar oma een zelfgemaakt fantasiedier gegeven.

Aan wie had Janice een zelfgemaakt fantasiedier gegeven? -> (aan) haar oma

mv = haar oma

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ze een nieuw zinsdeel gaan leren: het meewerkend voorwerp (mv).

U schrijft de volgende voorbeeldzin op het bord:

Rachel vertelt een sprookje.

U vraagt: aan wie zou Rachel een sprookje vertellen?

U verlengt de voorbeeldzin met één van de antwoorden die de leerlingen geven.

Bijvoorbeeld: aan haar zusje. 'aan haar zusje' is het meewerkend voorwerp.

Rachel vertelt een sprookje **aan haar zusje**.

U ontleedt de zin met de leerlingen. U vertelt dat voor het meewerkend voorwerp vaak de woorden **aan** of **voor** staan. In dit geval is het mv: aan haar zusje.

De regel is dan: aan of voor wie + pv/ wg + ow + (lv)?

Aan wie vertelt Rachel een sprookje? - aan haar zusje.

Vervolgens behandelt u een voorbeeldzin met 'voor':

Mama maakt vandaag een boyo voor tante Maya.

U ontleedt de zin op dezelfde manier met de leerlingen.

Voor wie maakt mama vandaag een boyo? - voor tante Maya.

U vertelt dat aan of voor niet altijd in de zin erbij hoeven te staan. Soms moet je het er zelf bij denken. Bijvoorbeeld:

Shrea geeft Rachel het sprookjesboek.

Aan wie geeft Shrea een sprookjesboek? - Rachel.

Wijs de leerlingen er eventueel op dat als 'aan' is weggelaten bij het mv, dit voorzetsel weer tevoorschijn komt als het zinsdeel naar achteren wordt verplaatst. Bijvoorbeeld:

Shrea geeft het sprookjesboek aan Rachel.

Aan wie geeft Shrea een sprookjesboek? - aan Rachel.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, koppelt u een leerling die weinig moeite heeft met grammatica aan een leerling die nog extra hulp nodig heeft. Daarbij benadrukt u de strategie. De leerlingen maken de eerste zinnen van iedere opdracht samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden. Besteed extra aandacht aan de wat moeilijkere zinnen in het informatieblokje, zoals aan zin b, waarin het meewerkend voorwerp geen persoon is, en aan e, waarin de voorzetsels 'aan' en 'voor' ontbreken.

Antwoorden

Opdracht 1

1. pv = organiseren; ow = ze; wg = organiseren; lv = een verrassingsfeest
2. pv = hebben; ow = zijn nichtjes; wg = hebben verzameld; lv = populaire spelletjes
3. pv = stuurt; ow = Shanti; wg = stuurt; lv = uitnodigingen
4. pv = brengt mee; ow = Naomi; wg = brengt mee; lv = een taart
5. pv = vertelde; ow = Shanti; wg = vertelde; lv = dat
6. pv = zal; ow = ik; wg = zal doorvertellen; lv = het geheim

Opdracht 2

1. Voor wie organiseren ze een verrassingsfeest? mv = voor Jair
2. Voor wat hebben zijn nichtjes populaire spelletjes verzameld? mv = voor het feestje
3. Aan wie stuurt Shanti uitnodigingen? mv = aan al zijn vrienden
4. Voor wie brengt Naomi een taart mee? mv = voor hem
5. Aan wie vertelde Shanti dat? mv = mij
6. Aan wie zal ik het geheim doorvertellen? mv = aan niemand

Opdracht 3

Eigen antwoorden, bijvoorbeeld:

1. Ik vertel mijn dromen nooit aan mijn moeder.
2. Latoya had iets lekkers voor de hele familie gekocht.

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden en helpen elkaar om de juiste antwoorden te vinden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek het meewerkend voorwerp in de volgende zinnen:

- De prinses gaf een kus aan de kikker.
- De koning bood de prins een vliegend paard aan.

Verrijking: Ga bij de opdrachten van deze les na met welke werkwoorden het meewerkend voorwerp vaak samen in één zin staat. Schrijf de werkwoorden samen met het voorzetsel in je schrift op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele zelfbedachte zinnen op het bord schrijven en door de leerlingen toelichten. U gaat na welke leerlingen het meewerkend voorwerp kunnen benoemen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Letterlijk en figuurlijk

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder kennisgemaakt met letterlijk en figuurlijk taalgebruik.
LESDOEL	De leerling kan: – van gegeven woorden aangeven of ze letterlijk of figuurlijk zijn gebruikt; – de letterlijke en figuurlijke betekenis van woorden en zinnen aangeven.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

U vraagt aan de leerlingen met welk thema ze bezig zijn. (fantasie) U vertelt dat je taal op een fantasievolle manier kan gebruiken.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Letterlijk: Wanneer je met woorden precies zegt wat je bedoelt.

Bijvoorbeeld: Een *scherp* mes.

Figuurlijk: Wanneer je met woorden iets anders bedoelt dan je zegt.

Bijvoorbeeld: Een *scherpe* tong hebben.

Instructie

U verduidelijkt met behulp van een voorbeeld het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik.

Roberto heeft zijn tekening ingekleurd met scherpe kleuren.

We weten allemaal wat er wordt bedoeld met een scherp mes. Als je niet voorzichtig bent, kan je je snijden en je pijn doen. Dat is letterlijk.

Denken jullie dat je je kan snijden of bezeren aan scherpe kleuren? (Nee, dat kan niet.) Dat is dan figuurlijk gebruikt. Met scherpe kleuren wordt felle kleuren bedoeld.

Wie kent er nog een voorbeeld van figuurlijk taalgebruik? (groen zien van de jaloezie, een gouden huwelijk)

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, herhaalt u met een voorbeeld de regel over het onderscheid tussen letterlijk en figuurlijk. Wat betekent het als het voorbeeld letterlijk genomen moet worden? (bijvoorbeeld: bij groen van jaloezie zien, zou je gezicht groen moeten zijn)

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1 en 2

1. Letterlijk
2. Figuurlijk: gevoelig, lief en aardig.
3. Figuurlijk: een crimineel die uit handen van de politie weet te blijven.
4. Letterlijk
5. Letterlijk
6. Figuurlijk: een vulkaan die niet meer werkt, waaruit geen lava meer zal komen.
7. Letterlijk
8. Figuurlijk: onvriendelijke woorden.
9. Figuurlijk: iets op een gemene manier doen.
10. Letterlijk
11. Letterlijk
12. Figuurlijk: een heel krachtige aanval.

Opdracht 3

a. 6; b. 1; c. 5; d. 3; e. 4; f. 2

Opdracht 4

Eigen antwoorden, bijvoorbeeld:

1. De keizer was heel erg streng voor zijn volk.
2. Petra praat altijd veel.
3. Je moet heel goed zijn voor je mag meedoen aan de Olympische Spelen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening bij een figuurlijk gebruikt woord uit opdracht 1.

Verrijking: Beschrijf een situatie waarin je figuurlijk taalgebruik kunt toepassen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zin opzeggen. Bespreek wat de zinnen zouden betekenen als u ze letterlijk zou nemen. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Afro-Surinaamse verteltraditie

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geleerd wat fantasie is; – kent verhalen en op school zijn eerder verhalen verteld; – kent de verhaalfiguur Anansi. Sommige leerlingen kunnen bekend zijn met verteltradities.
LESDOEL	De leerling kan: – aangeven welke fasen de vertelling heeft; – vertellen welke rollen er zijn; – aangeven wat er wordt gezegd in de verschillende rollen.
MATERIALEN	Afbeeldingen van (fabel)dieren; bronnenboek
ORGANISATIE	De leerlingen zitten in een kring voor de introductie. Ze werken in duo's aan opdracht 1 en 2.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U laat een afbeelding zien van Anansi de spin.

U vraagt:

Wie herkent dit dier? (Spin. De leerlingen mogen de naam ook in hun taal zeggen.)

In welk soort verhalen komt dit dier voor? (Anansitori)

Anansi is een fantasiedier. Waarom zeggen we dat? (Hij bestaat alleen in het verhaal. In het verhaal kan hij praten en lopen, net als een mens.)

Kennen jullie ook andere dieren die in verhalen voorkomen? (De leerlingen kunnen allerlei soorten dieren opnoemen.)

U laat afbeeldingen zien van drie (fabel)dieren. U vertelt dat de dieren in een andere taal vaak anders heten. En dat er mooie verhalen over bestaan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Er zijn veel verhalen waarin dieren kunnen spreken. Ook in de Afro-Surinaamse culturen. Tot de Afro-Surinaamse culturen behoren de Creoolse cultuur en de Marronculturen. De Afro-Surinaamse culturen hebben een sterk ontwikkelde verteltraditie.

Sranan	Okanisi	Saamaka	
een giman	een giman/ matoman	da otoman	Deze vertelt het verhaal.
een pikiman	een pikiman	piki otoman	Deze bevestigt steeds wat de verteller zegt.
kotiman	kotiman	koti otoman	Dit zijn mensen uit het publiek die het verhaal mogen onderbreken om zelf iets te vertellen.

Let op: De rest van de uitleg is met Sranan-woorden om de tekst leesbaar te houden.

De *pikiman* zit links of rechts van de *giman*, maar zo dat hij het gezicht van de *giman* kan zien. De *giman* begint met een raadsel voor het publiek.

Als niemand het raadsel kan oplossen, roept een *kotiman* uit het publiek: "Granman oso."

De *giman* geeft dan de oplossing, en begint te vertellen.

Na elk stukje bevestigt de *pikiman* de woorden van de *giman* met bepaalde trefwoorden.

Als een *kotiman* het verhaal wil onderbreken, roept die de trefwoorden van de *kotiman*.

Als de *pikiman* het goed vindt, geeft hij toestemming aan de *kotiman* om het woord te voeren.

De onderbreking van de *kotiman* heet *kot'tori*.¹

Als de *kotiman* klaar is met zijn onderbreking, gaat de *giman* weer verder.

Uiteindelijk eindigt de *giman* het verhaal met een boodschap: "Na dati meki ..."²

Trefwoorden				
Wie zegt het?	Nederlands	Sranan	Okanisi	Saamaka
Iemand uit het publiek	Ik weet het niet. ³	Granman oso.	U gi mabu.	Gaanman wosu.
Pikiman	Zo is het.	Na so a de.	A so a de/lya/Na so a de.	Ma na un ku de.
Kotiman	Ik was daar.	Ma mi ben dape (drape).	Mi ben de ape.	Mi bi saidë.
Pikiman	Wat zag je?	Dan san yu si?	Di yu ben de ape san yu be si?	Nö andi i si?
Giman	Dat heeft gemaakt dat .../ Daarom ...	Na dati meki ...	Na dati meke ...	Hën mbei ...

¹ of *koti* (Okanisi) of *koti kontu* (Saamaka)

² of "Hën mbei ..." (Saamaka) of "Na dati meke ..." (Okanisi)

³ Dit is geen letterlijke vertaling.

Als de drie dieren het verhaal onderbreken, zeggen ze:

Wie zegt het?	Nederlands	Sranan	Okanisi	Saamaka
Kotiman	Mijn naam is ... (dierennaam). Ik was daar.	Mi na ... Mi ben dape.	Mi nen na ... Mi ben de ape.	Mi në da ... Mi bi saidë.
Kotiman	Ik houd van dit verhaal.	Mi lobi a tori.	Mi lobi a mato.	Mi lobi a kontu.

Instructie

U werkt in deze les met het Sranan, het Okanisi of het Saamaka. Het verhaal mag worden verteld in het Sranan, het Okanisi of het Saamaka als alle leerlingen de taal verstaan. U kiest de taal die de leerlingen willen spreken. De raadsels en het verhaal zijn in het Sranan, Okanisi en Saamaka te vinden in het bronnenboek.

U oefent eerst de rollen met de hele klas. U zegt voor wat er gezegd moet worden en de klas zegt het na. Daarna kiest u leerlingen uit om de rollen van pikiman en kotiman te spelen. De kotiman krijgen ieder een dierennaam. Zij krijgen ook de afbeelding met het dier.

Taal				
Nederlands	Spin	Arend	Bosvarken	Hert
Sranan	Anansi	Aka	Pingo	Diya
Okanisi	Anainsi	Aaga/Adyanko	Pingo	Diya
Saamaka	Anasi	Gabijan	Pingo	Djanga futu

U verdeelt de rollen als volgt:

Giman - leerkracht

Pikiman - leerling

Kotiman 1 - Arend

Kotiman 2 - Bosvarken

Kotiman 3 - Hert

De kotiman moeten zelf beslissen wanneer ze inkomen. Bij deze vertelling hoeven ze niet in te vallen met een eigen verhaal. Als ze invallen, zeggen ze in de gekozen taal: "Mijn naam is (dieren naam)" en hun trefwoord. Als de pikiman hen de gelegenheid geeft om hun zegje te doen zeggen ze alleen: "Mi lobi a tori" (Sranan) of "Mi lobi a mato" (Okanisi) of "Mi lobi a kontu" (Saamaka).

Voordat u met het verhaal begint geeft u eerst een raadsel op.

Raadsel

Wat is vuur in het bos? (antwoord: awara)

Het verhaal van Todo en Sneki

Toen Todo en Sneki klein waren, speelden ze vaak met elkaar. De huisjes van de familie Todo en dat van de familie Sneki waren niet ver van elkaar. De moeders van Todo en Sneki keken wel een beetje zuur als hun kinderen elkaar riepen om te komen spelen, maar ze dachten: "Ach, ze zijn nog klein. Dan kan iedereen met elkaar spelen."

Maar op een dag kwam Sneki moe en hongerig thuis na het spelen. Hij riep: "Ma, wat is er om te eten?"

De moeder dacht, nu moet ik het aan hem vertellen. "Luister mijn kind, weet je dat je elke dag met je eten speelt?"

"Wat?", zei Sneki. "Wat bedoelt ma?"

"Nou", zei zijn moeder. "Wij slangen eten kikkers. Ik doe het, je vader doet het, je opa, je oma, je oom, je tante, iedereen."

Sneki's ogen straalden. O, morgen na het spelen zou hij Todo verrassen. Hij zou hem pakken en opeten.

Maar intussen had ook Todo's moeder haar zoon geroepen. "Luister mijn kind.

Vanaf vandaag mag je niet meer met Sneki

spelen. Nu je wat groter bent geworden, moet je weten dat slangen kikkers eten. Pas op met je vriend Sneki, want hij is niet echt je vriend."

Twee dagen gingen voorbij. Sneki dacht, wat is er met Todo. Hij is niet komen spelen. Ik was juist van plan hem te pakken. Hij ging naar het huis van Todo en riep: "Hé Todo, kom je buitenspelen?"

Maar Todo hield zich stil. Sneki bleef roepen en roepen, totdat Todo eindelijk zijn hoofd naar buiten stak en zei: "Ga weg Sneki. Mijn moeder heeft me alles verteld hoor. Jullie slangen eten kikkers. Gwe yu sneki, yu oso abi yu bigisma, mi oso abi den tu." (Vrij vertaald: "Ga toch weg Sneki, net als er bij jou thuis oude, wijze mensen wonen, wonen er bij mij thuis ook oude, wijze mensen.") Sneki en Todo keken elkaar nog even aan. Toen keerde Sneki zich om en ging terug naar zijn huis. Sneki en Todo hebben nooit meer met elkaar gespeeld.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de vertelling uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U enthousiasmeert de leerlingen door met gepast stemgebruik, mimiek en pantomimiek te vertellen. U ondersteunt als iemand uit zijn rol valt, of iets is vergeten.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen spelen de vertelling van Todo en Sneki.

Opdracht 2

Let op met wie je vriendschap sluit. Weet wie je vijanden zijn.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun vertelling opzeggen. Moedig hen aan om dat zoveel mogelijk te doen volgens de traditie. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luister- en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Een dialoog voeren

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend in de technische aspecten van spreken; – geoefend in boeiend spreken; – geoefend met de juiste luisterhouding; – geoefend met dialogen in diverse situaties.
LESDOEL	De leerling kan: – in een dialoog reageren; – een dialoog observeren door kritisch te luisteren.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1. Ze werken in groepen van vier aan opdracht 2.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen eraan dat ze eerder hebben geoefend met het voeren van telefoongesprekken. Dat zijn gesprekken tussen twee mensen. U vraagt in welke situaties je nog meer een gesprek met z'n tweeën voert. (bijvoorbeeld: een afspraak maken met iemand, elkaar vertellen wat je hebt meegemaakt)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een dialoog zijn twee mensen met elkaar in gesprek.

Een dialoog voer je zo:

- je spreekt duidelijk en boeiend;
- je luistert actief en laat dat merken door af en toe te knikken of 'hm' te zeggen;
- je hebt oogcontact met elkaar, zonder elkaar aan te staren;
- je laat elkaar uitspreken;
- je reageert op wat de ander zegt.

Reageren kan op verschillende manieren:

- je vult de ander aan, zonder die te onderbreken;
- je vertelt dat jij iets anders denkt en legt dat uit;
- je stelt een vraag.

Bijvoorbeeld:

Albert: "Ik word later astronaut. In een ruimteschip verre werelden ontdekken, dat lijkt me fantastisch."

Ching: "Ja, geweldig, dan maak je misschien wel contact met ruimtewezens en word je beroemd!"

Albert: "Hm, dat kan, maar ik hoef niet beroemd te worden. Ik wil iets belangrijks doen voor de mensheid."

Ching: "Oké, maar wat als die ruimtewezens helemaal niet aardig zijn? Kunnen we ze niet beter met rust laten?"

Albert: "Ik begrijp wat je bedoelt. Misschien heb je wel gelijk. Oké, dan word ik uitvinder. Bedankt voor je tip!"

Instructie

U vertelt dat een gesprek tussen twee mensen een dialoog wordt genoemd. U schrijft dialoog op het bord. U laat nadenken over de verschillen tussen een geschreven dialoog en een gesproken dialoog. U geeft beurten om de leerlingen daarover te laten vertellen. Eventueel vult u aan: bij een gesproken dialoog hoor je iemands stem en intonatie (toon van de stem). Wat kun je daaraan horen? (bijvoorbeeld: hoe iemand zich voelt, de emoties) U vraagt twee goede lezers om de voorbeelddialoog in het informatieblokje voor te lezen. U stimuleert de leerlingen hun stem expressief te gebruiken (levendig, met variatie). U verdeelt de rollen.

U laat de andere leerlingen reageren op de dialoog. *Waarom kon je horen dat ze goed naar elkaar luisterden?* (Ze reageren op wat gezegd is, bijvoorbeeld met "ja", "hm", "oké", of "Ik begrijp wat je bedoelt". Ook in de intonatie kun je laten horen dat je belangstelling hebt voor wat de ander zegt.)

U vertelt de leerlingen dat ze gaan oefenen in het voeren van een dialoog, waarin je gedachten met elkaar uitwisselt. U bespreekt de richtlijnen voor het voeren van een dialoog door te vragen:

- Met hoeveel mensen voer je een dialoog?
- Waar let je op als je spreekt? Hoe kun je duidelijk spreken?
- Waar houdt je rekening mee als je luistert? Hoe laat je merken dat je luistert?
(Zo nodig blikt u terug op les 15 van thema 1.)
- Hoe gebruik je je stem? Hoe kun je boeiend spreken?
(Breng eventueel les 7 van thema 2 in herinnering.)
- Mag je zomaar altijd reageren? Hoe doe je dat?

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door.

Wanneer je reageert op iemand, laat je eerst weten dat je hebt gehoord wat zij/hij zei. Je zegt bijvoorbeeld: "Oké, leuke gedachte", of: "Ik begrijp het".

Dan kun je zeggen: "Ik begrijp je, bij mij is dat ook zo, want ..." (een ander aanvullen)

Of: "Leuk idee, maar ik denk juist vaak ..." (uitleggen dat je iets anders denkt)

Of: "Jij zegt ..., maar ik begrijp niet goed wat je bedoelt." Of: "Heb je daar een voorbeeld van?" Of: "Hoe was dat dan? Vertel er eens meer over?" (een vraag stellen)

U licht de opdrachten en observatieschema's toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. De leerlingen nemen de observatieschema's over in hun schrift. Bij de nummers 1 en 2 vullen ze de naam in van de betreffende leerling.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U stimuleert de leerlingen elkaar tips en tops (complimenten) te geven.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen oefenen een dialoog.

Opdracht 2

De leerlingen voeren een dialoog en observeren elkaar.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk verschillende manieren om aan de ander te laten weten dat je hebt geluisterd en gehoord wat zij/hij vertelde. Schrijf ten minste drie manieren in je schrift op.

Verrijking: Voer een dialoog waarin je steeds eerst samenvat wat je duopartner heeft gezegd, voordat je reageert.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie -Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een dialoog schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent de term dialoog; – weet hoe hij leestekens plaatst in onafgebroken citaten.
LESDOEL	De leerling kan: – een dialoog schrijven; – de leestekens correct plaatsen in een dialoog.
MATERIALEN	– Stripboek voor kinderen (bijvoorbeeld een Suske en Wiske) – Leesboeken met daarin voorbeelden van dialogen – Kladblaadjes (per leerling) – Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 5.

VOORBEREIDING

Schrijf voor de les de volgende zinnen op het bord, zonder aanhalingstekens:

Vaak droom ik: kon ik maar vliegen. Zoef, over de rivier, over steden of hoge bergen of naar de maan.

Toen ik het mijn moeder vertelde, zei ze: Wat ben je toch een dagdromer!

Je fantaseert te veel, zei mijn vader.

INTRODUCTIE

U laat de leerlingen het stripboek zien. *Hoe zie je in een stripboek dat iemand iets zegt?* (aan de spreekwolkjes of tekstballonnetjes) *Hoe weet je wie wat zegt?* (Dan steekt er uit dat spreekwolkje een puntig stuk naar de persoon die dat zegt.) *Hoe weet je in een leesboek dat iemand iets zegt?* (Dan staan er aanhalingstekens en vaak staat erachter: 'zegt ...') *Hoe weet je in een leesboek dat een ander persoon iets zegt?* (Dan staan er opnieuw aanhalingstekens en begint de zin op een nieuwe regel.) *Hoe noem je een gesprek tussen twee mensen?* (een dialoog) Sluit af met: *Vandaag ga je zelf een dialoog schrijven, waarbij je ook de leestekens juist zult plaatsen.* Als de leerlingen in les 7 geanimeerd gesprekken voerden, kiest u ervoor om verder te gaan met die dialogen. Als de leerlingen minder enthousiast participeerden, bedenkt u samen met hen nieuwe dialogen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een dialoog is een gesprek tussen twee mensen.

Een dialoog schrijf je zo:

- als er een nieuw persoon aan het woord is, begin je op een nieuwe regel;
- zinnen die in gedachten worden uitgesproken krijgen geen aanhalingstekens; wel een gedachtestreepje – een lang streepje welteverstaan – voor en na de gedachte;
- letterlijk uitgesproken zinnen staan altijd tussen aanhalingstekens;
- letterlijk uitgesproken zinnen staan vaak in de tegenwoordige tijd, maar in de verleden tijd kan ook.

Bijvoorbeeld:

"Ik wil niet naar dit tv-station kijken."

"Zeur niet, voetbal is spannender dan die meidenfilm."

"Niet waar. Wat heb ik aan dat trappen tegen die voetbal?"

"Geef me die remote terug of ik roep papa."

"Roep dan maar! Ga liever met hem beneden naar voetbal kijken."

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Vervolgens leest u samen de zinnen die u aan het begin van de les op het bord schreef. U vraagt: *In welke tijd zijn de zinnen geschreven?* (in de verleden tijd) *In welke tijd zijn de uitgesproken zinnen geschreven?* (in de tegenwoordige tijd) U geeft beurten om de aanhalingstekens correct te laten plaatsen.

Herhaal daarbij de aangeleerde regels uit les 9 van thema 1 en thema 2.

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Als u ervoor kiest om de leerlingen verder te laten gaan met de dialoog uit les 7, laat u de leerlingen terugdenken aan de dialoog en opdracht 2 maken.

Als u ervoor kiest om een nieuwe dialoog te laten bedenken, kunt u gebruikmaken van de volgende suggesties:

1. Je vriendje schept op dat hij een slang van wel tien meter lang heeft gezien. Jij wil er meer over weten en stelt hem vragen.
2. Je vader of moeder vraagt wat je later wilt worden en hoe je dat dan voor je ziet. Laat de leerlingen nadenken aan de hand van volgende aanwijzingen:
 - Bedenk samen hoe het gesprek zal gaan. Wat zegt de één? Wat zegt de ander? Bedenk iets wat grappig of belangrijk is. Schrijf het in steekwoorden op je kladblaadje.
 - Bedenk een korte inleiding en een slot voor je dialoog, zodat het een echt verhaaltje wordt. Schrijf je dialoog in steekwoorden op.

De werkwijze is hetzelfde bij de opdrachten 3, 4 en 5. Geef aan dat het te schrijven verhaal bij opdracht 2 niet langer dan vijftien tot twintig zinnen hoeft te zijn. Attendeer de leerlingen op de leesboeken in de klas. Die mogen ze inzien om te bekijken hoe de dialogen daarin zijn geschreven.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, neemt u opdracht 1 en 2 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

U laat enkele duo's hun dialoog voorlezen, waarbij de andere leerlingen luisteren.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen bedenken een verhaaltje bij tekening 1 en 2.

Opdracht 2

De leerlingen schrijven een dialoog.

Opdracht 3

De leerlingen schrijven een kort verhaal met een dialoog erin.

Opdracht 4

De leerlingen controleren hun schrijfwerk.

Opdracht 5

De leerlingen oefenen hun dialoog.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk twee zinnen met een citaat erin. Schrijf geen aanhalingstekens. Wissel met een klasgenoot en schrijf de aanhalingstekens op de juiste plek in elkaars zin.

Verrijking: Leg uit of het nodig is om achter een letterlijk gesproken tekst, woorden als 'hij/zij zegt' te schrijven.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U leest de dialogen op inhoud en taal na.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruik maken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Leestekens en hoofdletters

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met de leestekens punt, uitroepteken, vraagteken, komma, dubbele punt en puntkomma; – geoefend met aanhalingstekens in ononderbroken citaten; – geoefend met hoofdletters.
LESDOEL	De leerling kan leestekens en hoofdletters gebruiken in teksten met citaten.
MATERIALEN	Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U noteert alle tot nu toe geleerde leestekens op het bord. U vraagt de leerlingen voorbeeldzinnen te geven met aanhalingstekens en de andere leestekens. U schrijft de zinnen op het bord of laat dat de leerlingen doen. Vervolgens herhaalt u met hen de regels die van toepassing zijn. U herhaalt daarbij ook kort de regels voor hoofdletters.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Leestekens en hoofdletters zijn belangrijk in een tekst om de tekst goed te kunnen lezen. Je gebruikt een hoofdletter:

- aan het begin van een zin;
- voor namen van mensen en landen;
- aan het begin van een citaat.

Bijvoorbeeld:

Ik zei tegen **B**enny: "**M**ijn nichtjes **J**abá en **I**ndri speelden dat ze elfjes waren uit **W**onderland. **D**at was zo schattig!"

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Vertel de leerlingen dat ze zelf leestekens en hoofdletters gaan schrijven in een tekst. Dan leest u de tekst van opdracht 1 voor, met de juiste pauzes en intonatie in uw stem. U vraagt de leerlingen: waar eindigt de eerste zin? U laat een leerling voor het bord komen en de leestekens en hoofdletters in de eerste zin schrijven. De leerling licht zijn keuze toe. De anderen vullen aan of corrigeren. U herhaalt deze methode een aantal keer voor de volgende zinnen. Vertel vervolgens dat de leerlingen de overige zinnen uit de tekst zelf in hun schrift moeten opschrijven en dat ze de leestekens en hoofdletters op de juiste plaatsen moeten zetten.

U licht opdracht 2 en 3 toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Opdracht 2 maken de leerlingen individueel. U wijst op de tip in het leerlingenboek en vraagt waarom dit een handige tip is.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, neemt u de Infographic Leestekens en bijzondere tekens nog eens door. U maakt de eerste zinnen van opdracht 1 samen. U verwijst naar de regels op de Infographic.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

U laat de leerlingen om de beurt de leestekens en hoofdletters in de tekst op het bord schrijven. Besteed extra aandacht aan de komma. Vertel dat de komma in ieder geval wordt geschreven vóór een voegwoord, maar ook in andere situaties waarbij je een pauze laat vallen in een zin. Verwijs naar de Infographic Leestekens en bijzondere tekens.

Antwoorden

Opdracht 1

Het is halfacht wanneer Ritesh wakker schrikt. Hij zegt tegen zichzelf: "Mijn gunst, ik heb me verslapen en ik wil niet laat op school aankomen." Hij rent naar de badkamer, maar merkt dat hij zijn baddoek is vergeten en rent terug naar de slaapkamer. Hij staat precies één minuut onder de douche en poetst zijn tanden vliegensvlug. Hij kleedt zich aan, terwijl hij luid roept: "Ma, mama, we zijn laat!" Hij hoort niets. Hij roept nog eens. Nu hoort hij de slaperige stem van zijn moeder vragen: "Ritesh, jongen, waarom maak je zoveel lawaai op een zaterdagochtend?"

Opdracht 2

We waren op het verjaardagsfeestje van Jaden. Opeens kwam als verrassing een clown binnen. Hij maakte grappen, trok gekke bekken en ging op zijn hoofd staan. Toen riep hij met een zware stem: "Wie is hier jarig?" Jaden was een beetje geschrokken en zei een beetje beverig: "Ik, ik ben jarig." De clown zei: "Zo, dan heb ik een cadeau voor je. Kan je raden wat het is?" Jaden kon aan de ronde vorm zien wat het was. "Een bal!", riep hij blij.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een punt, komma, aanhalingstekens en hoofdletters in de volgende zinnen:

- laetitia zei: een draak is een fantasiedier
- ik heb nog nooit een echte draak gezien zei laetitia

Verrijking: Schrijf een zin met verschillende leestekens, waaronder aanhalingstekens. Lees de zin aan je duopartner voor. Je duopartner schrijft hem op, met leestekens. Kijk de zin na. Zit er een fout in de zin? Leg de regels dan aan je duopartner uit. Doe daarna hetzelfde met de zin van je duopartner.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zin op het bord schrijven. Welke leestekens zijn gebruikt? Welke kwamen niet aan bod? Kunnen de leerlingen nog een zin bedenken met deze leestekens? Herhaal de regel zo nodig.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met leestekens en hoofdletters en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

10 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Fantasia.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U vraagt wie nog enkele themawoorden uit les 2 kent. U vraagt of de leerlingen ook de betekenissen nog weten.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
beseffen	Goed begrijpen.	Ik besepte heel goed dat ik enorm geluk had gehad met het winnen van de eerste prijs.
dof	Zonder glans.	De potten en pannen waren helemaal dof van al het stof.
de geest	Denkbeeldig figuur zonder lichaam.	In sprookjes en in spookverhalen komen vaak geesten voor.
het geheim	Iets wat niemand mag weten.	Spannende geheimen moet je niet doorvertellen; dan is het geen geheim meer.
de held	Iemand die iets gevaarlijks doet, om anderen te helpen.	Hij redde het meisje dat in het water gevallen was en werd zo de held van de dag.
het kindertehuis	Plek waar kinderen worden opgevangen die niet bij hun ouders kunnen wonen.	Omdat haar moeder niet goed voor haar kon zorgen, werd Carmen naar het kindertehuis gebracht.
het koper	Geelbruin metaal.	Het koper van de trompet was helemaal glimmend gepoetst.
logisch	Begrijpelijk, vanzelfsprekend, volgens een redenering.	Het is logisch dat kinderen naar school gaan.
masseren	Op iemands spieren drukken en wrijven.	Vóór een belangrijke wedstrijd worden de sporters vaak gemasseerd om hun spierweefsels soepel te maken.
de nachtmerrie	Droom waarin je angstige dingen beleeft.	Midden in de nacht schrok ik wakker van een nachtmerrie waarin ik in een ravijn viel.
ongelofelijk	Niet te geloven.	Het is ongelooflijk hoe hard Miquel kan rennen.

de schittering	De glinstering.	De schittering van de zon op het water was zo fel dat ik een zonnebril op moest doen.
het toeval	Iets wat onverwachts gebeurt.	Het was een toeval dat ik mijn oude vriend Vikash na jaren op zijn verjaardag ontmoette.
de werkelijkheid	Dat wat echt bestaat.	In werkelijkheid was de jurk minder mooi dan op het plaatje op internet.
zorgzaam	Met aandacht voor anderen.	Mijn lieve, zorgzame tante hielp haar zieke buurvrouw door steeds voor haar te koken.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen goed te luisteren naar de scripts en vooral op deze woorden te letten om achter hun betekenis te komen. U leest vervolgens script 1 voor. Aan de themawoorden die al bekend zijn, besteedt u minder aandacht.

Script 1:

*Sommige mensen denken dat kwade **geesten** en spoken bestaan. Maar die kwade geesten en spoken zijn denkbeeldige figuren die niet echt bestaan. Wie dat niet **beseft** en toch denkt dat ze bestaan, gaat overal van dit soort denkbeeldige figuren zien en gaat bij wijze van spreken zelfs van zijn eigen schaduw schrikken. Het is dan **logisch** dat je van deze angstige gedachten **nachtmerries** krijgt. Je slaapt niet goed als je zulke enge dromen krijgt. Gelukkig weet ik dat geesten, of andere denkbeeldige figuren, niet echt bestaan.*

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit script 1, zodat de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. Ze kunnen de betekenis vinden door naar de zinnen voor of achter het woord te luisteren. Soms wordt het woord daar uitgelegd, soms blijkt uit de context wat het woord betekent.

U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen geven.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

*Net als goud is **koper** een metaal. Koper is een metaal met een **doffe**, geelbruine kleur. Als het koper flink gepoetst wordt, gaat het mooi glimmen.*

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht de betekenis toe van de themawoorden die niet in de tekst zijn verwerkt:

het geheim - de held - het kindertehuis - masseren - ongelofelijk - de schittering - het toeval - de werkelijkheid - zorgzaam.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de scripts nogmaals voor. U laat zien hoe ze uit de zinnen rondom het woord de betekenis kunnen halen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

1. geheim; 2. toeval; 3. nachtmerrie; 4. werkelijkheid; 5. zorgzaam; 6. masseren; 7. ongelofelijk; 8. dof

Opdracht 2

- de schittering – glinsteren
- het koper – metaal
- logisch – normaal
- beseffen – begrijpen
- werkelijkheid – echt
- kindertehuis – opvangen
- held – helpen

Opdracht 3

1. nachtmerrie; 2. logisch; 3. toeval; 4. schittering

Opdracht 4

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

- een diamant
- een oude aluminium pot
- Anton de Kom
- een lamp die kapotgaat als de hond blaft

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met een themawoord.

Verrijking: Geef de betekenissen van drie themawoorden in je eigen woorden weer.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Alinea's ordenen

BEGINSITUATIE	De leerling: – kan een tekst verdelen in alinea's; – weet wat inleiding, kern en slot is.
LESDOEL	De leerling kan de alinea's van een verhaal in chronologische volgorde zetten.
MATERIALEN	– Een kopie van de tekst 'Aladdin en de wonderlamp, een Surinaams sprookje' uit het leerlingenboek (per leerling). – Een leeg blad, een schaar en lijm of plakband (per leerling).
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

VOORBEREIDING

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1. Ik gilde het uit van angst.
2. Niet alleen voor die grote, maar ook voor die hele kleintjes die je bijna niet met het blote oog kunt zien.
3. Op een dag stak ik mijn voet in mijn pata en wat voelde ik: een spin.
4. Toen ik klein was, was ik erg bang voor spinnen.

INTRODUCTIE

U leest de zinnen op het bord voor. U vraagt wat de leerlingen is opgevallen. (De zinnen vormen geen verhaal.) U vertelt: *Als we er een verhaal van willen maken, dan moeten we de zinnen in de goede volgorde zetten. Daarbij moeten we letten op de inhoud van de zinnen. Wat gebeurt eerst, wat gebeurt daarna?* U vraagt de leerlingen wat de logische volgorde moet zijn. (4-2-3-1) U geeft enkele leerlingen de beurt om te vragen hoe ze dat wisten. (De zinnen staan nu in volgorde van gebeurtenis en vormen een doorlopend geheel. Woorden als 'toen' en 'op een dag' geven aan wanneer de gebeurtenis was.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In verhalen worden de gebeurtenissen vaak verteld in de volgorde waarin ze zijn gebeurd: Wat gebeurt er eerst? Wat gebeurt daarna? Hoe loopt het af?

Dat noemen we een **chronologische** volgorde.

De volgorde van gebeurtenissen herken je aan **signaalwoorden van tijd**: eerst, daarvoor, voordat, terwijl, toen, daarna, vervolgens, later, nadat

Instructie

U vertelt dat de leerlingen in deze les een tekst gaan lezen waarvan de alinea's niet in de goede volgorde staan. De tekst heet 'Aladdin en de wonderlamp, een Surinaams sprookje'. U vraagt wat een sprookje is. (Een sprookje is een verzonnen verhaal waarin figuren voorkomen als kabouters, heksen, feeën, sprekende dieren.) U vraagt de leerlingen voorbeelden te noemen van bekende sprookjes. U vraagt ook: *Met welke woorden beginnen veel sprookjes?* (Er was eens.) *Met welke woorden eindigen veel sprookjes?* (En ze leefden nog lang en gelukkig.) U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U herhaalt dat een tekst bestaat uit een inleiding, kern en slot. U vraagt welke van de vragen uit het informatieblokje passen bij de inleiding (Wat gebeurt eerst?), welke bij de kern (Wat gebeurt daarna?) en welke bij het slot (Hoe loopt het af?).

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U zegt dat de leerlingen de tekst in de goede, chronologische volgorde gaan zetten. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijst uit les 10 mogen gebruiken. Deel tot slot de benodigde materialen voor opdracht 2 uit.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden		
bezorgd	de manicure	uithalen
constant	de masseur	uitkomen (van wensen)
ellendig	spoken (ww)	verschrikt
in goede handen	de staafmixer	het weeskind
het koosnaampje	tuimelen	in werking gaan
Uitdrukkingen/spreekwoorden		
ergens je hoofd over breken		
je wensen gaan in vervulling		
op hol slaan		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

De leerlingen lezen het verhaal over Aladdin in zijn geheel. U bespreekt waaraan je kunt zien dat dit een verhaal is. (er is een begin en een einde, er gebeuren zaken in, er wordt met elkaar gepraat, het is verzonnen)

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen bedenken tijdens het lezen wat de chronologische volgorde is.

Opdracht 2 en 3

De chronologische volgorde wordt: 5 – 3 – 7 – 4 – 2 – 8 – 1 – 6.

Opdracht 4

Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Een geest uit de fles bestaat niet. Het is niet mogelijk om al het plastic in Suriname in één keer weg te toveren.

Opdracht 5

De leerlingen vergelijken de volgorde van hun verhalen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een kort verhaal van vier zinnen. Knip de zinnen los. Wissel die met een duopartner. Leg ze in de goede volgorde.

Verrijking: Vertel of een verhaal altijd of niet altijd in chronologische volgorde wordt verteld.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

In de tekst hieronder staan de alinea's in de juiste chronologische volgorde.

Tekst 2

Aladdin en de wonderlamp, een Surinaams sprookje

- 1 Er was eens een Surinaamse jongen die Aladdin heette, maar iedereen noemde hem Din. Dat was zijn **koosnaampje**. Op een dag hielp Din zijn vader het berghok schoonmaken. Daar bewaarde zijn vader gereedschapskisten vol schroeven, spijkers, moertjes en kabels. Er stonden ook kisten van opa, die vijf jaar geleden was overleden. Dins moeder vond dat het tijd was om te kijken wat er in die kisten zat en de inhoud ervan weg te geven of weg te gooien.
- 2 Din opende een kist en zag een oude, koperen lamp. De lamp was zwart en dof geworden; de schittering was verdwenen. Nieuwsgierig wreef Din met zijn T-shirt over de lamp. Wat toen gebeurde was ongelooflijk: er kwam een geest uit de lamp! Van schrik **tuimelde** Din achterover. Met wijd open ogen staarde hij naar de geest. "Wat is dat? Hoe kan dit?", vroeg hij zich **verschrikt** af. "Bubu is toch niet in Suriname? Ik droom!" De geest lachte hard. "Jongen, ôfa, ik zit al zo lang vast in die **ellendige** lamp, al mijn spieren doen pijn. Heb je het telefoonnummer van een **masseur** die ze soepel kan maken? Aw, mi baka!"
- 3 Dins ogen waren nog steeds wijd open. Hij wilde gillen, maar er kwam geen geluid uit zijn mond. Dit was een nachtmerrie. Dit was niet **logisch**. Hij wreef in zijn ogen. Hij was al twaalf, hij geloofde niet meer in dit soort dingen. Of toch wel? Hij had het verhaal zo vaak gelezen in kinderboeken en hij had zoveel tekenfilms gezien. Hij wist wel hoe deze geest heette. En dat je, als je deze geest ontmoette, drie wensen mocht doen. Was het toeval dat hij de koperen lamp had gevonden? Of was het omdat hij Aladdin heette? Hij kon niet geloven dat er al die tijd, in zijn huis, een toverlamp verborgen was geweest.
- 4 Din **brak zijn hoofd erover** hoe hij Bubu weer in de fles zou krijgen. "Ey, gwè, ga weg, jij bent niet echt! Ik ga mijn vader roepen!" De geest keek naar zijn nagels en besteedde geen aandacht aan het geschreeuw van Din. "En wil je direct ook een **manicure** bel-len? Van dat koper en het lange zitten, hebben mijn nagels schimmel gekregen." De geest keek op van zijn nagels en klonk ineens streng. "Luister, je opa heeft de lamp nooit gebruikt. Hij was bang. Ik gaf hem de kans om de wereld te veranderen, de held te zijn, maar hij verstopte mij in een

kist! Jij gaat dat niet met mij uithalen, hè?”

De geest schudde zijn hoofd en maakte een tyuri.

“Surinamers weten ook niet wat ze willen. Ze beseffen niet hoeveel ik kan.”

Din stond op van de grond en krabde zijn hoofd. Hij stotterde: “Ik, ik, ik ... ik wens dat Suriname geen plastic meer heeft! Ook geen plastic bakjes en plastic spullen. Kan dat?”

- 5 “Gedaan”, zei Bubu al na een paar seconden. “Oké, doe nò, dat was je eerste wens. Je tweede en derde wens wil ik ook meteen horen, want ik heb geen tijd. Ik moet echt naar een masseur. En ik wil ook een Hongkong-tjauwmin kopen, die lust ik al heel lang.

“Oké, oké, oké, rustig. Even denken ... Ik wens dat heel Suriname zonder zwerfhonden is!”

“Mooi man, dat is nummer twee!”

“Maar hoe weet ik of mijn wensen echt uitkomen?”, vroeg Din bezorgd.

Bubu maakte weer een tyuri. “Jongen, je zal straks zien dat het werkelijkheid is. Nu nog je laatste wens. Schiet op hoor!”

- 6 Din dacht kort na en zei aarzelend: “Ik wens dat alle kinderen in kindertehuizen lieve en zorgzame ouders hebben.”

Weer antwoordde de geest snel. “Oké, ook gedaan! Je moet wel 24 uur wachten totdat alles in werking gaat. Misschien denk je dat ik hier verhaaltjes zit te verzinnen. Maar je zult zien, je fantasie slaat niet op hol.”

De geest begon zich terug te wringen in de lamp. “Nou, doe, ik moet mijn nagels gaan doen. En mi baka. Wikkel de lamp in een oude krant en doe hem in de doos bij de bunkopuseri-spullen. Als je het niet doet, gaan je wensen niet in vervulling. En niemand vertellen! Dit moet een geheim blijven, anders gaat niets door!”

- 7 De volgende dag op school zat Din con-

stant voor zich uit te staren. Hij zag de geest van Bubu steeds voor zich. Meneer dacht dat hij aan het dagdromen was. Din vroeg zich af of hij alles had gedroomd. Hij vertelde niemand iets. Toen hij thuis, na school, in zijn kamer was, hoorde hij zijn moeder vanuit de keuken gillen.

“Henrííé! Wááyyy Migado!”

Din rende naar haar toe.

“De plastic kom verdween net uit mijn handen! Het spookt hier!”

Zijn moeder stond in de keuken, te midden van een enorme rommel: de staafmixer, bloem en eieren lagen op de grond. De birambi op azijn, suiker, zout, ketjap, alles lag op het aanrecht en lekte op de grond.

- 8 Stomverbaasd keek Din naar de rommel. Bubu ... Het was dus waar ... Hij had het niet gedroomd.

Wow! dacht Din, dat betekent: Suriname zonder plastic! Suriname zonder zwerfhonden, Suriname zonder weeskinderen! Dank je wel, Bubu, ik hoop dat je in goede handen terechtkomt.

Bron: gebaseerd op de Disney-film 'Aladdin' (2019)

Persoonlijk voornaamwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het benoemen van lidwoorden, zelfstandig naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, werkwoorden en telwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – persoonlijke voornaamwoorden in een zin herkennen; – persoonlijke voornaamwoorden in een zin gebruiken.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3 en 4.

INTRODUCTIE

U leest deze tekst voor:

Op school zat Din constant voor zich uit te staren. Had Din gedroomd? Of was Din op zijn hoofd gevallen? Din zag de grote ogen van de geest nog voor zich. Din vertelde het aan niemand. Dat Din een geest had gezien, hield Din geheim.

U vraagt de leerlingen wat hen opvalt aan deze tekst. Welk woord wordt steeds herhaald? (de naam van Din)

U wijst de leerlingen erop dat het steeds noemen van Din de tekst eentonig maakt. Vertel dat je die eentonigheid kan doorbreken door Din een aantal keren te vervangen door een woord dat op zijn persoon slaat, dat naar hem verwijst. U stelt de volgende vraag: welk woord zou dat zijn? (hij) Leg uit dat het een persoonlijk voornaamwoord wordt genoemd omdat die 'hij' op een persoon slaat.

U vertelt dat een persoonlijk voornaamwoord vaak verwijst naar een persoon of een groep personen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een persoonlijk voornaamwoord verwijst vaak naar een persoon of een groep personen. Je gebruikt het in plaats van de naam.

Persoonlijke voornaamwoorden:

Enkelvoud			Meervoud		
ik	jij/je/u	hij/zij/ze	wij/we	jullie/u	zij/ze
mij/me	jou/je/u	haar/hem/het	ons	jullie/u	hun/hen/ze

Bijvoorbeeld:

Gaat **Asha** met **Priya** mee?

De geest liet **Jai en mij** schrikken.

Jai en ik schrokken van **jou en Ronnie**.

Rakesh en Donk doen **de helden** na.

Gaat **zij/ze** met **haar** mee?

Hij laat **ons** schrikken.

Wij schrokken van **jullie**.

Zij/ze doen **hen** na.

Instructie

U schrijft de volgende twee zinnen op het bord:

Had Din gedroomd? Of was Din op zijn hoofd gevallen?

U vraagt: *wat zouden we in de tweede zin in de plaats van Din kunnen zeggen?*

U veegt 'Din' uit en zet er 'hij' voor in de plaats. U omcirkelt 'hij' en vertelt: in de plaats van een naam kunnen we een persoonlijk voornaamwoord schrijven.

Hetzelfde doet u bij de voorbeeldzin:

Gaat Asha met Priya mee?

U veegt weer de namen uit, vervangt ze door persoonlijke voornaamwoorden en omcirkelt ze.

Herhaal dit bij de voorbeeldzin:

De geest liet Jai en mij schrikken.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U benoemt de persoonlijke voornaamwoorden en bespreekt de overige voorbeeldzinnen. Laat de leerlingen bij iedere voorbeeldzin antwoorden op de vraag welke naam of welk woord vervangen is door een persoonlijk voornaamwoord.

U licht de kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

U besteedt ook aandacht aan de tip. Geef de leerlingen beurten om deze tip uit te proberen bij de voorbeeldzinnen. Laat het ze uitproberen met de zin:

Ga je mee naar ons huis?

Vertel dat 'ons' hier geen persoonlijk voornaamwoord is, maar een bezittelijk voornaamwoord. Zeg dat deze woordsoort later wordt behandeld.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste paar zinnen van iedere opdracht samen. U wijst op het schema en laat hen de tip toepassen. Laat de leerlingen bij opdracht 2 nadenken over de vraag of het een zij of hij is en of het er één is of meer. Wijs dan nogmaals op het schema.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

1. je, ik; 2. ik, ze; 3. we; 4. ze, jou; 5. ik, jullie, ik; 6. je, ik, haar; 7. we, ze; 8. ik, hen; 9. jij, je, ik

Opdracht 2

1. Hij, hem; 2. Zij/ze, zij/ze; 3. hem, Hij; 4. Ze/Zij, hij; 5. wij, jullie; 6. Hij, ons

Opdracht 3

De leerlingen vergelijken de antwoorden.

Opdracht 4

De leerlingen schrijven twee zinnen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de persoonlijke voornaamwoorden uit de volgende zinnen in je schrift op:

- Je vertelt me toch niet dat jullie echt spoken hebben gezien?
- Ze bestaan niet hoor, dat hebben ze zelf aan ons verteld.

Verrijking: Verander de volgende zinnen in zinnen met meer persoonlijke voornaamwoorden. Doe het zoals in opdracht 2. De haakjes moet je er nu zelf bij denken:

- Benny gelooft toch niet dat Asha en jij echt spoken hebben gezien?
- Spoken bestaan niet hoor, dat hebben de spoken zelf aan Ronnie en mij verteld.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite mee hebben met het herkennen en gebruiken van persoonlijke voornaamwoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

De trappen van vergelijking

BEGINSITUATIE	De leerling: – kent al de stellende en de vergrotende trap; – weet wat een bijvoeglijk naamwoord is.
LESDOEL	De leerling kan van bijvoeglijke naamwoorden de vergrotende en de overtreffende trap vormen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze nog weten dat ze hebben geleerd om objecten met elkaar te vergelijken. U schrijft twee zinnen op het bord:

Dit blad is groen. Dat andere blad is ...

U zegt: *Groen is de stellende trap. Wat moeten we invullen in de tweede zin? (groener) In de tweede zin moeten we groener invullen. Wat is er bij het woord groen bijgekomen? (-er) Hoe noemen we deze vorm ook alweer? (de vergrotende trap)*

U herhaalt nog even de uitzonderingen bij het vormen van de vergrotende trap door de tweede kolom van onderstaande tabel op het bord te schrijven. Vraag de leerlingen wat de vergrotende trap is van elk woord. In de kolom ernaast schrijft u gezamenlijk de vergrotende trap op. U licht vervolgens kort de uitzonderingen toe. (goed, veel, weinig, graag)

De trappen van vergelijking

Regels	De stellende trap	De vergrotende trap + er
Regulier: + er	mooi	mooier
Bij een korte klank (a, u, i, e, o), komt er een medeklinker bij.	knap	knapper
Bij een lange klank (aa, uu, ee, oo) gaat er een klinker af.	groot	groter
Eindigt het woord op een -r? Dan wordt de vergrotende trap + der.	zuur	zuurder
Eindigt het woord op een -e? Dan wordt de vergrotende trap + r.	rose	roser
Eindigt het woord op een -f? Dan verandert die in de vergrotende trap in een v (maar niet altijd).	lief dof	liever doffer
Eindigt het woord op een -s? Dan verandert die in de vergrotende trap in een z (maar niet altijd).	boos hees	bozer heser

Informatie

De trappen van vergelijking:

De stellende trap	De vergrotende trap	De overtreffende trap
–	+ er	+ st
mooi	mooier	mooist

Uitzonderingen voor de overtreffende trap:

- Eindigt het woord op een -s? Dan wordt de overtreffende trap + t.
vers - verser - verst
- Is de overtreffende trap moeilijk uit te spreken? Dan komt er soms niets achter, maar komt er 'meest' voor.
enthousiast - enthousiaster - meest enthousiast

Sommige trappen van vergelijking zijn onregelmatig.

goed - beter - best

veel - meer - meest

weinig - minder - minst

graag - liever - liefst

Gebruik je één van de trappen van vergelijking als bijvoeglijk naamwoord

Dan moet je er meestal nog een -e achter zetten.

Mijn moeder is het *liefst*.

De *liefste* moeder.

Instructie

U schrijft op het bord:

De bladeren van de manjaboom zijn het ...

De leerlingen lezen de zin en u vraagt wat u in moet vullen. (het groenst) U vertelt dat de leerlingen er vandaag een trap bij leren, namelijk de overtreffende trap. U legt uit dat er dan + st achter het bijvoeglijk naamwoord komt.

U breidt het schema op het bord uit met een extra kolom en laat de leerlingen de overtreffende trap invullen.

De stellende trap	De vergrotende trap + er	De overtreffende trap + st
mooi	mooier	het mooist
knap	knapper	het knapst
groot	groter	het grootst
zuur	zuurder	het zuurst
rose	roser	het meest rose
lief	liever	het liefst
dof	doffer	het dofst
boos	bozer	het boost
hees	heser	het heest

Bespreek de onregelmatigheden bij rose, boos en hees. U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Zien ze het verband tussen de afbeeldingen en de les van vandaag? U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, neemt u de voorbeeldwoorden nog eens door.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

U vraagt de leerlingen welke uitzonderingen zij op de regels zijn tegengekomen bij opdracht 1. (droger, raarder, verster, viezer, viest)

U bespreekt bij opdracht 1 dat de overtreffende trap van 'ver' en 'vers' hetzelfde is, maar dat uit de zin altijd wel blijkt welke betekenis wordt bedoeld.

U gaat na welke leerlingen fouten hebben gemaakt en waar ze dat deden. U bespreekt de fouten klassikaal en herhaalt de uitleg indien nodig.

Antwoorden

Opdracht 1

1. duur – duurder – het duurst
2. droog – droger – het droogst
3. raar – raarder – het raarst
4. belangrijk – belangrijker – het belangrijkste
5. ver – verder – het verster
6. vers – verser – het verster
7. vies – viezer – het viest

Opdracht 2

1. groter, grootste, grootst
2. zorgzaamste
3. meest logisch
4. liefst
5. beter
6. beste, gelukkigste, blijste

Opdracht 3

1. meest verraste
2. meest verbaasde
3. meest logisch
4. leukst

Opdracht 4

Eigen antwoorden, bijvoorbeeld:

1. Sprookjes zijn de leukste verhalen die er bestaan.
2. Is goud van alle metalen niet het duurst?
3. Een goede vriendschap is het meest waard.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een tekening bij de eerste zin van opdracht 2. Schrijf de trappen van vergelijking eronder.

Verrijking: Maar een zin waarin alle trappen van vergelijking staan van het woord 'goed'.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U laat enkele leerlingen hun voorbeeldzinnen voorlezen. Laat de andere leerlingen aangeven of de trappen van vergelijking goed zijn gebruikt. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de overtreffende trap en geef hun extra aandacht in de herhalingsles.

Odo, spreekwoorden uit het Sranan

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft op school Nederlandse spreekwoorden en gezegden geleerd; – kan bekend zijn met het begrip 'odo'; – heeft in 'Het verhaal van Todo en Sneki' een odo gelezen; – verstaat meestal een mondje Sranan.
LESDOEL	De leerling kan: – van de volgende odo in het Sranan de betekenis geven: – Botro switi, ma bari mu tapu. – Tranga no e tyari kaw go na pen. – Pikin aksi e fala bigi bon. – Yu kan kibri yu granmma, ma yu no kan kibri en kosokoso. – Efu yu wani losi bana, yu mu bron yu finga. – situaties beschrijven waarin deze odo passen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U vraagt:

- Wie kent een spreekwoord, gezegde of uitdrukking?
- Wat is de betekenis ervan?
- Waarom gebruiken we spreekwoorden? (In het spreekwoord zit een wijze les verborgen. Je wil dus met het spreekwoord iemand een wijsheid meegeven.)
- Waarom gebruiken we gezegden/uitdrukkingen? (Het gezegde/de uitdrukking is vaak een vergelijking. Met deze vergelijking wordt duidelijker wat men bedoelt.)

U zegt dat alle talen spreekwoorden, gezegden en uitdrukkingen hebben. U herinnert de leerlingen aan *Het verhaal van Todo en Sneki*. Toen Sneki vroeg waarom Todo niet meer met hem wilde spelen, zei hij: *Yu oso abi yu bigisma, mi oso abi den tu*. U geeft aan dat dit een spreekwoord in het Sranan is. Dit zeg je tegen iemand die jou wil benadelen, omdat hij denkt dat hij meer weet dan jij. Met deze odo zeg je dat je ook over kennis beschikt.

Informatie

In het Sranan heet een spreekwoord een odo. Voor dit onderdeel werd het boek 'Sranan odo buku' van Guno Hoen geraadpleegd (1989).

	Sranan	letterlijke vertaling	uitleg
1.	Botro switi, ma bari mu tapu.	Boter is lekker, maar het vat moet dicht. Lekker is maar één vinger lang.	Boter werd vroeger in tonnen bewaard. Met boter werden allerlei lekkere dingen gemaakt. Maar dat kan je niet de hele tijd doen. Dus op een gegeven moment moet de ton dicht. Je moet een keer stoppen.
2.	Tranga no e tyari kaw go na pen.	Als je een koe naar de stal wil brengen en hij wil niet, moet je geen geweld gebruiken.	Als je iets wilt bereiken, kun je beter aardig zijn of uitleggen waarom je iets wilt.
3.	Pikin aksi e fala bigi bon.	Met een kleine bijl kan je grote bomen omhakken.	Al ben je klein, toch kan je grote doelen bereiken. Of: iets kleins kan grote gevolgen hebben.
4.	Yu kan kibri yu granmma, ma yu no kan kibri en kosokoso.	Je kan proberen je oma te verstoppen, maar als ze begint te hoesten, zullen de mensen toch weten dat ze er is.	Je kan proberen iets te verbergen, maar uiteindelijk komt dat toch tevoorschijn. Het heeft geen zin om stiekem te doen.
5.	Efu yu wani losi bana, yu mu bron yu finga.	Als je geroosterde bananen wilt, zal je bereid moeten zijn om je vingers te branden.	Je moet moeite doen en je kunt tegenslag hebben als je je doel wilt bereiken.
6.	Mi e taki los losi, yu e taki bor bori.	Ik praat over roosteren, jij praat over koken.	De een praat over iets anders dan de ander.
7.	Ala meti e nyan kasaba, kon koni wwan e tyari a nen.	Alle dieren eten cassave, maar alleen het konijn krijgt de schuld.	Meestal krijgt een persoon de schuld van iets wat samen is gedaan met anderen.
8.	Yu na fowru: te yu nyan, yu e figi yu mofo na gron.	De kip veegt haar snavel aan de grond af als ze heeft gegeten.	Je bent ondankbaar voor wat je net hebt gekregen.
9.	Yu na karuwwiri faya.	De droge bladeren van het koren branden heftig, maar zijn snel opgebrand.	Je maakt een heleboel drukte om niets.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U geeft bij de eerste twee odo een situatie waarin die odo kan worden gebruikt. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Bij odo 1:

Oma vertelt verhaaltjes aan kinderen voordat ze gaan slapen. De kinderen willen steeds weer een ander verhaaltje horen. Dat kan natuurlijk niet steeds. Dan zegt oma: "Botro switi, ma bari mu tapu."

Bij odo 2:

Deze odo kan je gebruiken als een kind weigert zijn groente op te eten. Dan helpt het niet als je de groente met geweld door de keel van het kind drukt. Je kan beter lief praten en uitleggen waarom het goed is om groente te eten.

Let op dat u bij odo 3 tot en met 9 geen situatie beschrijft waarin de odo gebruikt kan worden. Dit krijgen de leerlingen als opdracht. U laat de leerlingen in duo's zitten en geeft elk duo een getal tussen 3 en 9. Duo's met nummer 3 bedenken een situatie waarin odo 3 gebruikt kan worden. Duo's nummer 4 doen dit voor odo 4, enzovoort.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Vervolgens geeft u beurten om de antwoorden te bespreken. De antwoorden van de duo's met hetzelfde nummer worden vergeleken. U verbetert deze indien nodig. De leerlingen schrijven de goede antwoorden, ook van de odo die ze niet zelf hadden, in hun schrift.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen schrijven een odo en de bijbehorende situatie op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen vertellen welke odo ze in welke situatie zouden kunnen gebruiken. U haalt de schriften op voor correctie en motiverende feedback. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben om de odo goed te gebruiken.

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met het interviewen; – geoefend met het stellen van open vragen; – geoefend met het doorvragen.
LESDOEL	De leerling: – kan een interview voorbereiden; – herhaalt het stellen van open vragen in een interview.
MATERIALEN	– Smartphone of laptop
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier aan opdracht 1 tot en met 4.

INTRODUCTIE

U brengt les 30 van thema 3 in herinnering. Waar ging die les over? Wie hebben de leerlingen toen geïnterviewd? Wat hebben ze geleerd over het stellen van vragen? U vraagt wat het verschil is tussen open en gesloten vragen en herhaalt:

- Op een gesloten vraag kun je antwoorden met 'ja' of 'nee'.
Bijvoorbeeld: Houdt u van avonturenverhalen?
- Op een open vraag zijn meer en langere antwoorden mogelijk.
Bijvoorbeeld: Wat vindt u zo leuk aan avonturenverhalen?

Vraag de leerlingen om open vragen te bedenken voor een interview met een schrijver van avonturenboeken. Noteer de w/h-woorden op het bord, bijvoorbeeld: Waarom? Waardoor? Wat? Welke? Hoe? Laat eventueel een interview horen op uw telefoon of laptop en analyseer samen met de leerlingen de vragen. Welke zijn open? Welke gesloten?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een interview is een vraaggesprek. Je stelt een ander vragen om informatie over haar/hem te weten te komen.

Als je veel open vragen stelt, kom je meer te weten.

Open vragen beginnen met w/h-woorden, zoals: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe.

Een interview bereid je zo voor:

- Bedenk wat het doel is van je interview. Waarover wil je meer te weten komen?
- Verzamel van tevoren informatie over dat onderwerp. Zo kun je gerichter vragen stellen.
- Schrijf de belangrijkste vragen die je wilt stellen op.
- Zoek een rustige ruimte voor je interview.

Let op de beleefdheidsregels voor een interview:

- Groet de geïnterviewde beleefd;
- Laat de geïnterviewde uitspreken, voordat je een nieuwe vraag stelt;
- Sluit het gesprek beleefd af.

Instructie

U vertelt dat de leerlingen in deze les een interview gaan voorbereiden. Stel: je gaat een schrijver interviewen. Waarom zou je die schrijver willen interviewen? Laat de leerlingen overleggen en antwoorden. (bijvoorbeeld: omdat je wilt weten hoe het er bij het schrijven

van een boek aan toe gaat) Dat is dan het doel van je interview, dat is wat je te weten wilt komen. Het is handig dat alvast te bedenken. Dan kun je daar je vragen op richten. Wat zou je van tevoren al over die schrijver moeten weten? (bijvoorbeeld: wat voor boeken hij schrijft) Misschien moet je één of een paar van zijn boeken van tevoren lezen. Zo kun je gerichtere vragen stellen. Bijvoorbeeld over hoe hij op het idee kwam voor dat ene boek. Vertel de leerlingen dat je de belangrijkste vragen die je wilt stellen, van tevoren opschrijft. U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Indien er nog voldoende tijd is, laat u een tweede interview voorbereiden waarin de leerlingen van rol wisselen. De observators voeren dan het gesprek.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft aan hoeveel tijd de leerlingen hebben om zich voor te bereiden en wanneer het tijd is om het interview te starten.

Als de tijd het toelaat, kunt u een interview voor de klas laten uitvoeren en de leerlingen vragen dat te observeren. Daarna is er een nagesprek met tips en tops. Hoe had dit interview nog beter kunnen worden?

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Tot slot laat u de leerlingen nadenken over de terugkijkopdracht.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen kiezen een personage.

Opdracht 2

De leerlingen praten over de vragen.

Opdracht 3

De leerlingen schrijven drie vragen bij elk onderwerp.

Opdracht 4

De leerlingen interviewen en observeren elkaar.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog meer open vragen.

Verrijking: Houd een interview met iemand die steeds de vragen ontwijkt en geen echte antwoorden geeft. Welke vragen stel je om toch zoveel mogelijk informatie te krijgen? Let op: blijf beleefd!

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het voorbereiden van en het stellen van open vragen tijdens een interview. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een fantasieverhaal schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een kort verhaal schrijven; – een dialoog schrijven.
LESDOEL	De leerling kan een fantasieverhaal schrijven.
MATERIALEN	Kladblaadjes (per leerling)
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen terug te bladeren naar les 11, waarin het sprookje over Aladdin stond. U zegt: *Sprookjes zijn fantasieverhalen. Waarom is dit een fantasieverhaal?* (bijvoorbeeld: je kunt wensen niet vervullen met toverkunst, zomaar al het plastic wegtoveren gaat niet) U vertelt de leerlingen dat ze vandaag zelf een fantasieverhaal gaan schrijven waarin zij de geest uit de fles ontmoeten.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Stappenplan voor het schrijven van een verhaal:

1. Kies het onderwerp van het verhaal.
2. Maak een woordspin waarin je kort opschrijft:
 - wie de hoofdpersoon is of wie de hoofdpersonen zijn;
 - wat er gebeurt;
 - waar het gebeurt;
 - wat er wordt gezegd;
 - hoe het begint (inleiding);
 - hoe het verdergaat (kern);
 - hoe het afloopt (slot).
3. Schrijf zinnen met de ideeën in de woordspin.
4. Maak er één verhaal van.
5. Bedenk tot slot een passende titel.

Instructie

U houdt een klassengesprek over het sprookje van Aladdin. U leest desnoods nog enkele delen van het verhaal voor. U stelt vragen: *Als jij met de geest had gesproken, wat zou je dan wensen? Had je wel iets gewenst of was je heel hard weggerend? Vond je de geest aardig of juist niet?*

U vertelt de leerlingen dat ze een verhaal moeten schrijven waarin ze zelf de hoofdpersoon zijn die de geest uit de fles ontmoet.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt dat de leerlingen de stappen al eens eerder hebben doorlopen bij een ander verhaal. U vertelt dat bij het verhaal van vandaag een aantal zaken vastliggen: de hoofdpersonen (het kind zelf en de geest) en wat er gebeurt (de geest komt uit de fles). Zeg de leerlingen dat ze zelf mogen bedenken hoe het verhaal verdergaat en hoe het gesprek tussen hen en de geest verloopt. Wat zou je willen zeggen tegen de geest? Wat zegt de geest terug? Hoe zou jij willen dat de geest was? Hoe zou je willen dat het verhaal afloopt? Herhaal kort hoe je een dialoog schrijft (zie les 8). U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, neemt u opdracht 1 en 2 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Laat enkele leerlingen hun verhaal voorlezen.

Antwoorden**Opdracht 1**

- De leerlingen maken een woordspin.
- De leerlingen bedenken ideeën bij stap 2 in het informatieblokje.
- De leerlingen noteren steekwoorden.

Opdracht 2

- De leerlingen schrijven zinnen met hun ideeën in de woordspin.
- Eigen antwoord, de leerlingen maken een verhaal van 25-30 regels.
- De leerlingen schrijven de dialogen op.
- De leerlingen schrijven een titel op.

Opdracht 3

- De leerlingen controleren hun verhaal.
- De leerlingen verbeteren hun verhaal.
- De leerlingen schrijven hun verhaal over.

Opdracht 4

De leerlingen bespreken hun verhaal.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf een andere dialoog voor je verhaal.

Verrijking: Wissel van verhaal met een duopartner. Maak op een kladblaadje de dialoog in het verhaal langer.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Werkwoorden in de voltooid tijd

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – werkwoorden vervoegen in de verleden tijd; – zwakke werkwoorden vervoegen in de voltooid tegenwoordige tijd.
LESDOEL	De leerling kan werkwoorden vervoegen in de voltooid verleden tijd.
MATERIALEN	Infographic Werkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U herhaalt met de leerlingen de tegenwoordige en de verleden tijd.

Daarvoor schrijft u op het bord:

Ik ... mijn haar.

U vraagt de leerlingen de zin volledig te maken. Welk woord past erin?

U laat varianten bedenken in zowel de tegenwoordige als in de verleden tijd. (bijvoorbeeld: kam, kamde; was, waste; voel, voelde) U laat de leerlingen de spellingsregels toelichten.

Dan schrijft u op het bord:

Ik ... mijn haar vandaag zelf ge ...

Hoe maken de leerlingen de zin nu volledig? U geeft beurten en schrijft de varianten op. U vraagt de leerlingen het hulpwerkwoord en het voltooid deelwoord te benoemen. Vraag ook hoe deze werkwoordstijd noemt. (voltooid tegenwoordige tijd)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Zo schijf je werkwoorden in de verleden tijd en de voltooid tegenwoordige tijd:

- In de verleden tijd komt er -te(n) of -de(n) achter de stam van een werkwoord.
- In de voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.) gebruik je het hulpwerkwoord hebben of zijn samen met een voltooid deelwoord.
- Sommige werkwoorden veranderen in de verleden tijd van klank. Het voltooid deelwoord eindigt dan op -en.

In de voltooid verleden tijd (v.v.t.) gebruik je het hulpwerkwoord *hebben* of *zijn* in de verleden tijd.

Let op:

1. Alle voltooid deelwoorden eindigen op -d, -t, of -en.

Bijvoorbeeld:

Brengen - ik bracht - ik ben gebracht

2. Soms is het hulpwerkwoord *worden*.

Bijvoorbeeld:

*Zoeken - ik zocht - ik **word**/**werd** gezocht*

hele werkwoord	stam t.t.	v.t.	v.t.t.	v.v.t.
Werken	ik werk	ik werkte	ik heb gewerkt	ik had gewerkt
Lopen	ik loop	ik liep	ik heb gelopen	ik had gelopen
Brengen	ik breng	ik bracht	ik ben gebracht	ik was gebracht
Zoeken	ik zoek	ik zocht	ik word gezocht	ik werd gezocht

Instructie

U vertelt dat er ook een voltooid verleden tijd is. U schrijft op het bord:

Gisteren ... mijn moeder mijn haar ge ...

U laat de leerlingen de zin volledig maken. Zien ze wat er gebeurt met het hulpwerkwoord? (het hulpwerkwoord komt in de verleden tijd te staan) En met het voltooid deelwoord? (het voltooid deelwoord blijft hetzelfde)

Laat de leerlingen zelf ervaren wat het (gevoels)verschil is tussen de voltooid tegenwoordige tijd en de voltooid verleden tijd. Bijvoorbeeld met de zinnen:

Ik heb mijn haar gekamd - ik had mijn haar gekamd.

De voltooid tegenwoordige tijd voelt alsof iets nog maar net gebeurd is, terwijl de voltooid verleden tijd voelt als veel langer geleden.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U wijst op de twee extra opmerkingen: de voltooid deelwoorden 'gebracht' en 'gezocht'.

Kunnen de leerlingen nog meer zinnen bedenken met het hulpwerkwoord 'worden'?

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U wijst de leerlingen erop goed te kijken wat het onderwerp is van de zin, voordat ze het hulpwerkwoord invullen. U gaat na of iedereen de opdrachten heeft begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, doet u de eerste paar zinnen van de opdrachten samen. U vraagt naar het onderwerp in de zin. U licht de voorbeeldzinnen nog eens toe met de nadruk op de tegenwoordige tijd en de verleden tijd.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Laat de leerlingen om de beurt een zin op het bord schrijven en hun denkwijze toelichten.

De andere leerlingen vullen aan of corrigeren.

U besteedt extra aandacht aan de werkwoorden: opruimen (**opgeruimd**), meebrengen (**meegebracht**) en aanmaken (**aangemaakt**).

Antwoorden**Opdracht 1**

1. t.t.; 2. v.t.t.; 3. v.v.t.; 4. v.t.

Opdracht 2

1. had bewaard
2. hadden verzameld
3. was opgeruimd
4. had gelezen
5. werd gepoetst
6. hadden gebruikt

Opdracht 3

1. Mijn moeder had zondag geroosterde kip gemaakt.
2. Mijn broer en ik hadden haar geholpen.
3. Mijn broer had boodschappen meegebracht uit de winkel.
4. Mijn moeder had het vuur aangemaakt.
5. Ik had voor de kruiden voor de kip gezorgd.
6. Daarna hadden we de kip geroosterd.
7. Helaas was de kip verbrand.
8. Bijna alle kip was mislukt dus!

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de zinnen eerst in de voltooid tegenwoordige tijd. Schrijf ze daarna in de voltooid verleden tijd. Tussen haakjes staat het werkwoord dat je als hulpwerkwoord kunt gebruiken.

- Ik schrok van de geest. (zijn)
- Hij lachte tegen het meisje. (hebben)

Verrijking: Maak een lijst van de voltooid deelwoorden in deze les die niet beginnen met ge-. Bedenk nog meer voltooid deelwoorden die niet beginnen met ge-.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen hun zinnen opzeggen. U maakt samen met de leerlingen een lijst van de voltooid deelwoorden uit deze les die niet beginnen met ge- (bewaard, verzameld, verbrand, opgeruimd, meegebracht, aangemaakt, mislukt). U kan de leerlingen de lijst nog laten aanvullen met andere werkwoorden. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de voltooid verleden tijd en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

18 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema Fantasia.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of je alleen over leuke of positieve zaken kunt fantaseren. Of kan dat ook over minder leuke dingen, over negatieve zaken?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
beeldend	Laten zien, treffend of gevoelig beschrijven.	Deze dichter weet zijn gevoelens echt beeldend onder woorden te brengen.
de cartoon	De tekenfilm.	Ik kijk graag naar de cartoons van Tom en Jerry op televisie.
de combinatie	De verbinding. iets wat je samengevoegd hebt.	De combinatie van baco en chocolade is erg lekker.
de fantasiewereld	Een denkbeeldige wereld waarin van alles kan.	Wanneer je de boeken van Harry Potter leest, is het net alsof je zelf in een fantasiewereld stapt.
historisch	Volgens de geschiedenis. Echt gebeurd.	Er zou eens een historische film gemaakt moeten worden over de dichter Trefossa.
het idee	De gedachte.	Het idee voor het boek ontstond toen de schrijver zelf een bijzonder avontuur had beleefd.
de kunstenaar	Iemand die kunstwerken maakt, zoals een schilder of een beeldhouwer.	Er hangt in het nationaal museum zelfs een kunstwerk van deze kunstenaar.
mysterieus	Geheimzinnig, raadselachtig.	De film gaat over de mysterieuze verdwijning van een passagiersvliegtuig.
opleveren	Opbrengen, geven.	De zoektocht naar de verdwaalde kinderen leverde helaas niets op.
scheppen	Het maken van iets nieuws.	Kunnen we geen wereld scheppen waarin het altijd vrede is?
de schets	Een snelle, grove tekening.	Met een schets liet de man zien hoe het huis zou kunnen worden.

de sciencefiction	Verhalen over de toekomst.	In dit sciencefictionverhaal ontdekt een team van onderzoekers een nieuw zonnestelsel met vele planeten zoals de aarde.
specifiek	Speciaal, gericht.	Mijn oom maakt tafels van een specifieke houtsoort, namelijk ceder.
het theater	Een zaal waar op een podium toneelstukken worden gespeeld of waar op een groot scherm een film wordt vertoond.	In Theater Thalia werd het toneelstuk 'Land te Koop' van Thea Doelwijt opgevoerd.
verfilmen	Een film maken van een verhaal.	Ook de verhalen van de spin Anansi zijn verfilmd.

Instructie

U schrijft de themawoorden van script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen goed te luisteren naar de scripts en vooral op deze woorden te letten om achter hun betekenis te komen. U leest vervolgens script 1 voor. Aan de themawoorden die al bekend zijn, besteedt u minder aandacht.

Script 1:

*Kunstenaars zijn mensen die **scheppend** bezig zijn. Ze maken steeds nieuwe dingen. Ze zijn creatief. Ze hebben een **idee**, een gedachte, een speciaal of **specifiek** plan wat ze willen maken. Ze maken eerst een ruwe **schets**, op papier met wat snelle strepen. Pas daarna gaan ze aan het werk om het echte kunstwerk te maken. Vaak doen ze dat in een aparte kamer. Dat klinkt misschien een beetje geheimzinnig, of **mysterieus**, maar dat is wel hoe veel kunstenaars werken.*

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit script 1, zodat de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. Hoe zijn ze achter de betekenis gekomen? De betekenis werd soms vóór en soms na het themawoord uitgelegd in andere woorden.

U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullingen geven.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

*Voorbeelden van kunstwerken zijn natuurlijk schilderijen of boeken, maar ook een **theaterstuk** of een **toneelstuk** is een kunstwerk. Van een toneelstuk of een boek met een mooi verhaal kan ook een film worden gemaakt. Vooral **historische** verhalen worden vaak **verfilmd**. Zulke echt gebeurde verhalen in **combinatie** met goede acteurs **leveren** vaak een mooi kunstwerk **op**. Een goed verhaal dat door goede acteurs wordt gespeeld is een goede combinatie.*

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht de betekenis toe van de themawoorden die niet in de scripts zijn verwerkt:
beeldend - de cartoon - de fantasiewereld - de sciencefiction.

U maakt vervolgens opdracht 1 klassikaal. Hebben de leerlingen nog meer aanvullingen voor de woordspin? U licht de andere opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de beide scripts nogmaals voor. U vraagt de leerlingen de betekenissen van enkele themawoorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

U gaat na welke leerlingen moeite hadden met opdracht 3. Kunnen andere leerlingen uitleggen waarom een woord er niet bij hoort?

Antwoorden

Opdracht 1

beeldend – de cartoon – de kunstenaar – scheppen – de schets

Opdracht 2

1. beeldend; 2. specifiek; 3. combinatie; 4. het idee; 5. verfilmen; 6. theater; 7. mysterieuze

Opdracht 3

1. mysterieus; 2. milieuvervuiling; 3. verfilmen; 4. specifiek; 5. schets; 6. aanraken

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met één van de themawoorden. Let goed op de betekenis.

Verrijking: Maak zelf een opdracht als opdracht 3.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U zet de tabel op het bord. U vult de kolommen samen met de leerlingen in. Laat de leerlingen bijvoorbeeld denken aan het nieuws als ze woorden zoeken die te maken hebben met werkelijkheid.

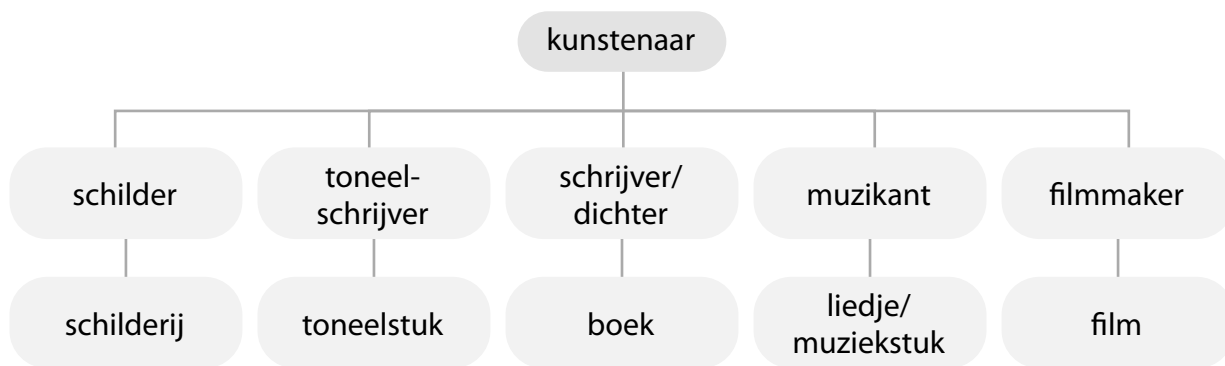
U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Hoofdzaken en bijzaken

BEGINSITUATIE	De leerling kan een tekst globaal en intensief lezen.
LESDOEL	De leerling: – kan hoofdzaken en bijzaken onderscheiden in een tekst; – weet waarom het handig is om hoofdzaken en bijzaken te onderscheiden.
MATERIALEN	Kunstboek, met daarin afbeeldingen van kunstwerken van (Surinaamse) kunstenaars.
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

VOORBEREIDING

Teken voor de les onderstaande woordparaplu op de achterzijde van het bord of op een groot los vel papier (deze is de oplossing van opdracht 2).

INTRODUCTIE

U houdt een klassengesprek over kunst. U laat een kunstboek zien, met daarin een afbeelding van een schilderij, bij voorkeur een werk dat fantasieerijk en niet realistisch is. U vraagt wat de leerlingen zien (schilderij, kunst) en hoe je iemand die dit maakt noemt (schilder, kunstenaar). Vervolgens stelt u vragen als: *Bestaat wat je ziet op het schilderij echt? Hoe heeft de schilder dit bedacht? Hoe komt hij op het idee? Hoe gaat een schilder te werk als hij zo'n schilderij maakt?* De leerlingen kunnen met verschillende antwoorden komen; het gaat erom dat ze aan het denken worden gezet.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

- Het belangrijkste uit de tekst zijn de hoofdzaken.
- Vaak vind je de hoofdzaken in de kernzin.
- Minder belangrijk zijn de bijzaken en de details.
- Bijzaken in een tekst zijn bijvoorbeeld voorbeelden of extra uitleg. Bijzaken maken de tekst duidelijker, leuker of beter te begrijpen.
- Dankzij de hoofdzaken en de bijzaken kun je een tekst goed navertellen of samenvatten. De bijzaken en details kun je als het ware ophangen aan de hoofdzaken.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt: *Wanneer kijk je vooral naar de hoofdzaken: als je globaal leest of als je intensief leest?* (als je globaal leest) *Wanneer let je ook op de details?* (als je intensief leest) *Wat was de kernzin ook alweer? Waar in een alinea kan je die vaak vinden?* Herhaal wat je doet als je globaal leest en wat je doet als je intensief leest. U doet opdracht 1 klassikaal. U laat enkele leerlingen vertellen wat ze al weten over het onderwerp. U koppelt hun antwoorden aan wat er al is gezegd in het klassengesprek uit de introductie.

Vervolgens licht u opdracht 2 toe en laat u de leerlingen de opdracht maken. U bespreekt de opdracht na door de ingevulde woordparaplu op het bord te laten zien. Zien de leerlingen dat het maken van een woordparaplu kan helpen bij het onderscheiden van hoofdzaken en bijzaken? Laat de woordparaplu uitbreiden met nog meer soorten kunstenaars en hun werken. (bijvoorbeeld: modeontwerper en kleding, striptekenaar en een stripboek, fotograaf en een foto) U licht daarna kort opdracht 3 en 4 toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Wijs de leerlingen erop dat ze de woordenlijsten uit les 18 mogen gebruiken. Laat tot slot het kunstboek rondgaan.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 3.

Impliciete woorden

buitenaards	zich verplaatsen in	treiteren
duivels	de muzikant	het type
het figuur	het ruimteschip	verslaan
gemeen	de streek	vrijwel
zich inleven	de toneelschrijver	waargebeurd

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen lezen de tekst globaal en intensief.

Opdracht 2

- De leerlingen tekenen per twee de woordparaplu na.
- Zie de woordparaplu in het kopje voorbereiding.
- Zie de woordparaplu in het kopje voorbereiding.
- De kunstenaars zijn de *hoofdzaken* in deze tekst. De kunstwerken zijn de *bijzaken* in deze tekst.

Opdracht 3

- Bijzaken
- Harry Potter-boeken en -films; Bugs Bunny-cartoon
- Denk maar aan; Zoals

Opdracht 4

- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Sciencefiction is ook fantasie, maar in een specifieke vorm: daar spring je in de toekomst, in een andere tijd en ruimte.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Een tijd bijvoorbeeld waarin mensen in ruimteschepen door de ruimte reizen op weg naar planeten met buitenaardse wezens.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: In de zin met de hoofdzaak staat de belangrijkste informatie, de zin met de bijzaak is een voorbeeld.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 3

Je geld verdienen met fantaseren

- Kunstenaars fantaseren voor hun werk. Een kunstenaar schept een fantasiewereld voor lezers, kijkers en luisteraars, zodat zij zich in die wereld kunnen verplaatsen en inleven. Het begint met het idee dat een kunstenaar in zijn hoofd heeft. Schrijvers werken dat idee uit op papier. Maar ook andere kunstenaars beginnen op papier. Een muzikant schrijft eerst de muziknoten en de tekst van het liedje op, een toneelschrijver schrijft op hoe een toneelstuk in het theater zal worden opgevoerd, een filmmaker schrijft op hoe de film moet worden en zelfs een beeldend kunstenaar maakt eerst een schets. In hun boeken, toneelstukken, schilderijen, muziek, films zie of hoor je later hun fantasie terug.
- De fantasiewereld die kunstenaars bedenken, is vaak mysterieus: een beetje geheimzinnig, apart of anders. In die fantasiewereld komen heksen, reuzen, draken, monsters, of duivelse figuren voor. Prinsen en prinsessen, heldinnen en lieve mensen zijn er zeker ook bij, maar de gemene types maken de verhalen spannend. Een slechterik en een held horen bij elkaar. Denk maar aan Harry Potter en Voldemort uit de Harry Potter-boeken en -films. Harry is vooral een held, omdat hij de slechterik Voldemort verslaat. In de fantasiewereld kunnen daarnaast dieren praten, zoals Anansi de spin, die met zijn streken iedereen vastspint. Ook gedragen dieren zich als mensen. Zoals in de cartoon Bugs Bunny, waarin het konijn Bugs vrijwel dagelijks zijn jager treitert.
- Sciencefiction is ook fantasie, maar in een specifieke vorm: daar spring je in de toekomst, in een andere tijd en ruimte. Een tijd bijvoorbeeld waarin mensen in ruimteschepen door de ruimte reizen op weg naar planeten met buitenaardse wezens. Of een tijd waarin alles op aarde anders is en mensen leven in een wereld vol technologie.
- Fantasie leidt ook tot combinaties van waar-gebeurde en verzonnen stukjes in verhalen. Zoals in de historische roman 'Hoe duur was de suiker?' van Cynthia McLeod. Dat boek geeft een goed beeld van hoe het was tijdens de slavernijperiode in Suriname. Het is ook verfilmd. De schrijfster schreef het boek lang nadat de slavernij was verboden. Met dit boek, dat bij duizenden is verkocht, is ze een bekende Surinaamse schrijfster geworden, omdat ze zich goed inbeelde in de slaventijd. Zo zie je maar wat fantaseren kan opleveren.

Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – de zinsdelen persoonsvorm, onderwerp, werkwoordelijk gezegde en lijdend voorwerp benoemen; – de woordsoorten lidwoorden, zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden benoemen.
LESDOEL	De leerling kan: – het meewerkend voorwerp benoemen in enkelvoudige zinnen; – persoonlijke voornaamwoorden in een zin herkennen; – persoonlijke voornaamwoorden in een zin gebruiken.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen welke nieuwe zinsdelen en woordsoorten ze in dit thema hebben geleerd. Laat de leerlingen dit toelichten en voorbeelden geven. U corrigeert zo nodig en vult aan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 4 en 12 van dit thema.

Instructie

U blikt met de leerlingen terug op de lessen 4 en 12. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Zo nodig licht u het woord 'een aandenken' in opdracht 1 toe.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, herhaalt u hoe je het meewerkend voorwerp in een zin vindt en wat persoonlijke voornaamwoorden zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

1. pv = gaf, ow = een theatergroep, wg = gaf, lv = een voorstelling
Voor wie gaf een theatergroep (gisteren) een voorstelling?
mv = voor kinderen vanaf twaalf jaar
2. pv = verkocht, ow = een acteur, wg = verkocht, lv = de kaartjes
Aan wie verkocht een acteur de kaartjes?
mv = aan het publiek
3. pv = vroeg, ow = hij, wg = vroeg, lv = geld
Aan wie vroeg hij (eerst) geld?
mv = ons
4. pv = gaf, ow = hij, wg = gaf, lv = de kaartjes
Aan wie gaf hij (toen) de kaartjes?
mv = aan ons
5. pv = bezorgde, ow = de voorstelling, wg = bezorgde, lv = geen eentonige middag
Aan wie bezorgde de voorstelling geen eentonige middag?
mv = het publiek
6. pv = had, ow = de acteur, wg = had; lv = een aandenken
Voor wie had de acteur na afloop een aandenken?
mv: voor iedereen

Opdracht 2

1. Ik, je, me; 2. Jullie; 3. Ons, ze, We, het; 4. Zij, ze

Opdracht 3

1. Hij; 2. Zij, hem; 3. Wij; 4. Zij; 5. zij; 6. ze/zij, ons

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek het meewerkend voorwerp in de volgende zin:

- Ik heb haar een brief met al mijn avonturen geschreven.

Zoek de persoonlijke voornaamwoorden in de volgende zin:

- Ze antwoordde me met één van haar eigen avonturen.

Verrijking: Schrijf twee zinnen met een lijdend voorwerp en een meewerkend voorwerp in je schrift op. Wissel je zinnen met je duopartner. Benoem in elkaars zinnen het onderwerp, de persoonsvorm, het werkwoordelijk gezegde, het lijdend voorwerp en het meewerkend voorwerp.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met letterlijk en figuurlijk taalgebruik; – geoefend met de trappen van vergelijking.
LESDOEL	De leerling kan: – van de gegeven woorden aangeven of die letterlijk of figuurlijk zijn gebruikt; – de letterlijke en figuurlijke betekenis van woorden en zinnen aangeven; – van de gegeven bijvoeglijke naamwoorden de vergrotende en de overtreffende trap vormen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U refereert aan de eerder gelezen tekst 'Aladdin en de wonderlamp, een Surinaams sprookje'. In die tekst hoopte Aladdin dat de lamp in goede handen terecht zou komen. U vraagt aan de leerlingen of dit letterlijk of figuurlijk taalgebruik is. (figuurlijk)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 5 en 13 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat in deze les het onderwerp letterlijk en figuurlijk taalgebruik wordt herhaald. U vraagt de leerlingen het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik uit te leggen. Vervolgens vraagt u de leerlingen enkele voorbeelden van de vergrotende en de overtreffende trap op te noemen.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste opgave van iedere opdracht samen. U stimuleert de leerlingen terug te kijken naar de informatieblokken van lessen 5 en 13.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

U gaat na welke leerlingen fouten hebben gemaakt en waar ze de fouten hebben gemaakt. U bespreekt de fouten klassikaal en herhaalt de uitleg waar nodig.

Antwoorden

Opdracht 1 en 2

1. Letterlijk
2. Figuurlijk: ruwe taal
3. Letterlijk
4. Figuurlijk: een harde aanval

Opdracht 3

1. letterlijk; 2. figuurlijk; 3. figuurlijk; 4. figuurlijk; 5. figuurlijk; 6. letterlijk

Opdracht 4

1. beroemdste
2. raarste
3. slimmer
4. meest bijzondere/bijzonderste
5. meeste
6. meest verschillende/verschillendste

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak zinnen met de figuurlijk gebruikte woorden uit opdracht 1.

Verrijking: Zeg wat er in de zinnen met figuurlijk taalgebruik in opdracht 3 staat, zonder figuurlijke taal te gebruiken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U gaat na of de leerlingen de regels van de trappen van vergelijking beheersen en of ze het verschil tussen letterlijke en figuurlijke woorden begrijpen. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdracht en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Codewisseling

BEGINSITUATIE	De leerling: – ervaart dagelijks de meertalige samenleving en hoort regelmatig gesprekken waarin er sprake is van 'codewisseling', maar kent deze term niet; – spreekt verschillende talen; – heeft weinig ervaring met het lezen in de thuistaal (m.u.v. de leerlingen die het Nederlands als thuistaal hebben).
LESDOEL	De leerling kan: – codewisseling in één of meerdere zinnen herkennen; – zinnen maken waarin er sprake is van codewisseling.
MATERIALEN	Taalkettingen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in (niet taalhomogene) duo's.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U legt uit dat de leerlingen nu beginnen aan een meertaligheidsles. Hierbij gebruikt u meerdere talen in een zin. Vervolgens vraagt u of de leerlingen doorhebben dat u verschillende talen gebruikt. Welke woorden waren in een andere taal dan het Nederlands?

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In Suriname gebruiken mensen vaak meerdere talen in een zin of tijdens een gesprek.

Bijvoorbeeld:

Dag mi gudu.

Mijn áji heeft gisteren een yorka gezien. Echt waar, mi no e lei.

Als je correcte zinnen maakt, mag je in een zin van taal wisselen. Dit heet codewisseling.

Instructie

U schrijft Codewisseling op het bord en behandelt mondeling de volgende twee voorbeeldzinnen.

U vraagt:

- Hoeveel talen hoor je in de zin "Dag mi gudu."? (twee talen)
- Welke? (Nederlands en Sranan)
- Wat is Nederlands en wat is Sranan? ('Dag' = Nederlands, 'mi gudu' = Sranan voor 'mijn schat')
- Is deze zin fout? (Nee, het is een correcte zin.)

U vraagt vervolgens:

- Hoeveel talen hoor je in "Mijn áji heeft gisteren een yorka gezien. Echt waar, mi no e lei."? (drie talen)
- Welke andere talen dan het Nederlands hoor je?
- 'áji' = Sarnámi voor 'oma' (de moeder van de vader of: de grootmoeder van vaders kant);
- 'yorka' = Sranan voor 'spook' of 'geest van een overledene';
- 'mi no e lei' = Sranan voor 'ik jok niet'.

U concludeert dat je meerdere talen mag gebruiken als je met iemand praat. U neemt met de leerlingen het informatieblokje door. De leerlingen mogen hun taalketting(en) omdoen. U geeft beurten bij opdracht 1. U bespreekt alleen de talen waarvan er sprekers in de klas zijn. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Leg bij opdracht 2 uit dat alleen de zinnen worden besproken, die in een taal zijn, waarvan er sprekers in de klas zitten.

Vertel dat de leerlingen na opdracht 3 eventueel opdracht 4 maken. Zeg dat ze deze opdrachten mondeling doen. Zeg ook dat de leerlingen de vertaling mogen opschrijven in hun schrift als geheugensteuntje, maar dat op de spelling niet wordt gelet.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden. U geeft beurten om de antwoorden van opdracht 3 te bespreken. Hetzelfde doet u bij opdracht 4. U ondersteunt de leerlingen die moeite hebben met het lezen.

Antwoorden

Opdracht 1

	Dankjewel	Ik houd ervan.
Arowaks	Adinse	Dan shi kan.
Karîna auran	Danki	Yjapokupe man.
Mandarijn	Xiè xie nǐ	Wǒ xǐhuān
Okanisi	Gaantangi fu yu	Mi lobi en.
Saamaka	Gaan tangi fii	Mi lobi i soni dë.
Sarnámi	Dhanbád	Ham eke cáhilá.
Sranan	Grantangi	Mi lobi en.
Surinaams-Javaans	Kesuwun	Aku seneng kuwi.
Trio	Napopha	Ijewae/Jinjanopî
Wayana	Ipok manai	Ienma wai.

Opdracht 2

nr.	zin	CW
1.	De lamp van Alladin is een mooi sprookje. Ik heb ervan genoten.	nee
2.	Leni mi wan bata <u>melk</u> fii. (Leen me een fles melk van jou.)	ja
3.	Yu fruku tide. <u>Is er weer geen school?</u>	ja
4.	Het uitstapje was leuk, maar we moeten nu naar huis. <u>Botro switi, ma bari mu tapu.</u>	ja
5.	Pauze mao ëewekhëpitë, <u>voordat je gaat spelen.</u> (Tijdens de pauze moet je eerst eten.)	ja
6.	Wakhayakho bunekhebon. (Blijf je best doen.) <u>Je hebt heel goed gewerkt.</u>	ja
7.	Moro <u>strati</u> ta kytesapimai. (Je moet niet op straat spelen.)	ja
8.	Mi be sabi taki yu o <u>over</u> go a ini <u>tweede</u> klas. (Ik wist wel dat je over zou gaan naar de tweede klas.)	ja
9.	Ghám bahut tej hai. (De zon is fel.)	nee
10.	Aku nèk kerja kudu ngabrah <u>broki</u> . (Voor het werk moet ik over de brug.)	ja

CW = codewisseling

De codewisseling is met onderstreept aangegeven. De vertaling naar het Nederlands staat tussen haakjes.

Opdracht 3

	De zon is fel.	Oom Rinaldo wil een fles water.	Laten we gaan eten	Het spookt	No suku trobi.
Arowaks	Minka kho theren to adali.	Dinthe Rinaldo kanshika oniabo uthekwana loko.	Washa the wakhoto bathe	Thu yaloko-taka	Keima ma wa dun ba.
Karîna auran	Moro weju asimbe man	Jaja Rinaldo òwin grasi tuna amy`se man.	Arepa enàse kàma(kon)	Tàka ke man	Areku kysupi.
Mandarijn	Tàiyáng hěnsài.	Rinaldo shūshu yào yípíng shuǐ.	Wǒmen ... jiā chīfàn	nào guǐ	Búyào zhǎo máfan.
Nederlands					Zoek geen ruzie.
Okanisi	A san faya.	Omu Rinaldo wani wan gaasi watta.	Meki u go nyan	A e spuku	Na suku toobi.
Saamaka	Di soni kendi.	Tio Rinaldo kě wan gaasi wata.	Ko bow go njan	Taku soni dē	Na suku toobi.
Sarnámi	Ghám bahut tej hai.	Mausá ⁷ Rinaldo ek gilás páni mánge hai.	Áw cali kháik khoi	Bhut (lage) hai	Jhagrá ná khoj.
Sranan	A son faya.	Omu Rinaldo wani wan grasi watra.	Meki wi go nyan	A e spuku	No suku trobi.
Suri-naams-Javaans	Srengéngéné.	Paman (Mang) Rinaldo njaluk banyu sakgelas.	Hayuk (pada) mangan	Enèng memediné	Aja njalari tukaran.
Trio	Atuma nai wei.	Tuna se nai jeti Rinaldo.	Ēewese kītē-tēne	Omorenpe nītē nītēn	Wēiranohto inepohpoewa ehkē.
Wayana	Pikat mēinē mēnke sisi.	Konko Rinaldo man tuna tēli elihe.	Ētukhe pitē aikom	Jolok man pakolo tao	Ēheile eitop nai kutili.

Let op: Vertaling van zin 5 'No kosi a meisje' = 'Scheld dat meisje niet uit'.

⁷ In het Sarnámi zijn er verschillende woorden voor oom. *Mausá* is de man van moeders zus. *Mámá* of *mámu* is de broer van de moeder.

Opdracht 4

Eigen antwoord, de leerlingen maken de zin af.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen voorlezen wat ze geleerd hebben in deze les. U noteert wie nog moeite heeft met het begrip 'codewisseling'. Tot slot haalt u de schriften op voor correctie en motiverende feedback.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Een reclamebericht presenteren

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al kennisgemaakt met reclameberichten en reclametaal.
LESDOEL	De leerling: – kent de richtlijnen voor het presenteren van een reclamebericht; – kan een reclamebericht beoordelen door kritisch te luisteren.
MATERIALEN	Reclameadvertenties
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier of vijf.

VOORBEREIDING

Twee dagen voor deze les vraagt u de leerlingen om thuis enkele reclameadvertenties uit de krant te knippen en mee te nemen.

Zelf knipt u ook een advertentie uit, of u haalt deze van internet. U bereidt een korte presentatie voor met deze advertentie, waarbij u let op: het geven van relevante informatie, het enthousiasmerend aanprijzen van het product, een creatief einde (bijvoorbeeld een slagzin).

INTRODUCTIE

U vertelt de leerlingen dat ze in deze les gaan oefenen met reclametaal. U vraagt welke advertenties ze hebben meegenomen en wat daarin wordt aangeprezen. Zouden de leerlingen dit product willen kopen? Waarom?

U vertelt de leerlingen dat ze een reclamebericht gaan presenteren.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Reclame is bedoeld om mensen enthousiast te maken voor een product en ze over te halen het te kopen.

In een reclamebericht:

- zeg je duidelijk om welk product het gaat;
- leg je de nadruk op de belangrijkste informatie over dat product;
- spreek je op enthousiaste toon;
- gebruik je enthousiaste woorden, zoals geweldig, fantastisch, schitterend of onmisbaar;
- sluit je op een originele en leuke manier af.

Instructie

U vraagt de leerlingen wat het doel van reclame eigenlijk is. (Mensen overhalen iets te kopen.) U bespreekt samen de reclame die u meebracht of de advertentie uit het leerlingenboek. *Waarom kun je zien dat dit reclame is? Welke woorden in de advertentie zijn echt reclamewoorden? Waarom?*

U legt uit dat reclametaal bedoeld is om iets aan te prijzen en om mensen enthousiast te maken voor een product. Schrijf een aantal enthousiasmerende woorden uit de advertenties op het bord. Laat de leerlingen aanvullen, bijvoorbeeld: fantastisch, voordelig, schitterend en must-have.

Als voorbeeld presenteert u zelf een reclamebericht, bij voorkeur het bericht dat u zelf had geselecteerd. Op enthousiasmerende toon prijst u het product aan. U vertelt wat het is, wat er bijzonder aan is, en waarom je het zou moeten kopen. U bedenkt een leuke afsluiting.

U bespreekt dit na door te vragen: *Voor welke winkel/welk bedrijf/welk product maakte ik reclame? Wat was de belangrijkste informatie? Hoe kon je dat horen? Welke informatie was nog meer belangrijk? Hoe was mijn stem? Hoe is die reclame afgesloten?*

U noteert de antwoorden van de leerlingen beknopt op het bord.

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Schenk daarbij ook aandacht aan de observatieschema's.

U vertelt dat het voldoende is als de leerlingen de nummers van de evaluatiepunten overnemen in hun schrift. U wijst op de tip en licht het woord 'slogan' toe. (slagzin, bijvoorbeeld: "Sranan sani, wi sani")

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bewaakt de tijd. Geef aan hoeveel tijd de leerlingen hebben om zich voor te bereiden en wanneer het tijd is om de berichten aan elkaar te presenteren. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen kiezen een onderwerp.
- De leerlingen bespreken hoe ze een onderwerp gaan aanprijzen.
- De leerlingen schrijven de belangrijkste woorden op.

Opdracht 2

- De leerlingen verdelen de rollen.
- De leerlingen bespreken de presentatie.
- De leerlingen oefenen de verbeterde versie en draaien de rollen om.

Opdracht 3

- De leerlingen presenteren en observeren elkaar.
- De leerlingen observeren elkaar met het observatieschema.
- De leerlingen wisselen van rol.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Prijs een ander artikel aan. Wat blijft hetzelfde? Wat doe je anders?

Verrijking: Prijs een product aan dat eigenlijk helemaal niet handig is of een product dat niet van goede kwaliteit is. Bijvoorbeeld: kleding die heel snel verslijt, een heel saai boek of spel, of bedenk zelf iets.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het presenteren en het kritisch beluisteren van een reclameboodschap. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Presentatievaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Een flyer schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling weet wat een activerende tekst is.
LESDOEL	De leerling kan aan de hand van aandachtspunten een flyer schrijven.
MATERIALEN	– Enkele flyers als voorbeeld – Klادblaadjes, tekenblaadjes (A4), kleurpotloden, viltstiften, tijdschriften, schaar, lijm (per groepen van vier)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier.

INTRODUCTIE

U laat enkele flyers aan de leerlingen zien en stelt de volgende vragen: *Hoe wordt dit genoemd? (een flyer) Waarvoor dient deze flyer? Wat is het doel van de maker? Hoe is ervoor gezorgd dat de flyer aantrekkelijk is en opvalt? Waar zie je vaak flyers/waar krijg je vaak een flyer?*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een flyer:

- is een ongevouwen folder met een voorzijde en achterzijde;
- heeft informatie op één of beide zijden;
- wil de lezer activeren om iets te doen;
- trekt de aandacht met een leuk plaatje en opvallende kleuren;
- geeft lokkertjes om de lezer te motiveren.

Instructie

U bekijkt samen de voorbeeldflyer in het leerlingenboek. U stelt vragen over de flyer: *Wat is het doel van de flyer? Welke belangrijke informatie lees je?* (bijvoorbeeld: hoe laat de sportdag begint en afgelopen is, hoeveel het kost, voor welke leeftijden het is, wie er komen optreden) *Hoe word je aandacht getrokken naar deze flyer?* (kleuren, afbeeldingen, grote letters) *Hoe word je als lezer gelokt/aangespoord om te komen? Wat voor tekstsoort is een flyer vooral: amuserend, informatief, activerend of overtuigend?* (activerend, hoewel een flyer ook informatie geeft) Bespreek eveneens met de leerlingen wat hen opvalt aan de taal op de flyer. (vaak met Engelse leenwoorden) Vraag de leerlingen te bedenken waarom dat is. (Engels voelt, vooral als het om een show gaat, modern aan en trekt daardoor de aandacht.) U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U legt uit dat de leerlingen zelf een flyer zullen maken waarmee ze mensen uitnodigen voor een activiteit op school. Bedenk samen een (fictieve) activiteit. Wellicht staat er al iets op het schoolprogramma waarbij aangesloten kan worden?

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, neemt u opdracht 1 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U helpt de groepen met ideeën. U stimuleert de leerlingen die niet zo actief meedoen.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen bedenken wat er op de flyer komt te staan.
- De leerlingen maken een schets van een tekening of zoeken naar afbeeldingen.

Opdracht 2

De leerlingen maken een schets van de flyer.

Opdracht 3

De leerlingen maken de tekst van de flyer aantrekkelijker.

Opdracht 4

- De leerlingen bespreken en controleren hun flyer.
- De leerlingen verbeteren hun werk.
- De leerlingen maken de flyer in kleur.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Ga na of je alle aandachtspunten hebt verwerkt in je flyer.

Verrijking: Ga na of je de informatie in de flyer nog aantrekkelijker kan maken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen hun flyers ophangen en laat ze elkaars flyers bekijken.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Schrijven in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Schrijven binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Engelse leenwerkwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met Nederlandse werkwoorden in de voltooid tijd; – geoefend met Engelse leenwerkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd en de onvoltooid verleden tijd.
LESDOEL	De leerling kan Engelse leenwerkwoorden vervoegen in de voltooid tijd.
MATERIALEN	– Infographic Engelse leenwerkwoorden – Eventueel Engels woordenboek of smartphone
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier aan de introductieopdracht. Ze werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U neemt met de leerlingen het informatieblokje in les 25 van thema 1 nog eens door. Daarna herhaalt u met een spelletje de vervoeging van Engelse leenwerkwoorden in de tegenwoordige en verleden tijd (t.t. en v.t.).

De leerlingen zitten in groepen van vier bij elkaar. U schrijft steeds één van onderstaande opgaven op het bord. De leerlingen overleggen met hun groep en schrijven de juiste vervoeging op. Daarna komt steeds een leerling per groep voor het bord om het antwoord op te schrijven. Deze leerling licht toe waarom voor een bepaalde vervoeging gekozen is. U corrigeert of vult zo nodig aan. De groepen die het goed hebben, krijgen een punt.

wij downloaden	jullie ... (v.t.)	(downloaden)
jij brainstormt	wij ... (t.t.)	(brainstormen)
jullie playbacken	ik ... (t.t.)	(playback)
ik skate	jij ... (v.t.)	(skatete)
zij timet	zij ... (v.t.)	(timede)
ik check	wij ... (v.t.)	(checkten)
jij savet	jullie ... (t.t.)	(saven)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

De regels voor Engelse leenwerkwoorden zijn vaak dezelfde als voor de Nederlandse werkwoorden.

De regel van 'tkofschiptaxietje geldt ook voor Engelse leenwerkwoorden.

Eindigt de stam op -e? Kijk dan naar de letter ervóór.

Eindigt het Engelse leenwoordwoord op een sisklank, dan gaat de regel van 't kofschiptaxietje ook op.

Bijvoorbeeld:

to push - ik push - hij pushte

Sommige Engelse leenwerkwoorden eindigen op een dubbele medeklinker.

Spreek het woord uit:

1. Klinkt het Engels? Laat dan beide medeklinkers staan.

Bijvoorbeeld:

to app (klinkt als ep) - *ik app* - *zij appt*

2. Klinkt het Nederlands? Je mag één medeklinker weglaten.

Bijvoorbeeld:

to scroll (klinkt als skrol) - *ik scrol* - *zij scrolt*

Voor de voltooid tijd gelden dezelfde regels als voor de Nederlandse werkwoorden.

	Engels	Nederlands	stam	v.t.	v.t.t.	v.v.t.
't kofschip-taxietje	to check	checken	check	zij check te	wij hebben gecheck t	hij had gecheck t
	to push (sisklank)	pushen	push	ik pusht e	zij heeft gepusht t	jullie hadden gepusht t
	to skate	skaten	skate	wij skatet en	hij heeft geskatet t	ik had geskatet t
	to app (zeg: ep)	appen	app	hij appt e	ik heb geappt t	wij hadden geappt t
overig	to jog	joggen	jog	jullie jog den	jij hebt gejog d	zij hadden gejog d
	to save	saven	save	zij saved en	jullie hebben gesaved d	jij had gesaved d
	to chill (zeg: tjil)	chillen	chil	wij child en	zij hebben gechild d	u had gechild d

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

U geeft uitleg bij het woord 'sponsoren' in opdracht 3f. (Sponsoren is geld geven in ruil voor het vermelden van de bedrijfsnaam. Het is een soort reclame.)

U wijst op de tip. Van werkwoorden als 'scrollen' en 'chatten' is het lastig te bepalen of ze in het Engels eindigen op één of twee medeklinkers. Vertel de leerlingen dat ze dat in een Engels woordenboek of op internet kunnen opzoeken. Typ: 'to scroll' of 'to scrol', 'to chatt' of 'to chat'. (Engelse hele werkwoorden beginnen met 'to'.) Hetzelfde geldt voor de -e bij 'typen' en 'mountainbiken'. Doe het eventueel voor.

Tot slot hangt u de Infographic Engelse leenwerkwoorden in het lokaal op. Wijs de leerlingen erop dat ze dit schema als geheugensteun kunnen gebruiken.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste paar opgaven van iedere opdracht samen. U wijst ze op het schema dat ze kunnen raadplegen en helpt hen de juiste categorie in de Infographic Engelse leenwoorden te vinden.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden. U verwijst daarbij steeds naar de Infographic Engelse leenwoorden. Daarin kunnen de leerlingen de verschillende categorieën Engelse leenwerkwoorden vinden.

Antwoorden

Opdracht 1

1. checkt; 2. mailt; 3. print; 4. traint; 5. finisht; 6. relaxt

Opdracht 2

1. checkte; 2. mailde; 3. printte; 4. trainde; 5. finishte; 6. relaxte

Opdracht 3

1. Ik heb soms wel uren aan één stuk door gegamed.
2. Heb jij nog vaak met haar gekypet?
3. Nee, we hebben meestal geappt.
4. Hij heeft langs de namen van kunstenaars gescrold.
5. Zij heeft veel over films gevlogd.
6. Een groot bedrijf heeft het theater gesponsord.

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de zinnen van opdracht 3 in de voltooide tijd.

Verrijking: Neem het schema met de Engelse leenwerkwoorden in je schrift over. Bedenk bij ieder voorbeeld nog een ander voorbeeld.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen zeggen welke Engelse leenwoorden beter kunnen worden opgezocht in een woordenboek. U demonstreert het opzoeken van Engelse leenwerkwoorden eventueel nog een keer. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Een script lezen

BEGINSITUATIE	De leerling kan verschillende tekstsoorten herkennen.
LESDOEL	De leerling leert wat een script is en hoe je daarmee werkt.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie.

INTRODUCTIE

U neemt een hoofdfiguur van een film als voorbeeld, bijvoorbeeld Harry Potter. U vraagt: *Bestaat Harry Potter echt?* (Nee, hij is een fantasiefiguur.) *Wie speelt Harry Potter in de film?* (een acteur, namelijk Daniel Radcliffe) *Wie kan vertellen hoe een film wordt gemaakt? Hoe gaat dat? Wat is er allemaal voor nodig?* U vraagt door tot er antwoorden komen als: een film wordt gemaakt met acteurs die een verhaal spelen; ze studeren die rol in; op papier staat wat ze moeten zeggen en doen; er wordt steeds een stukje film gespeeld en opgenomen; als het niet goed gaat, moet het opnieuw worden gefilmd.

U vertelt dat het verhaal van een film of toneelstuk, met daarin wat de acteurs moeten doen en zeggen, een script heet. En dat de leerlingen vandaag een script gaan lezen en toneel gaan spelen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een script:

- Wordt gebruikt bij een film, een televisieserie of een toneelstuk.
- Beschrijft heel precies alles wat erin te zien en te horen is, tot in het kleinste detail, zoals:
 - de plaats waarin het zich afspeelt;
 - welke personages er zijn;
 - informatie over de personages, bijvoorbeeld hoe oud ze zijn of wat ze dragen;
 - wat de situatie is, wat eraan voorafging;
 - wat er gebeurt;
 - wat de personages doen;
 - wat er wordt gezegd en hoe het moet worden gezegd.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt de leerlingen te bedenken wat het grootste verschil is tussen toneel en film. (Bij toneel is er livepubliek, waardoor de spelers hun fouten niet kunnen corrigeren. Bij toneel speel je bovendien het hele stuk in één keer. Bij een film wordt het stuk in delen opgenomen. Er is geen livepubliek bij. Toneelspelers moeten dus het hele script uit hun hoofd leren. Filmacteurs ook, maar zij kunnen een scène opnieuw spelen als ze fouten maken.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden

zich amuseren	de hartaanval	de repetitie
de betovering	humoristisch	het script
discussiëren	het leerjaar	de situatie
de gedaanteverwisseling	het personage	smekend
de handling	plaatsvinden	verwisselen

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden.

Laat enkele groepen het toneelstuk uitvoeren voor de klas. U complimenteert de leerlingen voor hun uitvoering. Bespreek het slot dat ze hebben bedacht. Vraag aan de groepen waar ze tegenaan liepen bij het spelen of bij het maken van het slot.

Antwoorden**Opdracht 1**

De leerlingen lezen en bespreken het script. Ze bekijken het ook op details.

Opdracht 2

De leerlingen lezen hun rol (nogmaals) luidop en bespreken deze na.

Opdracht 3

De leerlingen bedenken en schrijven een slot.

Opdracht 4

De leerlingen spelen het toneelstuk met het nieuwe slot.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Speel het toneelstuk nog een keer of lees het nogmaals voor. Wissel van rol.

Verrijking: Pas het script aan. Verander één van de volgende zaken: de plaats, wat de personages doen of wat er wordt gezegd.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Begrijpend lezen in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Begrijpend lezen binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Script 'Een betovering'

Plaats: Thuis bij Ingrid en Astrid.

Personages: Ingrid (elf jaar), draagt een nachtjapon en is op blote voeten.

Astrid (vijftien jaar), de zus van Ingrid, draagt ook een nachtjapon en is ook op blote voeten.

Moeder (veertig jaar), de moeder van Astrid en Ingrid, draagt een jurk en slippers.

Situatie: Het is vroeg in de ochtend en Astrid ligt nog in bed. Ze draagt een nachtjapon. Ze is net wakker. Het is gisteravond een beetje laat geworden, want ze keek met Ingrid naar een film. Het was een spannende, maar toch humoristische film, waarin een vader en een zoon verwisselden van lichaam. De vader werd de jongen en de jongen werd de vader. Ingrid en Astrid hadden zich erg geamuseerd. Na de film hadden ze nog een tijdje gediscussieerd wat er zou gebeuren als zo'n gedaanteverwisseling in het echt zou plaatsvinden.

Handelingen: Moeder staat in de keuken bij het aanrecht. Astrid is in haar slaapkamer, in bed.

Ingrid loopt de badkamer in, waar een spiegel boven de wastafel hangt.

Moeder: "Meisjes, schieten jullie op, anders komen jullie te laat op school!" (luid)

Handelingen: Astrid keert zich nog even om, trekt de deken over zich heen en broemt wat.

Ingrid kijkt in de spiegel.

Ingrid: "Help, help, mama, mama help!" (gillend)

Handelingen: Moeder rent naar de badkamer.

Moeder: "Astrid, meisje, wat is er? Voel je je niet goed?"

Ingrid: "Ik ben Astrid niet, ik ben Ingrid."

Moeder: "Luister Astrid.

Doe dat nooit meer, me zo laten schrikken. Ik kreeg bijna een hartaanval."

Handelingen: Astrid is ook geschrokken van het gegil en komt uit de kamer.

Ze kijkt ook in de spiegel en begint ook te gillen.

Moeder: "Ingrid, houd jij ook op."

Astrid: "Ik ben Ingrid niet, ik ben Astrid."

Ingrid: "Ik ben Ingrid."

Handelingen: Moeder kijkt boos, maar ook ongerust naar de meisjes.

Moeder: "Wat gebeurt hier? Worden we allemaal gek hier? Of houden jullie me voor de gek?"

Handelingen: Ingrid en Astrid praten tegelijkertijd, praten door elkaar.

Ingrid: "Ik denk ... dat wat er met ons gebeurt, net zoals in de film is."

Astrid: "Ja, dat denk ik ook ... het is net als in de film van gisteravond."

Handelingen: Moeder slaat een hand voor haar mond van schrik en kijkt met grote ogen.

Moeder: "Jullie bedoelen toch niet wat ik denk ... Ik kan het niet geloven."

Astrid: "Zo kunnen we echt niet naar school. Ik ga niet weer in leerjaar 7 zitten."

Ingrid: "Hé, voor één dag is het toch niet erg. Ik heb vandaag een rekenrepetitie en ik ken de sommen niet zo goed. (smekend) Mama mag Astrid m'n repetitie gaan maken?"

Moeder: "Nee. Dan zou dat bedrog zijn." (erg streng)

Fantasietaal

BEGINSITUATIE	De leerling weet: – wat fantasie is en heeft gehoord van sciencefiction; – wat de gebiedende wijs is.
LESDOEL	De leerling kan: – fantasiewoorden maken door verwisseling van medeklinkers; – fantasiewoorden uitspreken met typische accenten; – een verzoek in fantasietaal typeren; – aangeven dat klanken in talen verschillen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's.

INTRODUCTIE

Deze les is een voorbereiding op de lessen over verschil in klanken tussen talen. U herinnert de leerlingen aan het thema Fantasie en vraagt de leerlingen zich het volgende in te beelden:

Stel je voor: het is het jaar 2091. De bewoners van planeet aarde hebben al heel wat planeten ontdekt waarop andere wezens wonen. Er is een groep bewoners van de planeet Farawen op bezoek in Suriname. Ze proberen de Surinaamse talen te spreken. Maar er zijn belangrijke verschillen tussen de taal van de Faraweners en de Surinaamse talen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Stel je voor: het is het jaar 2091. De bewoners van planeet aarde hebben al heel wat planeten ontdekt waarop andere wezens wonen. Er is een groep bewoners van de planeet Farawen op bezoek in Suriname. Ze proberen de Surinaamse talen te spreken. Maar er zijn belangrijke verschillen tussen de taal van de Faraweners en de Surinaamse talen.

Vershil 1

De Faraweners kennen de medeklinker 'k' niet in hun taal. In plaats van k zeggen ze 'b'. Let op: in het Nederlands zou je 'mab' uitspreken als 'map', maar dat mag niet. De Faraweners moeten de b altijd uitspreken als een b, ook aan het einde van een woord.

Vershil 2

Faraweners geven geen bevelen, maar gebruiken toch de gebiedende wijs. Vóór ze de zin met de gebiedende wijs uitspreken, maken ze een belgeluid ('tjing'). Na de zin zeggen ze 'nô'. Hierdoor verandert het bevel in een verzoek.

Vershil 3

De Faraweners leggen bij woorden met twee lettergrepen het accent op de eerste lettergreep. Bij woorden met drie of meer lettergrepen ligt het accent om en om, dus bijvoorbeeld op de eerste en de derde lettergreep.

Voorbeeld:

	Stappen	
1.	Wat is de vraag in het Nederlands?	Wil je een kokosnoot kopen?
2.	Gebiedende wijs in het Nederlands	Koop een kokosnoot.
3.	Spelling in het Faraweens: k = b	Boop een bobosnoot.
4.	Vraag in het Faraweens: + tjing en + nô	Tjing boop een bobosnoot nô.
5.	Onderstreep de lettergrepen die nadruk krijgen.	Tjing boop een <u>bobosnoot</u> nô.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U behandelt de drie taalverschillen met het voorbeeld in het leerlingenboek. Daarna doet u met een ander voorbeeld op het bord nog een keer voor hoe je in stappen een zin 'vertaalt'.

	Stappen	
1.	Wat is de vraag in het Nederlands?	Wil je hier komen, Johanna?
2.	Gebiedende wijs in het Nederlands.	Kom hier, Johanna.
3.	Spelling in het Faraweens: k = b	Bom hier, Johanna.
4.	Vraag in het Faraweens: + tjing en + nô	Tjing bom hier nô, Johanna.
5.	Onderstreep de lettergrepen die nadruk krijgen.	Tjing bom hier nô, <u>Johanna</u> .

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Het is niet erg als de leerlingen niet alle opdrachten kunnen afmaken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bespreekt de antwoorden. Geef bij opdracht 1 beurten om de antwoorden op het bord te laten schrijven. Bij opdracht 2 en 3 geeft u mondelinge beurten. U corrigeert waar nodig.

Antwoorden

Opdracht 1

1. bibber; 2. barta; 3. bapab; 4. basi; 5. boekenbast; 6. fôdeiwoobo; 7. paba; 8. bôbo; 9. abu; 10. barailá
- b. basi (nr. 4)

Opdracht 2

1. bibber; 2. barta; 3. bapab; 4. basi; 5. boekenbast; 6. fôdeiwoobo; 7. paba; 8. bôbo; 9. abu; 10. barailá

Opdracht 3

1.
 1. Menno, wil jij betalen voor de kokosnoot?
 2. Menno, betaal voor de kokosnoot.
 3. Menno, betaal voor de bobosnoot.
 4. Menno, tjing betaal voor de bobosnoot nô.
 5. Menno, tjing betaal voor de bobosnoot nô.

2.
 1. Kishan, wil je opa groeten?
 2. Kishan, groet je opa.
 3. Bishan, groet je opa.
 4. Bishan, tjing groet je opa nô.
 5. Bishan, tjing groet je opa nô.

3.
 1. Meriam, wil je de kikker wegjagen?
 2. Meriam, jaag de kikker weg.
 3. Meriam, jaag de bibber weg.
 4. Meriam, tjing jaag de bibber weg nô.
 5. Meriam, tjing jaag de bibber weg nô.

Opdracht 4

- a. de k
- b. Op de eerste en de derde lettergreep.
- c. Eigen antwoord. De leerlingen passen de regels toe op het woord. Een k wordt een b en het accent valt om en om op de lettergrepen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het toepassen van de regels uit een andere taal. Tot slot haalt u de schriften op ter correctie en voor motiverende feedback.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling heeft: – geoefend met leestekens en hoofdletters; – geoefend met het vervoegen van werkwoorden in de voltooid verleden tijd; – geoefend met het vervoegen van Engelse leenwerkwoorden in de voltooid tijd.
LESDOEL	De leerling kan: – leestekens en hoofdletters juist plaatsen; – werkwoorden in de voltooid verleden tijd vervoegen; – Engelse leenwerkwoorden in de voltooid tijd vervoegen.
MATERIALEN	Infographic Leestekens en bijzondere tekens Infographic Werkwoorden Infographic Engels leenwerkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1. Ze werken individueel aan opdracht 2 en 3.

INTRODUCTIE

U wijst de leerlingen op de Infographics Leestekens en bijzondere tekens, Werkwoorden en Engelse leenwerkwoorden en neemt deze met de leerlingen door.

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 9, 17 en 25 van dit thema.

Instructie

U geeft de leerlingen even de tijd om de informatieblokken van de lessen 9, 17 en 25 te bekijken.

U vertelt de leerlingen dat zij zelfstandig de oefeningen gaan maken aan de hand van de regels die ze daarnet hebben gelezen. U wijst erop dat ze terug mogen bladeren in hun boek en eventueel de Infographics kunnen raadplegen.

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste paar zinnen van iedere opdracht samen. U helpt hen bij het denkproces door vragen te stellen en ze naar de juiste denkrichting te leiden. Laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf luidop denken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden. Besteed extra aandacht aan opdracht 2d. De stam van reizen is reis. Waarom is het dan niet: reiste? (Je moet kijken naar het hele werkwoord. En daar -en vanaf halen.)

Antwoorden

Opdracht 1

Eigen antwoord

Opdracht 2

Het hulpwerkwoord staat cursief aangegeven en het voltooid deelwoord onderstreept.

1. Rina *had* heel hard gestudeerd.
2. Jonge kinderen *hadden* graag naar van sprookjes geluisterd.
3. John *had* veel oude verhalen gelezen.
4. Opa en oma *waren* vaker naar onbekende eilanden gereisd.

Opdracht 3

Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Ik heb mijn vrienden een uitnodiging gemaild. Ik heb de antwoorden van mijn duopartner gecheckt. De zeiler heeft getraind voor de Olympische Spelen. Zijn vader heeft hem naar de top gecoacht. Waheeda en haar broer zijn voorzichtig van de berg geskatet. U corrigeert naar eigen inzicht.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de zinnen in de voltooid tegenwoordige tijd:

- Hij (printen) elke dag één pagina.
- Ik (mailen) elke dag mijn vriendin.

Verrijking: Kijk het werk van een ander duo na. Bespreek de fouten.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U laat enkele leerlingen voor het bord komen om hun slogan op te schrijven. Klopt het gebruik van aanhalingstekens, hoofdletters en Engelse leenwerkwoorden? Corrigeer zo nodig of laat de leerlingen dit doen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de spellingsonderwerpen van dit thema en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met alle themawoorden rond het thema Fantasia.
LESDOEL	De leerling herhaalt alle aangeboden themawoorden rond het thema Fantasia.
MATERIALEN	Blaadjes om de quizvragen op te schrijven
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie aan opdracht 1. De quiz wordt klassikaal gedaan.

VOORBEREIDING

Zorg voor een flinke stapel papiertjes.

INTRODUCTIE

U vertelt dat in deze les alle 45 themawoorden worden herhaald. Laat alle leerlingen om de beurt een themawoord opnoemen. Ze mogen geen themawoord herhalen!

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

U vertelt dat de leerlingen quizvragen gaan maken bij de themawoorden. U verdeelt de woordenschatlessen per groep. Elke groep van drie werkt aan de vijf vragen zoals aangegeven bij opdracht 1. Bij elk themawoord bedenken ze één vraag en twee antwoorden: één goed en één fout antwoord. Bijvoorbeeld:

Wat past er bij het woord eentonig?

A Muziek

B Saai

De leerlingen noteren elke vraag op een los blaadje. Op de achterzijde van hetzelfde blaadje noteren zij het antwoord. Als de groepen klaar zijn, leveren ze de vragen met antwoorden bij u in. U hoeft niet te wachten tot alle groepen vijf vragen hebben. U start met de quiz zodra het grootste deel van de groepen klaar is.

U trekt vervolgens uit de stapel steeds een vraag. Laat de leerlingen de antwoorden in hun schrift schrijven. (A of B)

U kunt de quiz ook op een wat actievere manier uitvoeren. Laat de leerlingen die voor A kiezen staan en de leerlingen die voor B kiezen zitten. Of laat de leerlingen die voor A kiezen lopen naar de linkerhoek van het lokaal en de leerlingen die voor B kiezen lopen naar de rechterkant van het lokaal.

Aan het eind van de quiz bespreekt u klassikaal de juiste antwoorden. In alle gevallen houden de leerlingen zelf de score bij. Degene met de meeste goede antwoorden is de winnaar.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, herhaalt u de regels rond vragen maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens voert u de quiz uit. Maak deze spannend, zodat de klas enthousiast meedoet. U complimenteert de winnaar(s). Als u niet alle vragen heeft kunnen stellen, bewaart u die voor een ander moment.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen schrijven vragen en antwoorden op.

Opdracht 2

De leerlingen spelen klassikaal de quiz.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met twee themawoorden die je nog moeilijk vindt.

Verrijking: Kies één woord uit de woordenschatlessen. Bedenk verschillende soorten vragen bij dat woord. Schrijf de vragen in je schrift op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenis van de themawoorden en geef deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Spelregels uitleggen

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft al geoefend met het geven van eenvoudige instructies; – is bekend met het spel 'Dyul'.
LESDOEL	De leerling kan de spelregels van een spel uitleggen.
MATERIALEN	Smartphone of laptop
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze nog weten wat een instructie is. Laat hen voorbeelden noemen. *Waar moet je op letten bij het geven van een instructie?* (bijvoorbeeld: stap voor stap, logische volgorde, signaalwoorden van tijd gebruiken, rustig en duidelijk spreken, gebaren erbij maken)

U vertelt dat het in deze les gaat om het uitleggen van spelregels. Is dat ook een instructie? Wat is hetzelfde? U legt uit dat het om het spelletje 'Dyul' gaat. Kennen de leerlingen dat? U bespreekt met hen hoe het spel gaat. Suggestie: speel het spel tijdens een gymles.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je iemand spelregels uitlegt, geef je eigenlijk een instructie.

Als je instructies geeft, doe je dat stap voor stap, in een logische volgorde. Je gebruikt signaalwoorden van tijd: eerst, daarna, vervolgens, tot slot. Je maakt er passende gebaren bij.

Zo leg je spelregels uit:

- Leg het doel van het spel uit. Wanneer heb je gewonnen?
- Vertel stap voor stap hoe het spel gaat:
 - leg eerst de belangrijkste spelregels uit;
 - vertel daarna de spelregels die je ook moet weten.
- Vraag of alles duidelijk is.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Dyul is een tikspel. De deelnemers zijn verdeeld over een veld. Het veld bestaat uit vier lijnen: drie parallel en de vierde lijn doorkruist het veld in een rechte lijn.

A	B

Er zijn twee groepen van vier, de tikkers en de renners. De tikkers mogen alleen op hun lijn bewegen en van daaruit iemand van de tegenpartij aftikken. Eerst wordt geloot wie de renners zullen zijn. Dat team probeert naar de overkant van het veld te komen en weer terug, zonder aangetikt te worden. Als dat lukt, roept de renner "yari" en is er een punt verdiend. Het spel stopt en de renners beginnen opnieuw. Als het niet lukt omdat iemand van het ene team is aangetikt, stopt het spel en mag het tikkersteam gaan rennen. Het

andere team is dus aan de beurt om punten te maken. Nadat beide groepen aan de beurt zijn geweest om punten te vergaren, heeft de groep met de meeste punten gewonnen. De klas mag zelf beslissen hoeveel rondes er worden gespeeld. Tip: laat een filmpje zien waarin het spel wordt gespeeld. (zoek op internet met het zoekwoord 'dyul' of 'djoel')

U vraagt de leerlingen wat je als eerste moet weten om Dyul te kunnen spelen. Wat is het belangrijkste? U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U stelt de groepen van drie samen of laat de leerlingen dit zelf doen. Laat de leerlingen bij opdracht 4 oefenen met het uitleggen van een bewegingsspel. Het mag ook een bordspel zijn.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Bewaak de tijd om toe te komen aan het klassikaal uitleggen van de spelregels in opdracht 4. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U laat enkele vertegenwoordigers van de groepen een spel uitleggen. Laat de leerlingen reageren door te vragen of ze denken het spel te kunnen spelen met de gegeven uitleg. Laat de leerlingen elkaar aanvullen tot de spelregels duidelijk zijn. Suggestie: laat de uitleg tijdens een gymles herhalen en speel het spel, als het speelveld zich daarvoor leent.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen denken na over de spelregels van het spel.

Opdracht 2

Een leerling legt de spelregels uit en de andere leerlingen observeren.

Opdracht 3

De leerlingen leggen de spelregels uit en de andere leerlingen observeren.

Opdracht 4

De leerlingen oefenen met de uitleg van de spelregels van een ander spel.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Oefen extra op lichaamstaal bij het uitleggen van de spelregels. Welke gebaren ondersteunen de uitleg?

Verrijking: Geef uitsluitend uitleg met gebaren. Lukt het je dan ook om het spel uit te leggen?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat leerlingen hun antwoorden toelichten. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met vlot spreken. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit Thema 4 Fantasia afgerond en ook repetities gemaakt over de lesstof.
LESDOELEN	– De leerling oefent extra aan in dit thema behandelde lesdoelen rond Begrijpend lezen en Schrijven. – De leerling doet verdiepende opdrachten bij in dit thema behandelde lesdoelen rond Begrijpend lezen en Schrijven.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.
MATERIALEN	– Kopieën van de werkbladen bij Thema 4 Fantasia. – Bij schrijven: – Leesboeken – Bij de verrijking: – Schrift – Kladpapier – Een vel papier – Pen, kleurpotloden of stiften

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

HERHALING LES 1: BEGRIJPEND LEZEN

Introductie

U neemt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B door. U controleert of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen Begrijpend lezen 3, 11, 19 en 26.

Informatie

Een schrijver verdeelt de tekst in stukken of in alinea's om de tekst prettiger leesbaar te maken. In een alinea staan zinnen die bij elkaar horen. Elke alinea gaat over één **deelonderwerp**. Komt er een nieuwe alinea, dan gaat het over een ander deelonderwerp. Het belangrijkste uit een alinea staat vaak helemaal aan het begin of juist aan het eind van de alinea, in de **kernzin**.

De schrijver kiest een goede volgorde voor de alinea's. Vaak maakt hij deze duidelijk met signaalwoorden van tijd of opsomming om de volgorde duidelijk te maken.

Bijvoorbeeld:

Verband	Signaalwoorden	Voorbeeld
tijd	voordat, vroeger, aanvankelijk, eerder, nadat, daarna, later, wanneer, tijdens, tegelijkertijd	Voordat hij naar school ging, liep hij eerst nog naar de winkel.
Opsomming	en, ook, verder, daarnaast, bovendien, ten slotte, als laatste, ten eerste/tweede/derde	Ten eerste heb ik het geld niet voor nieuwe kleren en ten tweede is je oude broek nog prima.

Instructie

U legt uit wat een alinea is: een stukje tekst over één deelonderwerp, waarin de informatie staat die bij elkaar hoort. Vaak kun je aan een witregel zien waar een nieuwe alinea begint. U bekijkt samen met de leerlingen enkele teksten in verschillende boeken. Vraag ze om alinea's aan te wijzen. Lukt dit?

U vertelt dat de kernzin van een alinea de belangrijkste zin is. Vaak staat de informatie hierin samengevat. U kunt een tekst gebruiken uit een lesboek van bijvoorbeeld aardrijkskunde of geschiedenis. Laat de leerlingen een kernzin opzoeken in een van de alinea's.

Leg uit dat een schrijver vaak vooraf bedenkt wat een logische volgorde is voor de alinea's. De schrijver maakt de volgorde soms duidelijk in de inleiding. Soms kun je het ook zien aan signaalwoorden van tijd. Weten de leerlingen nog wat dat zijn? (woorden die iets over de tijd zeggen, zoals eerst, daarna, later, ervoor, meteen, op hetzelfde moment, vervolgens)

U laat de leerlingen de alinea's van het werkblad lezen. Bespreek samen welke signaalwoorden van tijd erin staan en wat deze betekenen. Laat de leerlingen de opdrachten zelfstandig maken.

HERHALING LES 2: SCHRIJVEN**Introductie**

U neemt de informatie op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C door. U controleert of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u ook verwijzen naar de relevante informatie uit de lessen Schrijven 8, 16, en 24.

Informatie

Een **dialoog** is een gesprek tussen twee personen. In een verhaal kun je dat laten zien door op een nieuwe regel te beginnen als een ander begint te spreken. Ook kun je **aanhalingstekens** gebruiken om te laten zien wie iets zegt. Bekijk de voorbeelden.

*voorbeeld 1***De petfles en de rivier**

Het is het einde van de dag. De zon gaat bijna onder.

"Burp, zo ik moet boeren van al die plastic troep in mij."

"Ho ho, ik ben een petfles en laat me niet beledigen."

"Sorry, je bent een beetje gevoelig, snap ik. Zou ik ook zijn als je gewoon gedumpt wordt."

"Dank voor je begrip. Ja, die jongen had me mee moeten nemen. Dan had jij geen buikpijn gehad en was ik nog een keer nuttig geweest."

"Ja, jammer genoeg ben je niet de enige." Petfles en rivier slaken een diepe zucht. Zou het nog erger worden?

*voorbeeld 2***De olifant en de muis**

Olifant en muis zijn in het bos. Muis wil naar huis.

"Hé, grijze reus, wel uitkijken waar je loopt!"

"Ja, ja, maar jij moet ook opletten!"

"Mag ik even een stukje meerijden?"

"Waar moet je naartoe?"

"Naar mijn holletje, maar ik ben moe en het is nog zo ver."

"Nou vooruit, ik breng je wel. Klim maar op mijn slurf."

"Dankjewel olifant."

"Wow! Wat een fantastisch uitzicht heb ik hier bovenop je hoofd. Ik krijg er hoogtevrees van."

"Waar is het precies, muis?"

"Eh... we zijn er allang voorbij!"

"Echt? Ik heb nog maar één poot verzet!"

Muis en olifant moeten vreselijk lachen.

Instructie

U geeft uitleg over een dialoog. Daarbij kunt u naar les 8 verwijzen. *Een dialoog is een gesprek tussen twee mensen. Dat laat je vaak zien door op een nieuwe regel te beginnen als een ander begint te spreken.* U besteedt kort aandacht aan de interpunctie bij de directe rede. *Letterlijk gezegde zinnen zet je tussen aanhalingstekens. Gedachten komen vaak tussen gedachtestreepjes.* Zoek samen naar voorbeelden ervan in leesboeken en bekijk de teksten bij opdracht 1.

U licht opdracht 2 toe. Laat de leerlingen de opdracht maken. Bespreek deze direct na. Gaat het goed, dan gaan de leerlingen verder. Lukt het niet, probeer dan samen iets te bedenken.

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel opdrachten de leerlingen moeten maken. Vertel ook of ze opdracht I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Instructie

Opdracht I

U licht de opdracht kort toe.

Opdracht II

De leerlingen hebben vier verschillende kleuren potloden nodig. Hebben ze die niet, laat de onderdelen dan verschillend arceren: streepjes (recht, schuin), rondjes, golfjes.

Opdracht III

Als de leerlingen deze opdracht na I of II doen, hebben ze al een idee wat er van ze verwacht wordt. Licht zo nodig toe wat een legenda is.

U kunt ervoor kiezen om een kaart van de (omgeving van de) school te laten maken. Dan kunnen de leerlingen een echt voorwerp verstoppen, dit op de kaart aangeven en het voorwerp door een klasgenoot te laten terugzoeken.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden en criteria

Begrijpend lezen (les 1)

Opdracht 1

b. De chronologische volgorde is F-A-D-C-E-B.

Opdracht 2

- a. Door te letten op signaalwoorden van tijd.
- b. Bijvoorbeeld: Gisterochtend, Diezelfde middag, Pas in de avond, Vanmorgen.

Opdracht 3

- a. Drie signaalwoorden van tijd zoals eerst, voordat, vroeger, aanvankelijk, eerder, nadat, daarna, later, wanneer, tijdens, tegelijkertijd.
- b. Drie zinnen, bijvoorbeeld:
 - 1. Voordat ik naar school ga, pak ik mijn tas in.
 - 2. Eerst eet ik een roti en daarna mag ik spelen.
 - 3. Vroeger bracht mijn moeder me naar school, maar tegenwoordig ga ik zelf.

Schrijven (les 2)

Het resultaat is een zelf geschreven dialoog, die voldoet aan de volgende eisen:

- het is een gesprek tussen twee personages;
- voor en na de dialoog staat een zin;
- als een ander personage spreekt, begint de tekst op een nieuwe regel;
- er zijn aanhalingstekens gebruikt;
- er is een passende titel;
- de spelling is (grotendeels) correct.

Verrijking (les 1 en 2)**Opdracht I Zoek de weg****Opdracht 1****a. Ingekleurd**

- de supermarkt	- blauw
- de kledingwinkel	- groen
- de bakkerij	- geel
- de politie	- rood

b. Erbij getekend

- De school	- een leerling
- Het sportveld	- twee sporters
- De Waterkreek	- drie vissen
- De speeltuin	- vier kinderen

Opdracht 2

- Roué, de brandweer, de markt, het sportveld.
- Blusstraat, Dino, de vijver.

Opdracht 3

- Bijvoorbeeld: Als Roué uit zijn huis komt, gaat hij linksaf in de Speelstraat, Hij gaat de tweede straat links, de Vuurstraat in. Na de brandweer gaat hij bij de kruising linksaf, de Hoofdstraat in. Hij steekt de kruising met de Waterstraat over en gaat de eerste weg rechts. Dat is de ingang van de dierentuin. (Er zijn andere routes mogelijk.)
- Cleo loopt vanuit het Palmenbos over de Palmstraat naar de Waterstraat, daar gaat hij linksaf. Bij de kruising met de hoofdstraat slaat Cleo rechtsaf. Hij gaat de tweede straat naar rechts, dat is de Vuurstraat. Cleo woont aan de linkerkant in het tweede huis, tussen Dino en Pratul. (Er zijn andere routes mogelijk.)

Opdracht II Maak een schatkaart met beschrijving

Het resultaat is een zelfgemaakte schatkaart die voldoet aan de volgende eisen:

- de schatkaart is een plattegrond met verschillende gebouwen of plekken;
- er zit een legenda bij;
- er zit een uitleg of routebeschrijving bij de kaart;
- in de beschrijving of op de kaart is aangegeven waar de schat is.

Opdracht III Ontcijfer de plattegrond

Perdrosurgusla: een

Gransula: 1

Grandasingisula: flesje

Manbarisula:

1		o	k	e	r	
2			o	o	m	
3	l	o	m	p		
4		o	p	e	n	
5			a	d	e	m
6	k	a	s	t		

Alamandidonsula:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
				o				t			
	s		o	o			o	r	d		
s	l	a	n	g	e	n	s	e	r	u	m
l	a	r	s		r	e		n	u	r	i
a	n	t			f	e		s	m	n	e
n	k	s				f					r
g											

In het kistje zat: een kompas en 1 flesje slangenserum

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met de opdrachten, kunt u de volgende opdracht geven:

Herhaling: Pak een verrijkingsblad en kies één of meer opdrachten om te doen.

Schrijven: Lees samen met een klasgenoot je dialoog. Gebruik andere stemmetjes voor de dieren of dingen in je dialoog. Oefen tot jullie het een levendige dialoog vinden. Vraag of jullie de dialoog mogen voorlezen aan de klas.

Verrijking:

Bij opdracht I

- Maak zelf zo'n soort raadsel met meerdere puzzels. Gebruik daarbij woorden uit de woordenschatlessen.

Bij opdracht II

- Bedenk zelf een route. Schrijf het beginpunt op. Schrijf op hoe je loopt en waar je eindigt.
- Probeer in duo's elkaars routebeschrijving uit te voeren. Komen jullie op de juiste plaats uit? Lukt het niet, waar ligt het dan aan? Geef elkaar feedback op de routebeschrijving. Is de routebeschrijving volledig? Is alles duidelijk?

Bij opdracht III

- Schrijf een verhaal bij je schatkaart. Wie heeft de schat begraven? Wanneer? Waarom? Waarom werd de schat nooit opgehaald? Wat gebeurt er met de schat? Wie vindt de schatkaart uiteindelijk? Wat gebeurt er dan?
- Presenteer in viertallen je schatkaart aan elkaar. Laat de schatkaart zien. Lees ook de beschrijving voor. Geef elkaar feedback op het presenteren. Wie kan goed presenteren? Hoe doet hij/ zij dat? Wat heb je gezien dat je een volgende keer zelf ook kan gebruiken?
- Bekijk in viertallen elkaars schatkaart en beschrijving. Geef elkaar feedback. Welke schatkaart en beschrijving vinden jullie het leukst/best/duidelijkst/meest informatief/spannendst/mooist? Waarom? Schrijf voor jezelf een top en een tip op.
- Verstop een schat in of bij de school. Schrijf een routebeschrijving of maak een routekaart. Kan iemand anders de schat vinden?

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna de blaadjes op voor uw registratie.

THEMA

5

Samenwerking

Een nieuw thema

BEGINSITUATIE	De leerling is nog niet bekend met het nieuwe thema.
LESDOEL	De leerling maakt kennis met de aspecten van het nieuwe thema.
MATERIALEN	Tekenvellen (per groep één vel)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier aan opdracht 1 en 2. Ze werken individueel aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U introduceert het thema door een eigen ervaring te vertellen van samenwerking, bijvoorbeeld van gotong royong. U benoemt het thema nog niet, maar vraagt na uw verhaal waar uw ervaring een voorbeeld van is.

Vervolgens schrijft u het woord samenwerking op het bord en vertelt dat het nieuwe thema daarover gaat. Ga niet verder in op ervaringen van de leerlingen, want opdracht 1 biedt daar ruimschoots gelegenheid toe.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het nieuwe thema is Samenwerking waarbij er extra aandacht is voor Gotong royong (spreek uit: gottong-rojong). In Suriname is het een bekend woord. Het betekent samenwerken, klaarstaan voor een ander en elkaar helpen. Jij doet iets voor mij en morgen doe ik iets voor jou. Dat vinden we ook heel belangrijk.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U benadrukt dat het begrip gotong royong oorspronkelijk komt van de Javaanse bevolkingsgroep in Suriname, maar inmiddels bekend is onder andere bevolkingsgroepen. U vertelt de leerlingen dat ze in dit thema vaardigheden leren om anderen enthousiast te maken om aan een activiteit mee te doen en om zulke activiteiten te organiseren.

Voorbeelden zijn: een oproep schrijven waarin hulp wordt gevraagd, een taakverdeling opstellen en benodigdheden voor een activiteit bestellen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U benadrukt dat er bij opdracht 1 niet hoeft te worden geschreven.

Belangrijker is dat iedereen aan bod komt.

Verlengde instructie

U maakt samen met de leerlingen die dat nodig hebben een start met opdracht 1 en 2 door de werkwijze te demonstreren met enkele leerlingen. Lees vervolgens de vragen bij opdracht 3 voor en ga na of de vragen worden begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U laat enkele leerlingen hun eigen ervaringen rond samenwerking of gotong royong vertellen. Laat anderen reageren met een vraag ter verduidelijking of laat hen meer toelichting geven. Afhankelijk van de tijd neemt u opdracht 3 gezamenlijk door.

Antwoorden

Opdracht 1

- a. De leerlingen bedenken voorbeelden van samenwerking of gotong royong.
- b. De leerlingen bedenken welke voorbeelden ze zelf hebben meegemaakt.
- c. De leerlingen vertellen elkaar over een voorbeeld.

Opdracht 2

- a. De leerlingen maken een woordspin over samenwerking of gotong royong.
- b. De leerlingen ruilen van woordspin en benoemen de woorden die ze zelf niet hadden.

Opdracht 3

1. Les 26
2. Les 18, 19 (en 20)
3. Les 30
4. Bezittelijke voornaamwoorden
5. Les 27
6. De les gaat over stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden en op de afbeelding zie je stof.
7. Les 24
8. Samenstellingen

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun keuze te laten toelichten. U vraagt telkens aan de andere leerlingen of ze het ermee eens zijn. Op deze manier krijgt u een goed beeld van de houding van de leerlingen ten opzichte van het thema.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele woorden rond het thema samenwerking.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdrachten 1 en 5. Ze werken individueel aan opdrachten 2 tot en met 4.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze nog weten wat 'gotong royong' betekent. (samenwerken) U laat enkele leerlingen aan het woord en/of u vertelt zelf enkele Surinaamse voorbeelden van 'gotong royong'.

In de Javaanse gemeenschap komen mensen bijvoorbeeld bij elkaar om een huis te bouwen. In de Hindoestaanse gemeenschap bijvoorbeeld komen vrouwen bij elkaar om voor een huwelijksfeest de tent te versieren en de mannen om te koken. U zegt dat de les van vandaag zal gaan over nieuwe woorden die te maken hebben met 'gotong royong'.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de afkomst	De familie of het land waar je vandaan komt.	Angela is van Chinese afkomst.
cultureel	Wat met jarenlange (of zelfs: eeuwenlange) gewoontes en gebruiken van een volk of wat met kunst te maken heeft.	In het cultureel centrum is een tentoonstelling over de Inheemsen te zien.
de gastheer/de gastvrouw	De man of vrouw bij wie iemand als gast is.	Tijdens het feestje had de gastheer voor iedereen een kleine verrassing.
gezamenlijk	Met elkaar. Samen.	De sporters zongen bij de prijsuitreiking gezamenlijk het Surinaamse volkslied.
de immigratie	Het in een land komen wonen.	Veel mensen zijn door immigratie in Suriname komen wonen.
het individu	Eén enkel mens.	Elk individu moet zich aan de regels van fatsoen houden.
de inspanning	De moeite die het je kost om iets te doen.	Het optillen van de zware balk kostte veel inspanning van de arbeiders.
loyaal	Trouw zijn aan iemand.	Vele arbeiders gingen niet in staking, omdat zij loyaal bleven aan de leiding van het bedrijf.

normen en waarden	Geschreven en ongeschreven regels in de samenleving voor normaal gedrag.	Volgens mijn oma is één van de Surinaamse normen en waarden dat je respect moet hebben voor ouderen en hen waar nodig moet helpen.
oorspronkelijk	Eerst, aan het begin. Aanvankelijk.	Oorspronkelijk woonden er alleen Inheemsen in Suriname.
de overtocht	Het oversteken van een stuk water, een rivier of een zee met een boot.	De overtocht van Paramaribo naar Meerzorg duurde minder dan een kwartier.
het ritueel	Iets heel plechtig doen in een vaste volgorde.	Het is een vast ritueel om met Divali eerst te bidden en dan lichtjes aan te steken.
de traditie	Een gewoonte of leefregel die een groep mensen al heel lang volgt.	Het is een traditie om je schoenen uit te doen als je ergens naar binnen gaat.
een wederdienst bewijzen	Iets terugdoen voor iemand die iets voor jou heeft gedaan.	Om mijn tante een wederdienst te bewijzen voor het bakken van mijn verjaardagstaart, ging ik haar erf van onkruid ontdoen en harken.
zorgdragen voor	Passen op. Zorgen voor.	Tijdens het festival zal de politiekapel zorgdragen voor de muziek.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U schrijft de themawoorden uit script 1 op het bord. U vraagt de leerlingen vooral op deze woorden te letten om achter de betekenis te komen. U leest vervolgens script 1 voor.

Script 1:

*Samenwerken is zo fijn! Het met z'n allen opknappen van het sportveldje bijvoorbeeld is niet alleen gezellig, maar het werk is ook sneller af. **Oorspronkelijk** was er geen geld voor om dat door anderen te laten doen, dus hebben we nu besloten om het zelf te gaan doen. En dan zie je: **het individu**, iemand alleen, stelt maar weinig voor, maar **gezamenlijk**, met anderen samen, kun je veel bereiken. Als iedereen meewerkt, leveren die gezamenlijke **inspanningen** van iedereen al snel iets heel moois op.*

*Als je samenwerkt, is het belangrijk om **loyaal** te zijn aan elkaar. Je moet trouw zijn aan elkaar en elkaar helpen. De eerste keer levert het misschien iets op voor een ander, maar de volgende keer zullen mensen jou **een wederdienst bewijzen** door jou te helpen. En het is echt niet alleen maar hard werken. Het is vaak **traditie** om na het harde werk af te sluiten met een hapje en een drankje! Zo gaat dat vaak al jaren. Dat deden we bij het sportveldje ook. Er was een tante die daar **zorg voor** wilde **dragen**. Ze kon niet helpen met het zware werk, maar kon wel heerlijke hapjes maken. En enkele jongere dames en heren hielpen haar en leerden zo ook die hapjes maken.*

U vraagt naar de betekenis van de themawoorden uit script 1, waarbij de leerlingen de betekenis in eigen woorden moeten weergeven. U geeft daarop feedback. De klas mag waar nodig aanvullingen plegen.

U volgt dezelfde werkwijze voor script 2.

Script 2:

*Ik was laatst op een **cultureel** feest in Paramaribo. Je kon 's avonds gratis naar allerlei musea vol kunst of naar een museum waar bezoekers meer kunnen leren over hun **afkomst** of de afkomst van anderen gaan. Het is interessant om meer te leren over waar iemand vandaan komt. Veel mensen in het verleden zijn door **immigratie** naar Suriname gekomen. Ze zijn dus uit een ander land hierheen verhuisd. Ze hebben allemaal hun eigen **rituelen** meegenomen. Sommige van die rituelen doen ze al jaren op een vaste manier. Dat stopt niet als je in Suriname komt wonen. We kunnen veel van elkaar leren. Hoe verschillend we ook zijn, we hebben veel overeenkomsten. We hebben veel vergelijkbare **normen en waarden**. Er hoeft geen wet te zijn die je zegt dat je aardig moet zijn tegen je burens, maar doen we dat allemaal wel? Helaas vinden sommige burens het heel gewoon om ruzie met elkaar te maken. Jij leeft toch niet zo?*

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht ook de betekenis toe van de themawoorden die niet in de scripts zijn verwerkt: de gastheer/de gastvrouw - de overtocht. U maakt een begin van een woordspin rondom het woord traditie op het bord. Vervolgens vertelt u de leerlingen dat ze hiermee verder mogen gaan in duo's. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u samen de betekenissen van de themawoorden. U vraagt hun om enkele woorden in hun eigen woorden uit te leggen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U kijkt de woordspinnen per duo na. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen maken een woordspin met minimaal acht woorden over het woord traditie. Daarna ruilen ze met een ander duo en vergelijken hun woorden.

Opdracht 2

1. gezamenlijk; 2. afkomst, oorspronkelijk; 3. zorgdragen, wederdienst; 4. traditie; 5. ritueel; 6. loyaal; 7. individu.

Opdracht 3

- De gastheer ontvangt iedereen bij het feestje.
- In het cultureel centrum is een tentoonstelling te zien over de kunst van de Wayana.
- Ruim 100 jaar geleden zijn veel Javanen door immigratie in Suriname terechtgekomen.
- Eén van de Surinaamse normen en waarden is dat je dat je 'u' zegt tegen een ouder persoon.
- De overtocht van Suriname naar Guyana duurt een halfuur.

Opdracht 4

a. wederdienst – iets terug doen; b. loyaal – trouw; c. overtocht – oversteek; d. normen en waarden – leefregels; e. inspanning – moeite; f. traditie – gewoonte; g. individu – mens; h. oorspronkelijk – eerst

Opdracht 5

De leerlingen vergelijken de antwoorden met hun duopartner.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf bij drie themawoorden een woord met bijna dezelfde betekenis op.

Verrijking: Maak een zin met een van de themawoorden.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. De leerlingen geven aan welke woorden ze het moeilijkst of het makkelijkst vonden. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Verbanden: voorbeeld

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met verbanden en signaalwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – voorbeelden noemen van signaalwoorden die een voorbeeld aangeven; – voorbeelden in een tekst herkennen aan de hand van deze signaalwoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 5.

INTRODUCTIE

U vraagt wat de leerlingen al weten over gotong royong.

Bijvoorbeeld: *Waar komt het begrip oorspronkelijk vandaan? Wat zijn goede voorbeelden van gotong royong?* Laat leerlingen vertellen hoe ze het begrip kennen en of ze het wel eens gebruiken.

U vervolgt: *We gaan in deze les een tekst lezen waarin gotong royong verder wordt uitgelegd.*

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden. Eén ervan is **voorbeeld**.

De **signaalwoorden** *bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals* en *als* geven aan dat er een voorbeeld volgt in het volgende zinsdeel, de volgende zin of alinea.

Bijvoorbeeld:

Je kunt op veel manieren aardig zijn voor een ander, **zoals** iemand helpen. Maar ook iets liefs zeggen of een brasa geven zijn **een voorbeeld** van aardig gedrag.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U bespreekt dat de leerlingen eerder iets over verbanden hebben geleerd. *Welke verbanden waren dat?* (reden-verklaring, oorzaak-gevolg, tijd en voorbeeld)

U bespreekt de voorbeelden in het informatieblokje. Zien de leerlingen dat 'bijvoorbeeld' ook een voorbeeld aangeeft? Laat de leerlingen meer zinnen bedenken met een voorbeeld erin en schrijf die op het bord.

Bespreek met de leerlingen in welke tekstsoorten meer voorbeelden zullen voorkomen: in een verhalende tekst of in een instruerende tekst. (In een instruerende tekst, bijvoorbeeld in een schoolboek.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen?

U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 2.

Impliciete woorden		
afstemmen	onderling	de uitvaart
de gewoonte	om elkaar geven	voldoende
de laos	de petjil	de voorouder
ieder voor zich	singi neti	waarderen
in moeilijke tijden	uitbetalen	zorgdragen voor
Uitdrukking/spreekwoord		
vele handen maken licht werk		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

a. samenwerken; b. Indonesië (Java); c. alinea 3.

Opdracht 2

a. Hoe de Javaanse-Surinamers gotong royong in de praktijk brachten; b. denk aan.

Opdracht 3

a. Een weggelopen hond zoeken en de begrafenis regelen; b. bijvoorbeeld.

Opdracht 4

Afbeelding 1: samen de buurt opruimen en schoonmaken; afbeelding 2: samen de klas opruimen en schoonmaken.

Opdracht 5

- Eigen antwoord; de leerlingen vergelijken hun antwoorden.
- Eigen antwoord, bijvoorbeeld: een boodschap doen voor iemand; bij een klasgenoot huiswerk thuisbrengen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk een voorbeeld van gotong royong. Schrijf er een alinea over. Gebruik één van de signaalwoorden voor voorbeeld.

Verrijking: Bedenk een voorbeeld van gotong royong. Schrijf er een alinea over. Gebruik één van de signaalwoorden voor voorbeeld. Bedenk een tussenkopje voor je alinea.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U let erop dat alle tekstverbanden aan bod komen en er voldoende voorbeelden worden gegeven. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Help mij vandaag en morgen help ik jou!

Gotong royong

- 1 Wat een fijne woorden om uit te spreken, hè? Gotong royong. Herhaal het een paar keer. Gotong royong heeft te maken met gezamenlijke inspanning, met samenwerken.

Geschiedenis

- 2 Gotong royong is oorspronkelijk een Javaans woord, dat hoor je meteen. Het komt van Java, een eiland in Indonesië, waar de Javaanse voorouders van sommige Surinamers vandaan kwamen. Tijdens de Javaanse immigratie tussen 1890 en 1938 maakten ze de overtocht naar Suriname. Naast laos en peperzaadjes namen ze ook hun normen en waarden en gewoonten mee naar Suriname, zoals 'gotong royong'.

Gotong royong in actie

- 3 Een voorbeeld van hoe Surinaamse-Javanen 'gotong royong' uitvoerden, is dat ze samen bouwden. De hele familie bouwde gezamenlijk een huis voor familieleden, want *vele handen maken licht werk*. De gastheer hielp mee met het bouwen. De gastvrouw en de andere vrouwen van de hulpontvangende familie kookten voor de bouwers. Niemand werd uitbetaald, een bordje heerlijke nasi of bami of petjil was voldoende. Gewoon, omdat je voor elkaar zorgdraagt en loyaal bent naar elkaar. Als na een tijdje andere familieleden een huis wilden bouwen, dan bewezen de gastheer en de gastvrouw samen met hun gezin of familie een wederdienst en hielpen meebouwen.

Gotong royong kan overal

- 4 Bij gotong royong gaat het om 'wij samen', niet om het individu, ik alleen. Niet ieder voor zich, maar samen voor elkaar. Denk aan samenwerken, samen leven, samen spelen, samen lachen, samen verdriet hebben, samen helpen, samen delen en om elkaar geven.

- 5 In Suriname hebben we veel van elkaars culturele gewoonten geleerd en overgenomen. Het 'gotong-royongen' is inmiddels ook bij veel Surinamers van niet-Javaanse afkomst een traditie geworden. Bijvoorbeeld als er een hond is weggelopen, dan helpt iedereen zoeken. Of als iemand is overleden. Dan komen tantes, ooms, neefjes en nichtjes helpen met het organiseren van de rituelen rond de uitvaart, zoals singi neti. Onderling wordt er dan afgestemd wie wat doet of betaalt. Gotong royong wordt gewaardeerd, vooral in moeilijke tijden. De personen die geholpen worden, zijn altijd dankbaar.

Lijgend en meewerkend voorwerp

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het benoemen van de zinsdelen persoonsvorm, gezegde, onderwerp, lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp in enkelvoudige zinnen.
LESDOEL	De leerling kan het lijdend en meewerkend voorwerp in een zin benoemen.
MATERIALEN	Infographic Zinsdelen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U schrijft enkele zinsdelen door elkaar op het bord:

Mama Urmie / gemaakt / lekkere nasi / heeft / voor Gilly

U daagt de leerlingen uit daar zoveel mogelijk verschillende zinnen mee op te schrijven.

U geeft hun tijd om dit met een duopartner op een kladblaadje uit te proberen.

Daarna inventariseert u.

Er zijn verschillende volgordes mogelijk:

- Mama Urmie heeft lekkere nasi voor Gilly gemaakt.
- Lekkere nasi heeft mama Urmie voor Gilly gemaakt.
- Voor Gilly heeft mama Urmie lekkere nasi gemaakt.
- Mama Urmie heeft voor Gilly lekkere nasi gemaakt.
- Lekkere nasi voor Gilly heeft mama Urmie gemaakt.

Vervolgens benoemen de duo's de zinsdelen die ze al kennen: pv, wg, ow, lv en mv.

U laat de duo's toelichten hoe ze aan hun antwoord kwamen. Laat hun de regels herhalen. U corrigeert en vult aan wanneer dat nodig is.

mama Urmie = onderwerp; heeft = persoonsvorm; heeft gemaakt = werkwoordelijk gezegde; lekkere nasi = lijdend voorwerp; voor Gilly = meewerkend voorwerp.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het lijdend voorwerp (lv) vind je door te vragen: wie of wat + werkwoordelijk gezegde + onderwerp?

Het meewerkend voorwerp (mv) vind je door te vragen:

aan wie of voor wie of aan wat of voor wat + wg + ow + lv.

Bijvoorbeeld:

De hele familie bouwde een nieuw huis voor één van de slachtoffers van de natuurramp.

Wat bouwde de hele familie?

– lv = een nieuw huis.

Voor wie bouwde de hele familie een nieuw huis?

– mv = voor één van de slachtoffers van de natuurramp.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt dat er bepaalde werkwoorden zijn die vaak in combinatie met een meewerkend voorwerp staan in de zin. U schrijft enkele voorbeelden op het bord en laat de leerlingen een zin bedenken met dat werkwoord en een meewerkend voorwerp.

Bijvoorbeeld:

Geven/overhandigen/schenken (aan)

Antwoorden/vertellen (aan)

Schrijven/e-mailen (aan)

Schrijven (voor)

Beloven (aan)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Besteed daarbij aandacht aan de wijze van noteren in het schrift. U wijst erop dat in het geval het wg uit meerdere werkwoorden bestaat, zowel de pv als het wg genoteerd moeten worden (zoals in de Antwoorden). U gaat na of iedereen de instructie heeft begrepen. Tot slot wijst u op de Infographic Zinsdelen die u in de klas ophangt. U legt uit dat de leerlingen met de Infographic Zinsdelen een overzicht hebben van alle zinsdelen. Ze kunnen de Infographic gebruiken als geheugensteun.

Verlengde instructie

U ontleedt de eerste zinnen van de oefening samen met de leerlingen die dat nodig hebben. U herhaalt met de leerlingen de vragen die nodig zijn om de zinsdelen te kunnen benoemen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen. Besteed extra aandacht aan zin 2d. In zin d. zullen veel leerlingen 'de bank' als mv hebben aangeduid, maar in dit geval is 'de bank' onderdeel van het lv: een cheque voor de bank (vergelijk: een opscheplepel voor de rijst). U inventariseert de werkwoorden die in combinatie met een meewerkend voorwerp in de zin staan.

Antwoorden

Opdracht 1

1. pv/wg = organiseerden, ow = de medewerkers
2. pv/wg = had/had doorgegeven, ow = Andy
3. pv/wg = gaf, ow = Alice
4. pv/wg = moest/moest uitschrijven, ow = de financiële afdeling
5. pv/wg = liet/liet zien, ow = Alice
6. pv/wg = schonk in, ow = Gilly's moeder

Opdracht 2

a. Wat organiseerden de medewerkers?	- lv = een feestje
Wat had Andy al doorgegeven?	- lv = de gastenlijst
Wat gaf Alice?	- lv = de plannen
Wat moest de financiële afdeling uitschrijven?	- lv = een cheque voor de bank
Wat liet Alice zien?	- lv = haar feestjurk
Wat schonk Gilly's moeder in?	- lv = een glas thee

b. Voor wie organiseerden de medewerkers een feestje?	- mv = voor Jane
Aan wie had Andy de gastenlijst al doorgegeven?	- mv = aan Rez
Aan wie gaf Alice de plannen?	- mv = Andy
Voor wie moest de financiële afdeling een cheque uitschrijven voor de bank?	- mv = voor Reza
Aan wie liet Alice haar feestjurk zien?	- mv = Gilly's moede
Voor wie schonk Gilly's moeder een glas thee in?	- mv = voor haar

Opdracht 3

De leerlingen vergelijken de antwoorden met hun duopartner.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Benoem de zinsdelen. Schrijf de vraag op die nodig is om de pv, het ow, het lv en het mv te vinden.

- Ana koopt elke ochtend de krant voor haar opa.
- Humanitaire hulp wordt altijd verleend aan slachtoffers van een natuurramp.

Verrijking: Bedenk twee werkwoorden (niet uit deze les) die vaak samen met een meewerkend voorwerp voorkomen. Maak er zinnen mee waarin een meewerkend voorwerp voorkomt. Schrijf de zinnen in je schrift op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U herhaalt dat de pv altijd eerst moet worden gezocht. De bijwoordelijke bepalingen worden altijd als laatste gezocht omdat de andere zinsdelen nodig zijn om deze te vinden. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling kan zelfstandige naamwoorden van bijvoeglijke naamwoorden onderscheiden.
LESDOEL	De leerling kan stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden vormen door de regels toe te passen.
MATERIALEN	– Gouden oorbel (of ander sieraad) – Houten kam – Plastic broodzak
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdrachten 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U herhaalt hoe bijvoeglijke naamwoorden worden gevormd. U schrijft eerst de volgende oefening op het bord en vraagt de leerlingen het bijvoeglijk naamwoord in hun schrift te schrijven.

De dieren hebben een (stevig) ... kooi.

Deze kooi is gemaakt door enkele (handig) ... jongens van de school.

De jongens hebben op YouTube opgezocht hoe ze die in elkaar moeten zetten. (Slim) ... idee toch? Nadat de leerlingen de bijvoeglijke naamwoorden hebben opgeschreven, bespreekt u de antwoorden met hen. U laat steeds een leerling het antwoord op het bord schrijven en u omcirkelt de verbuigings -e. U vraagt aan de leerlingen hoe de woorden 'stevige, handige en slim' worden genoemd. (bijvoeglijke naamwoorden)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord is een bijvoeglijk naamwoord dat zegt van welk materiaal iets is gemaakt.

Bijvoorbeeld:

De *houten* tafel. (Het is een tafel van hout. Hout is het materiaal.)

De *gouden* oorbel. (Het is een oorbel van goud. Goud is dus het materiaal.)

De stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden eindigen bijna altijd op -en.

Soms blijft de stofnaam onveranderd:

- een aluminium buis
- een bamboe hutje
- een plastic fles

Soms kun je kiezen tussen de twee vormen:

- een gipsen been of een gips been
- een rubberen bal of een rubber bal

Een enkele keer verandert de grondvorm van het woord:

- de glazen vaas

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt de leerlingen dat de les zal gaan over stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden.

U vraagt aan de leerlingen van welk materiaal de tafel is gemaakt (hout). U schrijft op het bord: de houten tafel.

U vraagt daarna van welk materiaal de oorbel is gemaakt (goud). U schrijft op het bord: de gouden oorbel.

Vervolgens toont u de leerlingen een papieren tas en vraagt hen van welk materiaal die is gemaakt (papier). U schrijft op het bord de papieren tas.

U vraagt aan de leerlingen wat ze opmerken als ze naar de stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden kijken (de -en is onderstreept; de bijvoeglijke naamwoorden eindigen op -en). Daarna vraagt u aan de leerlingen van welk materiaal de broodzak is gemaakt (plastic), dan zegt u aan de leerlingen dat 'plasticen' niet bestaat. Het stoffelijk bijvoeglijk naamwoord voor 'plastic' blijft dus 'plastic'. U schrijft op het bord: de plastic broodzak.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen begrepen zijn.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u samen de eerste zin van opdracht 1.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

1. gouden; 2. rieten; 3. marmeren; 4. zilveren; 5. ijzeren

Opdracht 2

1. Fluwelen; 2. porseleinen; 3. zijden; 4. betonnen; 5. bronzen en kartonnen

Opdracht 3

De leerlingen vergelijken de antwoorden met hun duopartner.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de juiste vorm van het stoffelijk bijvoeglijk naamwoord op.

- Sam heeft een (papier) tasje gevouwen voor An.
- Ik draag graag een (katoen) broek.

Verrijking: Schrijf twee voorbeelden op van stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden die voorkomen in het lokaal of het schoolerf.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. De leerlingen geven enkele voorbeelden van stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden die tijdens deze les niet zijn behandeld.

U noteert welke leerlingen moeite hebben met de opdrachten en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Lied over saamhorigheid

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft in het kader van het thema gesproken over saamhorigheid; – krijgt muzieklessen en kan het eerste en tweede couplet van het volkslied zingen; – spreekt minstens twee talen.
LESDOEL	De leerling kan: – een voorbeeld geven van taalverwantschap; – het refrein van 'Ham sab Sūrīnāmī hai' vertalen naar de eigen moedertaal.
MATERIALEN	Een audio-opname van het lied en apparatuur om dit te laten horen
ORGANISATIE	Deze les kan in samenwerking met een muzikleerkracht worden gegeven. De leerlingen zitten in groepen van twee of drie leerlingen, zoveel mogelijk taalhomogeen.

VOORBEREIDING

U heeft de volledige tekst van het lied en de vertaling ervan bestudeerd in het bronnenmateriaal en het lied beluisterd. (Het lied is ook op YouTube te vinden.)

INTRODUCTIE

U vraagt: *Wat is de eerste regel van ons volkslied?* (God zij met ons Suriname)
Waarom heeft een land een volkslied? (Om eenheid en saamenhorigheid te bevorderen, om te zingen bij nationale hoogtijden en bij internationale wedstrijden of andere gelegenheden die belangrijk zijn voor het land.)

U zingt samen met de leerlingen het volkslied. U vertelt dat er veel liederen zijn, die net als het volkslied gaan over de eenheid van een volk. De leerlingen zullen in deze les kennismaken met zo'n lied. Het lied heet 'Ham sab Sūrīnāmī hai'. Hiervoor kan de cd van Raghunandan (2006) worden gebruikt.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Refrein van het lied *Ham sab Sūrīnāmī hai'*

(Refrein:)

Ham sab Sūrīnāmī hai'
 Ham sab Sūrīnāmī hai'
 Apnī manzil ek hai, ha ha ha
 ek hai, ho ho ho, ek hai
 Ham sab Sūrīnāmī hai'
 Ham sab Sūrīnāmī hai' (2x)

Sūrīnām kī dharatī khanīj barī
 sartāz stāts olī hai
 Barso' se hamne isako apne
 mehanat se pālā hai

Wij zijn allen Surinamers
 Wij zijn allen Surinamers
 En hebben eenzelfde bestemming, ha ha ha
 Is hetzelfde, ho ho ho, is hetzelfde
 Wij zijn allen Surinamers
 Wij zijn allen Surinamers (2x)

De Surinaamse bodem heeft veel bodemschatten
 Staatsolie is onze trots, door jarenlang hard werken
 opgebouwd

Desh kī rakshā kī khātir ham shamshīr uthā lenge Bikhare-bikhare tāre hai' ham lekin jhilamil, ek hai, ha ha ha ek hai, ho ho ho, ek hai <i>Refrein</i> Mandir hai' yahā' giri jā kā hai yahā' aur masjid bhī hai yahā' Har dharma aur jāti ke prati sabhāvanā hai yahā' Aman hī apanī pūnjī hai Aman hī apanā nārā hai Rāng birange dīpak hai' ham lekin jagamag, ek hai, ha ha ha ek hai, ho ho ho, ek hai <i>Refrein</i>	Wij zijn bereid te strijden voor ons land Wij zijn als verspreide sterren, maar de schittering is slechts één Er zijn hier tempels, kerken en moskeeën Er is hier respect voor ieders geloof en etnische afkomst Vrede is onze rijkdom, vrede is onze leuze Wij zijn een bonte schakering van lampen, maar het schijnsel is één
---	---

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U laat het lied horen. U vraagt in welke taal dit lied wordt gezongen. (Hindi)

U vertelt dat het Hindi een taal is die door honderden miljoenen mensen wordt gesproken. *Het is een Indiase taal. Het Sarnāmi, dat in Suriname wordt gesproken, lijkt op het Hindi. Dat komt omdat het Sarnāmi familie is van het Hindi. Als talen familie van elkaar zijn, spreken we van taalverwantschap.*

Waarom denk je dat het Sarnāmi en Hindi verwant zijn aan elkaar? (De voorouders van de Sarnāmi-sprekers kwamen uit India.)

U vraagt aan de Sarnāmi sprekende leerlingen of ze kunnen vertellen waarover het lied gaat. Als er geen Sarnāmi sprekende leerlingen zijn, vertelt u dit zelf. Het lied wordt nogmaals afgespeeld en de leerlingen mogen meeklappen. Daarna legt u de nadruk op het refrein. U leest het voor en de leerlingen mogen het meelezen uit hun boek.

Daarna speelt u het refrein nog een keer af en mogen de leerlingen meezingen (en klappen).

Tot slot verdeelt u de leerlingen in taalhomogene groepen. U licht kort opdracht 1 toe en gaat na of deze door iedereen is begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdracht uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U bekijkt het werk van de leerlingen terwijl ze bezig zijn. Het is handig als de leerlingen de vertaalde tekst voor zichzelf opschrijven. Als de leerlingen klaar zijn, geeft u elke groep de beurt om zijn tekst te zingen. Bij groepen die nog niet durven hun tekst te zingen, mag een leerling de tekst oplezen.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen vertalen het refrein en proberen het te zingen.

AFSLUITING

U complimenteert de leerlingen voor hun inzet. U bespreekt de terugkijkopdracht. U vraagt of de leerlingen het lied nog een keer willen zingen. Bij een enthousiaste reactie speelt u het lied nog een keer af. De leerlingen mogen meezingen en klappen. Groepen mogen hun vertaling zingen. Bij een negatieve reactie voert u een gesprek met de leerlingen om de reden daarvoor te achterhalen.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Open en gesloten vragen stellen

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – de juiste spreek- en luisterhouding aannemen; – open vragen stellen om aan informatie te komen.
LESDOEL	De leerling kan open en gesloten vragen afwisselen in een vraaggesprek.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van twee à drie. Wanneer de leerlingen bij begrijpend lezen al in groepen samenwerkten, houdt u dezelfde groepen aan.

INTRODUCTIE

U brengt het interview uit thema 3 in herinnering. *Hoe kom je het meest te weten? Wat voor vragen stel je dan?* U herhaalt het belang van vragen die beginnen met w-woorden en hoe: wat, waarom, waardoor, wanneer, hoe, enzovoort. U schrijft deze woorden op het bord en laat de leerlingen voorbeelden geven van dergelijke vragen. U legt uit dat het antwoord op deze vragen nooit ja of nee kan zijn. Daarom zijn dit geschikte vragen om aan informatie te komen. *Hoe noem je dit soort vragen?* (open vragen)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je in een gesprek open vragen stelt, dan kom je meer te weten.

Open vragen beginnen met w-woorden zoals: *wat, waarom, waardoor, welk* of met het woord *hoe*.

Wil je informatie checken, dan zijn gesloten vragen geschikter. Op een gesloten vraag is het antwoord ja of nee.

Bijvoorbeeld:

Open vraag: "Welk voorbeeld van gotong royong hebben jullie bedacht?"

Gesloten vraag: "Is dat een voorbeeld van samenwerken?"

Instructie

U vertelt dat in deze les wordt geoefend met het stellen van open vragen, maar ook met het stellen van gesloten vragen. Het antwoord op een gesloten vraag is ja of nee. U laat de leerlingen ook hier voorbeelden van geven.

U vertelt dat gesloten vragen ook heel waardevol zijn, maar ze hebben een andere functie dan open vragen, een ander doel. U neemt het informatieblokje met de leerlingen door.

Daarna laat u de leerlingen het verschil tussen open en gesloten vragen ervaren door de opdrachten 1 en 2 te laten uitvoeren. U licht deze opdrachten kort toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Bespreek de ervaringen klassikaal.

U inventariseert met de leerlingen de voordelen van open en gesloten vragen. Vul aan dat open vragen veel informatie opleveren, maar dat je met gesloten vragen bijvoorbeeld heel direct naar iemands mening kan vragen, of informatie kan checken. In een vraaggesprek worden open en gesloten vragen daarom vaak afgewisseld.

U licht opdracht 3 toe en gaat na of die is begrepen.

Voordat de leerlingen aan de slag gaan met de spreekopdracht, neemt u de regels voor spreken en luisteren met ze door:

- Laat elkaar uitspreken;
- Spreek beleefd, met twee woorden;
- Spreek luid en duidelijk, maar schreeuw niet;
- Spreek rustig, maar niet te langzaam;
- Spreek correct, zonder taalfouten;
- Stel vragen als iets je niet duidelijk is.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren opdracht 3 uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Wanneer u merkt dat het gesprek niet goed van de grond komt, kunt u suggesties geven: *Komt dit voorbeeld in het boek voor? Of: Is dit een voorbeeld van de afbeeldingen? Of: Is dit een voorbeeld van samenwerken?*

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U let erop dat er orde blijft in de klas.

Antwoorden

Opdracht 1

Open vragen: B; C; D; F

Gesloten vragen: A; E; G

Opdracht 2

Eigen antwoord. Bijvoorbeeld: vraag B, D en E. Met de antwoorden op de vragen weet je welke goede daad is verricht en waarom, en of de persoon er trots op is.

Opdracht 3

Eigen antwoorden. De leerlingen kiezen een voorbeeld van gotong royong en stellen er vragen over.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf drie open en drie gesloten vragen op die je zou willen stellen over gotong royong.

Verrijking: Schrijf drie gesloten vragen over gotong royong, die veel informatie opleveren op.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en benadrukt dat gesloten vragen handig zijn als je iets zeker wilt weten. Na een open vraag kun je een gesloten vraag stellen. Andersom kan ook. Dan is de open vraag bedoeld om een toelichting te krijgen.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het afwisselen van open en gesloten vragen in een gesprek. Daarbij kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid.

Een oproep schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat een activerende tekst is. – heeft eerder een flyer geschreven.
LESDOEL	De leerling kan een oproep schrijven.
MATERIALEN	– Kladblaadjes – Tekenpapier (A4) – Kleurpotloden en/of viltstiften – Tijdschriften – Schaar en lijm (per groep)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier aan opdracht 1. Ze werken individueel aan opdracht 2 tot en met 4.

INTRODUCTIE

U introduceert de les met het volgende verhaaltje: *Twee meisjes, Khushi en Imelda, spelen buiten op het erf dyompo futu. Na een tijdje vinden ze het saai. Ze lopen de straat in en zien dat andere kinderen gewoon thuis zijn. Ze komen aan het eind van de straat in de buurtspeeltuin. De buurtspeeltuin ligt er verlaten bij. Hij is dichtbegroeid met gras. Er ligt afval en de speeltoestellen zijn vies. Geen wonder dat hier geen kinderen aan het spelen zijn, denken de meisjes. Thuis vertellen ze over de speeltuin en hoe jammer ze het vinden dat er geen kinderen kunnen spelen. De vader van Khushi komt met het idee om alle kinderen van de buurt en hun ouders op te roepen om de speeltuin schoon te maken.*

U stelt de leerlingen enkele vragen: Hoe kunnen Khushi en Imelda de andere kinderen en hun ouders vragen om samen de speeltuin schoon te maken? (Bijvoorbeeld: door ze op te bellen, hun ouders te vragen, door een briefje of flyer met een oproep bij de buurtsupermarkt op te plakken of in hun brievenbus te doen, door een buurtvergadering te organiseren of door een poster op te hangen in de buurt met een oproep.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kenmerken van een oproep:

- is een verzoek aan mensen om iets te doen;
- er staat wat je graag wilt dat de mensen doen;
- er staat waar de mensen verwacht worden;
- er staat hoe laat de mensen verwacht worden;
- er staat wie de activiteit organiseert;
- er staat wat de mensen mee moeten nemen;
- heeft een vriendelijke toon, je doet immers een verzoek;
- trekt de aandacht met een leuke afbeelding en mooie kleuren.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat ze de oproep van Khushi en Imelda gaan maken, waarin ze buurtgenoten vragen om mee te helpen de speeltuin op te ruimen. De oproep komt op een poster. U neemt het informatieblokje met de leerlingen door.

Bekijk daarna samen de oproep in het leerlingenboek. *Wat wil de oproep bereiken? Voor wie is deze oproep bedoeld? Vind je de toon vriendelijk? Leg je antwoord uit.* Loop de oproep door aan de hand van de overige punten in het informatieblokje. U vraagt afsluitend: *Wat voor tekstsoort is een oproep vooral: amuserend, informatief, activerend of overtuigend?* (activerend, hoewel een oproep ook informatie geeft) U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U neemt met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig door de groepen te helpen met ideeën.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Laat de leerlingen hun oproep ophangen en presenteren.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen maken een oproep voor het opruimen van de speeltuin. Ze schrijven steekwoorden op een kladblaadje.

Opdracht 2

De leerlingen schrijven de oproep op een kladblaadje.

Opdracht 3

De leerlingen controleren hun schriftwerk aan de hand van de vragen en schrijven dit in hun schrift op.

Opdracht 4

De leerlingen schrijven de oproep in hun schrift. Ze geven de belangrijkste kop een opvallende kleur en zoeken er plaatjes bij of maken een tekening.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk een andere kop voor je oproep.

Verrijking: Schrijf in steekwoorden op wat je in een oproep om mee te helpen bij een sportdag op school schrijft.

AFSLUITING

Als daar voldoende tijd voor is, kunt u de leerlingen vragen elkaars teksten te lezen en elkaar tips en tops te geven. U bespreekt de terugkijkopdracht.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruik maken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Leestekens en hoofdletters

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het plaatsen van leestekens en hoofdletters.
LESDOEL	De leerling kan leestekens en hoofdletters op de juiste manier plaatsen in een tekst.
MATERIALEN	Infographic Leestekens en bijzondere tekens
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1. Ze werken in duo's aan opdracht 2.

INTRODUCTIE

U herhaalt de leestekens met behulp van de Infographic Leestekens en bijzondere tekens. U laat de leerlingen (bij sommige leestekens) een voorbeeldzin bedenken. Dat kunt u in de vorm van een spelletje doen. U wijst een leesteken aan. U geeft de beurt aan een leerling om een zin te maken met dat leesteken. De leerling zegt de zin luidop, de andere leerlingen schrijven deze zin op. Dan schrijft de leerling de zin op het bord, waarbij hij de leestekens toelicht. Bespreek de antwoorden klassikaal en wijs op de leestekens die je kunt horen (door een pauze, of door een bepaalde intonatie). U besteedt ook aandacht aan de 's (de apostrof s) bij meervoudsvormen. Samen met de leerlingen bladert u terug naar les 17 van thema 2 in het leerlingenboek. U laat de leerlingen de hulpregel 'Ik hou van baby's' opschrijven in hun schrift.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Leestekens en hoofdletters zijn belangrijk in een tekst om die goed te kunnen lezen. Je gebruikt een komma als in de zin een pauze te horen is.

Dat gebeurt:

- voor een voegwoord (zoals: want, daarom, terwijl, omdat en of), maar niet na 'en';
- bij een opsomming;
- als je iemand aanspreekt.

Bijvoorbeeld:

1. Gotong royong is een traditie, want het gebeurt al eeuwenlang.
2. Je kunt gezamenlijk bouwen, koken, dieren verzorgen en bepaalde zaken regelen.
3. Tanisha, kan ik je helpen? Zal ik je helpen, Sara?

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Besteed extra aandacht aan de komma, door de voorbeelden voor te lezen, met een duidelijke pauze en de stem even omhoog te laten gaan op de plaats van de komma. U wijst op de Infographic Leestekens en bijzondere tekens en geeft aan dat de leerlingen het overzicht als geheugensteun kunnen gebruiken. Dan licht u opdracht 1 toe en gaat na of deze door iedereen is begrepen. U leest de zin steeds helemaal. Intonatie en pauzes laat u extra duidelijk horen.

U herhaalt de zin een paar keer en gaat pas door naar de volgende zin, als u ziet dat alle leerlingen klaar zijn met schrijven.

1. "Mama, het regent!", schreeuwt Leo luid.
2. "Kom dan gauw naar binnen", zegt mama. "Ben je nat geworden?"
3. Leo kijkt verdrietig, want zijn nieuwe pata's zijn vies geworden van de modder.
4. Ook Robby is eerder van school, want het erf is onder water gelopen en het dak in zijn klas lekte.
5. Papa belt naar huis en zegt aan mama: "Ik denk dat de kinderen stevigere paraplu's moeten, want zo te zien is de regentijd aangebroken."

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, gaan bij elkaar zitten. U maakt gebruik van de Infographic Leestekens en bijzondere tekens. Bij de eerste zinnen wijst u de leerlingen op de regels van de leestekens die voor de betreffende zin gelden. Na een paar zinnen daagt u de leerlingen uit gezamenlijk op zoek te gaan naar de geldende regels van de leestekens voor betreffende zin.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen op het bord.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen schrijven de voorgelezen zinnen op en gebruiken leestekens en hoofdletters.

Opdracht 2

De leerlingen vergelijken het werk met hun duopartner.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met een komma en aanhalingstekens. Schrijf de zin zonder leestekens over. Wissel de zin uit. Schrijf de juiste leestekens bij elkaars zin.

Verrijking: Zoek twee tekens die bij een woord horen, en niet bij een zin. Gebruik eventueel een woordenboek of het internet. Waarom worden die tekens gebruikt?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en inventariseert de antwoorden van de leerlingen. Hoe hoor je een leesteken? Welk leesteken hoor je het best? Welke leestekens kun je niet of nauwelijks horen? Hoe weet je wanneer je die schrijft? U noteert wie nog moeite heeft met leestekens en hoofdletters. U geeft deze leerlingen extra aandacht bij de herhalingsles.

10 Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele themawoorden rond het thema Gotong Royong.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 4.

INTRODUCTIE

U vraagt wie nog enkele themawoorden uit les 2 kent. U vraagt of de leerlingen ook de betekenissen nog weten.

U zegt dat de les van vandaag zal gaan over meer nieuwe woorden.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
de coördinatie	Met elkaar afspreken wie wat gaat doen en daar leiding aan geven. De organisatie.	De coördinatie van de zwemwedstrijden was heel goed, want eenieder wist wat die moest doen en hoe er samengewerkt moest worden.
de donatie	Geld of iets anders dat je geeft om een project of activiteit of iemand te steunen. De schenking.	Amira deed een donatie van 50 SRD aan het Rode Kruis.
het draaiboek	Een uitgewerkt plan op papier waarin stap voor stap staat hoe je iets gaat doen.	Om ervoor te zorgen dat het festival goed zou verlopen, werd er een draaiboek gemaakt.
gruwelijk	Heel erg, akelig, verschrikkelijk.	De gruwelijke foto's van de slachtoffers van de aanrijding werden van het internet gehaald.
het hulppakket	Een pak met spullen voor mensen in nood.	Gelukkig kregen de vluchtelingen allemaal een hulppakket met water en eten.
humanitair	Goed voor elkaar zorgend. Menselijk, met sociaal gevoel. Menslievend.	Humanitaire hulp bieden met voedsel, dekens en medicijnen is het minste wat we kunnen doen.
de menslievendheid	Het aardig zijn voor elkaar. Menselijkheid.	Uit menslievendheid bleven de vrijwilligers tot 's avonds laat hulp bieden aan de slachtoffers van de tornado.
miserabel	Ellendig. Heel vervelend.	Het zieke meisje voelt zich miserabel.
in natura	Met goederen of diensten betalen, niet met geld.	In het veraf gelegen dorp wordt veel in natura betaald, omdat daar weinig geld in omloop is.

de noodsituatie	Een moment waarop iemand in grote problemen is geraakt.	De politie werd gebeld voor een noodsituatie.
de oproep	Een vraag naar de mensen toe om bijvoorbeeld hulp te bieden.	Deze oproep is voor de ouders bedoeld.
rampzalig	Heel erg.	Door dat rampzalig ongeluk verloren tientallen mensen hun leven.
het slachtoffer	Iemand die bijvoorbeeld gewond is geraakt of iets ergs is overkomen.	Het slachtoffer van de aanrijding werd naar de Spoedeisende Hulp vervoerd.
de solidariteit	Het gevoel dat je bij elkaar hoort.	Er heerst grote solidariteit onder de inwoners van het dorp.
de tragiek	Het droevige van een gebeurtenis.	De tragiek is dat de enige dokter van het dorp nu zelf ernstig ziek is.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vraagt de leerlingen vooral op deze woorden te letten om achter de betekenis te komen. U leest vervolgens het script voor.

Script:

*De tropische stormen in het Caribisch gebied zijn soms echt **rampzalig**. De **gruwelijke** beelden op televisie laten zien hoe ellendig of **miserabel** de mensen het hebben na zo'n storm. Iedereen heeft hulp nodig. Gelukkig wordt in zo'n **noodsituatie** snel een **oproep** gedaan voor een **donatie**. Vaak zie je dan op televisie een vraag om geld te geven. Als iedereen dat doet, zal er snel genoeg geld zijn opgehaald om **humanitaire** hulp te organiseren, zodat de mensen geholpen kunnen worden. De **slachtoffers**, de mensen die veel te lijden hebben gehad, krijgen meestal geen geld, maar hulp **in natura**. Er worden dan **hulppakketten** gebracht naar de slachtoffers van de storm, met eten of tenten. Soms duurt het even voor de **coördinatie** van de hulp op gang komt, want het is belangrijk dat iedereen precies weet wat hij moet doen, dus liggen er vaak al **draaiboeken** klaar waarin die informatie staat. De **tragiek** is dat je de **menslievendheid** en de **solidariteit** vaak pas ziet als er een ramp is gebeurd. Dan is iedereen ineens aardig en staat iedereen klaar voor elkaar.*

U vraagt naar de betekenis van de woorden uit het script en vraagt de leerlingen de betekenis in eigen woorden weer te geven. U geeft feedback op de eigen interpretatie van de leerlingen op de themawoorden. De klas mag waar nodig aanvullen. U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor. De leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden weer te geven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

1. De solidariteit na een ramp is heel groot.
2. Het Rode Kruis neemt de coördinatie van de hulp op zich.

Opdracht 2

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

1. met een zelfgebakken cake, met een klusje, met groente van je eigen erf
2. geld, spullen voor hun kringloopwinkels
3. eten, kookspullen zoals potten, een tent, een deken
4. een overstroming, een bosbrand, daken die wegwaaien van huizen
5. een ongeluk, een natuurramp, geweld

Opdracht 3

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

1. menselijk
2. ellendig
3. heel erg
4. verschrikkelijk; akelig

Opdracht 4

- a. tragiek – droevig
- b. menslievendheid – aardig
- c. draaiboek – plan
- d. oproep – vraag

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf twee themawoorden op die bijna hetzelfde betekenen.

Verrijking: Schrijf het werkwoord van de themawoorden op. Doe het zo: de hulp – helpen (de coördinatie – de donatie – de oproep).

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. De leerlingen vertellen welk woord de meeste indruk op hen heeft gemaakt. U noteert welke leerlingen moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Verbanden: doel - middel

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met verbanden en signaalwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – voorbeelden noemen van signaalwoorden die het verband doel-middel aangeven; – het verband doel-middel in een tekst herkennen aan de hand van de volgende signaalwoorden: waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te en met behulp van.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 tot en met 5.

INTRODUCTIE

U schrijft het volgende op het bord: Een betere samenwerking in de klas.

U geeft aan dat dit een doel is, iets wat we willen bereiken. Vervolgens vraagt u: *Hoe kunnen we dit doel bereiken?* U laat de leerlingen ideeën aandragen en noteert die op het bord. Help de leerlingen eventueel op weg met enkele suggesties, zoals: beter naar elkaar luisteren, elkaar helpen als iets niet lukt en geen pestgedrag.

U sluit af met: het doel is een betere samenwerking. Beter naar elkaar luisteren, elkaar helpen, enzovoort zijn middelen om dat doel te bereiken.

U vertelt dat de leerlingen een tekst gaan lezen over gotong royong waarin doel en middel zitten.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden. Eén ervan is **doel - middel**.

Als je vertelt wat je wil bereiken en wat je daarvoor gaat gebruiken, dan vertel je iets over **het doel** en **het middel**.

Stel:

Je hebt buikpijn en daar wil je zo snel mogelijk vanaf komen.

Je zegt dan bijvoorbeeld: Ik drink gemberthee om van mijn buikpijn af te komen.

Je *doel* is: van je buikpijn afkomen.

Het *middel* is: gemberthee drinken. (want dat is een huismiddeltje dat helpt tegen buikpijn.)

Het verband doel - middel herken je aan de signaalwoorden: *waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te en met behulp van.*

Bijvoorbeeld:

- Door middel van hard wrijven, kun je de vlek verwijderen.
- Met behulp van een kwast kun je de muur verven.
- Daar liggen de boten waarmee we de rivier opvaren.
- Op alle tafeltjes staan viltstiften en kleurpotloden. Daarmee kun je je werkstuk versieren.
- Het doel is om zoveel mogelijk geld op te halen. Daarom zetten we ons allemaal erg in voor deze actie.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt dat de leerlingen eerder iets over verbanden hebben geleerd. *Welke verbanden waren dat?* (reden-verklaring, oorzaak-gevolg, tijd, voorbeeld) *Kun je voorbeelden noemen van signaalwoorden die daarbij passen?* (bijvoorbeeld: reden-verklaring: *omdat, want*; tijd: *eerst, daarna, tot slot*; oorzaak-gevolg: *doordat, daardoor*; voorbeeld: *bijvoorbeeld*)

U bespreekt de voorbeeldzinnen in het informatieblokje. Laat in elke zin het doel en het middel benoemen.

U herhaalt tot slot kort iets over de hoofdgedachte in een tekst. U bespreekt wat de hoofdgedachte is en hoe je die vindt in een tekst. (Het antwoord in één of twee zinnen op de vraag: Wat zegt de schrijver over het onderwerp?)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen?

U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hen hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
de behoefte	inmiddels	de taakverdeling
doneren	in nood zijn	treffen
ernstig	in ontvangst nemen	vallen (van slachtoffers)
gul	onderbrengen	verwoestend
de hulporganisatie	het onderdak	wanhopig
Uitdrukking/spreekwoord		
te hulp schieten		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

- De leerlingen lezen de tekst.
- B. Iedereen kan iets ergs overkomen en vooral dan moeten we elkaar helpen.

Opdracht 2

- direct hulp kunnen bieden in noodsituaties; b. een draaiboek; c. waarmee.

Opdracht 3

- dat de kinderen snel weer een dak boven hun hoofd zouden hebben; b. (donaties van) grote bedragen; c. daarmee.

Opdracht 4

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

- Met behulp van helikopters werden spullen die het hardst nodig waren, zoals water, voeding en kleding naar het eiland gebracht.
- Spullen die het hardst nodig waren naar het eiland brengen.
- helikopters
- met behulp van

Opdracht 5

- Een voorbeeld van hoe mensen elkaar kunnen helpen in nood.
- zoals.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een zin met een signaalwoord doel-middel

Verrijking: Maak een zin met een doel-middel verband.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 2

Tragiek kan iedereen treffen

- 1 'Kindertehuis Nos Kasitas afgebrand', stond als kop op de voorpagina van de krant. Er waren iets meer dan tachtig jonge slachtoffers; kinderen die plotseling zonder huis, kleren, schoolboeken en schoenen waren. Wat een wanhopige dag moet dat zijn geweest. Wat moeten die kinderen zich miserabel gevoeld hebben. Inmiddels zijn de kinderen nu gelukkig weer ondergebracht in een groot huis met genoeg kamers.
- 2 Het Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing (NCCR) had de coördinatie op die rampzalige dag. Het NCCR heeft een draaiboek klaarliggen waarmee het in noodsituaties direct hulp kan bieden. In dat draaiboek staat precies wat het centrum moet doen en hoe de taakverdeling is. Meestal neemt het centrum ook alle geld-donaties en donaties in natura in ontvangst. In het geval van een afgebrand kindertehuis waren de mensen gul. Ze vonden het erg zielig voor de kinderen en doneerden vele goederen en grote bedragen. Daarmee hoopten ze dat de kinderen snel weer een onderdak zouden hebben.
- 3 Gotong royong heeft als doel om mensen te helpen. Vooral als mensen in nood zijn hebben ze anderen nodig. Wanneer er grote of ernstige problemen zijn die een grote groep mensen treffen, zoals natuurrampen, schieten mensen elkaar te hulp.
- 4 Zoals na een verwoestende storm een paar jaar terug op het eiland Sint-Maarten. De gruwelijke televisiebeelden van vernietigde huizen en gebouwen waren akelig om naar te kijken. Internationale humanitaire hulporganisaties uit verschillende landen stuurden hulppakketten. Met behulp van helikopters werden spullen waaraan het meest behoefte was, zoals water, voeding en kleding naar het eiland gebracht. Mensen troostten elkaar om de gevallen slachtoffers. Op zulke momenten merk je de solidariteit en menslievendheid.
- 5 Tragiek kan iedereen treffen. Vandaar deze oproep: laten wij elkaar als mensen op deze aarde vooral helpen wanneer het hard nodig is.

Bezittelijke voornaamwoorden

BEGINSITUATIE	De leerling kan werkwoorden, zelfstandige naamwoorden, lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, telwoorden en persoonlijke voornaamwoorden in een zin benoemen.
LESDOEL	De leerling kan: – bezittelijke voornaamwoorden herkennen in een zin; – bezittelijke voornaamwoorden gebruiken in een zin.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3 en 4.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende voorbeeldzin op het bord:

U vraagt aan mij of ik mijn fiets naar haar wil brengen?

U vraagt de leerlingen voor zichzelf de persoonlijke voornaamwoorden uit deze zin op te schrijven. Daarna bespreekt u de zin klassikaal. U onderstreept de persoonlijke voornaamwoorden.

U vertelt dat er nog meer voornaamwoorden zijn en dat deze les gaat over het bezittelijke voornaamwoord. U schrijft het woord: bezittelijk voornaamwoord op en vraagt de leerlingen of ze een idee hebben wat voor soort woorden dat zijn.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een bezittelijk voornaamwoord geeft aan bij wie iets of iemand hoort.

Een bezittelijk voornaamwoord hoort bij een zelfstandig naamwoord. Soms staan er andere woorden tussen het bezittelijke voornaamwoord en het zelfstandige naamwoord.

Bijvoorbeeld:

mijn	Dit is mijn tas. Dit is mijn nieuwe tas.
je/jouw/uw	Asha is je/jouw zusje. Asha is uw jongste nichtje.
haar zijn	Ronnie is haar/zijn vader.
ons/ons	Tikkie is ons hondje. Tikkie is onze hond.
jullie/uw	Hier is jullie huis. Hier is uw eigen huis.
hun	Tikkie is hun allerliefste hond.

Let op:

Bij het-woorden gebruik je het bezittelijke voornaamwoord **ons** in plaats van onze.

het zusje - **ons** zusje; **het** kind - **ons** kind; **het** boek - **ons** boek.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt dat het bezittelijke voornaamwoord aangeeft bij wie iets hoort.

U gebruikt dezelfde voorbeeldzin en laat de leerlingen voorspellen wat het bezittelijke voornaamwoord is. U omcirkelt het bezittelijke voornaamwoord in de zin (mijn). U laat zien dat dit woord door allerlei andere bezittelijke voornaamwoorden vervangen kan worden en laat de leerlingen ook suggesties geven (jouw, zijn, haar, enzovoort).

U licht de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben doet u de eerste twee zinnen van iedere opdracht samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. onze; 2. hun; 3. hun; 4. mijn, haar; 5. ons; 6. onze

Opdracht 2

1. mijn; 2. hun; 3. zijn/haar; 4. haar; 5. onze; 6. ons

Opdracht 3

Eigen antwoord, twee zinnen met bezittelijke voornaamwoorden.

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden en helpen elkaar waar nodig.

Opdracht 5

De leerlingen wisselen van schift en onderstrepen de bezittelijke voornaamwoorden uit opdracht 3.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Schrijf de bezittelijke voornaamwoorden van de volgende zinnen in je schrift op. Maak er een nieuwe zin mee.

- Je bent een voorbeeld voor de andere kinderen van je school.
- U moest eens weten wat uw hondje in onze tuin heeft gedaan.

Verrijking: Schrijf een zin waarin het woord 'je' twee keer voorkomt. Eén keer als persoonlijk voornaamwoord en één keer als een bezittelijk voornaamwoord.

Doe hetzelfde met het woord 'jullie'.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U herhaalt kort alle bezittelijke voornaamwoorden en benadrukt dat de woorden 'je' en 'jullie' zowel bezittelijke als persoonlijke voornaamwoorden kunnen zijn. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de bezittelijke voornaamwoorden en geeft deze leerlingen extra aandacht in de herhalingsles.

Bijvoeglijke naamwoorden benoemen

BEGINSITUATIE	De leerling kan bijvoeglijke naamwoorden benoemen die vóór het zelfstandig naamwoord staan.
LESDOEL	De leerling kan bijvoeglijke naamwoorden benoemen die niet vóór een zelfstandig naamwoord staan.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4 en 5.

INTRODUCTIE

U herhaalt de voorkennis over het bijvoeglijk naamwoord door een woordspin op het bord in te vullen:

U vertelt de leerlingen dat ze vandaag zullen leren dat er ook bijvoeglijke naamwoorden zijn die niet vóór een zelfstandig naamwoord staan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Het bijvoeglijke naamwoord geeft informatie over het onderwerp of lijdend voorwerp en over het werkwoord.

Een bijvoeglijk naamwoord kan vóór een zelfstandig naamwoord staan:

Bijvoorbeeld:

- de blauwe bank
- de slimme vrouw
- de lange tafel

Een bijvoeglijk naamwoord kan ook niet vóór een zelfstandig naamwoord staan, maar erna.

Bijvoorbeeld:

- De bank is blauw.
- De vrouw is slim.
- De tafel is lang.

Ter informatie: wanneer een bijvoeglijk naamwoord niet vóór een zelfstandig naamwoord staat, komt het meestal voor in zinnen met een koppelwerkwoord, en is onderdeel van het naamwoordelijk deel van het gezegde. Het kan ook een bepaling van gesteldheid zijn. Dan geeft het informatie over het onderwerp of lijdend voorwerp en het werkwoord. Het is onderdeel van het naamwoordelijk deel van het gezegde. Bijvoorbeeld: Ik vind de muziek mooi. Dit komt voor de leerlingen pas in leerjaar 8 aan bod.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U neemt een voorwerp, bijvoorbeeld een boek. Kunnen de leerlingen hier iets over zeggen? Over het formaat, het gewicht en het nut? (het grote, zware, leerzame boek) Die woorden kunnen ook op een andere plek in de zin worden gebruikt. (Het boek is groot, zwaar en leerzaam.) Het zijn beide voorbeelden van bijvoeglijke naamwoorden. U schrijft beide constructies naast elkaar op het bord:

Het grote boek - Het boek is groot.

U schrijft ook de volgende zin op: Mijn vader is lief. U vraagt aan de leerlingen of ze een bijvoeglijk naamwoord zien in de zin. (lief) Laat hen motiveren waarom ze dat zeggen. (lief zegt iets over mijn vader)

U wijst de leerlingen erop dat een bijvoeglijk naamwoord niet altijd vóór het zelfstandig naamwoord in een zin hoeft te staan. Het kan soms een andere plaats hebben in de zin. U breidt de woordspin op het bord uit met deze conclusie. U schrijft: kan ook niet vóór, dus achter of na een zelfstandig naamwoord staan.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, behandelt u de volgende zin: *Een brasa kan warm en liefdevol zijn.*

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. lang; 2. duur; 3. zilverkleurig; 4. prachtig; 5. slim

Opdracht 2

1. rampzalig; 2. snel; 3. kapot; 4. twijfelachtig; 5. groot

Opdracht 3

1. snelle, succesvol; 2. meeste, gul; 3. huilende, wanhopig; 4. dankbaar; 5. loyaal

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden en helpen elkaar waar nodig.

Opdracht 5

Eigen antwoord: de leerlingen maken een zin met een gekozen bijvoeglijk naamwoord erachter. Vervolgens een zin waarin het zelfstandig naamwoord ervoor staat.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk twee zinnen met bijvoeglijke naamwoorden.

Verrijking: Bedenk twee zinnen met een bijvoeglijk naamwoord vóór het zelfstandig naamwoord en een bijvoeglijk naamwoord erna.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U laat de leerlingen vertellen wat zij hebben geleerd tijdens deze les. U noteert welke leerlingen moeite hebben met dit onderwerp en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Geven en bedanken

BEGINSITUATIE	De leerling: – weet wat 'gotong royong' is. – heeft een kleine woordenschat van enkele Surinaamse talen die niet de thuistaal zijn.
LESDOEL	De leerling kan: – in verschillende talen 'dankjewel', 'dankuwel', 'alsjeblieft' en 'alstublieft' zeggen. – aangeven in welke situatie je 'dankuwel', 'dankjewel', 'alsjeblieft' en 'alstublieft' (vertaald in de verschillende talen) gebruikt.
MATERIALEN	Taalkettingen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en de audiofile beluisterd.

INTRODUCTIE

U vertelt dat mensen elkaar helpen als het gaat om gotong royong. Als iemand je helpt, moet je de persoon bedanken. U geeft aan dat deze les zal gaan over geven en bedanken. De leerlingen doen vervolgens hun taalkettingen om.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Veel culturen hebben tradities rond geven en bedanken. Een gift kan hulp zijn, zoals bij gotong royong, maar ook een voorwerp of geld. Het kan duur zijn, maar dat hoeft niet. Je kan bijvoorbeeld een vrucht aan iemand geven.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt: *Wanneer bedank je iemand?* (Als iemand je heeft geholpen of jou iets heeft gegeven of jou een compliment heeft gemaakt.) *Wanneer zeg je 'dankjewel' en wanneer 'dankuwel'?* ('Dankjewel' tegen kinderen en jongeren. 'Dankuwel' tegen volwassenen.) U vertelt de leerlingen dat 'Dank je wel' en 'dankjewel' naast elkaar mogen worden gebruikt. Er is geen betekenisverschil. Dat geldt ook voor 'dank u wel' en 'dankuwel'.

U vraagt de leerlingen: *Hoe zeg je 'dankjewel' en 'dankuwel' in je eigen taal?*

U controleert de vertaling met behulp van het bronnenmateriaal.

Als een leerling de juiste vertaling heeft gegeven bij de laatste vraag, herhalen de overige leerlingen de vertaling een aantal keer. Als visuele ondersteuning schrijft u de vertalingen op het bord.

U gaat over op het geven. Een gift kan een echt cadeau zijn (in cadeaupapier) of geld (envelop) of hulp. Het kan duur zijn, maar dat hoeft niet. Je kan bijvoorbeeld een vrucht aan iemand geven.

U zegt dat de gever in het Nederlands 'alsjeblieft' of 'alstublieft' zegt als hij zijn gift aanbiedt. U geeft beurten om de leerlingen te laten vertellen wat zij zeggen in hun moedertaal. De overige leerlingen zeggen het na. Ook deze vertalingen schrijft u op het bord. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Het is de bedoeling dat afbeelding 1 en 3 met dezelfde taal worden ingevuld, net als afbeelding 2 en 4. Eventueel doet u de eerste afbeelding samen.

Zelfstandig werken

De leerling voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U laat de situaties voor de klas naspelen. Een leerling met een bepaalde taalketting (leerling A) mag voor de klas staan. Een leerling met een andere taalketting (leerling B) mag hem iets aanbieden. Dan zegt leerling B in 'zijn' taal alsjeblieft en zegt leerling A in 'zijn' taal dankjewel. Daarna biedt leerling A u iets aan. U biedt leerling B iets aan. De conversaties (alsjeblieft, dankuwel/alstublieft, dankjewel/alsjeblieft, dankuwel) gaan in de taal van leerling A of leerling B. Dit wordt ook gedaan met de andere Surinaamse thuistalen die zijn behandeld. U corrigeert waar nodig. Zijn er leerlingen die de tekst kunnen uitbreiden met 'dank je wel voor de bacove'?

Antwoorden

Opdracht 1

- De leerlingen bekijken de afbeeldingen en kiezen een taal.
- De leerlingen schrijven wat er in de tekstballon moet komen te staan.

Opdracht 2

- De leerlingen bekijken de afbeeldingen en kiezen een taal.
- De leerlingen schrijven wat er in de tekstballon moet komen te staan.

AFSLUITING

De leerlingen krijgen de kans om hun teksten te corrigeren. U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat de leerlingen voorbeelden noemen. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Een discussie voorbereiden

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een mening geven in een discussie; – argumenten geven in een discussie; – reageren op een ander tijdens een discussie.
LESDOEL	De leerling kan goede en slechte argumenten van elkaar onderscheiden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier of vijf.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan de discussie die ze hebben gevoerd in thema 2. U laat de leerlingen uitleggen wat een discussie is. Daarbij komen termen aan de orde als 'een stelling' en 'argumenten'.

U laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen tijdens die les en u laat hun voorbeelden geven van stellingen en argumenten. U vertelt dat u in deze les verder wil ingaan op het geven van goede argumenten. In de volgende les zal er een echte discussie plaatsvinden.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een discussie geven verschillende mensen hun mening over een onderwerp of stelling. Wanneer je je mening geeft, leg je ook uit waarom je dat vindt. Je geeft argumenten. Begrijp je niet goed wat een ander zegt of heb je het niet goed verstaan? Stel dan vragen.

stelling	Kinderen van 6 tot 12 jaar moeten om 7 uur 's avonds gaan slapen.
mening	mee eens/niet mee eens
argumenten	– Mee eens, <i>want dan krijgen ze genoeg slaap om de volgende dag uitgerust op school te zitten.</i> – Niet mee eens, <i>want dan missen ze belangrijke informatie uit het Jeugd-journaal.</i>

Een goed argument:

- is juist - wat je zegt moet waar zijn en is controleerbaar;
- is geldig - wat je zegt moet over de stelling gaan en niet over iets anders.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U legt vooral nadruk op de kenmerken van een goed argument. U vraagt de leerlingen: zijn de argumenten in het voorbeeld goed? Laat hen antwoorden en hun antwoord toelichten.

Dan maakt u groepen van vier leerlingen of u laat de leerlingen dit zelf doen.

De groepen buigen zich over opdracht 1, die ze mondeling bespreken.

Na enige tijd bespreekt u de opdracht klassikaal. U bespreekt veel voorkomende fouten in argumentatie:

- Er wordt geen argument gegeven, zoals in antwoord 1. Vergelijkbare slechte argumenten zijn: dat weet ik gewoon; dat is gewoon zo; dat is toch logisch?
- Het argument is niet waar of toetsbaar, zoals in antwoord 3. Je kunt niet weten of alle kinderen dat fijn vinden. Dat is een vooronderstelling.
- Het argument gaat niet over de kwestie, zoals bij argument 5.

U vertelt dat in de volgende les een discussie zal worden gevoerd. Vandaag wordt er gezamenlijk een onderwerp gekozen. U licht opdracht 2 toe. Daarin bespreken de leerlingen met hun groep welke stelling de interessantste discussie op zal leveren.

Uit iedere groep komt vervolgens één vertegenwoordiger voor de klas om de keuze van de groep toe te lichten. Let op: het gaat hier nog niet om argumentatie vóór of tegen de stelling.

Daarna wordt er gestemd. De leerlingen hoeven niet voor de stelling van hun eigen groep te kiezen, ze mogen van gedachten veranderen. U gaat na of over het onderwerp niet te veel dezelfde mening heerst. Dat kunt u doen door vingers te laten opsteken van voor- en tegenstanders van de stelling. U laat nog geen argumenten noemen.

Wanneer er nog tijd is, laat u een begin maken met opdracht 3. Deze opdracht kan in de volgende les verder worden uitgewerkt. U licht kort de opdracht toe en gaat na of deze door iedereen is begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. Na iedere opdracht bespreekt u de antwoorden klassikaal. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

Argumenten B en D zijn goede argumenten.

Opdracht 2

Eigen antwoord; de leerlingen bespreken welk argument het meest interessant is en proberen elkaar te overtuigen.

Opdracht 3

- De leerlingen maken 2 kolommen in hun schrift (nadeel/voordeel)
- De leerlingen bespreken de gekozen stelling uit opdracht 2 en zetten de voor- en nadelen in de juiste kolom.
- De leerlingen bepalen een mening aan de hand van de voor- en nadelen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Leg uit waarom: 'omdat ik dat vind', geen goed argument is.

Verrijking: Bedenk een stelling die te maken heeft met gotong royong. Bedenk een argument vóór en een argument tegen de stelling.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen uitleggen wat een goed argument is. Op basis van de antwoorden kunt u bepalen of de theorie over stellingen en argumenten herhaald moet worden bij de volgende les Spreken en Luisteren. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het formuleren van goede argumenten bij stellingen. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Bij een volgende les Spreken en Luisteren besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Regels schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling weet wat een instruerende tekst is.
LESDOEL	De leerling kan in groepsverband regels opstellen die activerend van aard zijn.
MATERIALEN	– Kladblaadjes (per groep) – Groot vel papier – Kleurpotloden en/of viltstiften (per groep)
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier.

INTRODUCTIE

U herinnert aan de oproepen om de speeltuin schoon te maken uit de vorige schrijfles (les 8). *Stel je voor dat door deze oproep de buurtkinderen samen met hun ouders de speeltuin hebben schoongemaakt. Het vuil is opgeruimd. Alle speeltoestellen zijn schoongemaakt en het gras is gemaaid. De kinderen uit de buurt spelen weer graag in de speeltuin. Nu willen ze dat de speeltuin ook netjes en schoon blijft. Hoe kan daarvoor worden gezorgd?* (Bijvoorbeeld: door iemand daar op de kinderen te laten passen, door regelmatig op te letten dat alles ook schoon blijft, of door regels te maken waaraan eenieder zich moet houden.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een regel:

- zegt kort en duidelijk wat je wel of niet mag doen;
- schrijf je in gebiedende wijs (Houd, Wees, Let).

Bijvoorbeeld:

Regels voor de speeltuin

1. Houd de omgeving schoon: gooi geen vuil, plastic flessen of zakken in en rondom de speeltuin. Neem al je afval mee naar huis en gooi dit in de vuilniston.
2. Wees zuinig op de speeltoestellen.
3. Let op jezelf en op anderen.

Instructie

U vraagt aan de leerlingen of ze weten welke regels er op school gelden. Geef beurten en laat enkele leerlingen een schoolregel noemen. U vervolgt: *Khushi en Imelda hebben afgesproken dat zij de regels zullen opstellen voor de speeltuin. Waarover zouden de regels in een speeltuin moeten gaan?* (Bijvoorbeeld: geen vuil gooien in de speeltuin, openingstijden, zorgvuldig omgaan met de speeltoestellen en letten op je eigen gedrag.) *Hoe kunnen Khushi en Imelda de andere kinderen en ouders laten weten wat de regels zijn?* (Bijvoorbeeld: ze krijgen allemaal een brief met de regels; de regels worden op een bord geschreven bij de ingang van de speeltuin.)

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door.

Besteed aandacht aan het begrip 'gebiedende wijs'. Laat de regels in het voorbeeld omzetten naar een 'gewone' zinsbouw (dus zonder gebiedende wijs) met een onderwerp erin en schrijf die zinnen op het bord. (Bijvoorbeeld: je houdt de omgeving schoon...) Bespreek de verschillen. (in de gebiedende wijs geen onderwerp, en geen 't' achter de werkwoordsvorm) U vraagt ook wat dwingender klinkt. *Bij welke vorm heb je het gevoel dat je het ook echt moet doen.* (bij de gebiedende wijs)

U vraagt de leerlingen: *wat gebeurt er als iemand zich niet aan de regels houdt?* Laat de leerlingen daarover nadenken en kort discussiëren. De conclusie moet zijn dat de regels onderlinge afspraken laten zien waarop je elkaar kunt aanspreken, maar dat er geen straf of maatregel volgt als je er niet aan houdt. Laat de leerlingen erover nadenken hoe je de regels dwingender kunt maken, zodat iemand zich er eerder aan houdt. (Bijvoorbeeld: door met een straf of maatregel te dreigen: Laat geen vuil achter in de speeltuin. Bij overtreding van deze regel krijg je een week geen toegang meer tot de speeltuin.)

U vertelt de leerlingen dat zij meer regels gaan bedenken. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U neemt met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig door de groepen te helpen met ideeën bedenken. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Hang de vellen papier met speeltuinregels op en laat elkaars regels bekijken. Stel daarbij vragen: *Welke regels zijn het meest dwingend? Waarom? Welk groep bedacht de meest verrassende regel?*

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen bedenken nog vijf regels voor de speeltuin en schrijven deze op een kladblaadje.

Opdracht 2

De leerlingen controleren en verbeteren hun schrijfwerk aan de hand van vier vragen.

Opdracht 3

De leerlingen schrijven de regels netjes op een vel papier en kleuren en tekenen erbij.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk twee schoolregels en schrijf ze in je schrift op.

Verrijking: Bedenk bij twee speeltuinregels hoe je ze vriendelijker kunt laten klinken.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Samenstellingen

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met samenstellingen.
LESDOEL	De leerling kan de tussenklank -e en -en bij samenstellingen op de juiste manier toepassen.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze nog weten wat samengestelde woorden zijn. U laat hen enkele voorbeelden noemen. Daarna inventariseert u de samenstellingen met een tussenklank. U onderstreept in de samenstellingen de tussenklank -s en -en. Als er woorden zijn genoemd met tussenklank -e dan onderstreept u die tussenklank ook.

U vertelt dat de leerlingen in deze les leren wanneer je een tussenklank -en schrijft, en wanneer de tussenklank -e.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een samenstelling is een woord dat bestaat uit twee of meer woorden: huisdeur, fietsbel en gasfornuisaansteker.

Bij sommige samenstellingen hoor je een tussenklank -e of -en.

Samengestelde woorden krijgen een tussenklank -en als het linkerdeel van de samenstelling een zelfstandig naamwoord is dat alleen een meervoud heeft op -en.

Bijvoorbeeld:

boek (boeken) + plank = boeken**en**plank

muis (muizen) + val = muizen**en**val

maar: groente (groenten/groentes) + man = groent**e**man

Onthoud:

Als het linkerdeel al eindigt op -en dan komt er bij een samenstelling nooit een tussenklank -en bij.

Bijvoorbeeld: regen + water = regenwater

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U wijst erop dat sommige woorden zowel meervoud -en hebben, als -s. Groente is daar een voorbeeld van, maar bijvoorbeeld ook 'sirene' of 'gewoonte'.

U schrijft nog wat extra voorbeelden op het bord:

pan + koek (pannenkoek)

keuken + tafel (keukentafel)

seconde + wijzer (seconden/ secondes - secondewijzer)

Laat de leerlingen voorspellen wat de samenstelling wordt. De leerlingen lichten hun denkwijze toe. U vult aan of u corrigeert zo nodig.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U helpt de leerlingen die dat nodig hebben, aan het begin van iedere opdracht. Wijs ze op de voorbeelden in het informatieblokje. Bij welke categorie hoort het woord? Wat is de samenstelling?

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden**Opdracht 1**

a. boekenkast; b. bananenboom; c. paardenstal; d. pannenkoek; e. stoelendans.

Opdracht 2

a. haventerrein; b. regentijd; c. bloementuin; d. keukenraam; e. rattengif.

Opdracht 3

1. tomatenplant; 2. groentesoep; 3. havenmeester; 4. logeerhuis; 5. boekenkast; 6. ladekast.

Opdracht 4

a. keukentafel en boekenkast; b. kippenpastei en groentesoep.

Opdracht 5

De leerlingen vergelijken de antwoorden.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak zoveel mogelijk samenstellingen die beginnen met: boek-, regen- of groente-.

Verrijking: Waarom schrijf je zonnehoed niet met een tussenklank -n?

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en inventariseert de antwoorden op het bord. U laat de leerlingen herhalen wanneer je de tussen -en en de tussen -e schrijft in een samenstelling. U noteert welke leerlingen moeite hebben met het schrijven van samenstellingen en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met enkele themawoorden rond het thema.
LESDOEL	De leerling kent de betekenis van de aangeboden themawoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3 en in duo's aan opdracht 4 en 5.

INTRODUCTIE

U haalt het onderwerp van het thema even aan. U vraagt de klas wie zelf wel eens in actie is gekomen voor een goed doel. U praat daar kort met de klas over. U vertelt dat de leerlingen nog meer woorden leren rondom het thema.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Woord	Betekenis	Voorbeeldzin
afnemen	Minder worden.	Na een hele dag storm nam de regen eindelijk af.
attenderen op	Wijzen op.	De buurtbewoners attenderden de fietser op de grote kuil in de weg.
de beheerder	Iemand die ergens toezicht op houdt.	De beheerder van het gebouw vroeg iedereen om de deur steeds goed op slot te doen.
de cheque	Briefje met betaalopdracht die geld waard is.	Morgen ga ik de cheque innen bij de bank.
contact opnemen	Iemand opbellen of een bericht sturen.	Neem direct contact op met de politie!
de inzamelingsactie	Een actie waarbij geld of spullen worden opgehaald voor het goede doel.	Iedereen deed mee met een inzamelingsactie voor het Rode Kruis.
de kwitantie	Een bewijs dat je betaald hebt.	Gelukkig kon mevrouw De Kom met een kwitantie laten zien dat ze al betaald had voor de zwemlessen.
landelijk	Van heel het land.	Door een landelijke stroomstoring zat iedereen in het donker.
de missie	De bijzondere opdracht.	Het was zijn missie om veel geld op te halen voor het goede doel.
het pamflet	Een vel papier dat op straat wordt uitgedeeld. Een folder. Een brochure.	Op het pamflet stond een aankondiging voor een show op het dorpsplein.
serieus	Ernstig.	Alle kinderen gingen serieus aan het werk voor het goede doel.

tot stand brengen	iets gedaan krijgen.	Zijn oproep voor meer hulp heeft heel wat tot stand gebracht.
verantwoord	Veilig, verstandig, en er over nagedacht.	Wie goed wil zijn voor het milieu, moet steeds een verantwoorde keuze maken.
met vereende krachten	Met elkaar.	Met vereende krachten tilden de mannen de auto op.

Instructie

U schrijft de themawoorden uit het script op het bord. U vraagt de leerlingen vooral op deze woorden te letten om achter de betekenis te komen. U leest vervolgens het script voor.

Script:

*Haïti is nog steeds een van de armste landen ter wereld. Het land wordt helaas ook regelmatig getroffen door rampen. Daarom komt er misschien weer een **landelijke** hulpactie voor dit land. Het is de **missie** van de organisator van de **inzamelingsactie** om overal in Suriname geld op te halen voor dit arme land. Als we ons met z'n allen inzetten voor dit plan, kan er binnenkort **met vereende krachten** iets gedaan worden waardoor de armoede in Haïti hopelijk wat zal **afnemen**. Het is een **serieuze** zaak. Het is niet meer **verantwoord** om zulke arme mensen aan hun lot over te laten. We moeten ze gaan helpen. We willen iedereen **attenderen op** de plannen. We willen bijvoorbeeld met televisiespotjes onze landgenoten vertellen over de actie. Als iemand nog vragen heeft over de plannen, kan diegene **contact opnemen** met de organisatie. Als je belt of een berichtje stuurt, kan de organisator je een mooi **pamflet** geven, waarop de actie duidelijk wordt uitgelegd. Hopelijk kan hij binnenkort de hulporganisaties in Haïti een **cheque** overhandigen ter waarde van een mooi bedrag, waarmee ze een verbetering van de omstandigheden **tot stand** kunnen **brenge**n.*

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U licht ook de betekenis toe van de themawoorden die niet in de scripts zijn verwerkt: de beheerder - de kwitantie.

Als niet alle betekenissen duidelijk zijn, zoeken de leerlingen in de woordenlijst naar de betekenis. U geeft dan beurten en vraagt naar voorbeelden, zinnen met de woorden of uitleg in eigen woorden. U geeft feedback op de inbreng van de leerlingen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, leest u de betekenissen van de themawoorden voor en de leerlingen lezen mee. U vraagt enkele woorden in hun eigen woorden weer te geven.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

1. vreemd; 2. cheque; 3. missie; 4. attenderen op; 5. kracht; 6. serieus

Opdracht 2

- Met vereende krachten bouwden de mannen in één week een heel huis.
- De man kon een mooi concert tot stand brengen door samen te werken met verschillende muzikanten.
- Voor de landelijke verkiezingen gaan enkele politici op de nationale radio met elkaar in gesprek.
- Met de inzamelingsactie bij de supermarkt werd genoeg geld opgehaald voor een nieuwe speeltuin.
- De regen nam af, maar het water in de rivier stond nog steeds heel hoog.

Opdracht 3

De woorden: de inzameling en de actie.

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden en helpen elkaar waar nodig.

Opdracht 5

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

- De drukte op de weg nam af.
- De beheerder van het theater deed het hek op slot.
- Wil je alsjeblieft contact opnemen met je moeder?
- Met vereende krachten werd er na het feest opgeruimd.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Maak een woordspin rondom 'contact opnemen'.

Verrijking: Leg uit wat het verschil is tussen een kwitantie en een cheque.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele leerlingen hun zin te laten voorlezen. De andere leerlingen geven aan of de betekenis van het themawoord klopt in de zin.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de betekenissen van de themawoorden en geeft hun extra aandacht in de herhalingsles.

Verbanden: tegenstelling

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder geoefend met verbanden en signaalwoorden.
LESDOEL	De leerling kan: – voorbeelden noemen van signaalwoorden die het verband tegenstelling aangeven; – het verband tegenstelling in een tekst herkennen aan de hand van deze signaalwoorden.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4 en 5.

INTRODUCTIE

U schrijft de volgende woorden op het bord: alleen, met, wit, dik, lang. U vraagt de leerlingen het tegenovergestelde van deze woorden te noemen. (samen, zonder, zwart, mager, kort) Schrijf vervolgens deze zin met 'alleen en samen' op het bord: Ik kan dit niet alleen, maar samen lukt het vast wel. Laat de leerlingen met de andere woordparen zinnen maken. U vertelt dat je woorden die het tegenovergestelde betekenen een 'tegenstelling' noemt. En dat de leerlingen vandaag een tekst gaan lezen waarin tegenstellingen zijn verwerkt.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken; er is een **verband**. Er zijn verschillende soorten verbanden. Eén ervan is het verband met een **tegenstelling**.

Er is dan een tegenstelling tussen zinsdelen, zinnen of alinea's.

Het verband met een tegenstelling of het tegenstellend verband herken je aan de signaalwoorden: *maar, daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, (daar staat) tegenover, hoewel, toch, ofschoon en ondanks dat*.

Bijvoorbeeld:

- Hij is lang, maar zij is kort.
- "Vind je me niet aardig?" "Integendeel: Ik vind je heel erg aardig!"
- Enerzijds vind ik het een goed plan, anderzijds twijfel ik of dit plan gaat lukken.
- Hoewel hij goed voor zijn repetitie had geleerd, haalde hij toch een slecht cijfer.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U bespreekt dat de leerlingen eerder iets over verbanden hebben geleerd. *Welke verbanden waren dat?* (reden-verklaring, oorzaak-gevolg, tijd, voorbeeld, doel-middel). *Kun je voorbeelden noemen van signaalwoorden bij het verband doel-middel?* (waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te, met behulp van) U bespreekt de voorbeeldzinnen in het informatieblokje. Laat in elke zin de tegenstelling benoemen. Bespreek daarbij steeds: Wat staat er in het ene zinsdeel? Wat staat er in het andere zinsdeel?

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen?

U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hun hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Impliciete woorden		
behoorlijk	intussen	uiten
belanden	inzamelen	uitpuilen
dankbaarheid	openbaar	de vereniging
gaande zijn	overhandigen	verminderen
hergebruiken	succesvol	voorheen
Uitdrukking/spreekwoord		
goed voorbeeld doet goed volgen ergens voordeel van hebben		

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal.

Antwoorden

Opdracht 1

a. Het aantal petflessen dat in het gewone afval terechtkomt; b. Door de flessen te recycleren.

Opdracht 2

a. niet goed; b. goed; c. een signaalwoord; d. een verband met een tegenstelling

Opdracht 3

- a. Hoewel de actie heel succesvol was voor OS Tamara, hebben zich nog geen nieuwe scholen gemeld voor de inzamelingsactie. Succesvolle actie voor scholen, maar toch heeft nog geen andere school zich aangemeld.
- b. Hoewel.

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden.

Opdracht 5

Eigen antwoord. Bijvoorbeeld: Ondanks dat de leerlingen de inzamelingsactie heel serieus namen, haalden ze niet veel flessen op. Of: Enerzijds namen de leerlingen de inzamelingsactie heel serieus, maar anderzijds wilden ze er weinig moeite voor doen.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk twee voorbeelden van een tegenstelling.

Verrijking: Bedenk twee zinnen met een tegenstelling en een signaalwoord.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht door enkele voorbeelden te laten noemen door de leerlingen. Laat de andere leerlingen beoordelen of het goede voorbeelden zijn.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen.

Tekst 3

OS Tamara wint inzamelingsactie

- 1 De Openbare School Tamara (OS Tamara) heeft de inzamelingsactie voor petflessen gewonnen. De Vereniging 'Zeg nee tegen petflessen' heeft een cheque van drieduizend SRD aan het schoolhoofd overhandigd.
- 2 De stichting 'Zeg nee tegen petflessen' zamelt landelijk alle petflessen in om die te recyclen. OS Tamara vond de missie van de vereniging 'Zeg nee tegen petflessen' zo goed, dat ze besloot als eerste school mee te doen aan de actie. De leerlingen hebben gezamenlijk petflessen verzameld om vervuiling door deze flessen te verminderen. Ze maakten pamfletten om ouders te attenderen op de inzamelingsactie.
- 3 Tanisha: "Sommige kinderen uit mijn klas namen zelfs stiekem flessen van huis mee naar school om daar in de speciale tonnen te verzamelen. Dat mocht wel van de juf." Het schoolhoofd klaagde voorheen dat er nog te veel petflessen bij het vuil belandden. De vuilnistonnen puilden dagelijks uit, maar door deze actie is het aantal flessen dat in het gewone afval belandt, behoorlijk afgenomen. "Het kan! Goed voorbeeld doet goed volgen."
- 4 De leerlingen namen de inzamelingsactie heel serieus. Er was een soort 'stille' strijd gaande tussen de klassen. Welke klas zamelt de meeste petflessen in? Aan het eind van elke week zorgde de beheerder voor het transport van de ingezamelde flessen naar de fabriek. Daar ontving hij een kwitantie met daarop het geldbedrag dat in die week was verdiend. Per fles werd een kwartje verdiend. Zo heeft iedereen er voordeel van: de flessen worden gerecycled en er komen financiën in de schoolkas. "We kunnen van dit geld de klaslokalen weer netjes verven," zei het schoolhoofd. "Dan zien de leerlingen zelf wat met vereende krachten tot stand gebracht kan worden."
- 5 De Vereniging 'Zeg nee tegen petflessen' heeft intussen contact opgenomen met het schoolhoofd. De vereniging wil haar dankbaarheid uiten. Zij heeft laten weten dat OS Tamara, een jaar lang, één keer in de week, een bekertje Surinaamse yoghurt voor elke leerling zal ontvangen. Die bekers zijn gemaakt van verantwoord hard karton. Sommige bekers worden hergebruikt tijdens de lessen KCE om er verf in de doen. Hoewel de actie succesvol was voor OS Tamara, hebben zich nog geen nieuwe scholen gemeld voor de inzamelingsactie. De Vereniging 'Zeg nee tegen petflessen' hoopt wel dat zich meer scholen zich aanmelden.

Herhaling van les 4 en 12

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – persoonsvorm, werkwoordelijk gezegde, onderwerp, lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp in enkelvoudige zinnen benoemen; – bezittelijke voornaamwoorden in een zin herkennen en gebruiken.
LESDOEL	De leerling kan: – het lijdend en meewerkend voorwerp in zinnen benoemen; – bezittelijke voornaamwoorden herkennen en gebruiken in een zin.
MATERIALEN	– Infographic Zinsdelen – Infographic Woordsoorten
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3 en 4.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen om te noteren welke zinsdelen zij kennen. Vervolgens vraagt u met welke vraag ze die in een zin kunnen vinden. U bespreekt de antwoorden. Daarna vraagt u hen alle bezittelijke voornaamwoorden op te schrijven die ze kennen. U inventariseert de bezittelijke voornaamwoorden ook klassikaal.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 4 en 12 van dit thema.

Instructie

U geeft de leerlingen even de tijd om terug te kijken naar de lessen 4 en 12. U legt uit dat de leerlingen met de Infographics Zinsdelen en Woordsoorten een overzicht hebben van alle zinsdelen en woordsoorten. Ze kunnen de Infographics gebruiken als geheugensteun. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u de eerste zinnen van iedere opdracht samen. U stimuleert de leerlingen om hardop te denken en om de regels zo nodig op te zoeken in hun leerlingenboek of in de Infographics.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u samen de antwoorden.

Antwoorden

Opdracht 1

1. pv = hebben; wg = hebben georganiseerd; ow = we; lv = een inzamelingsactie; mv = voor de weeskinderen.
2. pv/wg = overhandigden; ow = we; lv = de cheque met het opgehaalde bedrag; mv = aan de directeur.
3. pv/wg = beloofde ow = hij ; lv = een interview; mv = ons.
4. pv = hebben; wg = hebben verteld; ow = we; lv = het verhaal; mv = aan een journalist.

Opdracht 2

1. zijn; 2. hun; 3. mijn; 4. jouw; je; 5. zijn; onze; 6. jullie.

Opdracht 3

De leerlingen vergelijken de antwoorden met hun duopartner en helpen elkaar waar nodig.

Opdracht 4

De leerlingen schrijven een zin met een lv, mv en minstens 1 bezittelijk voornaamwoord. De duopartner kijkt het na. Ze bespreken het samen en zo nodig verbeteren ze elkaar.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Vul de zinnen aan met een lv en een mv.

- Zondag schrijft Patricia altijd
- Anil vertelt graag

Verrijking: Zoek in je leerlingenboek een zin waar alle behandelde zinsdelen in voorkomen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met zinsdelen benoemen of met het herkennen van de bezittelijke voornaamwoorden en geeft hun eventueel extra oefenmateriaal.

Herhaling van les 5 en 13

BEGINSITUATIE	De leerling kan aangeven dat een bijvoeglijk naamwoord iets zegt over een zelfstandig naamwoord.
LESDOEL	De leerling kan: – stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden vormen door de regels toe te passen; – bijvoeglijke naamwoorden benoemen die wel en niet voor een zelfstandig naamwoord staan.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U herhaalt kort de informatie uit les 5 en les 13 met de leerlingen.

U laat een voorwerp uit de klas zien, bijvoorbeeld een stoel en laat de leerlingen de geleerde varianten van bijvoeglijke naamwoorden benoemen.

Bijvoorbeeld:

de hoge stoel - de stoel is hoog.

de houten stoel - de stoel is van hout.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 5 en 13 van dit thema.

Instructie

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, behandelt u de eerste zinnen van elke opdracht gezamenlijk.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

1. houten; 2. papieren; 3. lange; 4. ijzeren; 5. aardige; 6. marmeren

Opdracht 2

1. eeuwenoude; 2. oude; 3. aardige, eigen; 4. enthousiaste, hoge; 5. grote; 6. enorme, mooi

Opdracht 3

1. humanitaire, enorm; 2. miserabel; 3. zware; 4. wanhopige, klein; 5. arme, verdrietig; 6. lieve, gewond

Opdracht 4

De leerlingen vergelijken de antwoorden met hun duopartner en bekijken de verschillen. Ze helpen elkaar waar nodig.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk twee bijvoeglijke naamwoorden bij het zelfstandig naamwoord 'vereniging'.

Verrijking: Schrijf twee zinnen op waarin een bijvoeglijk en zelfstandig naamwoord voorkomen. Onderstreep beide woordsoorten.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Laat enkele leerlingen zelfstandige naamwoorden met passende bijvoeglijke naamwoorden op het bord schrijven. De bijvoeglijke naamwoorden mogen in deze les niet aan bod zijn gekomen. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden en geeft hun eventueel extra oefenmateriaal.

Spreekwoorden over samenwerken

BEGINSITUATIE	De leerling heeft eerder over spreekwoorden in het Nederlands en het Sranan geleerd.
LESDOEL	De leerling kan: – twee spreekwoorden die te maken hebben met samenwerken in een Surinaamse thuistaal uitspreken; – een situatie weergeven waarin de spreekwoorden toegepast kunnen worden.
MATERIALEN	– Taalkettingen – Tekenpapier – Kleurmateriaal
ORGANISATIE	De leerlingen werken in zo taalhomogeen mogelijke groepen van vier met hun taalkettingen om.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd.

INTRODUCTIE

U geeft aan dat in deze les spreekwoorden zullen worden behandeld die te maken hebben met samenwerken. U vraagt of de leerlingen spreekwoorden kennen over samenwerken in het Nederlands of in een andere Surinaamse thuistaal. Laat leerlingen ook situaties bedenken waarbij je moet samenwerken om iets voor elkaar te krijgen. (helpen sjouwen, een huis bouwen, enzovoort)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Taal	Spreekwoorden over samenwerken	Letterlijke vertaling
Arowaks	Wamarhi ta the aba khabo sanbia wane khe bun.	Laten we samen één vuist maken om het werk goed te doen.
Karîna auran	Amaminano poko kytesapimai.	Werk ernstig.
Mandarijn	Zhònggrén shíchái huǒyàn gāo	Het vuur zal goed branden als iedereen hout brengt.
Nederlands	Vele handen maken licht werk.	
Okanisi	Wan finga na e diingi okoo baafun.	Met één vinger kan je geen okersoep drinken.
Saamaka	Wan finga anta bebe lalu baafu.	Met één vinger drink je geen okersoep.
Sarnámi	Cirág se cirág jaláná.	Met licht, licht maken.
Sranan	Te tu sma e hari boto, a musu go na tapu dan.	Als twee mensen een boot trekken, moet hij wel de dam op gaan.
Surinaams-Javaans	Rukun anggawé sentosa, tyrah anggawé bubrah.	Eendracht maakt macht, ruzie brengt ondergang.

Trio	Okomo ahen ketëne kënikon rītome.	Vele handen maken licht werk.
Wayana	Kole omo aptau man anumna tēmamine eitop.	Als iedereen meehelpt, zal het werk niet zwaar zijn.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U wijst de leerlingen op de lijst met spreekwoorden en de vertaling. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. U maakt groepen van vier leerlingen en wijst de leerlingen op opdracht 1a. Daarin staat hoe ze de taken moeten verdelen. U zorgt dat de leerlingen over het materiaal voor opdracht 2 beschikken

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. De presentatoren lezen de spreekwoorden voor en leggen deze uit aan de rest van de klas. Kozen andere groepen hetzelfde spreekwoord, dan worden de toepassingen en betekenissen vergeleken.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen verdelen de taken (groepsleider; schrijver; tijdbewaker; presentator. Vervolgens kiezen ze twee talen. Ze lezen en bespreken deze spreekwoorden. Vervolgens bedenken ze een situatie waarin deze spreekwoorden passen.

Opdracht 2

De leerlingen kiezen een spreekwoord; schrijven dat op en maken er een tekening bij van een bijpassende situatie.

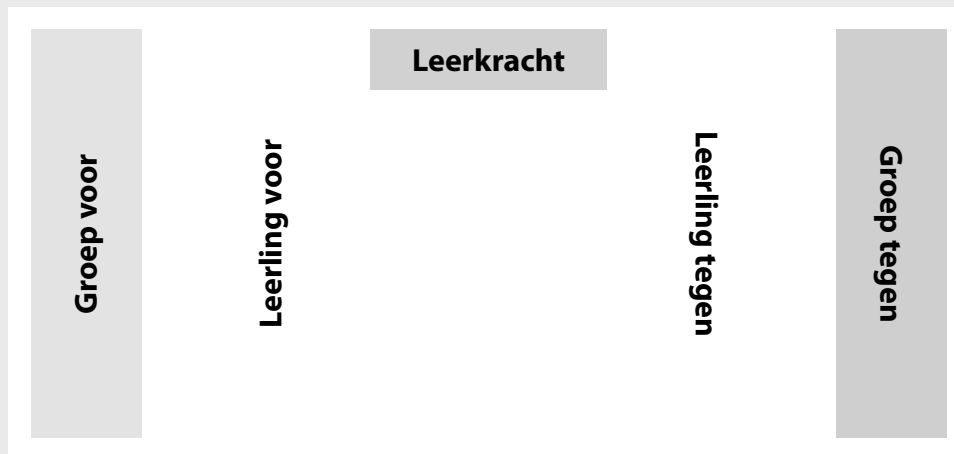
AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U benadrukt dat alle spreekwoorden dezelfde betekenis hebben. De leerlingen kunnen de tekening toevoegen aan hun portfolio. Leerlingen die niet klaar zijn met de tekening, kunnen deze thuis afmaken.

Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Een discussie voeren

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geoefend met het voeren van een discussie; – heeft geoefend met het onderscheiden van goede en slechte argumenten; – weet over welk onderwerp de discussie zal gaan.
LESDOEL	De leerling kan met goede argumenten bijdragen aan een discussie.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van twee of drie. Tijdens de discussie zijn de leerlingen verdeeld over twee groepen die tegenover elkaar zitten.

INTRODUCTIE

U herinnert de leerlingen aan de vorige les Spreken en luisteren (les 15). Wat hebben ze geleerd? U herhaalt de theorie over goede en slechte argumenten aan de hand van een spelletje.

De stelling is:

Volwassenen moeten verplicht worden een tijdje in een weeshuis te helpen.

U noemt steeds een argument. Bij een goed argument steken de leerlingen hun duim omhoog, bij een slecht argument steken ze hun duim omlaag. U bespreekt de antwoorden. Waarom was dit wel of geen goed argument?

Argument 1: eens, want kinderen in een weeshuis hebben geen ouders.

Argument 2: eens, want natuurlijk vindt iedereen dat een goed idee.

Argument 3: oneens, want personen moeten zelf kunnen kiezen wat zij in hun vrije tijd doen.

Argument 4: oneens, want er zijn nog veel meer plekken waar je zou kunnen helpen.

Na dit introductiespelletje vertelt u hoe de les zal verlopen. Eerst wordt de discussie in groepen (verder) voorbereid. Daarna begint de discussie.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een discussie geef je je mening met argumenten.

Een argument moet waar en controleerbaar zijn.

Een argument moet ook over de stelling gaan, en niet over iets anders.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Eerst denken de leerlingen in hun groep na over de gekozen stelling. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen. Als ze hier in de vorige les al mee startten, wordt de opdracht nu afgemaakt. Daarna vindt de discussie plaats in twee groepen. Voor de discussie wordt de klas in twee groepen verdeeld. Voorstanders van de stelling zitten aan de ene kant, tegenstanders aan de andere kant van de klas.

U legt de regels uit: Voor- en tegenstanders krijgen om beurt de kans hun argument te geven en het argument van de andere groep te bekritisieren. Elke groep heeft hiervoor anderhalve minuut de tijd. Er zijn vijf rondes. U wijst erop dat wanneer iemand een andere mening heeft, dat niet betekent dat hij of zij je niet aardig vindt. Je kunt het prima met elkaar oneens zijn en de beste vrienden blijven. Voel je dus niet persoonlijk aangevallen. Ook wijst u erop dat je door het horen van goede argumenten van mening kunt veranderen. Je mag je altijd aansluiten bij de andere groep. U herhaalt de regels voor het houden van een discussie.

Er zijn een aantal rondes:

- Ronde 1. Eén leerling uit de groep voorstanders komt naar voren om zijn of haar mening toe te lichten met een argument.
- Ronde 2. Vanuit de andere groep mogen leerlingen hierop reageren. Eén van hen komt naar voren om uit te leggen waarom het argument van de voorstanders niet voldoet. Een ander uit die groep brengt een tegenargument in.
- Ronde 3. Een voorstander komt naar voren en reageert op het argument van de tegenstanders. De voorstander legt uit waarom dit argument niet voldoet. Iemand anders uit deze groep brengt een nieuw argument in.
- Ronde 4. Er wordt vanuit de tegenstanders weer gereageerd op dit argument.
- Ronde 5. Voor- en tegenstanders krijgen ieder een paar minuten de tijd om hun standpunt duidelijk te maken.
- Ronde 6. Eindstemming. De leerlingen mogen nog van mening veranderen, maar moeten wel aangeven waarom.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U let er tijdens de discussie op dat u de leerlingen niet beïnvloedt door uw mening te geven. U treedt op als discussieleider en zorgt ervoor dat alles ordelijk verloopt:

- U let op de tijd;
- U let erop dat de leerlingen elkaar laten uitspreken;
- U zorgt ervoor dat er geen ruzie ontstaat;
- U vat af en toe de discussie samen.

Wanneer iemand besluit om zich bij de andere groep aan te sluiten, omdat hij of zij van mening is veranderd, vraagt u om een toelichting.

U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

Antwoorden

Opdracht 1

a-c. De leerlingen maken een twee kolommen (met voor- en nadelen) en bespreken het in hun groep.

d-f. De leerlingen bepalen samen een mening en schrijven de belangrijkste argumenten op.

Opdracht 2

De leerlingen nemen deel aan een groepsdiscussie.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Leg uit wat je het sterkste argument vond en waarom.

Verrijking: Bedenk een andere manier om een discussie te organiseren.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Welk argument werd het beste verdedigd? Wat vonden de leerlingen van deze manier van discussiëren? Wat was er prettig/niet prettig aan? Op welke manieren zou het nog kunnen?

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het bijdragen met goede argumenten aan een discussie. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Presentatievaardigheid.

Een vrij vers schrijven

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met het schrijven van verschillende soorten gedichten.
LESDOEL	De leerling kan een vrij vers schrijven.
MATERIALEN	– Kladblaadjes (per leerling) – Tekenpapier – Kleurpotloden en/of viltstiften (per leerling)
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 3. Ze werken in duo's aan opdracht 4.

INTRODUCTIE

U draagt het gedicht 'Samen één' voor.

Samen één

Veel volkeren
in één land
Veel geloven
in één land
Veel kleuren
in één land
Veel talen
in één land

In dat land is alles één
In dat land is alles samen
Dat land heet Suriname

U vraagt aan de leerlingen wat zij van het gedicht vinden en hoe zij zich voelen, nadat ze dit gedicht hebben gehoord. U vraagt ook wat dit gedicht met gotong royong te maken heeft. (Het gedicht gaat erover dat het Surinaamse volk samen één is. Het gaat over 'samen'.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

In een vrij vers:

- staat niet vast hoeveel regels er moeten zijn;
- staat niet vast hoe lang de stukjes (strofen) of de regels moeten zijn;
- rijmen niet alle regels of is er helemaal geen rijm.

Bijvoorbeeld:

Samen één

Veel volkeren
in één land
Veel geloven
in één land
Veel kleuren
in één land
Veel talen
in één land

In dat land is alles één
In dat land is alles samen
Dat land heet Suriname

Voor elkaar

De overburen zitten zonder stroom
Ze krijgen kaarsen van mijn oom

Een zieke vrouw heeft grote zorgen
Gelukkig komt haar zoon weer overmorgen

Een jongen huilend langs de kant van de weg
Zijn vriend troost hem: "Het is gewoon ontzettend pech."

Een speler op het veld gaat maar weer naar binnen
Alleen met een team is er pas kans op winnen

Een meisje wil opkomen voor haar rechten
Anderen komen om met haar mee te vechten
Voor elkaar
Met elkaar
Samen sta je sterk, sterker, het sterkst

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U laat de leerlingen het gedicht 'Samen één' voor zichzelf lezen. U stelt daarna de volgende vragen:

- Waarover gaat het gedicht? (samen één, ook al zijn mensen verschillend)
- Wat wordt er bedoeld met 'Veel kleuren'? (Dat kan gaan over de verschillende huidskleuren, maar ook over de kleurrijke natuur)
- U geeft aan dat figuurlijke taal veel gebruikt wordt in gedichten. U legt uit wat figuurlijke taal is: Daarmee bedoelen we dat je iets zegt of schrijft wat je niet letterlijk moet nemen. Een als-vergelijking bijvoorbeeld is een vorm van figuurlijk taalgebruik. Laat de leerlingen enkele als-vergelijkingen noemen. (Bijvoorbeeld: zo gezond als een vis.) Geef daarna andere voorbeelden van figuurlijk taalgebruik: De toekomst lacht ons tegemoet. De wind aait langs haar wang. (een toekomst kan niet echt lachen en de wind kan niet aaien)
- Komt er rijm voor in het gedicht? (één keer: samen en Suriname);
- Is het verplicht dat een gedicht steeds rijmt? (nee)

U legt uit dat het gedicht 'Samen één' een vrij vers is, een gedicht waarvoor er eigenlijk geen regels gelden. Bij een vrij vers mag je zelf het onderwerp kiezen, kiezen of het lang of kort wordt en of het rijmt. Je mag ook kiezen of je het gedicht in stukjes (strofen) verdeelt of niet en hoelang die stukjes zijn. Je mag figuurlijke taal gebruiken, maar het hoeft niet. Je bent dus vrij in je taal! Je kunt zelfs meerdere talen gebruiken.

U laat de leerlingen het gedicht 'Voor elkaar' voor zichzelf lezen. U stelt daarna volgende vragen:

- Wat heeft dit gedicht met 'gotong royong' te maken? (Het gedicht gaat erover dat je voor elkaar zorgt en samen sterker bent.)
- Waaraan kun je zien dat dit een vrij vers is? (Bijvoorbeeld: de laatste drie regels zijn niet even lang, de strofen van het gedicht zijn niet even lang.)
- Zijn er ook zaken hetzelfde in het gedicht? (Elke strofe eindigt met rijmwoorden, elk stukje is een voorbeeld van wat de dichter wil vertellen, de zinnen beginnen met een hoofdletter maar eindigen zonder punt.)

U vertelt dat je bij een vrij vers zelf schrijfregrs mag bedenken. (Maar dat hoeft niet.) Tot slot licht u kort de opdrachten toe en gaat u na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

U neemt met de leerlingen die dat nodig hebben opdracht 1 door. Zo nodig doet u enkele suggesties.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig door de leerlingen te helpen met ideeën. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Laat enkele leerlingen hun gedicht voorlezen. Hang de gedichten op in de klas.

Antwoorden**Opdracht 1**

De leerlingen bedenken een onderwerp voor een vrij vers en beginnen met steekwoorden op een kladblaadje.

Opdracht 2

De leerlingen kiezen een taal waarin ze het gedicht gaan schrijven en schrijven zinnen die een bepaald gevoel oproepen.

Opdracht 3

De leerlingen controleren hun schrijfwerk aan de hand van de gegeven vragen en verbeteren waar nodig.

Opdracht 4

De leerlingen wisselen het gedicht met hun duopartner en geven elkaar een top en een tip. Ze bespreken het gedicht en verbeteren waar nodig.

Opdracht 5

De leerlingen schrijven het gedicht netjes en versieren het met mooie letters of een tekening.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk nog twee regels bij je gedicht.

Verrijking: Schrijf je gedicht in een andere Surinaamse thuistaal of vervang woorden in je gedicht door woorden uit een andere thuistaal. Spreekt het gedicht je nu meer aan dan daarvoor?

AFSLUITING

Als daar voldoende tijd voor is, kunt u de leerlingen vragen hun gedicht voor te lezen. U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Schrijfvaardigheid. Bij een volgende les Schrijven besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen. U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Schrijven in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Schrijven binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Werkwoorden met voorzetsels

BEGINSITUATIE	De leerling heeft al geoefend met werkwoorden in de tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd.
LESDOEL	De leerling kan: – de werkwoordsvormen in de tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd gebruiken in zelf geformuleerde zinnen; – zinnen formuleren met splitsbare werkwoorden (werkwoorden met een voorzetsel erin).
MATERIALEN	Infographic Werkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 en 2. Ze werken in duo's aan opdracht 3.

INTRODUCTIE

U herhaalt kort de verschillende tijden met de leerlingen. U stelt vragen als: *waaraan herken je de voltooid tijd? Wat is een hulpwerkwoord? Hoe weet je of de verleden tijd -de of -te krijgt? Krijgen alle werkwoorden in de verleden tijd -de of -te? Welke niet? Geef eens voorbeelden.* U laat de Infographic Werkwoorden zien en hangt deze op in de klas. U geeft aan dat de leerlingen het overzicht kunnen gebruiken als geheugensteun.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Werkwoorden met een voorzetsel schrijf je:

- in de t.t. en v.t. met het voorzetsel los van het werkwoord;
- in de voltooid tijd met -ge ná het voorzetsel.

Bijvoorbeeld:

voorlezen	ik lees voor	hij las voor	jij hebt voorgelezen
afwassen	hij wast af	jullie wasten af	ik had afgewassen

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. Kunnen de leerlingen nog meer werkwoorden met een voorzetsel noemen? Hoe worden die vervoegd? U schrijft een aantal suggesties van de leerlingen op het bord. Bespreek gezamenlijk hoe deze woorden worden vervoegd in de tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd.

U bespreekt met de leerlingen het 3-stappenplan dat ze kunnen volgen:

1. In welke tijd staat de zin?
2. In de voltooid tijd komt er een hulpwerkwoord bij. Meestal 'zijn' of 'hebben'.
3. In de v.t.t. staat het hulpwerkwoord in de tegenwoordige tijd. In de v.v.t. staat het hulpwerkwoord in de verleden tijd.

Benadruk: bij werkwoorden met een voorzetsel komt -ge ná het voorzetsel.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

Met de leerlingen die dat nodig hebben, maakt u enkele zinnen van elke opdracht samen. Herhaal het stappenplan en herinner de leerlingen aan relevante regels, zoals 't kofschip-taxietje. U stimuleert het raadplegen van de Infographic Werkwoorden. Eventueel doet u opdracht 2 samen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. U bespreekt opdracht 1 klassikaal.

Antwoorden**Opdracht 1**

1. Naina kookte heerlijk gisteravond.
2. Het schoolhoofd wil dat we op tijd komen.
3. De manja's zijn op het erf gevallen.
4. Ik verwachtte jou nog niet thuis.
5. Hij zette de tv alvast aan.
6. Ik heb aan iedereen iets lekkers uitgedeeld.
7. Had jij die bacove nog opgegeten?

Opdracht 2

1. danste; 2. hebt begrepen; 3. hadden gelopen; 4. valt af; 5. is weggereden; 6. letten op

Opdracht 3

De leerlingen kijken elkaars opdracht na en bespreken de fouten.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies twee van volgende werkwoorden: delen, starten, werken en redden. Schrijf met beide werkwoorden een zin in de verleden tijd in je schrift op.

Verrijking: Bedenk vragen over de regels van de verschillende werkwoordstijden. Laat je duopartner het antwoord eronder schrijven.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U gaat na bij welk werkwoord de meeste fouten zijn gemaakt. Enkele leerlingen noemen de zinnen die ze hebben geformuleerd. U bespreekt de problemen die leerlingen ondervonden. Daarna haalt u de schriften op om het werk individueel na te kijken.

U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de werkwoordstijden en geeft hun extra aandacht tijdens de herhalingsles.

Informatie uit een amuserende tekst

BEGINSITUATIE	De leerling kan een amuserende tekst herkennen.
LESDOEL	De leerling kan informatie halen uit een amuserende tekst.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan de opdrachten 1 tot en met 5.

INTRODUCTIE

U vraagt de leerlingen of ze weten wat een draaiboek is. (In een draaiboek staan alle aanwijzingen om iets op een bepaalde manier te laten verlopen, bijvoorbeeld: een feest of de opnames van een film.) *Wat zet je in een draaiboek?* (Bijvoorbeeld: welke taken er zijn, wie die taken moet uitvoeren en wanneer die taken moeten worden uitgevoerd.)

Stel: er wordt een feest gehouden op school, met muziek, eten en versiering, wat komt er dan in het draaiboek? Laat de leerlingen suggesties noemen van wat er in het draaiboek komt.

(bijvoorbeeld: wanneer het feest is, wie de muziek regelt, wie de versiering ophangt, enzovoort) U schrijft de suggesties eventueel op het bord en laat de leerlingen aanvullen.

U vertelt dat de leerlingen vandaag een tekst gaan lezen waarin het gaat om een feest en de voorbereidingen daarvan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Een amuserende tekst:

- is vooral bedoeld om van te genieten en je te vermaken;
- vertelt vaak een verhaal;
- is meestal verzonnen, maar kan ook een waargebeurd verhaal vertellen.

Bijvoorbeeld: sprookje, leesboek, gedicht en fantasieverhaal.

Ook in een amuserende tekst kan informatie staan, zoals instructies, hoe iets gedaan moet worden of een uitleg.

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vraagt hoe je een amuserende tekst ook alweer leest: globaal of intensief? (intensief) Herhaal hoe je een tekst intensief leest.

(Een tekst intensief lezen betekent: dat je de tekst alinea na alinea volledig en aandachtig leest; moeilijke woorden opzoekt; signaalwoorden en verbanden zoekt en dat je het onderwerp en de hoofdgedachte van de tekst bepaalt.)

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Impliciete woorden

de activiteit	de geheimhoudingsplicht	plannen
bemannen	grinniken	de planning
coördineren	hartelijk	opgelucht
de eenheid in de familie	instuderen	rekening houden met
gedenkwaardig	de leiding nemen	typisch

Uitdrukking/spreekwoord

ergens verstoeld van staan

Verlengde instructie

U leest de tekst nogmaals gezamenlijk met de leerlingen die dat nodig hebben. Naar eigen inzicht licht u de impliciete woorden uit de lijst toe. Begrijpen de leerlingen wat ze lezen?

U vraagt de leerlingen in eigen woorden uit te leggen wat ze zojuist hebben gelezen, en ondersteunt hun hierbij als het moeilijk gaat. Geef complimenten als het goed gaat. Vervolgens helpt u de leerlingen op weg met opdracht 1.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden klassikaal. U laat bij opdracht 5 enkele leerlingen hun tekening tonen en toelichten. Wat hebben ze getekend? En waarom?

Antwoorden**Opdracht 1**

a. Het feest is voor oma.; b. Oma wordt 80 jaar.

Opdracht 2

C Een tekst die je iets leuks wil vertellen.

Opdracht 3

- a. Een datum voor een feest bepalen en het feest organiseren
- b. 1, 2, 3, 5 en 6

Opdracht 4

a.

	Wat	Wie	Wanneer
1.	Een gedicht schrijven voor oma.	oudere nichten	15 maart
2.	Een tekening maken.	kleuters	15 maart
3.	Drank en eten kopen voor het feest.	vaders	20 maart
4.	Dans oefenen.	nichten	15-22 maart
5.	Dans uitvoeren.	nichten	25 maart
6.	Bar bemannen en drankjes rondbrengen.	neven	25 maart
7.	Moppen vertellen op het feest.	oom Roy	25 maart

b. Het draaiboek heeft goed gewerkt, want oma vertelde dat ze haar feest geweldig vond.

Opdracht 5

De leerlingen maken een tekening over het feest.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Zoek in de tekst wat er allemaal in staat om te lezen voor je plezier.

Verrijking: Bedenk nog twee vragen waarvoor je het antwoord in de tekst moet zoeken.

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met de opdrachten. U kunt daarbij gebruikmaken van de evaluatiewijzer Schriftelijke communicatie - Leesvaardigheid. Bij een volgende les Begrijpend lezen besteedt u extra aandacht of biedt u extra ondersteuning aan deze leerlingen. U heeft de leerlingen nu beoordeeld voor alle lessen Begrijpend lezen in dit thema. Leerlingen die de stof nog onvoldoende beheersen, maken het herhalingsblad Begrijpend lezen binnen de daarvoor voorziene tijd. Leerlingen die de stof voldoende beheersen, maken intussen een verrijkingsblad.

Tekst 4

Samen maken we het feest!

- 1 Dat was echt leuk! Mijn oma zou tachtig jaar worden en wij wilden haar verrassen. Een gedoe eerst: Waar ontmoeten we elkaar? Zou je wel op die dag kunnen? Hoeveel geld moet iedereen geven? Een maand lang hadden wij allemaal een geheimhoudingsplicht. Oma en opa mochten niets weten! Alle kinderen en kleinkinderen van oma waren een avond bij tante Bettie om een feest te plannen. Natuurlijk waren opa en oma er niet bij.
- 2 Die avond verliep rommelig, iedereen sprak luid en door elkaar. We hadden elkaar lang niet gezien, dus overal brasa en zo. Tot mijn moeder heel streng sprak: "Nu moeten jullie even stil zijn en luisteren. Ik neem hier de leiding, anders gebeurt er niets! We hebben maar een maand!" Ik grinnikte even toen ik zag dat iedereen zijn mond hield. Typisch mijn moeder, zij is altijd de beste in opdrachten geven.
- 3 Ze stond al met haar schrijfblok en pen in de hand om een draaiboek te maken voor de verrassingsavond. Daarin schreef ze op wie er wat moest doen en wanneer die taak af moest zijn. Na een tijdje was de planning rond: De oudere nichten gingen een lang gedicht schrijven. De stoere neven gingen de bar bemannen en drankjes rondbrengen. Mijn nicht Sara en ik zitten op dezelfde dansschool en wij studeerden samen een dansje in. De kleuters maakten een tekening. En onze vaders kochten de dranken en zorgden voor het eten. Oma had zelf al heel wat mensen uitgenodigd voor haar jaardag, dus ze moesten bij hun inkopen rekening houden met het aantal mensen.
- 4 Zo hadden we elk weekend een geheime ontmoeting met elkaar tot de grote dag. Mijn moeder is echt goed in activiteiten coördineren, want de owruyari van oma was werkelijk een succes. Ik vond het ook erg gezellig. Oom Roy vertelde de hele avond leuke mopjes! Om twee mopjes moest ik erg lachen: 1. Wat is het vervelendste van ouders? Dat ze je eerst leren lopen en praten en dat ze daarna zeggen: 'Mond dicht en stil zitten!' 2. Jantje zat in de klas en vroeg aan de meester: "Meester, word je gestraft voor iets wat je niet gedaan hebt?" De meester antwoordde: "Natuurlijk niet Jantje, als je niets gedaan hebt, waarom zou je dan gestraft worden? Het is juist beter als je niets gedaan hebt. Zo hoort het in het leven." Jantje haalt opgelucht adem en zegt: "Ik heb namelijk mijn huiswerk niet gemaakt!"
- 5 Aan het eind van de avond kon oma niet ophouden te zeggen: "Het was geweldig." Ze bedankte iedereen hartelijk. Op haar jaardag vertelde ze trots aan iedereen die haar feliciteerde dat haar eigen kinderen en kleinkinderen haar gezamenlijk hadden verrast. Ze stond er echt versteld van. Ze was blij met die eenheid in de familie en zei dat het vooral zo moest blijven. Wij zullen deze gedenkwaardige dag nooit vergeten.

Javaanse klanken

BEGINSITUATIE	De leerling: – heeft geleerd dat talen familie van elkaar kunnen zijn; – weet waar Indonesië ligt en dat de voorouders van de Javanen uit Indonesië komen; – kent korte klanken, lange klanken, medeklinkers, tweetekenklanken; – kent de Chinese klank ng uit de Nederlandse taal.
LESDOEL	De leerling kan: – woorden met typische Javaanse klanken herkennen en uitspreken; – respect tonen voor de Javaanse taal.
MATERIALEN	Woordkaarten
ORGANISATIE	De leerlingen werken in duo's aan opdracht 1 en 2.

VOORBEREIDING

U heeft het bronnenmateriaal van deze les bestudeerd en beluisterd en de uitspraak van de Javaanse woorden geoefend.

INTRODUCTIE

U leest de onderstaande zin en woorden voor en geeft beurten om te zeggen uit welke Surinaamse taal ze komen (De zin en alle woorden komen uit het Surinaams-Javaans). U leest de Nederlandse vertaling niet voor. De betekenis van de woorden is niet van belang, het gaat om de klanken:

- Aku seneng ngombé dawet. (Ik drink graag dawet.)
- gotong royong (samenwerken)
- gamelan (Javaans muziekinstrument)
- srundèng (geroosterde kokos met pinda's)
- slametan (offermaal)
- ngombé (drinken)
- kupu (vlinder)
- bapak (vader/ meneer)
- simbah (grootouder)

U vraagt hoe het komt dat er in Suriname Javaans wordt gesproken. (Omdat de voorouders van de sprekers uit Java/Indonesië komen.)

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Wie in Suriname naar een taal luistert, herkent de taal vaak zonder te begrijpen wat er wordt gezegd. Dit komt omdat verschillende taalfamilies hun eigen typische klanken hebben. Het Surinaams-Javaans is familie van het Javaans, een taal die in Indonesië wordt gesproken. De klanken uit het Surinaams-Javaans zijn dezelfde als die uit het Javaans uit Indonesië. Een paar typische Javaanse klanken zijn:

- De ng-klank aan het begin van een woord.

De ng-klank kan in het Nederlands niet aan het begin van een woord staan. In het Javaans kan dat wel en het komt ook vaak voor.

- ngomong (praten/zeggen)
- ngombé (drinken)
- ngerti (weten)
- De m-klank aan het begin van het woord in combinatie met een andere medeklinker.

In het Javaans kan je de klank m aan het begin van een woord combineren met een andere medeklinker.

Bijvoorbeeld b of l:

- mbah (oma/opa)
- mlaku (lopen)
- mbésuk (later/in de toekomst)
- De k-klank op het eind van een woord.

Als k op het eind van een woord staat, wordt hij bijna niet gehoord.

Bijvoorbeeld:

- bapak (vader/meneer)
- anak (kind)

Surinaams-Javaans	Nederlands
Anak	kind
Bapak	vader/meneer
Mbah	opa/oma
mbedil	met een geweer schieten
mblayu	rennen
Mburi	achter/achterin
mlaku	lopen
ngelih	honger hebben
Ngerti	weten
ngombé	drinken

Instructie

U neemt het informatieblokje met de leerlingen door. U vertelt de leerlingen over de typisch Javaanse klanken en gebruikt het bord om voorbeelden op te schrijven.

Bij enkele voorbeelden (bapak, anak, ngombé, ngerti, mbedil, ngelih, mbah, mburi, mlaku en mblayu) toont u een kaart met het woord en bijbehorende afbeelding. U vraagt bij alle voorbeelden aan Javaanssprekende leerlingen om het woord duidelijk uit te spreken of u doet dat zelf. De leerlingen doen het na.

Bij de woorden met een 'u' geeft u aan dat die als 'oe' worden uitgesproken. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U geeft beurten om de woorden van opdracht 1 voor te lezen. Als het nodig is, wordt de uitspraak gecorrigeerd door u en/of Javaans sprekende leerlingen. Leerlingen met de juiste uitspraak krijgen een compliment. U laat opdracht 2 uitvoeren via rollenspelen.

Antwoorden**Opdracht 1**

De leerlingen oefenen met de uitspraak van woorden.

Opdracht 2

De kinderen oefenen met de uitspraak van zinnen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. Om de betrokkenheid en participatie tijdens de les per leerling te noteren, kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid, onderdeel Participatie.

Herhaling van les 9, 17 en 25

BEGINSITUATIE	De leerling heeft geoefend met: – de leestekens en hoofdletters; – werkwoorden in de tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd; – samenstellingen met een tussenklank -e of -en.
LESDOEL	De leerling kan: – leestekens en hoofdletters plaatsen in een tekst; – de tussen -en en de tussen -n bij samenstellingen op de juiste manier toepassen; – de werkwoordsvormen in de tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd gebruiken in zelf geformuleerde zinnen; – zinnen formuleren met splitsbare werkwoorden (werkwoorden met een voorzetsel erin).
MATERIALEN	– Infographic Leestekens en bijzondere tekens – Infographic Werkwoorden
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel aan opdracht 1 tot en met 4. Ze werken in duo's aan opdracht 5.

INTRODUCTIE

U bladert met de leerlingen terug naar de lessen 9, 17 en 25 en herhaalt kort de informatieblokken. U stelt hier en daar vragen over de stof en geeft de leerlingen de ruimte zelf ook vragen te stellen. Zo nodig geeft u extra uitleg.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens terug naar de lessen 9, 17 en 25 van dit thema.

Instructie

U vertelt de leerlingen dat zij zelfstandig zullen oefenen aan de hand van de regels die ze daarnet hebben doorgenomen. U wijst erop dat ze terug mogen bladeren in hun boek en wijst op de Infographic Leestekens en bijzondere tekens en de Infographic Werkwoorden die ze eventueel kunnen raadplegen. U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.

Verlengde instructie

De leerlingen die dat nodig hebben, begeleidt u met het maken van de eerste opgaven van iedere opdracht. U helpt hun bij het denkproces door vragen te stellen en ze te begeleiden in de juiste denkrichting. Laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf en luidop denken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen. Vervolgens bespreekt u de antwoorden samen.

Antwoorden

Opdracht 1

Nr.	Opdracht 1a	Opdracht 1b	Opdracht 1c. Eigen antwoord. Bijvoorbeeld:
1.	heeft meegebracht (v.t.t.)	brengt mee	Moeder brengt wat lekkers mee.
2.	is (t.t.)	Was	Ze was alweer te laat op school.
3.	hebben bedacht (v.t.t.)	Bedenken	We bedenken een goede titel voor onze tekst.
4.	vinden (t.t.)	Vonden	We vonden de oplossing van het raadsel snel.
5.	komt (t.t.)	Kwam	Ik kwam gisteren niet naar school.
6.	neemt mee. (t.t.)	nam mee	Tante nam mijn oude kleren mee voor mijn nichtje.
7.	maakt (t.t.)	Maakte	Mijn vader maakte gisteren een nieuw konijnenhok
8.	kan (t.t.)	Kon	Ik kon die oplossing niet vinden.

Opdracht 2

1. komt langs – kwam langs
2. is – was
3. is meegekomen – was meegekomen
4. gaan halen – gingen halen
5. heeft geduurd – had geduurd
6. heeft – had
7. heeft geleid – had geleid

Opdracht 3

1. contactenlijst; 2. draaiboekenschrijfster; 3. groentetuin; 4. havenkantoor; 5. hulppakket-tencentrum.

Opdracht 4

1. Op de eerste schooldag moet je meenemen: gymkleding, schrijfgerei, een schrift en een agenda.
2. Hou daar mee op!
3. Sandra vraagt: "Wil je ook een ijsje, Quinten?"

Opdracht 5

De leerlingen vergelijken de antwoorden met hun duopartner en bekijken de verschillen. Ze helpen elkaar waar nodig.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Kies de opdracht die je het moeilijkst vond. Maak de opdracht opnieuw met één van je klasgenoten. De leerkracht wijst je duopartner aan.

Verrijking: Kies één van de opdrachten. Help een klasgenoot met het maken van de opdracht. Je leerkracht kiest een duopartner voor je uit.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met deze lesstof en geeft hun extra oefenmateriaal.

Herhaling themawoorden

BEGINSITUATIE	De leerling is bekend met 45 themawoorden rond het thema Samenwerking.
LESDOEL	De leerling herhaalt alle aangeboden themawoorden rond het thema.
MATERIALEN	– Bladjes – Eventueel petjes of andere hoofddekseksels voor alle leerlingen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van drie aan de opdrachten. De quiz speelt u klassikaal.

VOORBEREIDING

Vraag de leerlingen om allemaal een petje of ander hoofddekseksel mee te nemen.

INTRODUCTIE

U vertelt dat in deze les alle 45 themawoorden worden herhaald. Weten de leerlingen nog welke woorden ze allemaal hebben geleerd? Geef een aantal leerlingen een beurt om zo veel mogelijk woorden op te noemen. U kijkt met hen terug naar alle themawoordenlijsten in het thema Gotong Royong.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Kijk nog eens bij de lessen 2, 10 en 18 van dit thema.

Instructie

U vertelt dat de leerlingen quizvragen gaan maken bij de themawoorden. De groepen verdelen de woordenschatlessen en kiezen vijf themawoorden. Voor elk themawoord bedenken de leerlingen vervolgens een vraag. Elke groep maakt in totaal 5 vragen. De vraag moet een stelling of betekenis zijn en het antwoord is uitsluitend 'waar' of 'niet waar'. U bespreekt het voorbeeld in opdracht 1 en gaat na of dat voor iedereen duidelijk is. Elke vraag staat op een apart blaadje. Als de groepen klaar zijn, leveren ze de blaadjes in. U hoeft niet te wachten tot elke groep alle vijf vragen af heeft. U kunt zodra de meerderheid klaar is, starten met de quiz. De leerlingen moeten stoppen met vragen te verzinnen. U trekt telkens een vraag uit de stapel en laat de leerlingen de antwoorden in hun schrift opschrijven. Ze houden zelf de score bij. Degene met de meeste goede antwoorden is de winnaar.

Alternatief: Indien u over voldoende petten of andere hoofddekseksels beschikt, kunt u de leerlingen antwoord laten geven door een pet op te laten zetten of juist af te doen.

Voor de duidelijkheid schrijft u dan op het bord:

waar = petje op

niet waar = petje af

Verlengde instructie

Voor de leerlingen die dat nodig hebben, herhaalt u de regels voor de vragen. U kunt de eerste vraag gezamenlijk maken. Ook mogen deze leerlingen eventueel minder vragen maken.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond, observeert en ondersteunt waar nodig de groepen die moeite hebben met vragen bedenken. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U enthousiasmeert de klas bij de wedstrijd en complimenteert de winnaar(s). Als u in tijd-nood komt en niet alle vragen heeft kunnen stellen, bewaart u die voor een ander moment.

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen maken vijf quizvragen en stellingen die waar/niet waar zijn.

Opdracht 2

De leerlingen spelen klassikaal de quiz.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bedenk verschillende soorten vragen bij een themawoord.

Verrijking: Bedenk een vraag bij een themawoord zonder naar de betekenis te vragen.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht. U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het begrijpen van de themawoorden en geeft deze leerlingen eventueel extra oefenmateriaal.

Telefoneren met een onbekende

BEGINSITUATIE	De leerling kan: – een telefoongesprek voeren met een onbekende; – open en gesloten vragen stellen aan een onbekende.
LESDOEL	De leerling kan open en gesloten vragen stellen in een telefoongesprek met een onbekende.
MATERIALEN	Geen
ORGANISATIE	De leerlingen werken in groepen van vier aan opdracht 1 tot en met 3.

INTRODUCTIE

U herhaalt kort het verschil tussen open en gesloten vragen. U oefent het stellen van gesloten vragen met het volgende spelletje:

De leerlingen werken in groepen van vier. Eén van hen neemt een bekende Surinamer of Surinaamse in gedachte. De anderen mogen vragen stellen om erachter te komen wie hij in gedachten heeft. Er mag alleen met ja of nee geantwoord worden.

Daarna vertelt u de leerlingen dat ze een telefoongesprek zullen voeren met een onbekende. U herhaalt kort met de leerlingen de theorie van les 15 in thema 3. Hoe doe je een telefonisch verzoek aan een onbekende? U neemt de beleefdheidsregels door met de leerlingen en laat hun zoveel mogelijk zelf vertellen. U neemt één van de voorbeeldsituaties uit les 23 van thema 3 en laat twee leerlingen het gesprek voor de klas uitvoeren. De andere leerlingen geven feedback. U corrigeert en vult zo nodig aan.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

Informatie

Als je belt met een onbekende, hou je je aan bepaalde beleefdheidsregels:

- je spreekt de ander aan met 'u' en met 'meneer' of 'mevrouw';
- je groet en zegt je naam;
- je legt uit waarvoor je belt;
- aan het eind van het gesprek herhaal je kort wat is afgesproken;
- aan het eind van het gesprek bedank je en groet je weer vriendelijk.

Instructie

U brengt les 26 in herinnering. *Waar ging de tekst over? Wie was er jarig? Wat ging er gebeuren?* U vertelt dat er voor het feest van oma tafels en stoelen moeten worden gehuurd. U wijst op de advertentie in het leerlingenboek en laat één van de leerlingen die voorlezen. Weten de leerlingen wat de opdracht van vandaag zal zijn? Ze gaan telefonisch die tafels en stoelen huren bij dat bedrijf.

U bespreekt de informatie die de verhuurder moet verschaffen. U vertelt dat het aantal open en gesloten vragen in het observatieschema geturfd moet worden.

Tot slot wijst u op de regels voor spreken en luisteren:

- Laat elkaar uitspreken.
- Spreek beleefd, met twee woorden.
- Spreek luid en duidelijk, maar schreeuw niet.
- Spreek rustig, maar niet te langzaam.
- Spreek correct, zonder taalfouten.
- Stel vragen als iets je niet duidelijk is.

U licht kort de opdrachten toe en gaat na of deze door iedereen zijn begrepen.
 Als er voldoende tijd is, kunt u aan het einde van de les een gesprek voor de klas laten voeren.
 U laat de overige leerlingen feedback geven aan de hand van de observatieschema's.

Zelfstandig werken

De leerlingen voeren de opdrachten uit.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond en observeert de gesprekken. U ondersteunt waar nodig. U maakt gebruik van de suggesties voor differentiatie voor de leerlingen die deze aankunnen.

U complimenteert de leerlingen:

- voor het in acht nemen van de beleefdheidsregels;
- voor het stellen van goede open en gesloten vragen;
- die prijsbewust zijn (geeft algemene ontwikkeling aan en stimuleert anderen zich ook algemeen te willen ontwikkelen).

Antwoorden

Opdracht 1

De leerlingen verdelen de rollen om een gesprek voor te bereiden.

Opdracht 2

Twee leerlingen voeren het gesprek. De observator vult het schema in.
 Het gesprek wordt besproken; wat ging goed en wat kan beter?

Opdracht 3

De rollen worden verwisseld; de observators voeren nu het gesprek.

DIFFERENTIATIE

Herhaling: Bestel telefonisch een verjaardagstaart voor oma.

Verrijking: Voer hetzelfde telefoongesprek. Onderhandel over de prijs.

AFSLUITING

U bespreekt de terugkijkopdracht en laat de leerlingen vertellen over hun ervaringen. Welke tips hebben de observators aan de sprekers gegeven? Hoe hebben de leerlingen het verschil tussen open en gesloten vragen ervaren? U noteert welke leerlingen nog moeite hebben met het stellen van open en gesloten vragen in een telefoongesprek met een onbekende. Daarbij kunt u gebruikmaken van de evaluatiewijzer Mondelinge communicatie - Luistervaardigheid en spreekvaardigheid.

Lessen Herhaling en Verrijking

BEGINSITUATIE	De leerling heeft alle voorgaande lessen uit Thema 5 afgerond en ook toetsen gemaakt over de lesstof.
LESDOELLEN	– De leerling oefent extra aan in dit thema behandelde lesdoelen rond Begrijpend lezen en Schrijven. – De leerling doet verdiepende opdrachten bij in dit thema behandelde lesdoelen rond Begrijpend lezen en Schrijven.
MATERIALEN	– Kopieën van de werkbladen bij Thema 5 Gotong Royong. – Bij de verrijking: – Schrift of schrijfblaadje; – Tekenpapier bij verhaal; – Vel papier voor oproep; – Pen, kleurpotloden of stiften.
ORGANISATIE	De leerlingen werken individueel.

VOORBEREIDING

U heeft op basis van de resultaten van de toetsen vastgesteld welke leerlingen de lesstof moeten herhalen en welke leerlingen toe zijn aan verrijking.

DIDACTIEK EN INSTRUCTIE

HERHALING LES 1: BEGRIJPEND LEZEN

Introductie

U neemt het informatieblokje op het werkblad met de leerlingen uit groep A en B door. U controleert of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u verwijzen naar de informatieblokjes uit de lessen Begrijpend lezen 3, 11, 19 en 26.

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken. Er is een **verband**. Het soort verband kun je vaak herkennen aan de **signaalwoorden** in de tekst. Bijvoorbeeld:

Verband	Signaalwoorden	Voorbeeld
Voorbeeld	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als	Hij doet graag ouderwetste gezelschapsspelletjes zoals ganzenbord, mens-erger-je-niet en monopoly.
Doel - middel	waarmee, daarmee, met als doel, door middel van, om (te), met behulp van	Hij koopt ingrediënten om roti mee te maken.
Tegenstelling	daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, maar, hoewel, toch, ofschoon, ondanks	Dewi werkt heel hard, zijn zusje daarentegen doet het liefst de hele dag niets.

Instructie

U geeft de leerlingen uitleg over tekstverbanden en signaalwoorden. *In een tekst hebben de zinnen en alinea's iets met elkaar te maken. De stukken kunnen op verschillende manieren met elkaar samenhangen. Dit noem je een tekstverband.* U vertelt de leerlingen dat ze al verschillende tekstverbanden kennen. (Bijv. oorzaak-gevolg, tijd) U bespreekt de tekstverbanden die in dit thema behandeld zijn: voorbeeld, doel-middel en tegenstelling. *Om duidelijk te maken wat het verband tussen de stukjes tekst is, gebruikt een schrijver signaalwoorden.* U laat de leerlingen bij elk van de tekstverbanden uit het thema een voorbeeldsituatie bedenken. U vraagt de leerlingen bij toerbeurt om een van de situaties die ze bedacht hebben te noemen. U vraagt de andere leerlingen steeds: *Welk verband herken je hier? Welk signaalwoord past daarbij?* Kunnen de leerlingen goede zinnen maken met de signaalwoorden?

U legt uit dat een amuserende tekst bedoeld is om een lezer plezier te laten ervaren. Bijvoorbeeld een Anansi tori. In een amuserende tekst kan ook informatie staan. U vraagt de leerlingen welke informatie je bij een Anansi tori uit de tekst zou kunnen halen.

U vraagt de leerlingen de opdrachten op het werkblad door te nemen en aan te geven waar ze nog moeilijkheden verwachten. U bespreekt eventuele vragen en daarna maken de leerlingen het werkblad zelfstandig.

HERHALING LES 2: SCHRIJVEN

Introductie

U neemt het informatieblokje op het werkblad met de leerlingen uit groep A en C door. U controleert of elke leerling de theorie begrijpt. Waar nodig kunt u verwijzen naar de informatieblokjes uit de lessen 8, 16, en 24 over Schrijven.

Informatie

Een **oproep** is een verzoek aan mensen om iets te gaan doen. Dat kan op papier. Je zet erin:

- wie de activiteit organiseert;
- wat je graag wilt dat de mensen gaan doen;
- waar de mensen verwacht worden;
- hoe laat de mensen verwacht worden;
- wat de mensen mee moeten nemen.

Je oproep moet vriendelijk zijn. Zorg dat het er mooi en uitnodigend uit ziet.

Instructie

In les 8 is geoefend met het schrijven van een oproep. Dat wordt in de opdracht op dit werkblad herhaald. U legt uit wat een oproep is: een verzoek om iets te gaan doen. Het is dus een activerende tekst. U neemt de kenmerken van een goede oproep door. Controleer steeds of de leerlingen begrijpen wat ermee bedoeld wordt. Kunnen ze zelf voorbeelden aandragen van een oproep. Kunnen ze de kenmerken erin aanwijzen of benoemen?

Voor het schrijven van een oproep heb je voldoende informatie nodig. Om die informatie te vinden, kun je de w/h-vraagwoorden gebruiken. Kunnen de leerlingen ze nog allemaal opnoemen? (wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe) *Zoek in duo's de w/h-vraagwoorden op in de kenmerken en in de vragen bij opdracht 1.*

Laat de leerlingen opdracht 1 maken. Geef kort de tijd en observeer hoe het gaat. Daarna licht u opdracht 2 toe en laat u de leerlingen zelfstandig verder werken. De leerlingen die moeite hebben met opdracht 1 laat u in duo's iets bedenken. U kunt ook zelf suggesties geven, zodat ze snel aan opdracht 2 kunnen beginnen.

VERRIJKING

U geeft vooraf aan hoeveel opdrachten de leerlingen moeten maken. Vertel ook of ze opdracht I, II en/of III maken, of dat ze zelf kunnen kiezen.

Instructie

Opdracht I

U licht de opdracht toe en benadrukt dat de taken meerdere keren moeten kunnen worden gedaan. *Een schuur maken is iets eenmaligs. Dat hoeft niet in een weekschema.*

Opdracht II

Wijs de leerlingen erop dat je aan het briefje kunt zien wat het idee van de samenwerking was. Het verhaal mag een verslag van de activiteit worden. Het mag ook wat spannender worden, bijvoorbeeld een avontuur. Er kan iets fout gaan, wat uiteindelijk toch weer goed komt. De samenwerking moet in het verhaal in elk geval naar voren komen.

Opdracht III

Licht eventueel toe wat een plan van aanpak is. Als u vooraf bedenkt of er in de buurt klussen zijn die moeten worden gedaan, kunt u opdracht geven om deze te laten uitwerken. U kunt de leerlingen het uitgewerkte plan dan echt laten uitvoeren. Bespreek duidelijk aan welke eisen de activiteit dan moet voldoen.

FEEDBACK EN INTERACTIE

U loopt rond om waar nodig te ondersteunen. U complimenteert de leerlingen met hun inzet.

Antwoorden en criteria

Begrijpend lezen (les 1)

Opdracht 1

- doel – middel
- voorbeeld
- tegenstelling

Opdracht 2

werkjes	spullen en gereedschap	naam
vloer dweilen	(zwabber, dweil)	Sandra
matrassen rechtop zetten		Moeder van Sandra
bankstel verplaatsen		Tiago en Rianto (broers van Sandra)
dak repareren	zinkplaten, latten, zaagmachine	vader van Sandra, broers en oom David,
lakens wassen	wasmachine	tante Isha
bami met kip maken	(kookspullen)	oma
eten	(bord en bestek)	opa
hangmatten uitlenen	hangmatten	buurvrouw en tante Isha

Schrijven (les 2)

Het resultaat is een zelf geschreven oproep, die voldoet aan de volgende eisen:

- het gaat over een activiteit die mensen samen doen;
- de tekst is activerend geschreven;
- er staat in:
 - wie de activiteit organiseert;
 - wat je graag wilt dat de mensen gaan doen;
 - waar de mensen verwacht worden;
 - hoe laat de mensen verwacht worden;
- wat de mensen mee moeten nemen. er zijn aanhalingstekens gebruikt;
- de zinnen zijn (grotendeels) correct;
- de spelling is (grotendeels) correct;
- het ziet er aantrekkelijk uit.

Verrijking (les 1 en 2)

Opdracht I Maak een taakverdeling

Het resultaat is een ingevuld werkschema (taakverdeling), die voldoet aan de volgende eisen:

- er staan minstens zeven verschillende taken in;
- er staat bij welke taak op welke dag/dagen wordt gedaan;
- van elke taak staat genoteerd wie de taak uitvoert/uitvoeren;
- er is rekening gehouden met leeftijd;
- de taken zijn eerlijk verdeeld.

Opdracht II Zoek de weg

Het resultaat is een amuserende tekst, die voldoet aan de volgende eisen:

- het gaat over een actie waarbij moet worden samengewerkt;
- de informatie van het boodschappenbriefje is gebruikt;
- de tekst geeft antwoord op de volgende vragen:
 - Van wie was het boodschappenbriefje?
 - Waarom wilde diegene een actie organiseren?
 - Wat moet er gebeuren?
 - Wie komen er helpen?
 - Hoe verloopt de actie?
- er is een inleiding, kern, slot;
- er zit een tekening bij.

Opdracht III Organiseer een klusmiddag

Het resultaat is een oproep en een plan van aanpak voor een klusmiddag.

De oproep voldoet aan de volgende eisen:

- de tekst activeert mensen;
- in de oproep staat informatie over:
 - de activiteit;
 - de reden en het doel;
 - wie mee kan doen;
 - de tijd en plaats.

In het plan van aanpak staat:

- wat vooraf moet worden geregeld;
- wat op de dag zelf moet worden gedaan;
- eventueel een volgorde (stappenplan);
- een lijst met benodigde materialen.

DIFFERENTIATIE

Leerlingen die snel klaar zijn met de opdrachten, kunt u de volgende opdracht geven:

Herhaling: Pak een verrijkingsblad en kies een of meer opdrachten om te doen.

Verrijking:

Bij opdracht I

- Geef in een duo of viertal feedback op elkaars werkschema: wat is goed, wat kan beter. Pas daarna het schema aan.
- Bedenk wat nog meer taken of acties zijn waarbij een werkschema handig is. Welke schema's zijn niet voor een week, maar voor een andere periode? Maak een ontwerp voor een schema voor een maand.
- Bespreek in duo's of viertallen:
- Wat is in jouw huis een handige plek om het schema op te hangen?
- Hoe laat je op het schema zien dat een taak gedaan is?
- Wat kun je doen als een taak niet op tijd gedaan is?

Bij opdracht II

- Lees in een duo of viertal je eigen verhaal zachtjes aan elkaar voor. Geef elkaar feedback op het voorlezen. Wie kan goed voorlezen? Hoe doet hij/zij dat? Wat heb je gezien wat je een volgende keer zelf ook wilt gebruiken?
- Lees in een duo of viertal elkaars verhalen. Geef elkaar feedback op het verhaal. Welk verhaal vinden jullie het leukst? Waarom?
- Kies één verhaal uit om voor te bereiden om als groep voor te lezen (forumlezen). Verdeel het verhaal in stukken. Spreek af wie welk gedeelte voorleest. Bedenk samen vragen bij het verhaal. Schrijf de vragen op en schrijf ook de antwoorden op. De groep leest dan op een ander moment het verhaal aan de hele klas of aan een andere klas voor als luisteroefening. Na afloop stellen de groepsleden vragen aan de klas over het verhaal.

Bij opdracht III

- Presenteer in duo's of viertallen je eigen idee, plan van aanpak en oproep (poster). Geef elkaar feedback op het presenteren. Wie kan goed presenteren? Hoe doet hij/zij dat? Wat heb je gezien wat je een volgende keer zelf ook wilt gebruiken?
- Bekijk in duo's of viertallen elkaars producten. Geef elkaar feedback op het plan van aanpak en de oproep. Is het plan volledig? En de oproep? Staat de benodigde informatie erin? Is alles duidelijk? Welk idee vinden jullie het leukst? Waarom? Zou dat plan echt kunnen worden uitgevoerd? Waarom wel of niet?
- Doe alsof je het plan gaat uitvoeren. Maak in duo's of viertallen een taakverdeling en een planning. Probeer in te schatten hoeveel tijd er nodig is. Laat in een overzicht zien hoe jullie het werk en alle taken willen verdelen en wanneer alles af moet zijn. Bespreek samen of het een evenwichtige verdeling is. Doet iedereen evenveel?

AFSLUITING

De leerlingen corrigeren zelf de opdrachten. U haalt daarna de blaadjes op voor uw registratie.

1 Overzicht lesdoelen leerjaar 7 kwartaal 2

Thema 3 Technologie				
	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan de tekststructuur in een informatieve tekst herkennen.	De leerling kan het lijdend voorwerp in eenvoudige zinnen benoemen.	De leerling kan als-vergelijkingen bedenken. De leerling kan de betekenis geven van als-vergelijkingen.
Week 2	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan een tekst intensief lezen; De leerling kan bepalen in welke situaties hij een tekst intensief leest.	De leerling kan telwoorden herkennen; De leerling kan hoofd- en rangtelwoorden gebruiken.	De leerling kan benamingen van inwoners vormen; De leerling kan de benaming geven van inwoners van aangegeven landen; De leerling kan aangeven wat de officiële taal is van aangegeven landen.
Week 3	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan een tekst globaal lezen. De leerling kan aangeven in welke situaties hij een tekst globaal leest.	De leerling kan het lijdend voorwerp in een zin benoemen. De leerling kan telwoorden en rangtelwoorden herkennen en gebruiken.	De leerling kan als-vergelijkingen bedenken. De leerling kan de betekenis geven van als-vergelijkingen. De leerling kan benamingen van inwoners vormen. De leerling kan de benaming geven van inwoners van aangegeven landen. De leerling kan aangeven wat de officiële taal is van aangegeven landen.
Week 4	De leerling herhaalt alle aangeboden thema-woorden rond het thema Technologie.	De leerling kan het verband oorzaak-gevolg in een tekst herkennen.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan in drie verschillende thuistalen woorden voor alledaagse gebruiksvoorwerpen uitspreken.	De leerling kan een alarmnummer bellen en de informatie doorgeven die nodig is; De leerling kan naar de noodzakelijke informatie in de situatie vragen; De leerling kan met behulp van een observatieschema beoordelen of de beller op de juiste manier het gesprek heeft gevoerd.	De leerling kan een kort betoog schrijven.	De leerling kan de dubbele punt en puntkomma op de juiste manier gebruiken.
	De leerling kan aangeven wat leenwoorden zijn; De leerling kan van enkele leenwoorden aangeven uit welke taal deze woorden geleend zijn.	De leerling kan op een beleefde manier een telefonisch verzoek doen aan een onbekende.	De leerling kan een eenvoudig verhaal schrijven.	De leerling kan bijvoeglijke naamwoorden correct spellen.
	De leerling kan in een andere Surinaamse thuistaal een kort gesprek voeren.	De leerling kan een onbekende telefonisch een verzoek doen. De leerling kan met behulp van een observatieschema beoordelen of de beller op de juiste manier het gesprek heeft gevoerd.	De leerling kan zelfstandig een brief aan een leeftijdsgenoot schrijven.	De leerling kan onregelmatige werkwoorden vervoegen in de v.t.t.
	De leerling kan een nieuw woord maken door combinatie van een leenwoord met een woord in de lenende taal.	De leerling kan interviewvragen bedenken. De leerling kan een interview houden. De leerling kan de interviewtechniek van anderen beoordelen.		De leerling kan de leestekens dubbele punt en puntkomma gebruiken. De leerling kan bijvoeglijke naamwoorden spellen. De leerling kan sterke werkwoorden in de voltooid tegenwoordige tijd schrijven.

Thema 4 Fantasie

	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden. De leerling krijgt meer inzicht in het vinden van tegenstellingen en synoniemen.	De leerling kan een tekst verdelen in alinea's.	De leerling kan het meewerkend voorwerp benoemen in enkelvoudige zinnen.	De leerling kan van gegeven woorden aangeven of ze letterlijk of figuurlijk zijn gebruikt. De leerling kan de letterlijke en figuurlijke betekenis van woorden en zinnen aangeven.
Week 2	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan de alinea's van een verhaal in chronologische volgorde zetten.	De leerling kan persoonlijke voornaamwoorden herkennen in een zin. De leerling kan persoonlijke voornaamwoorden gebruiken in een zin.	De leerling kan van bijvoeglijke naamwoorden de vergrotende en de overtreffende trap vormen.
Week 3	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan hoofdzaken en bijzaken onderscheiden in een tekst. De leerling kan aangeven waarom het handig is om hoofdzaken en bijzaken te onderscheiden.	De leerling kan het meewerkend voorwerp benoemen in enkelvoudige zinnen. De leerling kan persoonlijke voornaamwoorden in een zin herkennen. De leerling kan persoonlijke voornaamwoorden in een zin gebruiken.	De leerling kan van de gegeven woorden aangeven of die letterlijk of figuurlijk zijn gebruikt. De leerling kan de letterlijke en figuurlijke betekenis van woorden en zinnen aangeven. De leerling kan van de gegeven bijvoeglijke naamwoorden de vergrotende en de overtreffende trap vormen.
Week 4	De leerling herhaalt alle aangeboden thema-woorden rond het thema Fantasie.	De leerling kan aangeven wat een script is. De leerling kan met een script werken.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan aangeven welke fasen de vertelling heeft. De leerling kan vertellen welke rollen er zijn. De leerling kan aangeven wat er gezegd wordt in de verschillende rollen.	De leerling kan in een dialoog reageren. De leerling kan een dialoog observeren door kritisch te luisteren.	De leerling kan een dialoog schrijven. De leerling kan de leestekens correct plaatsen in een dialoog.	De leerling kan op de juiste manier leestekens en hoofdletters gebruiken in teksten met citaten.
	De leerling kan van de volgende odo in het Sranan de betekenis geven: • Botro switi, ma bari mu tapu. • Tranga no e tyari kaw go na pen. • Pikin aksi e fala bigi bon. • Yu kan kibri yu granmma, ma yu no kan kibri en kosokoso • Efu yu wani losi bana, yu mu bron yu finga De leerling kan situaties beschrijven waarin deze odo passen.	De leerling kan een interview voorbereiden. De leerling herhaalt het stellen van open vragen in een interview.	De leerling kan een fantasie-verhaal schrijven.	De leerling kan werkwoorden vervoegen in de v.v.t.
	De leerling kan codewisseling in een of meerdere zinnen herkennen. De leerling kan zinnen maken waarin er sprake is van codewisseling.	De leerling kan de presentatie van een reclamebericht voorbereiden. De leerling kan een reclamebericht beoordelen door kritisch te luisteren.	De leerling kan aan de hand van aandachtspunten een flyer schrijven.	De leerling kan Engelse leenwerkwoorden vervoegen in de voltooide tijd.
	De leerling kan fantasiewoorden maken door verwisseling van medeklinkers. De leerling kan fantasiewoorden uitspreken met typische accenten. De leerling kan een verzoek in fantasietaal typeren. De leerling kan aangeven dat klanken in talen verschillen.	De leerling kan de spelregels van een spel uitleggen.		De leerling kan de leestekens en hoofdletters juist plaatsen. De leerling kan werkwoorden in v.v.t. vervoegen. De leerling kan Engelse leenwerkwoorden in de voltooide tijd vervoegen.

Thema 5 Samenwerking

	Taal verkennen Woordenschat	Begrijpend Lezen	Taal verkennen Grammatica	Taal verkennen Taalgebruik
Introles	De leerling maakt kennis met aspecten van het nieuwe thema.			
Week 1	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan voorbeelden noemen van signaalwoorden die een voorbeeld aangeven. De leerling kan voorbeelden in een tekst herkennen aan de hand van deze signaalwoorden.	De leerling kan het lijdend en meewerkend voorwerp in zinnen benoemen.	De leerling kan stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden vormen door de regels toe te passen.
Week 2	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan voorbeelden noemen van signaalwoorden die het verband doel-middel aangeven. De leerling kan het verband doel-middel in een tekst herkennen aan de hand van de volgende signaalwoorden: waarmee, daarmee, met dat doel, het doel is, door middel van, om, om te en met behulp van.	De leerling kan bezittelijke voornaamwoorden herkennen in een zin. De leerling kan bezittelijke voornaamwoorden gebruiken in een zin.	De leerling kan de bijvoeglijke naamwoorden benoemen die vóór het zelfstandig naamwoord staan, en op een andere plaats in de zin.
Week 3	De leerling kent de betekenis van de aangeboden thema-woorden.	De leerling kan voorbeelden noemen van signaalwoorden die het verband tegenstelling aangeven. De leerling kan het verband tegenstelling in een tekst herkennen aan de hand van deze signaalwoorden.	De leerling kan het lijdend en meewerkend voorwerp in zinnen benoemen. De leerling kan bezittelijke voornaamwoorden herkennen en gebruiken in een zin.	De leerling kan bijvoeglijke naamwoorden benoemen die voor het zelfstandig naamwoord in een enkelvoudige zin staan.
Week 4	De leerling herhaalt alle aangeboden thema-woorden rond het thema Milieu.	De leerling kan informatie halen uit een amuserende tekst.		

	Meertaligheid	Spreeken en luisteren	Schrijven	Spellen
	De leerling kan een voorbeeld geven van taalverwantschap. De leerling kan het refrein van 'Ham sab Sūrīnāmī hai' vertalen naar de eigen thuistaal.	De leerling kan vragen stellen om aan informatie te komen. De leerling kan open en gesloten vragen afwisselen in een vraaggesprek.	De leerling kan een oproep schrijven.	De leerling kan leestekens en hoofdletters plaatsen in een tekst.
	De leerling kan in verschillende Surinaamse thuistalen zeggen: 'dankjewel', 'dankuwel', 'alsjeblieft' en 'alstublieft'. De leerling kan aangeven in welke situatie je 'dankuwel', 'dankjewel', 'alsjeblieft' en 'alstublieft' (vertaald in de verschillende Surinaamse thuistalen) gebruikt.	De leerling kan goede en slechte argumenten van elkaar onderscheiden.	De leerling kan in groepsverband regels opstellen die activerend van aard zijn.	De leerling kan de tussen -en en de tussen -n bij samenstellingen op de juiste manier toepassen.
	De leerling kan twee spreekwoorden die te maken hebben met samenwerken in een Surinaamse thuistaal uitspreken. De leerling kan een situatie weergeven waarin de spreekwoorden toegepast kunnen worden.	De leerling kan met goede argumenten bijdragen aan een discussie.	De leerling kan een vrij vers schrijven.	De leerling kan de werkwoordsvormen in tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd gebruiken in zelf geformuleerde zinnen. De leerling kan zinnen formuleren met splitsbare werkwoorden.
	De leerling kan woorden met typische Javaanse klanken herkennen en uitspreken.	De leerling kan open en gesloten vragen stellen in een telefoongesprek met een onbekende.		De leerling kan leestekens en hoofdletters plaatsen in een tekst. De leerling kan de tussen -en en de tussen -n bij samenstellingen op de juiste manier toepassen. De leerling kan de werkwoordsvormen in de tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid tijd gebruiken in zelf geformuleerde zinnen. De leerling kan zinnen formuleren met splitsbare werkwoorden.

2 Leerstofoverzicht leerjaar 7 kwartaal 2

Thema 3		
LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Inleiding, kern en slot
4	Taal verkennen - grammatica	Het lijdend voorwerp
5	Taal verkennen - taalgebruik	Als-vergelijking
6	Meertaligheid	Gebruiksvoorwerpen in verschillende talen
7	Spreeken en luisteren	Een alarmnummer bellen
8	Schrijven	Een betoog schrijven
9	Spellen	Leestekens

Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Intensief lezen
12	Taal verkennen - grammatica	Telwoorden
13	Taal verkennen - taalgebruik	Benaming van inwoners en talen
14	Meertaligheid	Leenwoorden
15	Spreeken en luisteren	Telefonisch verzoek aan een onbekende (1)
16	Schrijven	Een verhaal over stroomuitval
17	Spellen	Bijvoeglijke naamwoorden

Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Globaal lezen
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13
22	Meertaligheid	Een gesprek in een ander taal
23	Spreeken en luisteren	Telefonisch verzoek aan een onbekende (2)
24	Schrijven	Een brief aan een vriend(in)
25	Spellen	Werkwoorden in de v.v.t.

Week 4		
26	Begrijpend lezen	Verbanden: oorzaak en gevolg
27	Meertaligheid	Leenwoorden en nieuwe woorden
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreeken en luisteren	Interviewen

Thema 4

LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Alinea's verdelen
4	Taal verkennen - grammatica	Meewerkend voorwerp
5	Taal verkennen - taalgebruik	Letterlijk en figuurlijk
6	Meertaligheid	Afro-Surinaamse verteltraditie
7	Spreeken en luisteren	Een dialoog voeren
8	Schrijven	Een dialoog schrijven
9	Spellen	Leestekens en hoofdletters

Week 2

10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Alinea's ordenen
12	Taal verkennen - grammatica	Persoonlijke voornaamwoorden
13	Taal verkennen - taalgebruik	De trappen van vergelijking
14	Meertaligheid	Odo, spreekwoorden in het Sranan
15	Spreeken en luisteren	Interviewen
16	Schrijven	Een fantasieverhaal schrijven
17	Spellen	Werkwoorden in de voltooide tijd

Week 3

18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Hoofdzaken en bijzaken
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13
22	Meertaligheid	Codewisseling
23	Spreeken en luisteren	Een reclamebericht presenteren
24	Schrijven	Een flyer schrijven
25	Spellen	Engelse leenwerkwoorden

Week 4

26	Begrijpend lezen	Een script lezen
27	Meertaligheid	Fantasietaal
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreeken en luisteren	Spelregels uitleggen

Thema 5

LES	DOMEIN	ONDERWERP
Week 1		
1	Introles	Een nieuw thema
2	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
3	Begrijpend lezen	Verbanden: voorbeeld
4	Taal verkennen - grammatica	Lijdend en meewerkend voorwerp
5	Taal verkennen - taalgebruik	Stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden
6	Meertaligheid	Lied over saamhorigheid
7	Spreeken en luisteren	Open en gesloten vragen stellen
8	Schrijven	Een oproep schrijven
9	Spellen	Leestekens en hoofdletters

Week 2		
10	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
11	Begrijpend lezen	Verbanden: doel - middel
12	Taal verkennen - grammatica	Bezittelijk voornaamwoord
13	Taal verkennen - taalgebruik	Bijvoeglijke voornaamwoorden benoemen
14	Meertaligheid	Geven en danken
15	Spreeken en luisteren	Een discussie voorbereiden
16	Schrijven	Regels schrijven
17	Spellen	Samenstellingen

Week 3		
18	Taal verkennen - woordenschat	Themawoorden
19	Begrijpend lezen	Verbanden: tegenstellingen
20	Taal verkennen - grammatica	Herhaling van les 4 en 12
21	Taal verkennen - taalgebruik	Herhaling van les 5 en 13
22	Meertaligheid	Spreekwoorden over samenwerken
23	Spreeken en luisteren	Een discussie voeren
24	Schrijven	Een vrij vers schrijven
25	Spellen	Werkwoorden met voorzetsels

Week 4		
26	Begrijpend lezen	Informatie uit een amuserende tekst
27	Meertaligheid	Javaanse klanken
28	Spellen	Herhaling van les 9, 17 en 25
29	Taal verkennen - woordenschat	Herhaling themawoorden
30	Spreeken en luisteren	Telefoneren met een onbekende

3 Woordenlijst leerjaar 7 kwartaal 2

Thema 3	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
een analyse maken	de afvalstof
het apparaat	dankzij
(iets) bedienen	filteren
besturen	groen
chemisch	de negatieve kant
elektronisch	ontstaan
de gedaante	opleiden
de global warming	de organisatie
de industrie	repareren
de mensheid	tegelijkertijd
de monteur	de Verenigde Naties
de productie	vervangen
de technologie	vrijkomen
de uitvinding	de werkloosheid
de vaklieden	de werknemer

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
de boiler	aandrijven
de communicatie	bovendien
de elektriciën	de buitenboordmotor
het elektriciteitsnetwerk	het gehoorapparaat
de energiecentrale	de herrie
de generator	met blote handen
de Industriële Revolutie	op leeftijd
de medici	opladen
het noodgeval	opschrikken
het onderhoud	romantisch
de prehistorie	het Stenen Tijdperk
de stroomuitval	de techniek
het transport	tegenwoordig
het werktuig	de ventilator
de zekeringskast	het werelddeel

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
de chikungunya	afnemen (bloed / test)
de dengue	behandelen
de epidemie	behoren tot
de genezing	compleet
de infectieziekte	de hersenen
innovatief	de ledemaat
het laboratorium	medisch
de medicatie	nagaan
de pacemaker	onderdrukken
het röntgenapparaat	opsporen
de scanner	het orgaan
de specialist	de slechthorende
transplanteren	verstaan onder
het vaccin	de vloeistof
het virus	het wezen

uitdrukking/spreekwoord	Les 26
het geluk aan je kant hebben	Impliciet
iets onder de leden hebben	de app
een ongeluk zit in een klein hoekje	bemoeizuchtig
	in contact zijn
	digitaal
	de emergency
	de hand-out
	modern
	nationaal
	onverwoestbaar
	per se
	slagen
	de tablet
	tweedehands
	de wifi
	wreed

Thema 4	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
de associatie	bewonderen
het avontuur	boeken (ww)
het beeld	het diploma
dagdromen	de fan
denkbeeldig	fantasieloos
eentonig	fantastisch
fantaseren	gedachten lezen
de fantasie	interessant
onbereikbaar	de schatkist
onbewoond	het uiteinde
in ontvangst nemen	verbeelden
onwerkelijk	verlaten
populair	verwijten
verschijnen	verzinnen
zich voorstellen	waarschijnlijk

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
beseffen	bezorgd
dof	constant
de geest	ellendig
het geheim	in goede handen
de held	in werking gaan
het kindertehuis	het koosnaampje
koper	de manicure
logisch	de masseur
masseren	de staafmixer
de nachtmerrie	spoken (ww)
ongelofelijk	tuimelen
de schittering	uithalen
het toeval	uitkomen (van wensen)
de werkelijkheid	verschrikt
zorgzaam	het weeskind

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
beeldend	buitenaards
de cartoon	duivels
de combinatie	het figuur
de fantasiewereld	gemeen
historisch	zich inleven
het idee	de muzikant
de kunstenaar	het ruimteschip
mysterieus	de streek
opleveren	de toneelschrijver
scheppen	treiteren
de schets	het type
science fiction	zich verplaatsen in
specifiek	verslaan
het theater	vrijwel
verfilmen	waargebeurd

uitdrukking/spreekwoord	Les 26
geen grenzen kennen	Impliciet
op hol slaan	zich amuseren
je hoofd erover breken	de betovering
in staat zijn	discussiëren
wensen in vervulling gaan	de gedaanteverwisseling
	de handeling
	de hartaanval
	humoristisch
	het leerjaar
	het personage
	plaatsvinden
	het script
	de situatie
	smekend
	verwisselen
	de wastafel

Thema 5	
Les 2	Les 3
Expliciet	Impliciet
de afkomst	afstemmen
cultureel	de gewoonte
de gastheer/de gastvrouw	ieder voor zich
gezamenlijk	in moeilijke tijden
de immigratie	Javaans
het individu	de laos
de inspanning	om elkaar geven
loyaal	onderling
normen en waarden	petjil
oorspronkelijk	singi neti
overtocht	uitbetalen
het ritueel	de uitvaart
de traditie	voldoende
de wederdienst bewijzen	de voorouder
zorgdragen voor	waarderen

Les 10	Les 11
Expliciet	Impliciet
de coördinatie	de behoefte
de donatie	doneren
het draaiboek	ernstig
gruwelijk	gul
het hulppakket	de hulporganisatie
humanitair	in nood zijn
de menslievendheid	inmiddels
miserabel	onderbrengen
in natura	het onderdak
de noodsituatie	de steun
de oproep	de taakverdeling
rampzalig	treffen
het slachtoffer	vallen (van slachtoffers)
de solidariteit	verwoestend
de tragiek	wanhopig

Les 18	Les 19
Expliciet	Impliciet
afnemen	behoorlijk
attenderen op	belanden
de beheerder	dankbaarheid
tot stand brengen	gaande zijn
de cheque	hergebruiken
contact opnemen	intussen
de financiën	inzamelen
de inzamelingsactie	openbaar
met vereende krachten	overhandigen
de kwitantie	succesvol
landelijk	uiten
de missie	uitpuilen
het pamflet	de vereniging
serieus	verminderen
verantwoord	voorheen

uitdrukking/spreekwoord	Les 26
vele handen maken licht werk	Impliciet
te hulp schieten	de activiteit
ergens verstoeld van staan	bemannen
goed voorbeeld doet goed volgen	coördineren
ergens voordeel van hebben	de eenheid in de familie
	gedenkwaardig
	de geheimhoudingsplicht
	grinniken
	hartelijk
	instuderen
	de leiding nemen
	opgelucht
	plannen
	de planning
	rekening houden met
	typisch

4 Werkbladen kwartaal 2

WERKBLAD BEGRIJPEND LEZEN THEMA 3 TECHNOLOGIE

Je herhaalt

- informatie uit een tekst halen.

Informatie

Voordat je een tekst gaat lezen, stel je eerst vragen over de tekst. **Verwachtingsvragen** helpen je een tekst beter te begrijpen. Ze beginnen met **w/h-woorden**: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe. Ook kijk je wat voor **soort tekst** het is: een informatieve, instruerende, overhalende, activerende of amuserende tekst. Je kunt dan bedenken wat het **tekst-doel** van de schrijver was.

OPDRACHT 1

- Bekijk de tekst, de titel en de tussenkopjes.
Wat voor soort tekst is het? Omcirkel het juiste antwoord.
- Kies uit: activerende – amuserende – informatieve – instruerende – overhalende
Op welke vragen krijg je antwoord, denk je? Kruis aan.
 - Hoe wordt de elektriciteit opgewekt?
 - Wie krijgt 24 uur per dag elektriciteit?
 - Wat kost dit?
 - Wanneer komt er 24 uur per dag elektriciteit?
 - Waarom komt er elektriciteit?

OPDRACHT 2

Lees de hele tekst.

Schrijf de vragen uit opdracht 1b over in je schrift. Schrijf de antwoorden erachter.

Informatie

Een tekst bestaat uit drie delen:

1. een **inleiding**, waarin de schrijver de aandacht van de lezer trekt;
2. een **kern**, waarin de schrijver vertelt over het onderwerp;
3. een **slot**, waarin de schrijver de tekst afrondt.

Boven de tekst staat meestal een **titel**.

Er is samenhang (**verband**) tussen de verschillende tekstdelen, alinea's en zinnen. Het soort verband kun je vaak herkennen aan de **signaalwoorden** in de tekst.

Verband	Signaalwoorden	Voorbeeld
verklaring	omdat, want, daarom of immers	Hij komt niet op het feest, omdat hij ziek is.
doel - middel (probleem, oplossing)	waarmee, daarmee, met als doel, door middel van, om (te), met behulp van	Hij koopt ingrediënten om roti mee te maken.
oorzaak - gevolg	doordat, dat komt door, daardoor, door, want	Doordat het de hele avond heeft geregend, zijn veel straten onder water.

OPDRACHT 3

- Welk deel van de tekst vertelt in het kort waar de tekst over gaat? Kruis dit stuk tekst aan.
- Hoe heet dit deel van een tekst?

tekst 1

ATJONI BINNENKORT 1X24 UUR ELEKTRICITEIT

Ongeveer 500 huishoudens en bedrijven in het dorp Pokigron en omgeving, hebben binnen enkele maanden 24 uur per dag elektriciteit beschikbaar.

De technische kant

Te Atjoni staat er een opwekapparaat met twee generatoren. Het apparaat zorgt ervoor dat de bewoners voor enkele uren per dag elektriciteit hebben. Bij de generatoren komen ook 1680 zonnepanelen. Een deel van de elektriciteit die overdag wordt opgewekt door de zonnepanelen wordt opgeslagen in batterijen om deze 's avonds te gebrui-

ken. Daardoor is er dus dag en nacht elektriciteit beschikbaar.

De kosten

Het is een project van de N.V. Energiebedrijven Suriname (EBS). Het project kost USD 2.5 miljoen. Voor dit geld is er genoeg elektriciteit voor dag en nacht voor 494 huishoudens en andere eindgebruikers in Atjoni en Pokigron, waaronder negen lokale winkels, het burgercentrum en zeven lokale bedrijven.

Bron: N.V. Energiebedrijven Suriname, oktober 2017, via www.nvebs.com.

WERKBLAD SCHRIJVEN THEMA 3 TECHNOLOGIE

Je herhaalt

- het schrijven van een betoog.

Wat heb je nodig?

Kladblaadjes en schrijfblaadjes

Informatie

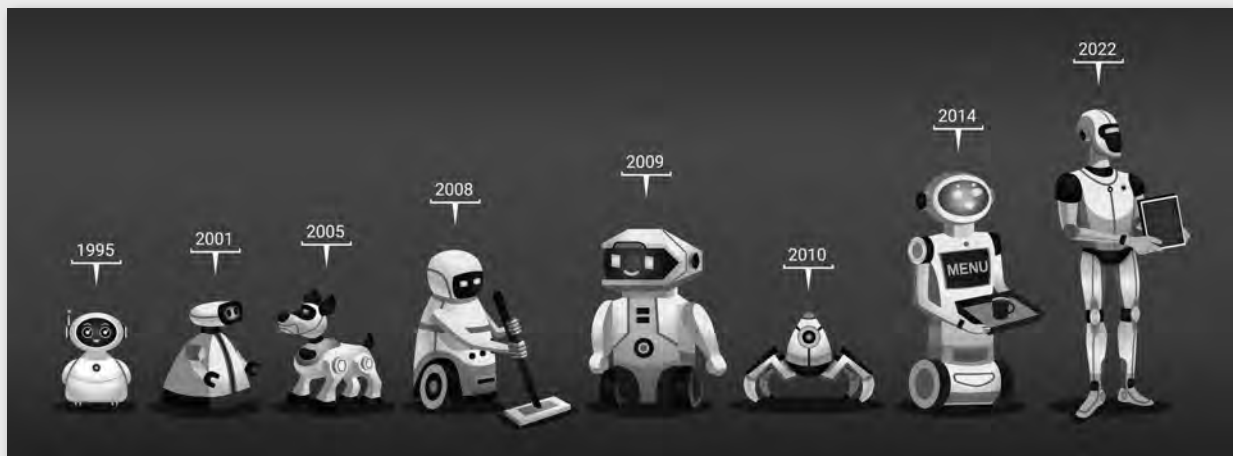
Een **betoog** is een overhalende tekst. De schrijver geeft zijn **mening** over een onderwerp. Hij probeert de lezer met **argumenten** te overtuigen en gebruikt **feiten** om zijn mening te onderbouwen.

OPDRACHT 1

Schrijf een betoog over robots.

a. Lees de tekst.

Er zijn nu al robots die de gevoelens van mensen herkennen. Dat is handig, want dan kunnen ze niet alleen klusjes doen, maar mensen ook troosten en geruststellen als dat nodig is. Soms lijkt het zelfs wel of sommige robots gevoelens hebben. Ze kunnen blij en enthousiast kijken, of bang of teleurgesteld reageren. Moeten robots steeds menselijker worden, of is het beter dat robots juist niet op mensen lijken?

b. Vind jij dat robots steeds menselijker moeten worden? Of vind je het beter als robots juist niet op mensen lijken? Vul de zin aan.

Ik vind dat robots _____

c. Schrijf minstens twee argumenten voor jouw mening in steekwoorden op een kladblaadje.

Informatie

Een betoog bestaat vaak uit drie delen:

1. een **inleiding** waarin je schrijft wat het **onderwerp** van je betoog is.
2. een **kern** waarin je schrijft welke **mening en argumenten** je over dat onderwerp hebt.
3. een **slot** waarin je jouw **conclusie** schrijft over het onderwerp.

Boven de tekst staat meestal een **titel**.

OPDRACHT 2

- a. Schrijf jouw steekwoorden uit opdracht 1 op de goede plaats.

Inleiding: _____

Kern: _____

Slot: _____

- b. Schrijf je betoog op een kladblaadje.

OPDRACHT 3

- a. Controleer je betoog. Omcirkel de antwoorden

1. Heb je een inleiding, kern en slot geschreven?	ja / nee
2. Denk je dat je de lezer kan overhalen met je tekst? J	ja / nee
3. Zijn het goede zinnen?	ja / nee
4. Is de spelling correct?	ja / nee

- b. Verbeter je betoog zo nodig.

- c. Schrijf je betoog netjes op een schrijfblaadje over.

OPDRACHT 1 DE WERKING VAN DE TIJDMACHINE

Je leert

de werking van een tijdmachine omschrijven.

Wat heb je nodig?

- Kladblaadjes
- pen, kleurpotloden of stiften

OPDRACHT 1

Bekijk de afbeelding van de tijdmachine. Bedenk hoe de tijdmachine werkt.

Lees de vragen. Schrijf de antwoorden op de vragen in steekwoorden op kladpapier.

1. Wat kan de tijdmachine, denk je?
2. Wat betekenen de drie groene knoppen?
3. Wat gebeurt er als de gele lamp rechts gaat branden?
4. De tijdmachine bestaat uit drie onderdelen (links, midden en rechts). Wat doet elk onderdeel?
5. Wat is belangrijk bij het bedienen van de tijdmachine?

OPDRACHT 2

Waarvoor zou jij de tijdmachine gebruiken? Bedenk een voorbeeld voor terug in de tijd en voor vooruit in de tijd.

Terug in de tijd - naar het verleden	Vooruit in de tijd - naar de toekomst

OPDRACHT 3

Maak een omschrijving van de tijdmachine. Gebruik het stappenplan.

Stap 1: Schrijf een korte tekst op een kladblaadje over het nut van een tijdmachine.

Gebruik de voorbeelden uit opdracht 2.

Stap 2: Beschrijf op een kladblaadje de werking van de tijdmachine.

Gebruik de antwoorden van opdracht 1.

Stap 3: Lees je tekst over en verbeter zo nodig.

Stap 4: Schrijf de teksten bij de afbeelding.

Stap 5: Schrijf er met kleurpotlood of viltstift een titel en tussenkopjes bij.

OPDRACHT II EEN REIS MET DE TIJDMACHINE

Je leert

- een fantasieverhaal over een tijdmachine schrijven met een inleiding, kern en slot.

Wat heb je nodig?

- kladblaadjes;
- je schrift of een schrijfblaadje;
- een tekenvel.

OPDRACHT 1

Schrijf een verhaal over een tijdmachine. Maak op een kladblaadje een woordspin waarin je je ideeën opschrijft. Bedenk:

- wie de hoofdpersoon is of wie de hoofdpersonen zijn;
- wat er gebeurt;
- waar het gebeurt;
- hoe het verder gaat;
- hoe het afloopt.

OPDRACHT 2

Schrijf het verhaal.

- a. Maak een duidelijke indeling: inleiding, kern en slot.
- b. Zet er een titel boven.

OPDRACHT 3

- a. Controleer je verhaal. Omcirkel de antwoorden.

1. Staat er een titel boven het verhaal?	ja / nee
2. Past de titel bij het verhaal?	ja / nee
3. Staat in de inleiding het begin van het verhaal?	ja / nee
4. Staat in de inleiding over wie het verhaal gaat?	ja / nee
5. Staat in de kern hoe het verhaal verder gaat?	ja / nee
6. Staat in het slot hoe het verhaal afloopt?	ja / nee
7. Is het handschrift goed te lezen?	ja / nee
8. Is de spelling correct?	ja / nee

- b. Verbeter je verhaal zo nodig.

OPDRACHT 4

Maak een tekening bij het verhaal op een tekenvel. Kies bijvoorbeeld een belangrijk moment of persoon om te tekenen.

OPDRACHT III TECHNIEK-ELFJE

Je leert

- wat een elfje is;
- een elfje schrijven over een technisch apparaat.

Wat heb je nodig?

- je schrift of een schrijfblaadje.

Informatie

Een **elfje** is een gedicht van elf woorden:

- Op de eerste regel staat één woord;
- Op de tweede regel staan twee woorden;
- Op de derde regel staan drie woorden;
- Op de vierde regel staan vier woorden;
- En op de vijfde regel staat één woord!

herrie hoor het kabaal wat is dat dat is de maaimachine gelukkig	ogenblik zo voorbij een kort moment kan ook langer duren tijd	vlinder paarse vleugels steeds ergens anders kwam uit een rups fladder
--	---	--

OPDRACHT 1

Maak een elfje over technische apparaten. Bedenk minstens tien verschillende apparaten of voorwerpen, zoals een cirkelzaag, een boormachine, een cd-speler, een laptop en een koplamp.

Schrijf je antwoorden op. Kies er drie uit. Schrijf bij elk van die drie apparaten of voorwerpen in steekwoorden in je schrift:

- Hoe het apparaat heet.
- Hoe het eruit ziet, welke eigenschappen en kenmerken het heeft.
- Waar je het vindt.
- Waar het voor bedoeld is.
- Wat je er nog meer mee zou kunnen doen.
- Hoe het klinkt of beweegt.

OPDRACHT 2

Schrijf een elfje. Gebruik de antwoorden van opdracht 1.

Regel 1: Schrijf in één woord de naam van het apparaat op.

Regel 2: Kies een belangrijke eigenschap van het apparaat uit: de kleur, de vorm, de geur, de grootte, enz. Schrijf het in 2 woorden op.

Regel 3: Schrijf in 3 woorden op waar je het gebruikt.

Regel 4: Schrijf in 4 woorden op wat je ermee doet.

Regel 5: Schrijf in 1 woord hoe het klinkt het of welk geluid het maakt.

OPDRACHT 3

Schrijf nog een elfje met elk van de twee andere apparaten van opdracht 1.

Bedenk wat je wilt schrijven en in welke volgorde.

Gebruik bij elke regel het juiste aantal woorden.

Je herhaalt

- alinea's van een verhaal in chronologische volgorde zetten.

Informatie

Een schrijver verdeelt de tekst in stukken of in alinea's om de tekst prettiger leesbaar te maken. In een alinea staan zinnen die bij elkaar horen. Elke alinea gaat over één **deelonderwerp**. Komt er een nieuwe alinea, dan gaat het over een ander deelonderwerp.

Het belangrijkste uit een alinea staat vaak helemaal aan het begin of juist aan het eind van de alinea, in de **kernzin**.

De schrijver kiest een goede volgorde voor de alinea's. Vaak maakt hij deze duidelijk met signaalwoorden van tijd of opsomming om de volgorde duidelijk te maken. Bijvoorbeeld:

Verband	Signaalwoorden	Voorbeeld
tijd	voordat, vroeger, aanvankelijk, eerder, nadat, daarna, later, wanneer, tijdens, tegelijkertijd	Voordat hij naar school ging, liep hij eerst nog naar de winkel.
Opsomming	en, ook, verder, daarnaast, bovendien, ten slotte, als laatste, ten eerste/tweede/derde	Om cassavepap te maken heb je nodig cassavemeel, melk en suiker.

OPDRACHT 1

- Lees de titel van de tekst onderaan het werkblad.
- Knip de alinea's los. Lees ze Bepaal de juiste chronologische volgorde.

De chronologische volgorde is _____

OPDRACHT 2

Schrijf drie zaken op die je hielpen bij het vinden van de juiste chronologische volgorde.

OPDRACHT 3

- Schrijf drie voorbeelden van signaalwoorden op een kladblaadje.
- Maak een zin met elk signaalwoord.

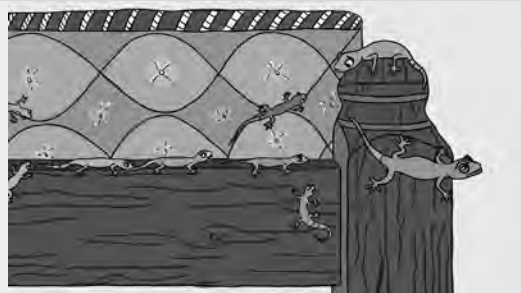
Paniek bij de families Kamrawenke

A Diezelfde middag begon het te regenen. Aanvankelijk regende het nog licht, maar later werd de regen zo heftig dat zelfs de mensen er bang van werden. De verroeste spijkers in de shutterbomen konden de wind niet tegenhouden. De shutters kwamen steeds verder los te hangen.

B Vanmorgen kwam de zon tevoorschijn alsof er niets was gebeurd. Familie Kamrawenke warmde zich op in de eerste zonnestralen. En dan.. oma zag de familie Krakrak aan komen met Jenny in hun midden. Iedereen was blij dat Jenny terug is. Ze kreeg brasa's en bos-si's. Voortaan maakten de twee families Kamrawenke geen ruzie meer. Want burens heb je nodig bij rampen, precies zoals Jenny gezegd had.

C De kakkerlakfamilie Kamrawenke verzamelde zich op de veranda. Opa en Oma vertelden wat ze eerder hadden gezien. 'Verschrikkelijk! We moeten Jenny zoeken!', riep Oom Frank nadat hij hoorde wat opa en oma vertelden. Fritsje, de kleinste van het stel, liep al gauw weg. Toen begon het te waaien. Fritsje vloog meteen de lucht in. Moeder kon hem nog net vastgrijpen. 'Laten we vooral bij elkaar blijven', zei ze. Ze zochten een schuilplek onder een kletsnatte matras dat in de hoek van de veranda lag. De kakkerlakken hielden elkaars pootjes stevig vast. Allemaal dachten ze aan Jenny.

D Vervolgens viel van één van de shutters

met een flinke klap op het waterreservoir. Daarna sloeg het reservoir lek en in een mum van tijd stond alles binnen en buiten onder water. Opa en oma kakkerlak klommen zo snel ze nog met hun oude pootjes konden, langs de wand omhoog naar de vensterbank voordat ze zouden verdrinken. Op dat moment zagen ze hoe Jenny werd weggespoeld. De tuin leek wel één grote vijver.

E Pas in de avond werd het droog. Jenny had al uren gezwommen. Toen ze eindelijk grond voelde, viel ze uitgeput flauw. Net naast het hondenhek waar de familie Krakrak voor de regen geschuild had. Hun oudste zoon rende naar haar toe, nam haar op de rug voordat hij haar naar de schuilplaats bracht. Mevrouw Krakrak gaf haar wat te eten. 'Je zult wel moe zijn kindje. Ga nu eerst maar slapen, morgen brengen we je terug.'

F Gisterochtend hoorde Jenny het gemopper van oma Kamrawenke. 'Buurvrouw Krakrak haalt altijd de lekker hapjes voor mijn neus weg. Jaag haar en dat gezin van haar toch weg!' Opa Kamrawenke reageerde vermoeid: 'Ze woonden hier al voordat mijn opa hier als kleine jongen woonde. Al die ruzies zijn onzin.' Jenny viel hem bij: 'Het is juist goed om vlak bij elkaar te wonen, zo kun je elkaar helpen als er problemen zijn.'

Je herhaalt

- het schrijven van een dialoog.

Wat heb je nodig?

Kladblaadjes en schijfblaadjes

Informatie

Een **dialoog** is een gesprek tussen twee personen. In een verhaal kun je dat laten zien door op een nieuwe regel te beginnen als een ander begint te spreken. Ook kun je **aanhalingstekens** gebruiken om te laten zien wie iets zegt. Bekijk de voorbeelden.

voorbeeld 1

De petfles en de rivier

Het is het einde van de dag. De zon gaat bijna onder.

“Burp, zo ik moet boeren van al die plastic troep in mij.”

“Ho ho, ik ben een petfles en laat me niet beledigen.”

“Sorry, je bent een beetje gevoelig, snap ik. Zou ik ook zijn als je gewoon gedumpt wordt.”

“Dank voor je begrip. Ja, die jongen had me mee moeten nemen. Dan had jij geen buikpijn gehad en was ik nog een keer nuttig geweest.”

“Ja, jammer genoeg ben je niet de enige.”

Petfles en rivier slaken een diepe zucht. Zou het nog erger worden?

voorbeeld 2

De olifant en de muis

Olifant en muis zijn in het bos. Muis wil naar huis.

“Hé, grijze reus, wel uitkijken waar je loopt!”

“Ja, ja, maar jij moet ook opletten!”

“Mag ik even een stukje meerijden?”

“Waar moet je naartoe?”

“Naar mijn holletje, maar ik ben moe en het is nog zo ver.”

“Nou vooruit, ik breng je wel. Klim maar op mijn slurf.”

“Dankjewel olifant.”

“Wow! Wat een fantastisch uitzicht heb ik hier bovenop je hoofd. Ik krijg er hoogtevrees van.”

“Waar is het precies, muis?”

“Eh... we zijn er allang voorbij!”

“Echt? Ik heb nog maar één poot verzet!”

Muis en olifant moeten vreselijk lachen.

OPDRACHT 1

Schrijf een dialoog tussen dieren of dingen.

Schrijf in steekwoorden op een kladblaadje:

- a. Wie in jouw dialoog een gesprek met elkaar zullen voeren.
- b. Waar het gesprek over zal gaan.
- c. Bedenk iets grappigs of iets wat je belangrijk vindt.
- d. Bedenk wat je wil vertellen voor en na de dialoog.

OPDRACHT 2

- a. Schrijf een dialoog op een kladblaadje. Begin telkens op een nieuwe regel als een ander dier of ding praat.
- b. Lees je dialoog over. Omcirkel de antwoorden.
 1. Begrijpt de ander je dialoog? ja / nee
 2. Zijn het goede zinnen? ja / nee
 3. Heb je een zin voor en na de dialoog? ja / nee
 4. Heb je de aanhalingstekens goed gebruikt? ja / nee
 5. Is de rest van de spelling correct? ja / nee
- c. Verbeter je dialoog zo nodig.
- d. Schrijf je dialoog over op schrijfblaadje. Zet er een passende titel boven.

OPDRACHT 1 ZOEK DE WEG

Je leert

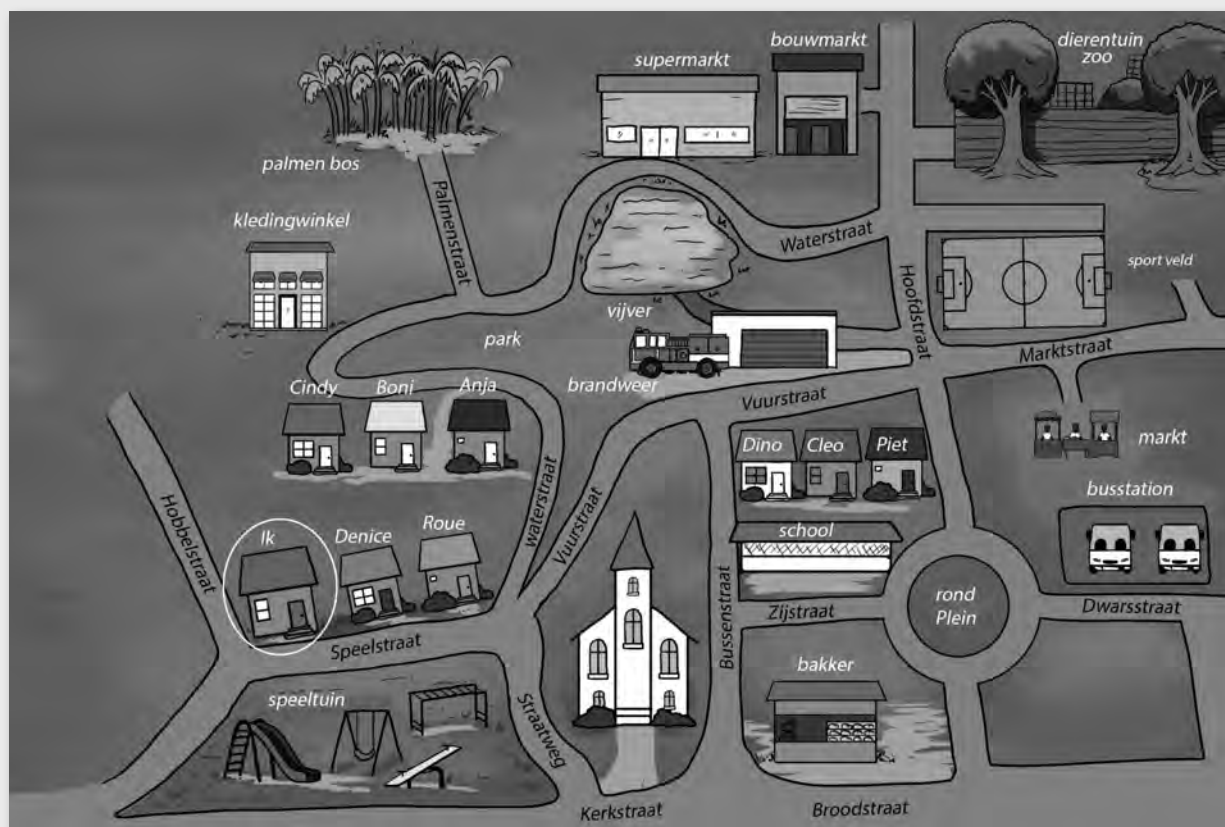
- een route aangeven op een plattegrond.

Wat heb je nodig?

- potlood en kleurpotloden;
- je schrift.

OPDRACHT 1

Bekijk de plattegrond van een fantasiestad.

a. Zoek de volgende plaatsen. Kleur op de plattegrond.

1. de supermarkt – blauw
2. de kledingwinkel – groen
3. de bakkerij – geel
4. de politie – rood

b. Teken de volgende plekken erbij:

1. de school – een leerling
2. het sportveld – twee sporters
3. de Waterkreek – drie vissen
4. de speeltuin – vier kinderen

OPDRACHT 2

Lees de routebeschrijving, volg de route met je potlood. Schrijf de antwoorden in je schrift op.

- a. Begin bij mijn huis. Ik woon recht tegenover het sportveld. Als ik naar de speeltuin kijk, ga ik rechtsaf. Ik kom eerst langs het huis van De volgende straat die ik voorbij ga aan mijn linkerhand heet de Ik ga de tweede straat naar links en loop voorbij het huis van Ik loop door en sla af naar rechts. Dan loop ik voorbij het huis van Die woont bijna naast Ik loop door tot aan het kruispunt en ga opnieuw naar rechts. Aan de linkerkant van de straat is Bij de ...straat ga ik naar rechts. Links van mij is Ik loop nog een klein stukje door tot ik weer thuis ben.
- b. Roué komt de school uit en hij loopt rechtsaf. Bij het kruispunt gaat hij linksaf en loopt verder over de Hij passeert een huis; daar woont Op de kruising met de Geldstraat staat Hier steekt hij de straat over en gaat naar links. Hij passeert drie gebouwen. Het derde gebouw is Hier steekt Roué opnieuw de straat over. Hij komt uit bij

OPDRACHT 3

- a. Johan wil naar het sportveld. Schrijf in je schrift hoe hij kan lopen. Schrijf de namen van de straten op. Zet er ook bij wanneer je naar links of rechts gaat.
- b. Rachel is in speeltuin. Schrijf in je schrift hoe zij bij haar huis komt.

OPDRACHT II MAAK EEN SCHATKAART MET BESCHRIJVING

Je leert

- een schatkaart maken en daar een speurtocht bij bedenken.

Wat heb je nodig?

- je schrift of een schrijfblaadje;
- tekenpapier.

OPDRACHT 1

Lees de vragen. Bedenk wat er allemaal op een schatkaart kan staan. Schrijf je antwoorden en ideeën in steekwoorden op een kladblaadje.

- Wordt het een echte omgeving of verzin je alles?
- Hoe zet je de wegen op de kaart?
- Welke gebouwen of plekken komen er op de kaart?
- Hoe maak je de legenda?
- Wat is de schat? Hoe laat je zien waar die ligt?
- Ga je een route op de kaart aangeven of maak je een routebeschrijving?

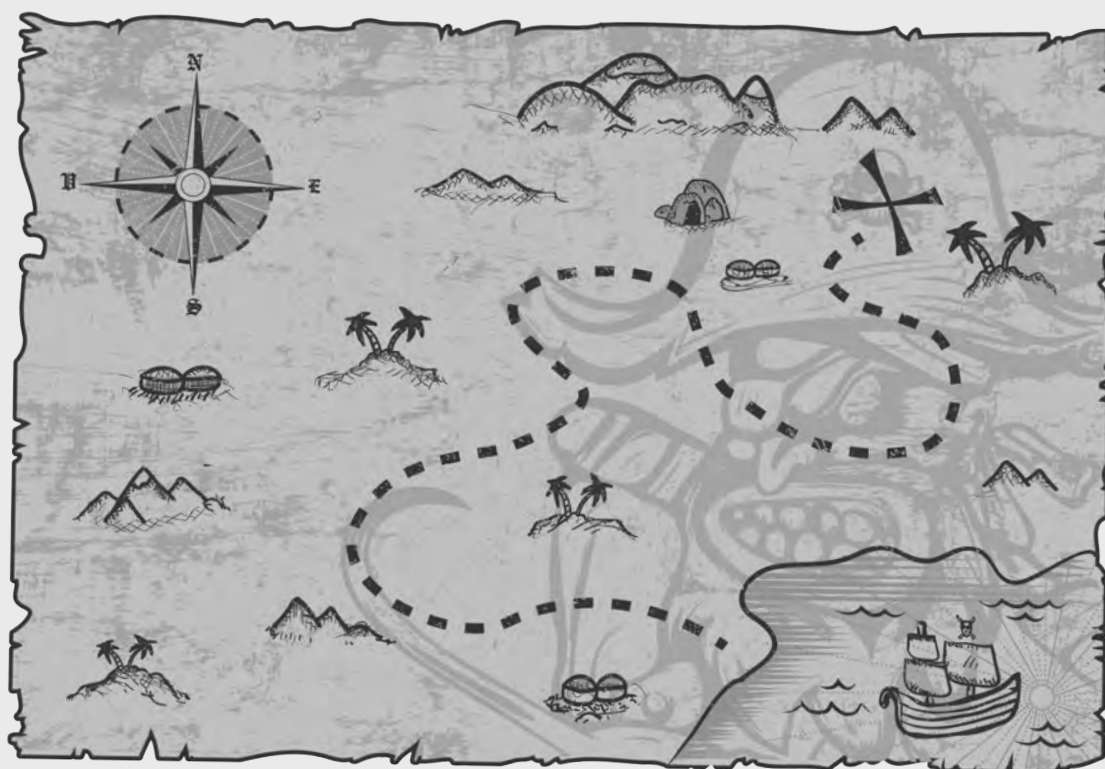
OPDRACHT 2

Maak je schatkaart op een vel papier. Gebruik de antwoorden van opdracht 1. Vergeet de legenda niet.

OPDRACHT 3

Schrijf een uitleg of een routebeschrijving bij de schatkaart op een schrijfblaadje of in je schrift.

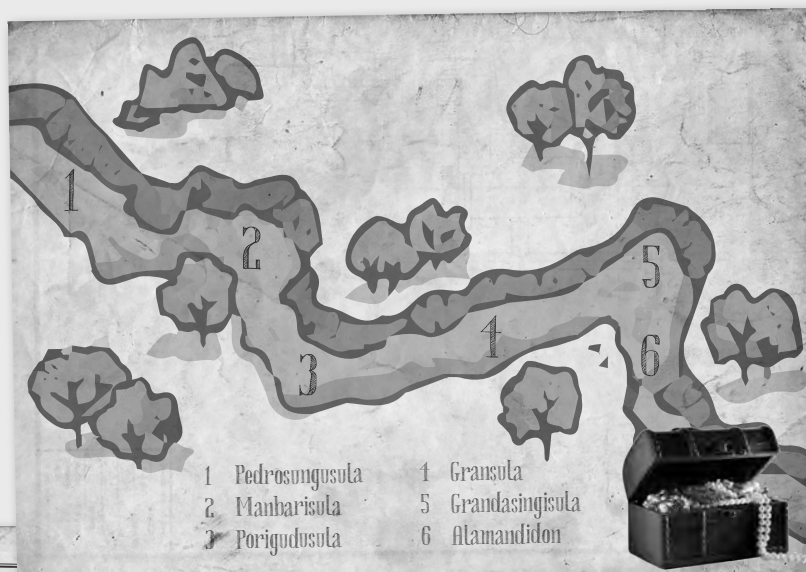
Waar moet degene die de schat zoekt op letten?

OPDRACHT III ONTCIJFER DE PLATTEGROND

Je leert

- een plattegrond lezen.

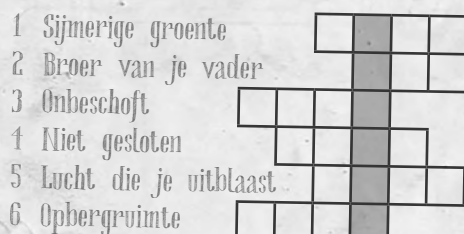
1 Pedrosungusula

5 Grandasingisula

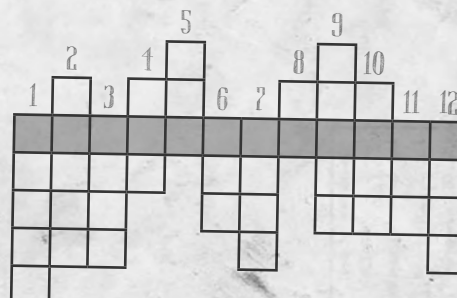

2 Manbarisula

6 Alamandidon

1 Reptiel	7 Zoon van je tante
2 Niet dik	8 Mannelijk rund
3 Dokter	9 Goot
4 Maat van een gewicht	10 Muziekinstrument
5 Gezichtsdeel	11 Kruik
6 Open ruimte om huis	12 Insect

3 Porigodusula

4 Gransula

OPDRACHT 1

Steven heeft een avontuurlijke boottocht gemaakt over de Marowijne- en de Tapanahony-rivier. Daarbij is hij heel wat sula's gepasseerd. Bij de Alamandidonsula dreef er een geheimzinnig kistje op het water. Wil je weten wat er in het kistje zat? Los dan de woordpuzzels bij de stroomversnellingen op.

Schrijf hier je oplossing: _____

WERKBLAD BEGRIJPEND LEZEN THEMA 5 SAMENWERKING

Je herhaalt

- informatie halen uit een amuserende tekst;
- verbanden voorbeeld, doel-middel en tegenstelling herkennen.

Informatie

In een tekst hebben zinsdelen, zinnen en alinea's met elkaar te maken. Er is een **verband**. Het soort verband kun je vaak herkennen aan de **signaalwoorden** in de tekst. Bijvoorbeeld:

Verband	Signaalwoorden	Voorbeeld
Voorbeeld	bijvoorbeeld, een voorbeeld, denk aan, onder andere, zoals, als	Mijn broer speelt verschillende sporten zoals basketbal, voetbal en volleybal.
Doel - middel	waarmee, daarmee, met als doel, door middel van, om (te), met behulp van zodat	Hij koopt ingrediënten om roti mee te maken.
Tegenstelling	daarentegen, echter, integendeel, enerzijds ... anderzijds, aan de ene kant ... aan de andere kant, maar, hoewel, toch, ofschoon, ondanks	Dewi leest graag boeken, haar zusje daarentegen houdt van tekenen.

OPDRACHT 1

Lees de tekst 'Dak weggewaaid'.

Schrijf achter elke zin op over welk soort tekstverband het gaat.

Kies uit: voorbeeld – doel – middel – tegenstelling

- "Ik heb al zinkplaten, planken en mijn zaagmachine meegenomen, zodat we het dak weer kunnen vastzetten. _____
- Die gingen spontaan het erf opruimen, zoals afgewaaide takken verzamelen en zelfs harken. _____
- Eigenlijk was het heel gezellig, ondanks de tragiek van het weggewaaide dak. _____

OPDRACHT 2

- Welke klussen worden genoemd in de tekst?
Schrijf ze in onderstaand draaiboek.
- Welke spullen en gereedschap vind je in de tekst?
Schrijf je antwoord in het draaiboek op.
- Vul het draaiboek aan met nog een klus.
Schrijf op wat je daarbij nodig hebt.
- Welke personen kom je in de tekst tegen?
Schrijf ze in het draaiboek op.

Draaiboek

klussen	spullen en gereedschap	Naam

tekst 1

Dak weggewaaid

De familie van Sandra is iets heel ergs overkomen. Door harde windstoten is het dak van hun huis weggewaaid. De zware regen heeft er verder voor gezorgd dat de complete inboedel nat is geworden. De volgende ochtend zat de hele familie er gebroken bij. Opa keek om zich heen en stond op: "Kom op, we gaan aan de slag. Je moet niet wachten tot er iets gebeurt, maar je moet jezelf beginnen te helpen. Wat moet er allemaal gebeuren?" Iedereen begon te roepen. "Ho, ho, ho, niet allemaal tegelijk. Even om de beurt."

Sandra: "De vloer dweilen."

De moeder van Sandra: "De matrassen rechtop zetten."

De broers Tiago en Rianto: "Het bankstel verplaatsen."

De vader van Sandra: "Het dak repareren. Tiago en Rianto en oom David, gaan jullie mij helpen?"

Ze knikten en oom David zei: "Ik heb al zinkplaten, planken en mijn zaagmachine meegenomen, zodat we het dak weer kunnen vastzetten."

Tante Isha vroeg: "Werkt de wasmachine nog?" De moeder van Sandra antwoordde: "Ja, gelukkig wel, ga jij alle lakens wassen?" Tante Isha stak haar duim omhoog.

Oma zat tevreden om zich heen te kijken. Opa vroeg haar: "En wat gaan we straks eten?" Oma moest lachen: "Oh, moet ik ook wat doen? Zal ik dan maar lekkere bami met kip gaan maken?" De hele familie klapte in de handen. Daar hadden ze nu al zin in.

Iedereen was de hele ochtend druk in de weer. Er kwamen ook burenhulpers. Die gingen spontaan het erf opruimen,

zoals afgewaaide takken verzamelen en harken. Oom David zette de radio aan en hij zong uit volle borst mee bij een bekend liedje. Eigenlijk was het heel gezellig, ondanks de tragiek van het weggewaaid dak.

Om 12 uur kwam er een dampende schaal bami op tafel. "Zo, dat ruikt lekker!" riep opa. Oma had al borden klaargezet, dus iedereen kon meteen opscheppen. Ze had gelukkig veel gemaakt, zodat er genoeg was voor alle helpers. Dat smaakte goed. Opa zei trots: "Wat fijn dat iedereen zo meehelpt. Volgens mij gaat het lukken om voor het donker het dak gerepareerd te hebben. En hoe gaat het binnen, Sandra?" Sandra antwoordde: "We zijn al heel ver, maar de matrassen zullen niet droog zijn voor vannacht." Toen stelde de overbuurvrouw voor om vannacht in hangmatten te slapen: "Jullie mogen die van ons wel lenen." En tante Isha zei: "Die van ons ook, hoor."

De moeder van Sandra pinkte een traan weg: "Jullie zijn allemaal zo goed voor ons. Als jullie in de toekomst hulp nodig hebben, dan doe ik graag iets terug." Sandra en haar broers en haar vader knikten instemmend. Sandra zei plechtig: "Vandaag heb ik gezien wat er wordt bedoeld met gotong royong."

Je herhaalt

- een oproep schrijven.

Wat heb je nodig?

- kladpapier
- een groot vel papier
- stiften
- eventueel tijdschrijften, een schaar en lijm

Informatie

Een **oproep** is een verzoek aan mensen om iets te gaan doen. Dat kan op papier. Je zet erin:

- wie de activiteit organiseert;
- wat je graag wilt dat de mensen gaan doen;
- waar de mensen verwacht worden;
- hoe laat de mensen verwacht worden;
- wat de mensen mee moeten nemen.

Je oproep moet vriendelijk zijn. Zorg dat het er mooi en uitnodigend uit ziet.

OPDRACHT 1

Schrijf een oproep voor een inzamelingsactie voor een goed doel op school. De actie is op zaterdag tijdens een bijeenkomst op school voor ouders en andere familieleden.

- Schrijf in steekwoorden op een kladblaadje:
 1. Voor welk goed doel ga je de inzamelingsactie houden?
 2. Wat vind je zo belangrijk aan dat doel?
 3. Waar, wanneer en hoe laat is de bijeenkomst?
 4. Wat is er te doen? Hoe wordt het geld ingezameld?
 5. Wat is voor ouders en familieleden een goede reden om te komen?
- Schrijf per vraag twee of drie zinnen. Gebruik je steekwoorden daarvoor. Maak er een korte tekst.

OPDRACHT 2

- Lees je oproep over. Omcirkel de antwoorden.

1. Staat alle informatie erin?	ja / nee
2. Is duidelijk waarom de actie belangrijk is?	ja / nee
3. Denk je dat iemand wil komen door jouw oproep?	ja / nee
4. Zijn het goede zinnen? Is de spelling correct?	ja / nee
- Verbeter je oproep zo nodig.
- Schrijf de oproep netjes op een vel papier.

OPDRACHT 3

Maak de oproep af met tekeningen of afbeeldingen. Vraag of je jouw oproep in de klas mag ophangen.

OPDRACHT I MAAK EEN TAAKVERDELING

Je leert

- een taakverdeling maken.

OPDRACHT 1

Als je wil dat het huis en het erf er netjes uitzien, moet iedereen een helpen.

Lees de vragen.

- Schrijf de namen van de mensen die met jou samenwonen in het werkschema.
- Bedenk minstens zeven taken.
- Maak een wekelijkse taakverdeling voor iedereen. Let daarbij op de volgende punten:
 - Verdeel het werk naar wat elk kan voor zijn of haar leeftijd. Dat wil zeggen dat je erop moet letten dat de persoon de taken die hij krijgt, ook kan uitvoeren. Een baby krijgt geen taken. Je zusje van 3 jaar hoeft geen shutters te wassen, maar kan wel haar speelgoed opruimen.
 - Zorg ervoor dat de personen die ongeveer even oud zijn, ongeveer evenveel taken krijgen.
 - Sommige taken kunnen door twee of meer personen worden gedaan.

Voorbeeld

In het huis wonen Harry (12 jaar), Sapon (10 jaar), Kim (11 jaar), mama (35 jaar) en papa (36 jaar).

Nr	Taak	Ma	Di	Wo	Do	Vr	Za	Zo
1.	Vaat wassen	Harry, Sapon	Kim, mama	papa, Harry	Sapon, mama	Kim, papa	mama, papa	Harry, Sapon
2.	Erf harken	mama	-	-	papa	-	-	-
3.	Kleren in de wasmachine zetten	papa	-	-	-	mama	-	-
4.	Kleren ophangen	Kim	-	-	-	Harry	-	-

Jouw werkschema

De volgende personen wonen in mijn huis:

Nr	Taak	Ma	Di	Wo	Do	Vr	Za	Zo
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								

OPDRACHT II FANTASIE OF WERKELIJKHEID?

Je leert

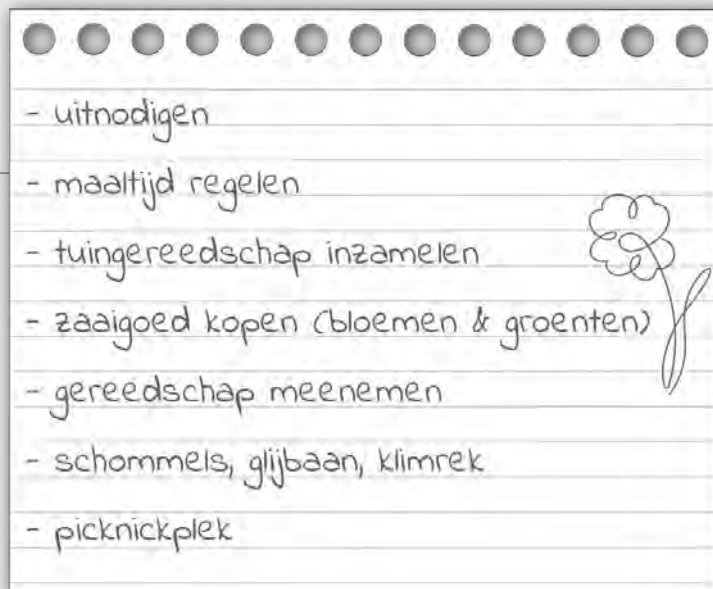
- een amuserende tekst schrijven.

Wat heb je nodig?

- je schrift of een schrijfblaadje
- tekenpapier

OPDRACHT 1

Je vindt dit briefje op straat.

Lees het briefje. Gebruik je fantasie. Schrijf in steekwoorden op een kladblaadje:

- a. Van wie is het briefje?
- b. Wat wil de schrijver dat er wordt gedaan?
- c. Wat zou er zijn gebeurd dat dit nodig is?
- d. Wie komen er helpen?
- e. Wat gebeurt er nu de briefschrijver het briefje kwijt is?
- f. Hoe verloopt de actie? Gaat alles goed? Wordt het een succes? Of gaat er iets fout?

OPDRACHT 2

Schrijf de steekwoorden op die je gaat gebruiken in:

de inleiding: _____

de kern: _____

het slot: _____

OPDRACHT 3

Schrijf je verhaal op een schrijfblaadje of in je schrift.

Maak er een tekening bij.

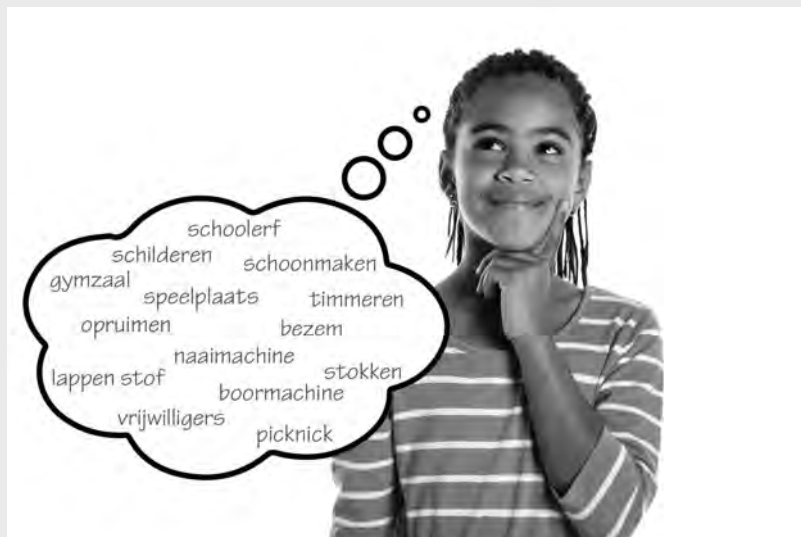
OPDRACHT III ORGANISEER EEN KLUSMIDDAG

Je leert

- een klusmiddag organiseren;
- een oproep maken voor een klusmiddag.

Wat heb je nodig?

- je schrift;
- een vel papier voor een oproep;

OPDRACHT 1

Bedenk hoe je een klusmiddag kunt organiseren. Waarvoor zou je iets kunnen doen: de school, de buurt, de dierentuin, je familie? Ga je iets maken, iets opruimen, iets opknappen? Schrijf in steekwoorden in je schrift op:

- Wat zou je willen doen?
- Waarom wil je dat gaan doen? Wat is je doel?
- Wie wil je dat komen helpen?
- Waar en wanneer?
- Wat heb je daar allemaal voor nodig?
- Wat moet op de dag zelf gebeuren?
- Wat moet al eerder geregeld worden?

OPDRACHT 2

In een plan van aanpak staat:

- wat je allemaal gaat doen en in welke volgorde dat moet
- welk gereedschap en welke materialen je daarvoor nodig hebt.

Schrijf je plan van aanpak in je schrift op.

- Maak een overzicht van alle taken: vooraf en de dag zelf.
- Maak een overzicht van alle materialen en gereedschappen die je nodig hebt.

OPDRACHT 3

Maak een oproep. Kijk eventueel nog eens bij les 8 hoe je dat doet.

Bedenk welke informatie erin moet staan. Zorg dat het er mooi uit ziet.

